

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2016 г.

София, 2017 г.

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ.....	3
ВЪВЕДЕНИЕ.....	5
МАКРОИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА ПРЕЗ 2016 г.....	6
ПРАВНА РАМКА НА ДОО ПРЕЗ 2016 г.	13
ПРЕГЛЕД НА ПРОМЕНИТЕ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПРЕЗ 2016 г.	18
СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО.....	36
• ПЕНСИИ.....	37
• КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ.....	58
• ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ.....	62
• ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ.....	65
• ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА.....	75
КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2016 г.....	81
• ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2016 г.....	82
• ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2016 г.....	94
• ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК.....	111
БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО.....	113
• ФОНД „ПЕНСИИ“.....	113
• ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“.....	118
• ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“.....	120
• ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“.....	122
• ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“.....	124
• ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“.....	128
• БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ.....	129
УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД.....	132
ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ.....	138
СИНТЕЗИРАНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО.....	142
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	144
ПРИЛОЖЕНИЕ.....	145
ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ.....	151

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ

АД	Акционерно дружество
АЗ	Агенция по заетостта
АСП	Агенция за социално подпомагане
БВП	Брутен вътрешен продукт
БЦ	Балнеологичен център
ВМА	Военномедицинска академия
ВСС	Висш съдебен съвет
ГД	Главна дирекция
ГВРС	Гарантирани вземания на работниците и служителите
ДАНС	Държавна агенция “Национална сигурност”
ДБ	Държавен бюджет
ДВ	Държавен вестник
ДДС	Данък върху добавената стойност
ДЗПО	Допълнително задължително пенсионно осигуряване
ДОО	Държавно обществено осигуряване
ДОПК	Данъчно-осигурителен процесуален кодекс
ДЦК	Държавни ценни книжа
ЕАД	Еднолично акционерно дружество
ЕГН	Единен граждански номер
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЕИП	Европейско икономическо пространство
ЕО	Европейска общност
ЕООД	Еднолично дружество с ограничена отговорност
ЕС	Европейски съюз
ЕЦБ	Европейска централна банка
ЗБДОО	Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване
ЗГВРСНР	Закон за гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя
ЗДДФЛ	Закон за данъците върху доходите на физическите лица
ЗДСл	Закон за държавния служител
ЗИД	Закон за изменение и допълнение
ЗНЗ	Закон за насърчаване на заетостта
ЗОВСРБ	Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България
ЗПГРРЛ	Закон за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица
ЗППФ	Задължителен професионален пенсионен фонд
ЗУПФ	Задължителен универсален пенсионен фонд
ИС	Информационна система
ИОЗ	Инвалидност поради общо заболяване
КБ на ДОО	Консолидиран бюджет на държавното обществено осигуряване
КСО	Кодекс за социално осигуряване
КТ	Кодекс на труда
ЛН/ЛНЧ	Личен номер/Личен номер на чужденец
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗ	Министерство на здравеопазването
МОТ	Международна организация на труда
МС	Министерски съвет
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МФ	Министерство на финансите

НАП	Национална агенция за приходите
НЕЛК	Национална експертна лекарска комисия
НЗОК	Национална здравноосигурителна каса
НОИ	Национален осигурителен институт
НПОПДОО	Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване
НПОС	Наредба за пенсиите и осигурителния стаж
НСИ	Национален статистически институт
ООД	Дружество с ограничена отговорност
ОСВ	Осигурителен стаж и възраст
ПБЗН	Пожарна безопасност и защита на населението
ПЗР	Преходни и заключителни разпоредби
ПМС	Постановление на Министерския съвет
ПОБ	Парични обезщетения за безработица
ПОК	Пенсионноосигурителна компания
ПОП	Парични обезщетения и помощи
ППФ	Професионален пенсионен фонд
ПРО	Профилактика, рехабилитация и отдих
РБ	Република България
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РЗОК	Регионална здравноосигурителна каса
РКМЕ	Регионална картотека на медицинската експертиза
РОЛ	Регистър на осигурените лица
СБР	Специализирана болница за рехабилитация
СЕС	Средства от Европейския съюз
„СБР-НК“ ЕАД	„Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс“ ЕАД
СБРФРМ	Специализирана болница за рехабилитация по физикална и рехабилитационна медицина
СВОК на ТПК	Съвет за взаимно осигуряване на кооператорите на трудово-производствените кооперации
СИК	Среден индивидуален коефициент
СОД	Средномесечен осигурителен доход
ТЕЛК	Териториална експертна лекарска комисия
ТЗПБ	Трудова злополука и професионална болест
ТНР	Трайно намалена работоспособност
ТП	Териториално поделение
УПФ	Универсален пенсионен фонд
УчПФ	Учителски пенсионен фонд

ВЪВЕДЕНИЕ

Годишното аналитично издание „Държавното обществено осигуряване“ е основната публикация на Националния осигурителен институт (НОИ), която от 1999 г. насам всяка година проследява развитието и прави обзор на състоянието на държавното обществено осигуряване. Изданието е предназначено за ползване от органите на законодателната и изпълнителната власт, работодателски и синдикални организации, неправителствени организации с отношение към общественото осигуряване, изследователи от научните среди, анализиращи социалноосигурителната система, преподаватели, изучаващи социалното осигуряване и други с интерес в тази област.

Предмет на разглеждане и анализ в настоящото издание „Държавното обществено осигуряване през 2016 г.“ са следните теми:

- Преглед на макроикономическата обстановка, в която функционира държавното обществено осигуряване;
- Действащото социалноосигурително законодателство, както и извършените през годината промени;
- Социалноосигурителните програми по осигурени социални рискове и резултати от реализирането им;
- Резултати и сравнителен анализ от изпълнението на консолидирания бюджет по приходите и разходите на ДОО;
- Резултати и сравнителен анализ от изпълнението на бюджета на ДОО по целеви фондове за всеки от осигурените социални рискове.

В таблични приложения са представени новите условия за пенсиониране (нарастване на пенсионната възраст и осигурителен стаж) по категории осигурени лица, съгласно приетите изменения и допълнения в КСО, в сила от 01 януари 2016 г.

Националният осигурителен институт управлява държавното обществено осигуряване в Република България. Годишният обзор „Държавното обществено осигуряване през 2016 г.“ представя на заинтересованата аудитория подробна и достоверна информация за състоянието и финансовите резултати от изпълнението на бюджета на ДОО при реализиране на социалноосигурителните програми през 2016 г.

Настоящата публикация е подготвена от отдел „Анализ и управление на риска“ към дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“ с активното участие на всички функционални дирекции и структурни единици в Централно управление на Националния осигурителен институт.

МАКРОИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА ПРЕЗ 2016 Г.

Макроикономическата стабилност и провеждането на последователна, прозрачна и предвидима икономическа и фискална политика са в основата на икономическото развитие, подобряване на бизнес средата, насърчаване на инвестициите и стимулиране развитието на трудовия пазар.

Развитието на социалноосигурителната система е в тясна връзка и зависимост от протичащите глобални и национални икономически, политически и социални процеси. Прегледът на макроикономическата среда дава възможност за идентифициране на факторите и причините за финансовото състояние на осигурителните фондове. Системата на социалното осигуряване се влияе до голяма степен от темповете на икономически растеж, публичните финанси, инфлацията, нивото на доходите, измененията в демографската структура на населението и състоянието на пазара на труда.

Брутен вътрешен продукт (БВП)

През 2016 г. брутният вътрешен продукт на България нарасна с 3,4% в реално изражение (при 3,6% през 2015 г.). Растежът бе балансиран, с принос както от вътрешното търсене (1,6 п.п.), така и от нетния износ (1,8 п.п.). По-ниското брутно образуване на основен капитал се дължеше на по-малкия обем правителствени инвестиции, докато частните инвестиции отбелязаха растеж (за първи път от 2012 г.), като това бе съпроводено с подобряване на общия бизнес климат в страната.

Номиналният стойностен обем на БВП за 2016 г. достигна 92 635 млн. лв. Преизчислен в евро, БВП възлиза на 47 363 млн. евро, като на човек от населението се падат 6 630 евро от обема на показателя или 12 967 лв.

Създадената от отраслите на националната икономика брутна добавена стойност (БДС) през 2016 г. възлиза на 79 937 млн. лв. Индустрията създава 28% от добавената стойност, което е с 0,1 п.п. повече в сравнение с предходната година. Секторът на услугите създава 67,6%, а аграрният сектор – 4,4% от добавената стойност.

Брутната добавена стойност в икономиката нарасна с 2,9% в реално изражение (при 3,0% за 2015 г.), като допринесе с 2,5 п.п. за растежа на реалния БВП. Нарастване на активността се наблюдава във всички икономически сектори, като индустрията и услугите допринесоха съответно с 0,6 и 2,1 п.п. за растежа. От подсекторите на услугите най-висок положителен принос за нарастването на брутната добавена стойност общо за икономиката през годината имаха секторите „търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство“ и „операции с недвижими имоти“. В индустриалния сектор нарасна добавената стойност в промишлеността (с 2,8% в реално изражение), докато строителството отбеляза понижение с 2,5% на годишна база. Добавената стойност в сектора „селско, горско и рибно стопанство“ се повиши с 4,3% през 2016 г. (при спад с 6,8% през 2015 г.).

Инфлация

Инфлацията и през 2016 г. остана рекордно ниска, отразявайки дефлационното влияние на външни и вътрешни фактори. Индексът на потребителските цени за м. декември 2016 г. спрямо м. декември 2015 г. е 100,1%, т. е. годишната инфлация е 0,1%. Средногодишната инфлация за периода януари – декември 2016 г. спрямо същия период на 2015 г. е минус 0,8%.

Хармонизиращият индекс на потребителските цени към м. декември 2016 г. спрямо декември 2015 г. е 99,5%, т. е. годишната инфлация е минус 0,5%. Средногодишната инфлация за периода януари – декември 2016 г. спрямо периода януари – декември 2015 г. е минус 1,3%.

През годината влияние върху потребителските цени оказваха специфични вътрешни фактори, свързани с продължаващото поевтиняване на стоките за дълготрайна употреба, както и поевтиняването на транспортните и телекомуникационни услуги. Влияние за повишаване на инфлацията оказаха промените в данъчното законодателство, вследствие на които нараснаха административно определяните цени на някои стоки и услуги. Повишаването от началото на

2016 г. на акцизната ставка върху тютюневите изделия и на винетната такса, както и поскъпването от юни на вътрешноселищния обществен транспорт са причина цените на тютюневите изделия и на стоките и услугите с административно определяни цени да имат положителен принос за общата инфлация в края на годината. При групата на храните в края на годината се наблюдава ниска положителна инфлация, което отразява едновременното поскъпване на преработените и непреработените храни под влияние на повишаващите се вносни цени на някои продукти и метеорологичните условия в страната. Вътрешен фактор, ограничаващ инфлацията при групата на преработените храни, са по-ниските цени на стоките и услугите за текущо потребление в селското стопанство и на селскостопанските продукти.

Държавен бюджет

Излишъкът по консолидираната фискална програма през 2016 г. възлезе на 1 465,5 млн. лв. (1,6% от БВП), значително над разчетите за дефицит от 1,9%, вследствие на по-високи приходи и свиване на разходите (предимно капиталовите). Общите приходи и помощи нараснаха с 5,5%, като основен принос имат данъчните постъпления (6,4 п.п.) и неданъчните приходи (1,4 п.п.). Благоприятната динамика на данъчно-осигурителните приходи (8,2% годишен растеж) е в резултат на мерките за подобряване на събираемостта, въведените през годината законодателни промени¹, както и от растежа на основните данъчни бази (компенсация на наетите, брутен опериращ излишък и частно потребление). Постъпленията от помощи² отбелязват значително понижение (-20,3%) спрямо 2015 г., обусловено от ниското ниво на усвояване на средствата от фондовете на ЕС за програмния период 2014 – 2020 г.

Общите разходи през 2016 г. се понижиха с 6,3% спрямо предходната година поради намалението на капиталовите разходи с 43,9%. Понижението на капиталовите разходи е следствие от слабото усвояване на средства по оперативни програми на ЕС през програмния период 2014 – 2020 г. Увеличение се наблюдаваше при текущите нелихвени разходи (3,4%) най-вече поради по-високите социални плащания (4,0%), разходи за компенсация на наети (3,2%) и текуща издръжка (3,1%). Разходите, свързани с вноската в бюджета на ЕС, се понижиха с 9,2%.

През 2016 г. бе реализирано положително външно финансиране по консолидираната фискална програма в размер на 3 588 млн. лв., което се определяше главно от емитираните на международните капиталови пазари две нови бенчмаркови емисии (7- и 12- годишни) с общ обем 1 994 млн. евро. Нетната емисия на ДЦК на вътрешния пазар бе отрицателна в размер на -550,8 млн. лв. при емитирани от началото на годината ДЦК за 500 млн. лв.

Средствата от положителното нетно дългово финансиране и от натрупания касов излишък за годината бяха използвани за увеличение с 4 319 млн. лв. спрямо 2015 г. на средствата по депозити във фискалния резерв. Общият размер на фискалния резерв с включени вземания от фондове на ЕС за сертифицирани разходи, аванси и други към края на 2016 г. възлезе на 12 883 млн. лв., от които 11 108 млн. лв. представляват средства по депозити във фискалния резерв.

Платежен баланс

Общото салдо по текущата и капиталовата сметка през 2016 г. е на излишък в размер на 3 055,6 млн. евро, като на годишна база нарасна с 1 694,5 млн. евро. Излишъкът по текущата сметка се увеличи спрямо предходната година в резултат от благоприятна ценова динамика, ускорено нарастване на реалния износ спрямо вноса и понижение на изплатения към нерезиденти инвестиционен доход. Излишъкът по капиталовата сметка остава под нивата от

¹ Промените включват повишаването на акцизните ставки върху цигарите и горивата, увеличението на минималните осигурителни прагове по основни икономически дейности и квалификационни групи професии със средно 8,6% и увеличението от 1 януари 2016 г. на минималната работна заплата от 380 лв. на 420 лв.

² Помощите представляват главно възстановени средства от Структурните и Кохезионния фонд на ЕС и от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони.

2015 г. в резултат на слабо усвояване на средства по оперативните програми, финансирани от фондовете на ЕС за програмния период 2014 – 2020 г.

Благоприятните условия за търговия, както и по-високият растеж на износа на стоки в реално изражение спрямо този на вноса доведе до съществено свиване на търговския дефицит. Износът на стоки в номинално изражение нарасна с 2,6% спрямо предходната година, а вносът на стоки номинално се понижи с 1,0% вследствие по-ниските цени, докато реалните му обеми нараснаха спрямо 2015 г. Положителното салдо по търговията с услуги през 2016 г. се увеличи спрямо предходната година главно поради нарастването с 15,7% на приходите от туризъм. Същевременно разходите за пътувания на българи в чужбина се увеличиха с 21,9% и имаха определящо значение за общия растеж на вноса на услуги през 2016 г.

Финансовата сметка на платежния баланс остана отрицателна, като увеличението на пасивите към нерезиденти беше по-голямо от увеличението на чуждестранните активи. Нарастването на чуждестранните пасиви с 2 744,2 млн. евро през 2016 г. се дължеше най-вече на новопоеитите външни задължения на правителството, свързани с пласираната емисия еврооблигации на международните капиталови пазари и заемното финансиране за Фонда за гарантиране на влоговете в банките. Според предварителните данни от платежния баланс през 2016 г. пасивите по преки инвестиции (отчитащи преките инвестиции в страната) възлязоха на 1 129,1 млн. евро (2,4% от БВП). Чуждестранните активи на български резиденти се увеличиха с 2 692,9 млн. евро, като основния принос е на частния небанков сектор и в по-малка степен на банковите трансакции.

Финансов сектор

Динамиката на паричните агрегати през 2016 г. се определяше от запазващия се значителен приток в банковата система на привлечен ресурс от резиденти. През годината широките пари нарастваха със сравнително висок темп, като към декември годишният им прираст възлезе на 7,6%. Нарастването на овърнайт депозитите, предоставени от нефинансовия неправителствен сектор, продължи да определя водещата роля на тези депозити за годишния растеж на широките пари, докато приносът на парите извън парично-финансови институции и този на депозитите с договорен матуритет бе доста по-нисък. В условията на ниски лихвени проценти през годината както домакинствата, така и фирмите предпочитаха овърнайт депозити, а от гледна точка на валутната структура – левови депозити. В края на 2016 г. общият растеж на депозитите на неправителствения сектор възлезе на 7,0% на годишна база. Основен принос за тази динамика имаха депозитите на домакинства, които отбелязаха 6,6% годишен прираст и достигнаха 45,4 млрд. лв. Годишният темп на растеж на депозитите на нефинансови предприятия следваше тенденция към забавяне през 2016 г., като към декември възлезе на 6,3%, а общият им размер достигна 19,4 млрд. лв.

При кредита за нефинансови предприятия и домакинства се наблюдаваше постепенно свиване на отрицателния темп на растеж и в края на годината бе отчетен нисък положителен прираст в размер на 1,0% (-1,6% в края на 2015 г.). Годишният темп на изменение на кредита за нефинансови предприятия, който се запази отрицателен през по-голямата част от 2016 г., към м. декември бе 0,3% (-1,7% в края на 2015 г.). При кредитите за домакинства от втората половина на годината се наблюдаваше ускоряване на годишния прираст, който към м. декември достигна 2,0% (-1,3% в края на 2015 г.) с основен принос на жилищните и другите кредити за домакинства. Нарастването на другите кредити се определяше от кредитите, отпуснати по Националната програма за енергийна ефективност на многофамилните жилищни сгради. По отношение на новоотпуснатите кредити за нефинансови предприятия и домакинства динамиката през 2016 г. бе възходяща.

Фондове за допълнително пенсионно осигуряване

Пенсионноосигурителните дружества, които оперират на пазара, по данни на Комисията за финансов надзор към 31 декември 2016 г., са девет и 29 фонда за допълнително

пензионно осигуряване – 9 универсални, 9 професионални, 9 доброволни и два доброволни пенсионни фонда по професионални схеми, като единият от тях не осъществява дейност.

Нетните активи на пенсионните фондове нарастват с 15,2% през 2016 г. на годишна база. Общите приходи на пенсионноосигурителните дружества възлизат на 183,6 млн. лв. В системата на допълнителното пенсионно осигуряване към 31 декември 2016 г. са акумулирани нетни активи на стойност 10,757 млрд. лв. Общият нетен финансов резултат на дружествата е в размер на 61,6 млн. лв.

Общият брой на осигурените лица в четирите вида пенсионни фондове към 31 декември 2016 г. е 4 472 676 души, като нараства с 85 813 лица или с 1,96 на сто спрямо 2015 г.

Доброволни пенсионни фондове (ДПФ) – Нетните активи на ДПФ се увеличават с 8,8% и в края на 2016 г. възлизат на 910,4 млн. лв. Най-голям пазарен дял по размер на нетните активи държи ДПФ „Алианц България“ с 45,3%, следван от ДПФ „Доверие“ с 15,2% и „Ен Ен ДПФ“ с 13,2%. Брутните постъпления от осигурителни вноски в ДПФ намаляват на годишна база с 19,1% до 99,197 млн. лв. в края на годината. Броят на осигурените в единствения доброволен пенсионен фонд по професионална схема „ДСК – Родина“ е 7 257 души.

Пенсионноосигурителни дружествата – Приходите на пенсионноосигурителните дружества през 2016 г., нарастват (с 8%) до 183,6 млн. лв. Лидер по пазарен дял по брой на осигурените лица в управляваните от тях фондове за допълнително пенсионно осигуряване в края на годината е ПОК „Доверие“ с 26,8%, следван от ПОД „Алианц България“ с 22,4% и ПОК „ДСК – Родина“ с 13,6%.

Професионални пенсионни фондове (ППФ) – Броят на осигурените лица в ППФ през 2016 г. нараства с 3,5% до 287,8 хил. души. По пазарен дял в края на годината лидер е ППФ „Доверие“ с 23,9%, следван от ЗППФ „Алианц България“ с 15,9% и ППФ „Съгласие“ с 14,7%. Нетните активи на ППФ отбелязват нарастване с 12,3% и достигат 935,5 млн. лв. в края на годината. По размер на нетните активи лидер отново е ППФ „Доверие“ с 24,3%. Брутните постъпления от осигурителни вноски нарастват на годишна база с 6,9% до 100,4 млн. лв., като средният размер на месечните постъпления на едно лице за всички ППФ е 88,2 лв. в края на 2016 г., в сравнение с 81,9 лв. през 2015 г.

Универсални пенсионни фондове (УПФ) – Броят на осигурените лица в УПФ достига 3,6 млн. души в края на 2016 г. Според броя на осигурените в тях по пазарен дял води УПФ „Доверие“ с 27,4%, следван от ЗУПФ „Алианц България“ с 20,7% и УПФ „ДСК – Родина“ с 13,6%. Нетните активи на УПФ достигат 8,9 млрд. лв. в края на 2016 г., като нарастват с над 16,2% в сравнение с 2015 г. Брутните постъпления от осигурителни вноски в УПФ достигат 1,083 млрд. лв. през 2016 г. при 1,019 млрд. лв. за предходната година.

Производителност на труда

Стабилизирането на заетостта и нарастването на брутната добавена стойност през 2016 г. създаде благоприятни условия за повишаване на производителността на труда общо за икономиката с 2,9%. Показателят отбеляза известно забавяне спрямо отчетения растеж от 3,3% през предходната година, което е свързано с отслабения ръст в услугите. Секторът на индустрията запази темпа на нарастване на производителността от 2,2% на годишна база, благодарение на положителната динамика в промишлеността от 2% и повишената ефективност в строителството. През 2016 г. най-голямо повишение на производителността на труда отбеляза селското стопанство (8,3%), където увеличението на новосъздадената продукция е съпроводено с продължаване на тенденцията на понижение при самонаетите. Растежът на производителността на труда в услугите значително се забави до 0,6% на годишна база, като в почти всички подсектори увеличението на добавената стойност доведе до ускорено нарастване на заетостта.

Едновременно с повишаване на производителността на труда растежът на компенсацията на един нает се забави до 3,1% в номинално изражение през 2016 г. Така нарастването на производителността почти компенсира увеличението на доходите и номиналните разходи за труд на единица продукция забавиха темпа си на повишение до 0,2%

спрямо предходната година. Подобриенето на разходната конкурентоспособност на икономиката се реализира основно по линия на услугите, където голяма част от икономическите дейности отбелязаха намаление на компенсацията на един нает на годишна база. Увеличението на доходите в промишлеността продължи с двуцифрен темп от 11,6%, стимулиран от икономическата активност в сектора, повишената производителност и търсенето на труд, но нарастването на разходите за труд не се отрази негативно върху конкурентните позиции на експортно-ориентираните дейности, което се потвърди от устойчивия реален растеж на промишленото производство и износа на стоки.

Работна заплата

По предварителни данни на НСИ средната брутна месечна работна заплата за 2016 г. общо за страната е 961,58 лв. Номиналното нарастване спрямо 2015 г. е с 9,5% и остана по-високо от динамиката на потребителските цени, което осигури по-голямо реално нарастване на доходите. Икономическите дейности, в които е регистрирано най-голямо увеличение на средната месечна работна заплата, са „Култура, спорт и развлечения“ – с 22,7%, „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 14,2% и „Хотелиерство и ресторантьорство“ – 12,3%. Продължава тенденцията средната работна заплата в общественния сектор (984,83 лв.) да превишава тази в частния сектор (954,17 лв.). Най-голямо увеличение на средната работна заплата през 2016 г. спрямо предходната е регистрирано в дейност „Преработваща промишленост“, обществен сектор – 19,4%, докато в частния сектор с най-голямо нарастване от 29,6% е дейност „Култура, спорт и развлечения“.

Минималната работна заплата е основен инструмент в политиката по доходите на правителствата. През 2016 г. средногодишно размерът ѝ достигна 420 лв., с което се отчита номинален ръст от 13,5% спрямо предходната 2015 г.

Домакински бюджети

Доходи на домакинствата – През 2016 г. годишният общ доход средно на лице от домакинство е 5 167 лв. и нараства с 4,3% спрямо 2015 г. Най-голям дял в структурата на общия доход на домакинствата заема работната заплата с 54,3%, което е с 0,7 п.п. по-малко в сравнение с 2015 г. В абсолютна стойност доходът от работна заплата средно на лице от домакинство се увеличава с 81 лв. (2,9%) на годишна база и през 2016 г. достига 2 807 лв.

Доходите от всички социални трансфери (пенсии, семейни добавки за деца, социални помощи и обезщетения при безработица) формират 31,2% от общия доход на домакинствата, като най-висок е дялът на доходите от пенсии – 27,7% от общия доход на домакинствата, което е с 1,7 п.п. повече спрямо 2015 г.

Разходи на домакинствата – През 2016 г. българските домакинства са изразходвали 4 755 лв. средно на лице, което е с 1,9% повече в сравнение с 2015 г. Разходите за храна са 1 464 лв. средно на лице от домакинството, като относителният им дял от общия разход е 30,8% през 2016 г., което е с 0,6 п.п. по-малко спрямо 2015 г. Разходите, свързани с жилището (вода, електроенергия, горива, жилищно обзавеждане и поддържане на дома), са 856 лв. средно на лице от домакинство, което е с 2% повече спрямо 2015 г.

Потребление на домакинствата – Данните от Наблюдението на домакинските бюджети показват, че структурата на потреблението на българските домакинства търпи промени. През 2016 г. домакинствата намаляват консумацията на хляб и тестени изделия с 1,5 кг (спрямо 2015 г.) и достига 88 кг средно на лице. Увеличава се консумацията на плодове и зеленчуци съответно с 1,4 и 1,6 кг. На годишна база намалява потреблението средно на лице от домакинство на алкохолни напитки и цигари.

Заетост³

Пазарът на труда продължи постепенно да се подобрява, като се наблюдава плавно възстановяване на заетостта в повечето сектори на икономиката и понижение на безработицата.

Икономически активните лица на възраст 15-64 навършени години през 2016 г. са 3 199,6 хил. или 68,7% от населението на същата възраст. В сравнение с 2015 г. коефициентът на икономическа активност (15-64 навършени години) нараства с 0,6 п.п. Общият брой на заетите лица е 3 016,8 хил. или 49,3% от населението на 15 и повече навършени години.

Заетите лица на възраст 15-64 навършени години са 2 954,3 хил. Коефициентът на заетост за населението в същата възрастова група е 63,4%, съответно 66,7% за мъжете и 60,0% за жените. Коефициентът на заетост за населението на възраст 20-64 навършени години е 67,7% или с 0,6 п.п. по-висок в сравнение с 2015 г. При мъжете коефициентът на заетост за тази възрастова група се увеличава с 0,9 п.п., а при жените – с 0,2 п.п., като достига съответно 71,3% и 64,0%. Коефициентът на заетост за възрастовата група 55-64 навършени години е 54,5%. В сравнение с 2015 г. той отбелязва нарастване с 1,5 п.п. при мъжете и жените.

Намалението на заетостта през 2016 г. спрямо 2015 г. се дължи на намалението на наетите лица в обществените предприятия – със 17,9 хил. бр. и самостоятелно заетите лица – с 8,5 хил. бр., докато наетите лица в частните предприятия нарастват с 13,6 хил. бр. Заетостта намалява по-съществено в икономически дейности „Образование“ с 12,8 хил. бр., „Преработваща промишленост“ с 8,8 хил. бр. и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ с 4,2 хил. бр. Броят на заетите нараства в осем икономически дейности, като по-голям ръст се наблюдава в икономическите дейности „Транспорт, складиране и пощи“ с 11,6 хил., „Професионални дейности и научни изследвания“ с 8,2 хил. и „Култура, спорт, развлечения“ с 5,1 хил. бр.

Безработица⁴

Благоприятната динамика на пазара на труда продължи и през 2016 г., като низходящата тенденция при безработицата се потвърди и от административните данни на Агенцията по заетостта. Средногодишното равнище на регистрирана безработица за 2016 г. е 8,7% и намалява с 1,4 п.п. спрямо 2015 г. Това е най-ниско достигнатото равнище за последните осем години. Отчетеното намаление на нивото на безработица се дължи до голяма степен на активните мерки на пазара на труда, които водят до подобрение на структурните показатели в т.ч. коефициент на дългосрочна безработица и коефициент на младежка безработица. От 2009 г. до момента са налице следните благоприятни тенденции: през 2016 г. са заявени най-много свободни работни места; регистрирано е увеличение в броя на постъпилите на работа безработни лица на първичния пазар; значително намалява броят на регистрираните младежи, в резултат на активната посредническа дейност. През 2016 г. е налице тенденция на спад в средномесечния брой регистрирани безработни лица от всички наблюдавани неравнопоставени групи на пазара на труда. Най-значимо е намалението при младежите до 24 и 29-годишна възраст, съответно с 31,7% и 26,5%. Спад от 16,1% се наблюдава в броя на регистрираните безработни, притежаващи основно и по-ниско образование и при лицата без квалификация и специалност – 15,2%.

Средногодишният брой на безработните, регистрирани в бюрата по труда в страната, е 284 707 лица и в сравнение с предходната година е с 13,9% (или с 46 109 лица) по-малко. Безработните в края на годината са със 73 555 лица по-малко, отколкото през януари, а равнището на безработица е с 2,2 п.п. по-ниско спрямо началото на годината.

Преодоляването на структурните дисбаланси и регионалните диспропорции са основните предизвикателства на пазара на труда. Намаляващата и остаряваща работна сила, структурния характер на дълготрайната безработица и несъответствието между търсените и

³ Източник – Наблюдение на работната сила (НСИ)

⁴ Източник – Административна статистика (Агенция по заетостта)

предлаганите умения възпрепятстват стабилизирането и балансирането на пазара на труда, и ограничават икономическия растеж.

Население и демографски процеси

Демографската ситуация в страната се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението, задълбочаване на дисбаланса в териториалното разпределение на населението, трайна тенденция на намаляване на раждаемостта, намаляване на детската смъртност и увеличение на очакваната средна продължителност на живота. През 2016 г. броят на живородените достига 64 984 и в сравнение с предходната година намалява с 966 деца (или с 1,5%). Коефициентът на обща раждаемост през 2016 г. е 9,1‰, през 2015 г. – 9,2‰, а през 2009 г. – 10,7‰. Нивото на обща смъртност – 15,1‰ продължава да е твърде високо, въпреки намалението спрямо предходната година. Данните за раждаемостта и смъртността показват, че естественият прираст на България е отрицателен -6,0‰, т.е. възпроизводството на нацията е силно нарушено и смяната на поколенията няма да е пропорционална. Като положителни тенденции през годината могат да се отбележат намаляване броят на умрелите лица и коефициентът на обща смъртност, намаляването на детската смъртност и увеличаване на очакваната средна продължителност на живота на населението.

Към 31 декември 2016 г. населението на България е 7 101 859 души, което представлява 1,4% от населението на ЕС. В сравнение с 2015 г. населението на страната намалява с 51 925 души или с 0,7%. Мъжете са 3 449 978 (48,6%), а жените – 3 651 881 (51,4%) или на 1 000 мъже се падат 1 059 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 53 години. С нарастването на възрастта се увеличават броят и относителният дял на жените от общото население на страната.

Процесът на застаряване на населението продължава и засяга всички аспекти на икономическия и социалния живот на страната. В края на 2016 г. лицата на 65 и повече навършени години са 1 472 116 или 20,7% от населението на страната. В сравнение с 2015 г. дялът на населението в тази възрастова група нараства с 0,3 п.п., а спрямо 2001 г. увеличението е с 3,8 п.п. Процесът на застаряване е по-силно изразен сред жените отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 24,1%, а на мъжете – 17,2%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея – на по-ниската средна продължителност на живота при тях. Застаряването на населението води до повишаване на неговата средна възраст, която от 40,4 години през 2001 г. нараства на 41,2 години през 2005 г. и достига 43,5 години в края на 2016 г.

Тенденцията на застаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура – под, във и над трудоспособна възраст. Влияние върху съвкупностите на населението оказват, както застаряването на населението, така и законодателните промени при определянето на възрастовите изисквания за пенсиониране. Населението в трудоспособна възраст към 31 декември 2016 г. е 4 304 хил. души или 60,6% от населението на страната, като мъжете са 2 262 хил., а жените – 2 042 хил. Броят на трудоспособното население през 2016 г. намалява с почти 45 хил. души или с 1,0% спрямо предходната година. Към края на 2016 г. в над трудоспособна възраст са 1 735 хил. души или 24,4%, а в под трудоспособна възраст – 1 063 хил. души или 15,0% от населението на страната.

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез коефициента на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 – 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 – 64 години). Към 31 декември 2016 г. това съотношение е 63. За сравнение, през 2001 г. 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 124 млади хора.

Средната продължителност на предстоящия живот общо за населението на страната, изчислена за периода 2014 – 2016 г., е 74,7 години и спрямо предходния период (2013 – 2015 г.) се увеличава с 0,2 години. Средната продължителност на живота при мъжете е 71,2 години, докато при жените е 78,2 години или със седем години по-висока.

ПРАВНА РАМКА НА ДОО ПРЕЗ 2016 г.

1. Кодекси и закони

❖ **Кодексът за социално осигуряване** регламентира принципите, обхвата, функциите и институционалното обслужване на трите стълба на пенсионната система в България. Първият стълб е задължителното пенсионно осигуряване, част от държавното обществено осигуряване и то се обслужва от Националния осигурителен институт. Вторият стълб е допълнителното задължително пенсионно осигуряване в универсални фондове за лицата, родени след 31 декември 1959 г. и осигуряване в професионални фондове без възрастово ограничение. Третият стълб е допълнителното доброволно пенсионно осигуряване, което се осъществява в два вида фондове – фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване и фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми. Фондовете във втория и третия стълб се обслужват от частни пенсионно осигурителни дружества, дейността на които е регламентирана в КСО и се контролира от държавната Комисия за финансов надзор. Първият стълб е разходопокривен, а вторият и третият стълб се базират на индивидуалния принос на осигурените лица и пенсионните схеми са разработени на капиталовопокривен принцип.

Кодексът за социално осигуряване урежда обществените отношения, свързани с държавното обществено осигуряване при общо заболяване, трудова злополука, нетрудова злополука, професионална болест, бременност и раждане, отглеждане на малко дете, осиновяване на дете от 2 до 5-годишна възраст, безработица, старост и смърт и допълнителното социално осигуряване, което включва: 1) допълнителното задължително пенсионно осигуряване при старост и смърт; 2) допълнителното доброволно пенсионно осигуряване във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване при старост, инвалидност и смърт или във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми при старост; 3) допълнителното доброволно осигуряване за безработица и/или професионална квалификация.

❖ **Кодексът на труда** урежда трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и други отношения, свързани със социалноосигурителната система, като: узаконяване на трудовия договор и встъпване в осигурителни правоотношения; прекратяване на трудовия договор и реализиране на осигурителни права; отпуски, по време на които се дължат обезщетения от държавното обществено осигуряване; специална закрила на някои категории лица и връзката при тези казуси със социалното осигуряване; особени случаи за зачитане на стаж и други трудовоправни въпроси, свързани със социалноосигурителните отношения.

❖ **Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2016 г.** (ДВ, бр. 98 от 15.12.2015 г.) е основният финансов план на социалноосигурителната система и с него се реализира определената за годината осигурителна политика. Той съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, който включва бюджетите на отделните фондове: „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“ и бюджета на Националния осигурителен институт. Със ЗБДОО за съответната година се определят нивата на минималните осигурителни доходи по основни икономически дейности и квалификационни групи професии, минималният осигурителен доход за самоосигуряващите се и за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, както и максималният осигурителен доход за всички осигурени лица. Определя се минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст, дневният минимален размер на обезщетението за безработица, паричното обезщетение за отглеждане на малко дете и др. помощи. Със Закона за бюджета на ДОО се приема бюджетът на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, определя се максималният размер на гарантираните вземания за съответната година. Приема се и бюджетът на Учителския пенсионен фонд. Със Закона за

бюджета на ДОО се определя и размерът на осигурителната вноска за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ по групи основни икономически дейности.

❖ **Законът за установяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред** (ДВ, бр. 26 от 29.03.2011 г.) урежда съдебното установяване на следните видове трудов и/или осигурителен стаж:

- трудов стаж, придобит след 31 декември 1999 г.;
- осигурителен стаж по Кодекса за социално осигуряване;
- времето, което се признава за трудов стаж и за трудов стаж при пенсиониране, положен до 31 декември 1999 г. съгласно действащите дотогава разпоредби.

В закона е регламентиран редът за установяване на стажа и възможните писмени доказателства, в зависимост от характера на упражняваната трудова дейност.

❖ **Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя** (ДВ, бр. 37 от 2004 г.) урежда условията, при които се поражда правото на работниците и служителите на гарантирани вземания и определя техния размер. С него към Националния осигурителен институт е създаден специализиран гаранционен фонд наречен „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, от който се изплащат дължимите начислени, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения на работниците и служителите поради несъстоятелност на работодателя. Те се изплащат до определен размер и при наличието на съответните условия.

❖ **Законът за Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система** (ДВ, бр. 98 от 14.11.2008 г.) регламентира статута и дейността на създадения Държавен фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система. Фондът има за цел постигане и гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез акумулиране, инвестиране и трансфериране на допълнителни средства към бюджета на държавното обществено осигуряване за фонд „Пенсии“. Средствата на фонда са самостоятелно обособена част от държавния бюджет и се управляват и структурират в инвестиционни портфейли, които се възлагат за управление на финансови институции.

2. Наредби, инструкции и правилници

❖ **Наредба за пенсиите и осигурителния стаж.** Урежда всички пенсионни права и условията, свързани с отпускането, изплащането, преизчисляването, спирането и прекратяването на пенсиите и добавките към тях. Правната уредба на документа съдържа норми, определящи начина на изчисляване на осигурителния стаж, правилата за неговото доказване в зависимост от вида на осигуряване на лицето, норми със самостоятелно правно значение, касаещи отпускането и изплащането на пенсиите, и др. нормативни постановки в същата връзка.

❖ **Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране.** Определя съответните видове труд към коя категория се отнасят съобразно степента на вредност и тежест, специфичния характер и особените условия на труд. На тази база се извършва зачитането на стажа от трета, втора или първа категория труд, във връзка с определяне на правото за пенсиониране и размера на пенсията.

❖ **Наредба за реда за избор на осигуряване, внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски, вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ и за обмен на информация.** Урежда редът за внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, Националната здравноосигурителна каса, Учителския пенсионен фонд, фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване и вноските за Фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, както и редът и начинът за избор за промяна на осигуряването по КСО и свързаните с него последващи действия.

❖ **Наредба за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина и морските лица.** Определя реда за

осигуряване на едноличните търговци, собствениците и/или съдружниците в търговски дружества, физически лица – членове на непсонифицирани дружества, регистрираните да упражняват свободна професия и/или занаятчийска дейност лица, земеделските стопани и тютюнопроизводители, полагащите труд без трудово правоотношение, работещите в чужбина по договор с български осигурител или изпратени от български посредник и съпругът/съпругата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба. От 01.01.2010 г. с наредбата се регламентира и осигуряването на морските лица.

❖ **Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски.** Регламентира всички видове доходи, върху които се дължат осигурителни вноски, сроковете и реда за внасянето им.

❖ **Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване.** Регламентира реда и начина за представяне на документите и за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, отглеждане на малко дете, осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст и помощите от ДОО.

❖ **Наредба за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица.** Урежда реда за отпускане, изменение, отказване, спиране, прекратяване, възобновяване и възстановяване на паричните обезщетения за безработица.

❖ **Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки.** Определя условията и реда за деклариране, установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки.

❖ **Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести.** Определя реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести. От 1 юли 2009 г. НОИ създаде и поддържа информационна система за професионалните болести. Събраната информация се предоставя на МЗ, МТСП и НСИ. При поискване информация се предоставя и на осигурителя и други заинтересовани институции. Управителят на НОИ и министърът на здравеопазването осъществяват контрола по изпълнението на наредбата.

❖ **Наредба за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя.** Урежда реда и начина за информиране на работниците и служителите за откриването на производството по обявяването в несъстоятелност на работодателя им, както и самото отпускане и изплащане на гарантираните вземания, които се отпускат и изплащат от съответното ТП на НОИ по седалището на работодателя въз основа на разпореждане от директора на фонд „ГВРС“.

❖ **Наредба за медицинската експертиза.** Определя критериите и принципите на медицинската експертиза, реда за нейното осъществяване и органите ѝ. Тя включва експертиза на временната неработоспособност, експертиза на трайно намалената работоспособност на лица в трудоспособна и в над трудоспособна възраст и на деца, и потвърждаване или отхвърляне на професионалния характер на заболяванията.

❖ **Правилник за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи.** С него се урежда устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи. Контролът върху медицинската експертиза се осъществява от Националния съвет по медицинска експертиза, от министъра на здравеопазването, министъра на труда и социалната политика, от НЗОК, НОИ, РЗИ и от регионалните съвети. Експертите към РЗИ, ТП на НОИ, РЗОК и към РКМЕ осъществяват методическа помощ и контрол по медицинската експертиза на всички лечебни заведения на територията на района.

❖ **Наредба за осигурителните каси.** Урежда начина и реда за създаване, регистриране и функциониране на осигурителните каси. Контролът по изпълнение на наредбата е възложен на Националния осигурителен институт и на Националната агенция за

приходите съобразно възложените им дейности. Наредбата е приета на основание чл. 8, ал. 3 от КСО.

❖ **Наредба № Н-8 за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица.** Урежда сроковете, съдържанието, редът, начинът за събиране и съхраняване на данни от работодателите, от осигурителите за осигурените от тях лица, от осигурителните каси, както и от самоосигуряващите се лица за държавното обществено осигуряване, Учителския пенсионен фонд, допълнителното задължително пенсионно осигуряване, здравното осигуряване, фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, облагаемия доход и данъка за доходи от трудови правоотношения по смисъла на Закона за данъците върху доходите на физическите лица. Контролът за спазване на наредбата се осъществява от НАП и НОИ в изпълнение на възложените им дейности. От 1 януари 2009 г. (ДВ, бр. 3/2009 г.) за подаване на данни с приложение № 1 към чл. 2, ал. 1 се прилага Класификацията на икономическите дейности (КИД) за 2008 г.

❖ **Наредба за реда за представяне в Националния осигурителен институт на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им.** Определя реда за представяне от органите на медицинската експертиза в НОИ на данните, съдържащи се в издадените болнични листове и решенията по обжалването им.

❖ **Наредба за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка.** С нея се уреждат:

- редът за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионна схема на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка;
- изчисляването на актюерския еквивалент на пенсионните права за старост, подлежащи на прехвърляне по чл. 343а, ал. 1, т. 1 от КСО;
- начинът на актуализиране на средствата, подлежащи на обратно прехвърляне от пенсионна схема на Съюза по чл. 343г, ал. 1, т. 1 от КСО.

❖ **Наредба № 1 от 13.02.2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация.** Регламентира условията за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация от средствата на фондовете: „Общо заболяване и майчинство“, „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ и редът за провеждане на процедура за избор на юридически лица – изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация.

❖ **Наредба за трудоустрояване.** Регламентира условията, органите на експертизата и редът за трудоустрояване на лица с намалена работоспособност, на бременни работнички/служителки, на работнички/служителки-кърмачки и др.

❖ **Постановление № 94 на МС от 18.05.2010 г.** за изплащане на обезщетения на съпругите/съпрузите на военнослужещите, които са ги последвали при преместването им в друго населено място и поради това са прекратили трудовите или служебните си правоотношения, и на безработните съпруги/съпрузи на военнослужещите, участващи в международни операции и мисии.

❖ **Инструкция № 13/2000 г. за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране.** Инструкцията определя обхвата на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране с изискванията за категоризиране труда на работещите в различните дейности, производства, работни места и професии. Задължителна е за всички работодатели, които осъществяват производства и дейности и имат назначени лица, чиито длъжности и работни места са обхванати с тази наредба.

❖ **Инструкция № 5 от 30.06.2005 г. за приемане и съхраняване на разплащателни ведомости и трудовоправни документи на прекратени осигурители без правоприменик.** С тази инструкция се указва редът и условията за предаването, приемането, обработването,

съхраняването и използването на разплащателните ведомости на осигурители, които са прекратили дейността си без правоприменик, както и на документите, въз основа на които се установява осигурителен стаж и доход на лицата, които са работили в организациите по § 12 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи. Предаването на документите се извършва в ТП на НОИ, на територията на което са седалищата им, чрез заявление-декларация от осигурителя, че е прекратил дейността си.

❖ **Инструкция № 1 от 3 април 2015 г. за реда и начина за осъществяване на контролно-ревизионна дейност от контролните органи на Националния осигурителен институт.** С тази инструкция се уреждат редът и начинът за извършване на дейностите по осъществяване на контрол по спазване на нормативните актове по ДОО, Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя, Наредбата за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя, Закона за здравето и подзаконовите нормативни актове по прилагането му, във връзка с възложените на НОИ дейности.

3. Регламенти и договори (спогодби) в областта на международните осигурителни отношения.

След присъединяването на България към Европейския съюз, в областта на осигурителните отношения, наред с българското законодателство, НОИ прилага и европейските регламенти, координиращи действията на всички страни в Европейския съюз по обезпечаване правата на работещите и пенсионерите, които пребивават или живеят в различни страни. Предназначението на координационните регламенти е да се синхронизират специфичните национални законодателства, прилагани от държавите-членки при реализиране на осигурителните права на гражданите, придобити в различни страни.

Националният осигурителен институт е компетентната българска институция и служба за връзка по прилагане разпоредбите на следните Европейски регламенти за координация на системите за социална сигурност:

- 1) **Регламент на Съвета (ЕИО) № 1408/71** за прилагането на схеми за социално осигуряване на наети лица и членове на техните семейства, които се движат в рамките на Общността, и **Регламент на Съвета (ЕИО) № 574/72** за определяне на реда за прилагане на Регламент (ЕИО) 1408/71;
- 2) **Регламент (ЕО) № 883/2004** на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. за координация на системите за социална сигурност;
- 3) **Регламент (ЕО) № 987/2009** на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност;
- 4) **Регламент (ЕС) № 1231/2010** на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г. за разширяване обхвата на Регламент (ЕО) № 883/2004 и на Регламент (ЕО) № 987/2009 по отношение на гражданите на трети държави, които все още не са обхванати от тези регламенти единствено на основание тяхното гражданство;
- 5) **Регламент (ЕС) № 465/2012** на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 г. за изменение на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност и на Регламент (ЕО) № 987/2009 за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004.

Освен за държавите-членки на Европейския съюз регламентите се прилагат и по отношение на страните от Европейското икономическо пространство (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) и Швейцария.

В областта на международните осигурителни отношения, освен посочените регламенти, действат и 11 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно споразумение за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция.

Действащите спогодби/договори през 2016 г. са:

- Спогодба по държавното обществено осигуряване между Народна република България и Народна република Албания (в сила от 1 май 1953 г.)
- Конвенция по социалното осигуряване между Народна република България и Федеративна народна република Югославия (обнародвана във вестник „Известия“, бр. 69 от 1958 г., в сила от 1 септември 1958 г., приложима за уреждане на осигурителни отношения само с Черна гора и с Босна и Херцеговина.)
- Договор между Република България и Украйна за социално осигуряване (обнародван в ДВ бр. 26 от 2003 г., в сила от 1 април 2003 г.)
- Договор между Република България и Република Македония за социално осигуряване (обнародван в ДВ, бр. 63 от 2003 г., в сила от 1 август 2003 г.)
- Договор между Република България и Република Молдова за социално осигуряване (обнародван в ДВ, бр. 67 от 2009 г., в сила от 1 септември 2009 г.)
- Спогодба между Република България и държавата Израел за социално осигуряване (обнародвана в ДВ, бр. 65 от 2009 г., в сила от 1 септември 2009 г.)
- Спогодба за социална сигурност между Република България и Република Корея (обнародвана в ДВ, бр. 12 от 2010 г., в сила от 1 март 2010 г.)
- Договор между Република България и Руската федерация за социална сигурност (обнародван в ДВ, бр. 20 от 2010 г., в сила от 20 март 2010 г.)
- Спогодба между Република България и Република Сърбия за социална сигурност (обнародвана в ДВ, бр. 10 от 2013 г., в сила от 1 февруари 2013 г.)
- Спогодба за социална сигурност между Република България и Канада (обнародвана в ДВ, бр. 39 от 2014 г., в сила от 1 март 2014 г.)
- Спогодба за социална сигурност между Република България и Черна гора (обнародвана в ДВ, бр. 80 от 2016 г., в сила от 1 октомври 2016 г.)
- Споразумение между Правителството на Република България и Правителството на Република Турция за изплащането на български пенсии в Република Турция.

ПРЕГЛЕД НА ПРОМЕНИТЕ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПРЕЗ 2016 Г.

I. ИЗМЕНЕНИЯ В КОДЕКСА ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ

1. Изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2015 г. (ДВ, бр. 107 от 24.12.2014 г., в сила от 01.01.2015 г.).

Преизчисляване на паричните обезщетения и помощи

С новия чл. 54м (в сила от 01.01.2016 г.) се въведе ежегодно преизчисляване на паричните обезщетения и помощите. В ал. 1 е посочено че ПОП, изплатени на осигурените лица, се преизчисляват служебно въз основа на данните в РОЛ до 30 юни на годината, следваща годината, за която се отнасят. Съгласно ал. 2 паричните обезщетения и помощи, изплатени на самоосигуряващите се лица за предходната календарна година, се преизчисляват служебно до 30 юни на текущата година въз основа на окончателния осигурителен доход, определен при годишното изравняване. Когато паричните обезщетения и помощите са изплатени в размер, по-малък от дължимия, разликата се изплаща на лицата. Изплатените в по-висок от дължимия размер обезщетения се възстановяват от самоосигуряващите се лица.

2. Промени в Кодекса за социално осигуряване, реализирани със Закона за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване⁵ (ДВ, бр. 61 от 11.08.2015 г., в сила от 01.01.2016 г.). Промените касаят следните разпоредби:

2.1. Създаване на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“

Съгласно новата т. 3, на чл. 2, ал. 2, за по-голяма прозрачност по отношение на приходите от осигурителни вноски на военнослужещи, полицаи и приравнените на тях и на разходите за пенсии и добавки на тези лица, в осигурителните фондове на Държавното обществено осигуряване от 1 януари 2016 г. се създава отделен фонд – „Пенсии за лицата по чл. 69“.

2.2. Осигурени лица

Разпоредбата на чл. 4, ал. 1, т. 4 е допълнена, като в обхвата на задължително осигурените работници и служители за всички социалноосигурителни рискове са включени и „резервистите на активна служба по Закона за резерва на въоръжените сили на Република България“.

2.3. Избор за промяна на осигуряване от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ и във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“

Създаден е нов член – 4в. Осигурените в професионален пенсионен фонд лица имат право еднократно да променят осигуряването си от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ с увеличена осигурителна вноска в размера на осигурителната вноска за ППФ, ако не им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или професионална пенсия за ранно пенсиониране.

2.4. Осигурителни вноски и осигурителен доход

С допълнения в чл. 6, ал. 1, т. 1 и 2 се регламентират размерите на осигурителните вноски за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“:

- за лицата, родени преди 01.01.1960 г. – 40,8 на сто;
- за лицата, родени след 31.12.1959 г. – 35,8 на сто;

Съгласно изменената т. 4 на чл. 6, ал. 1, се предвиди увеличение на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“, както следва:

- от 1 януари 2017 г. – с 1 процентен пункт, от който 0,56 за сметка на осигурителя и 0,44 за сметка на осигуреното лице;
- от 1 януари 2018 г. – с 1 процентен пункт, от който 0,56 за сметка на осигурителя и 0,44 за сметка на осигуреното лице.

Създаде се нова т. 11 на чл. 6, ал. 3. За лицата по чл. 4в, ал. 1 (осигурените в ППФ), които са избрали да променят осигуряването си от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“, увеличената осигурителна вноска във фонд „Пенсии“ е с размера на вноската по чл. 157, ал. 1, т. 2 от КСО.

Създаде се нова ал. 7 на чл. 6, със следния текст: Осигурителната вноска за Учителския пенсионен фонд е в размер 4,3 на сто и е изцяло за сметка на осигурителя. Това допълнение промени и поредността на следващите алинеи на чл. 6.

В ал. 12 се добави, че се внасят осигурителни вноски върху средствата за социални разходи и в размера за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“.

2.5. Осигурителен стаж

С отмяната на разпоредбите на чл. 9, ал. 8-10 отпадна възможността за осигурителен стаж при пенсиониране да се зачита в съотношение 4 години за 5 години от трета категория

⁵ ЗИД на КСО, обн. в ДВ, бр. 61 от 11.08.2015 г., влиза в сила от 01.01.2016 г., с изключение на разпоредбите, за които изрично е посочена друга дата.

времето, през което лицата са работили по трудов договор при пълно работно време и едновременно с това са работили по допълнителен или втори трудов договор с дневно работно време не по-малко от 3 часа; са упражнявали трудова дейност като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски или в неперсонифицирани дружества или са упражнявали свободна професия и/или занаятчийска дейност. Промяната е относима за осигурителен стаж, положен след 31.12.2015 г.

2.6. Учителски пенсионен фонд

На базата на новия чл. 20а, промените в чл. 2 (изм. ал. 3 и нова ал. 6), чл. 6 (нова ал. 7), чл. 9 (изм. ал. 5) и отмяната на § 5, Учителският пенсионен фонд трайно се вписва в основните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване, като същият продължава да съществува като самостоятелен фонд, администриран от НОИ. Годишният бюджет на УчПФ се приема със закона за бюджета на ДОО за съответната година като приложение към него и не се включва в консолидирания бюджет на ДОО.

Учителите продължават да се осигуряват за старост и в УчПФ с отделна осигурителна вноска за сметка на работодателя, като набраните във фонда средства ще продължат да се разходват за изплащане на срочните учителски пенсии, пенсиите и добавките по чл. 69в от КСО.

2.7. Приходи по фонд „Пенсии“

Изменя се чл. 21 уреждащ постъпленията на фонда и трансферите от държавния бюджет за фонд „Пенсии“ на ДОО, като отпада участието на държавата във финансирането му с трансфер от 12% върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица.

2.8. Приходи и разходи по фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“

На базата на изменените чл. 22а и чл. 22б се регламентираха приходите и разходите на новосъздадения фонд.

2.9. Управление

С изменение в чл. 36, ал. 1, т. 2 се прецизира текстът по отношение на една от функциите на Надзорния съвет на института – утвърждаване на проектите на годишния бюджет на Учителския пенсионен фонд и отчета за изпълнението му. В тази връзка са изменени и букви „а“ и „б“ на чл. 37, ал. 5, т. 3, с което се регламентира задължението на управителя за внасяне на горепосочените два проектодокумента в Надзорния съвет за утвърждаване.

2.10. Пенсии за осигурителен стаж и възраст

❖ Пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО

Съгласно изменената разпоредба на чл. 68, ал. 1-2, право на пенсия за осигурителен стаж и възраст през 2016 г. се придобива при навършване на възраст 60 години и 10 месеца от жените и 63 години и 10 месеца от мъжете и осигурителен стаж 35 години и 2 месеца за жените и 38 години и 2 месеца за мъжете. От 31 декември 2016 г. необходимите възраст и осигурителен стаж нарастват съгласно Таблица № 1 от Приложението. След 31 декември 2037 г. възрастта за двата пола се обвързва с нарастването на средната продължителност на живота.

Изменена е и ал. 3 на същия член. В случай че лицата нямат право на пенсия по ал. 1 и 2, до 31 декември 2016 г. те придобиват право на пенсия при навършване на възраст 65 години и 10 месеца за жените и мъжете и най-малко 15 години действителен осигурителен стаж. От 31 декември 2016 г. възрастта се увеличава, както е показано в Таблица № 2 от Приложението.

❖ *Пенсии за осигурителен стаж и възраст в намален размер*

Създаден е нов чл. 68а. Лицата, които имат изискуемия осигурителен стаж по чл. 68, ал. 2, могат по тяхно желание да се пенсионират до една година по-рано от възрастта им по чл. 68, ал. 1. Пенсията се отпуска от датата на заявлението и се изплаща в намален размер пожизнено. Лицата с този вид пенсия, нямат право на пенсия по чл. 68, ал. 1, 2 и 3.

❖ *Пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО*

Съгласно променената ал. 1 на чл. 69, отпадна изискването за освобождаване от служба при пенсиониране на военнослужещите. Въведе се изискване за навършена възраст от 52 години и 10 месеца, като две трети от общия осигурителен стаж може да бъде допълван и със стажа придобит като резервисти на активна служба по Закона за резерва на въоръжените сили на Република България.

Съгласно измененията в чл. 69, ал. 2, 3 и 6, за посочената категория лица при пенсиониране също отпадна изискването за освобождаване от служба. Въведе се изискване за навършена минимална възраст, като основание за придобиване право на пенсия – от 52 години и 10 месеца.

С промяна в ал. 4 се въведе изискването за навършена възраст от 42 години и 10 месеца при пенсиониране за лицата по чл. 69, ал. 1, 2 и 3, работили на длъжности от летателния състав, като парашутисти, в екипажите на подводните съдове и водолазния състав и като служители на длъжност „водолаз“ в ГД „ПБЗН“ на МВР. Отпадна изискването за освобождаване от служба и за тази категория лица.

Създава се ал. 9, която регламентира нарастването на възрастта за лицата по ал. 1-7 на чл. 69 от първия ден на всяка следваща календарна година с по 2 месеца до достигане на 55-годишна възраст за лицата по ал. 1, 2, 3 и 6 и до 45-годишна възраст за лицата по ал. 4 и 7. (Виж Таблици № 3 и 4 от Приложението)

❖ *Пенсии за осигурителен стаж и възраст на балерини, балетисти и танцьори с осигурителен стаж в културни организации*

Съгласно изменението на текста на член 69а се въведе минимална изискуема възраст от 42 години и 10 месеца за придобиване право на пенсия за ОСВ от балерини, балетисти и танцьори с осигурителен стаж в културни организации. От 31 декември 2016 г. възрастта за тези лица се увеличава, както е показано в Таблица № 5 от Приложението. Отмени се изискването за прекратяване на осигуряването като условие за придобиване право на пенсия.

❖ *Пенсии за осигурителен стаж и възраст за работещите при тежки условия на труд*

Създаде се нов чл. 69б. На основание ал. 1 и 2 от него, право на ранно пенсиониране от фонд „Пенсии“ на ДОО при положен труд от първа и/или втора категория придобиват лицата, които не са придобили право на пенсия за ранно пенсиониране от ППФ или са променили осигуряването си от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“. В тази група лица попадат тези, които имат категориен стаж само преди 2000 г., поради което не са осигурявани в професионален пенсионен фонд, както и такива, които имат категориен стаж – преди и след 2000 г. Лицата, които са работили 10 години при условията на първа категория труд или 15 години при условията на втора категория труд, могат да се пенсионират, ако са навършили възраст до 31 декември 2015 г. 47 години и 8 месеца за жените и 52 години и 8 месеца за мъжете за първа категория труд или 52 години и 8 месеца за жените и 57 години и 8 месеца за мъжете за втора категория труд, и ако имат сбор от осигурителен стаж и възраст 94 за жените и 100 за мъжете. От 31 декември 2015 г. възрастта за лицата, работили при условията на първа и втора категория се увеличава, както е показано в Таблица № 6 от Приложението.

На основание ал. 3 и 4 от същия член, от 31 декември 2015 г. започва да нараства и изискуемата възраст за придобиване право на пенсия от лицата работили в условията на

подземен труд и за лицата работили при същите условия, но с прекратен трудов договор на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от КТ, както е показано в Таблици № 7 и 8 от Приложението.

❖ *Пенсии за осигурителен стаж и възраст на учители*

Съгласно новия чл. 69в условията за придобиване право на пенсия от учителите са разписани като постоянно действащи текстове в КСО, като се въвежда универсална изискуема възраст за придобиване право на този вид пенсия от 1 януари 2016 г. – 57 години и 10 месеца от жените и 60 години и 10 месеца от мъжете. От 31 декември 2016 г. възрастта се увеличава съгласно Таблица № 9 от Приложението.

2.11. Размер на пенсията

Съгласно изменената ал. 1 на чл. 70, отпадна предвиденото от 1 януари 2017 г. увеличение на тежестта на осигурителния стаж във формулата за изчисляване на размера на пенсиите (с 0,1 проценти пункта за всяка година осигурителен стаж и съответната пропорционална част от процента за месеците осигурителен стаж). След 31 декември 2016 г. процентът за всяка година осигурителен стаж нараства от първо число на всяка следваща календарна година с процент, равен или по-голям от процента по чл. 100, ал. 1, до достигане на 1,5. Процентът се определя ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

В ал. 3 се създава изречение второ, съгласно което се въвежда нов начин на изчисляване на пенсиите, отпуснати с начална дата след 31 декември 2018 г. От 1 януари 2019 г. индивидуалният коефициент се изчислява от осигурителния доход на лицето за осигурителния му стаж след 31 декември 1996 г. до датата на отпускане на пенсията, т. е. при определяне на размера на пенсията за тези лица отпада доходът от трите последователни години по избор на лицето от последните 15 години осигурителен стаж до 1 януари 1997 г.

С допълнения в ал. 4, т. 2 и в ал. 5 на същия чл. 70 се предвижда от началото на 2019 г. при изчисляване на индивидуалния коефициент да се взема предвид съотношението между месечния осигурителен доход на лицето и средния осигурителен доход за страната за същия месец, т. е. коефициентът ще се изчислява като средно аритметично на месечните индивидуални коефициенти на лицето. По този начин се постига по-точно и равномерно отчитане на осигурителния принос на лицата, като се изгладят отклоненията на личния им доход от средния осигурителен доход за страната.

Новосъздадена е и ал. 13, съгласно която размерът на пенсията по чл. 68а (пенсия в намален размер) се намалява с 0,4 на сто за всеки недостигащ месец до навършване от лицето на възрастта му по чл. 68, ал. 1.

Нова е и ал. 14, по силата на която лицата могат да поискат преизчисляване на пенсията от осигурителния доход за друг тригодишен период преди 1 януари 1997 г. в 12-месечен срок от влизане в сила на разпореждането за отпускане на пенсията.

2.12. Размер на пенсията за инвалидност поради общо заболяване

В чл. 75, ал. 1 се допълни, че при определяне размера на пенсията след 31 декември 2016 г. процентът за всяка година осигурителен стаж нараства от първо число на всяка следваща календарна година с процент, определен съгласно чл. 70, ал. 1.

2.13. Размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест

Съгласно новата ал. 2 на чл. 79, след 31 декември 2016 г. коефициентите, в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицето, които участват при определяне на размера на пенсията за ТЗПБ, нарастват от първо число на всяка следваща календарна година с процент, определен съгласно чл. 70, ал. 1.

2.14. Спиране на пенсията

В чл. 95, ал. 1 с новата т. 5 е добавено още едно основание за спиране на пенсията за инвалидност (както за общо заболяване, така и за трудова злополука и професионална болест) – неспазване от пенсионера на предписанията на органите на експертизата на работоспособността по отношение на противопоказаните условия на труд.

2.15. Преизчисляване на пенсии в намален размер

В чл. 102, ал. 6 се разписа, че при преизчисляване на пенсиите по чл. 68а, размерът на намалението им по чл. 70, ал. 13 не се променя.

2.16. Права при осигуряване в универсален пенсионен фонд

В чл. 139, ал. 1, т. 2 се извърши промяна, съгласно която се определи нов процент на трайно намалената работоспособност, при който се извършва еднократно изплащане в размер до 50 на сто от средствата, натрупани по индивидуалната партида на лицето в УПФ – над 89,99 на сто, като същевременно се отмени изискването за пожизненост на определената ТНР.

2.17. Права при осигуряване в професионален пенсионен фонд

Съгласно редакцията в чл. 142, ал. 1, т. 2, се определи нов процент на трайно намалената работоспособност, при който се извършва еднократно изплащане до 50 на сто от средствата, натрупани по индивидуалната партида на лицето в ППФ – над 89,99 на сто (преди промяната условието беше при пожизнено трайно намалена работоспособност над 70,99 на сто), като същевременно се отмени изискването за пожизненост на определената ТНР.

2.18. Осигурителни вноски за универсален пенсионен фонд

С измененията на чл. 157 от КСО, осигурителната вноска в универсален пенсионен фонд се запазва на 5 на сто, като отпадна предвиденото увеличение през 2017 г. с 2 п.п. Причините за това се обуславят с покачване на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ на ДОО с общо 2 п.п.

2.19. Право на професионална пенсия

Член 168 се измени и са налице нови изисквания за отпускане на пенсия от професионален пенсионен фонд. От 1 януари 2016 г. осигурените лица в ППФ придобиват право на професионална пенсия за ранно пенсиониране при:

- не по-малко от 10 години осигурителен стаж след 31 декември 1999 г. при условията на първа категория труд и възраст, 10 години по-ниска от възрастта им по чл. 68, ал. 1;
- не по-малко от 15 години осигурителен стаж след 31 декември 1999 г. при условията на втора категория труд или при условията на първа и втора категория труд и възраст, 5 години по-ниска от възрастта им по чл. 68, ал. 1.

При преценяване правото на пенсията осигурителният стаж от първа категория труд допълва осигурителния стаж от втора категория труд без превръщане. Пенсията се изплаща до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 и не може да се получава заедно с пенсия за трудова дейност или със социална пенсия за инвалидност.

2.20. Допълнителни разпоредби на КСО

В сила от 12.08.2016 г. са направени изменения в § 1, ал. 2, т. 3 и 4, като промените се отнасят до прецизиране и разширяване обхвата на определенията за „свързани лица“ и „контрол“. Основна промяна в дефиницията за „контрол“ е свързана с уреждане на начина на изчисляване на участието на контролиращия в капитала на контролирания, като то включва освен прякото участие на контролирания и:

- гласовете на юридическите лица, които той контролира;
- гласовете на лицата, които действат от свое име, но за негова сметка;

- гласовете на лицата, които действат от свое име, но за сметка на друго контролирано от него юридическо лице.

2.21. Преходни и заключителни разпоредби на КСО

Съгласно променената ал. 5 на § 4б, при отпускане на професионална пенсия Националният осигурителен институт превежда прехвърлените на основание § 4а, ал. 1 средства от професионалния пенсионен фонд, в който лицето е било осигурено към 31 декември 2010 г., и постъпилите осигурителни вноски във фонд „Пенсии“ след тази дата до 17 юни 2011 г. включително, по сметката на професионалния пенсионен фонд, който отпуска пенсията. Средствата се прехвърлят в 14-дневен срок от уведомяването на Националният осигурителен институт, че е отпусната пенсия от професионален пенсионен фонд;

- Параграф 5 е отменен, тъй като от 1 януари 2016 г. трайно е уредено правото на пенсия и добавка за учителите със създаването на чл. 69в от КСО;

- На базата на промяна в § 6, ал. 1, максималният размер на получаваните една или повече пенсии, отпуснати до 31 декември 2018 г., без добавките към тях, се определя считано от 1 юли на всяка календарна година в размер на 35 на сто, а от 1 юли 2019 г. – 40 на сто, от максималния осигурителен доход за същата календарна година, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. За всички пенсии, отпуснати след 1 януари 2019 г., таванът отпада.

2.22. Преходни и заключителни разпоредби на ЗИДКСО

- С § 52 се даде възможност на лицата, които имат отпусната пенсия с разпореждане, влязло в сила до 31 декември 2015 г., да поискат до 31 декември 2016 г. преизчисляване на пенсията от осигурителния доход за друг тригодишен период преди 1 януари 1997 г.;

- Съгласно § 53, ал. 1 за периода от 2017 г. до годината, в която процентът по чл. 70, ал. 1 от КСО достигне 1,5, пенсиите не се осъвременяват по чл. 100 от КСО;

- Според разпоредбата на § 53, ал. 2 пенсиите, отпуснати с начална дата до 31 декември на годината, в която процентът по чл. 70, ал. 1 от КСО достига 1,5, се преизчисляват ежегодно от 1 юли на всяка календарна година, следваща годината на отпускането на пенсията, със съответния процент по чл. 70, ал. 1, изречение второ. Пенсиите за трудова злополука и професионална болест се преизчисляват ежегодно от 1 юли на всяка календарна година, като коефициентът по чл. 79, ал. 1, т. 1 – 3 от КСО се увеличава с процента по чл. 70, ал. 1, изречение второ.

3. Изменения и допълнения в КСО извършени с новия Закон за Държавна агенция „Разузнаване“ (ЗДАР) (ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 01.01.2016 г.).

С новосъздадените алинеи 5 и 5а на чл. 69 се регламентира правото на пенсия за ОСВ на държавните служители от Държавна агенция „Разузнаване“⁶ и на офицерите и сержантите от Националната служба за охрана (НСО) при навършване на възраст 52 години и 10 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети действително изслужени по посочените в ал. 5 и ал. 5а закони. Ако до 31 декември 2015 г. тези лица имат необходимия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия, могат да се пенсионират независимо от възрастта им до 31 декември 2018 г. До промяната тези служители се пенсионираха по реда на чл. 69, ал. 1 от КСО.

С оглед привеждане в съответствие с нормите в новоприетите ЗДАР и ЗНСО са направени редакционни промени и в разпоредбите на чл. 69, ал. 8, 9 и 10 и чл. 127, ал. 5 от КСО.

⁶ Новосъздадената Държавна агенция „Разузнаване“ е правопреемник на Националната разузнавателна служба.

4. Изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2016 г. (ДВ, бр. 98 от 15.12.2015 г., в сила от 01.01.2016 г.). Основните промени са:

4.1. Осигурителни вноски и осигурителен доход

С изменението в чл. 6, ал. 9 годишният осигурителен доход вече се определя като разлика между декларирания или установения от органа по приходите при условията и по реда на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс облагаем доход от упражняване на трудова дейност и сбора от доходите, върху които са внасяни авансово осигурителни вноски.

4.2. Осигурителен стаж

С допълнение в чл. 9, ал. 1, т. 4 от КСО е прецизирана цитираната разпоредба с оглед на това да се избегне противоречивото ѝ тълкуване при зачитане на осигурителния стаж на самоосигуряващите се лица. Разписано е, че за осигурителен стаж на тази категория лица се зачита времето, през което са внесени дължими осигурителни вноски, както авансовите, така и окончателните.

4.3. Парични помощи за профилактика и рехабилитация

В чл. 13в, ал. 3 се премахна условието за лицата получаващи лична пенсия за инвалидност да не са осигурени, за да имат право на парични помощи за профилактика и рехабилитация.

4.4. Бюджет на Националния осигурителен институт

В чл. 20, ал. 2, т. 1 се допълни, че средствата в бюджета на Националния осигурителен институт се формират и от процент от приходите от осигурителните вноски за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“.

4.5. Разходи по фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“

В чл. 22б се допълни, че средствата по фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ се разходват и за помощи за профилактика и рехабилитация.

4.6. Обезщетение при трудоустрояване поради бременност или кърмене или при напреднал етап на лечение ин-витро

Променя се периодът, от който се определя размерът на паричното обезщетение при трудоустрояване поради бременност, кърмене или напреднал етап на лечение инвитро (чл. 48, ал. 2). Вместо от дохода за последните 18 месеца от 01.01.2016 г. неговият размер се определя от осигурителния доход на лицата за период от 24 календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването.

4.7. Срокове за представяне на документи и данни за изплащане на парични обезщетения

Измениха се чл. 40а, 48б и 52б от КСО във връзка с новия ред (в сила от 01.01.2016 г.) за представяне в НОИ на документи и данни от осигурителите и самоосигуряващите се лица относно правото на парични обезщетения от държавното обществено осигуряване и са насочени към цялостното съкращаване на сроковете за изплащане на обезщетения на правоимащите лица.

Новите срокове за предоставяне на документите и данните за изплащане на парично обезщетение (за временна неработоспособност или трудоустрояване, за бременност и раждане, за отглеждане на малко дете) в съответното ТП на НОИ са:

1. от осигурителите, техните клонове и подразделения и осигурителните каси – до 10-о число на месеца, следващ този, през който осигуреното лице е представило документите за изплащане на обезщетението пред осигурителя.

2. от самоосигуряващите се лица – до 10-о число на месеца, следващ този, през който е издаден документът за изплащане на обезщетението за временна неработоспособност или трудоустрояване и до 10-о число на месеца, следващ този, от който се иска изплащане на обезщетение за бременност и раждане или обезщетение за отглеждане на малко дете.

4.8. Право на парични обезщетения за безработица

В чл. 54а, ал. 1, т. 2 текстът се допълни в съответствие с нормите на чл. 68а и чл. 168 от КСО, в редакцията им след ЗИДКСО, обн. ДВ, бр. 61 от 11.08.2015 г. Право на ПОБ имат, лицата които не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст в Република България или пенсия за старост в друга държава или не получават пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168.

4.9. Прекратяване изплащането на паричните обезщетения за безработица

В чл. 54д, ал. 1, т. 3 текстът се допълни в съответствие с нормите на чл. 68а и чл. 168 от КСО, в редакцията им след ЗИДКСО, обн. ДВ, бр. 61 от 11.08.2015 г. Изплащането на паричното обезщетение за безработица се прекратява при придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст в Република България или пенсия за старост в друга държава, или при отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а или на професионална пенсия по чл. 168.

4.10. Възстановяване на добросъвестно получено парично обезщетение за безработица

В чл. 54е, ал. 3 текстът се допълни в съответствие с нормите на чл. 68а и чл. 168 от КСО, в редакцията им след ЗИДКСО, обн. ДВ, бр. 61 от 11.08.2015 г. Изплатените парични обезщетения за безработица се възстановяват от лицата за периода, за който им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст в Република България или пенсия за старост в друга държава, пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168, и за периода, през който са получавали парично обезщетение за временна неработоспособност, за бременност и раждане или обезщетение за оставане без работа, определено съгласно нормативен акт.

С промяна в чл. 54е, ал. 4 и чл. 110, ал. 3 от КСО се създава правна възможност за делегиране на правомощия (друго длъжностно лице, определено от ръководителя на поделението), при издаването на разпореждания за възстановяване на парични обезщетения за безработица и за събиране на суми по ревизионни актове за начет.

4.11. Получаване на повече от една пенсия

С допълнение в чл. 101, ал. 1, т. 4а се разширява обхватът на разпоредбата, като се включват и пенсии, отпуснати съгласно законодателството на друга държава. С тази промяна от 01.01.2016 г. не може да се изплащат социална пенсия за старост, социална пенсия за инвалидност и персонална пенсия, ако лицата получават пенсия, отпусната в друга държава.

4.12. Жалби

В ал. 2 на чл. 117 се намали срокът за обжалване на разпорежданията за пенсии от 3 на 2 месеца. Съгласно промяната, пред ръководителя на съответното териториално поделение на Националния осигурителен институт, може да се подават жалби срещу разпорежданията за пенсии в двумесечен срок от получаването им.

5. Изменение и допълнение в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закона за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт (ДВ, бр. 62 от 09.08.2016 г., в сила от 09.08.2016 г.).

В резултат на изменението в чл. 69, ал. 2, от обхвата на разпоредбата са изключени следователите и младши следователите. Положеният от тях до 08.08.2016 г. осигурителен стаж ще се зачита за първа категория труд, а този след влизане в сила на промяната (09.08.2016 г.) осигурителен стаж ще се зачита за трета категория труд.

Съгласно § 5 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2017 г., в сила от 09.08.2016 г. следователите и младшите следователи, които до 8 август 2016 г. вкл. са придобили право на пенсия по условията на чл. 69, ал. 2 от КСО в редакцията от 01.01.2016 г., може да го упражнят при същите условия.

6. Промени в Кодекса за социално осигуряване, реализирани със Закона за изменение и допълнение на Кодекса на труда (ДВ, бр. 105 от 30.12.2016 г., в сила от 30.12.2016 г.).

Въз основа на новия чл. 121а от Кодекса на труда се правят изменения и допълнения в текста на чл. 6а, ал. 1 от КСО. Осигурителните вноски за работниците и служителите, командировани или изпратени по реда на чл. 121а, ал. 1, т. 1 и ал. 2, т. 1 от Кодекса на труда, се дължат върху получените, включително начислените и неизплатените, брутни месечни възнаграждения или неначислените месечни възнаграждения, както и други доходи от трудова дейност в приемащата държава и в България, но върху не по-малко от минималните ставки на заплащане на труда в приемащата държава, а за работниците и служителите, командировани или изпратени в държава, в която не са определени минимални ставки на заплащане – минималния осигурителен доход по чл. 6, ал. 2, т. 3, и върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход по чл. 6, ал. 2, т. 1.

II. ПРОМЕНИ В ДРУГИ ЗАКОНИ

Промени в Кодекса на труда и в Закона за държавния служител извършени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2016 г. (ДВ, бр. 98 от 15.12.2015 г., в сила от 01.01.2016 г.). Основните промени, касаят следното:

➤ С новосъздадената ал. 4 на чл. 222 от КТ се регламентира правото на работника или служителя при прекратяване на трудовото, респективно служебното му правоотношение да получи обезщетение при пенсиониране в размерите, предвидени в чл. 222, ал. 3 от КТ и чл. 106, ал. 3 от ЗДСл. Предпоставка за това е при прекратяване на правоотношението работникът или служителят да отговаря на условията за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а от КСО.

➤ Урежда се правото на работодателя да прекрати трудовото правоотношение, съгласно чл. 328, ал. 1, т. 10а и 10в от КТ, чл. 106, ал. 1 т. 5а и 6 от ЗДСл, когато на работника или служителя е отпусната пенсия за ОСВ в намален размер по чл. 68а от КСО, и когато трудовото правоотношение е възникнало с работник или служител, след като му е отпусната пенсия за ОСВ в намален размер по чл. 68а.

III. ПРОМЕНИ В ДРУГИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ

1. Промени в Наредбата за реда за избор на осигуряване, внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски, вноските за „Фонд „ГВРС“ и за обмен на информация, извършени с Постановление № 5 от 14.01.2016 г. (ДВ, бр. 5 от 19.01.2016 г., в сила от 01.01.2016 г.).

➤ Създава се нова ал. 3 на чл. 5, съгласно която средствата от индивидуалната партида в професионален пенсионен фонд за лицата, които са подали заявление по чл. 4, ал. 6 от Наредбата, се прехвърлят от пенсионноосигурителните дружества по сметка на НОИ.

➤ Създава се нова ал. 9 на чл. 7, съгласно която постъпилите по специализираната сметка за допълнително задължително пенсионно осигуряване на НАП осигурителни вноски

за професионален пенсионен фонд за лицата по чл. 4в, ал. 1 от КСО за периоди преди направения избор се прехвърлят във фонд „Пенсии“ на държавното обществено осигуряване в срок до 25-о число на месеца, следващ месеца на постъпването им.

➤ Останалите изменения и допълнения в наредбата са във връзка с реда и разпределянето на увеличената осигурителна вноска за новосъздадения фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“.

2. Промени в Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване, извършени с Постановление № 37 от 24 февруари 2016 г. за изменение и допълнение на Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване (ДВ, бр. 17 от 01.03.2016 г., в сила от 01.01.2016 г.).

➤ Съгласно новата разпоредба на чл. 38, ал. 4 от Наредбата, общият размер на паричната помощ при смърт на осигурено лице, определен в ЗБДОО за съответната година, се разпределя между правоимащите лица (съпругът/съпругата, децата и родителите) и им се изплаща в съответната част, ако за самоосигуряващото се лице са внесени дължимите осигурителни вноски за последния месец, за който е изтекъл срокът по чл. 7, ал. 4 от КСО (до 25-о число на месеца, следващ месеца, за който се дължат).

3. Промени в Наредбата за медицинската експертиза, извършени с Постановление № 37 от 24 февруари 2016 г. за изменение и допълнение на Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване (ДВ, бр. 17 от 01.03.2016 г., в сила от 01.01.2016 г.).

➤ Съгласно изменения чл. 52 в случаите, в които на лица, подчинени на българското законодателство съгласно правилата за координация на системите за социална сигурност на ЕО или международните договори в областта на социалната сигурност, по които Република България е страна, са издадени в чужбина утвърдените с тях формуляри или аналогични на тях документи, се прилага разпоредбата на чл. 43 от Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване, приета с Постановление № 188 на Министерския съвет от 2015 г. (ДВ, бр. 57 от 2015 г.). В случаите, в които институцията на съответната държава откаже да издаде утвърдените формуляри, се прилага общият ред на чл. 44-49.

4. Промени в Наредба № 1 от 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация. (ДВ, бр. 7 от 26.01.2016 г., в сила от 01.01.2016 г.).

➤ Съгласно новата буква „д“ на чл. 1, т. 1 с Наредбата се регламентират условията за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация и от средствата на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69 от КСО“.

➤ Измени се на ал. 2 на чл. 19. До участие в процедурата не се допускат лица, за които са влезли в сила разпореждания за събиране на суми по ревизионни актове за начет за причинени от тях в резултат на допуснати нарушения на дейността по профилактика и рехабилитация щети на държавното обществено осигуряване в размер над 1 на сто от общия размер на получените средства за тази дейност през предходната година.

5. Промени в Наредба № Н-8 от 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица.

5.1. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № Н-8 от 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица (ДВ, бр. 2 от 08.01.2016 г., в сила от 01.01.2016 г.).

➤ В чл. 2, ал. 1, т. 2 и ал. 2, т. 1, чл. 6а, ал. 1, т. 1 и т. 2 и в чл. 8, ал. 1, както и във всички приложения към наредбата са допълнени думите „личен номер“. Допълнението е в съответствие с чл. 16, ал. 5 от Закона за българските лични документи, съгласно който „личният номер“ идентифицира еднозначно гражданите на ЕС, гражданите на държави – страни по Споразумението за ЕИП, гражданите на Конфедерация Швейцария и членовете на техните семейства, които не са граждани на ЕС, ЕИП и Конфедерация Швейцария, които по силата на сключени международни договори с ЕС имат право на свободно придвижване.

➤ В чл. 2, ал. 2, т. 2 е направено допълнението, че в декларацията се вписва и увеличената осигурителна вноска за фонд „Пенсии“ в размера на вноската и/или за професионален пенсионен фонд.

➤ Съгласно измененията в ал. 3 на чл. 2 декларация образец № 6 не се подава от задължените лица за периодите, през които се прилага схема за централизирано разплащане на осигурителните вноски, включително и за месеците, в които е започнало или е прекратено прилагането на схемата.

➤ Допълнена е разпоредбата на чл. 3, ал. 10, и е заличена разпоредбата на чл. 4, ал. 6. Съгласно новата редакция не се подават данни от самоосигуряващите се лица, избрали да се осигуряват за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт в случаите, когато са осигурени на основание чл. 4, ал. 1 от КСО за пълен месец върху максималния месечен размер на осигурителния доход. С отмяната на чл. 4, ал. 6, отпада възможността за еднократно подаване на декларация образец № 1 от самоосигуряващите се лица с обхват на осигуряване само за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, осигурени по трудов договор на максималния месечен размер на осигурителния доход.

➤ С новите алинеи 15 и 16 на чл. 3 се създаде ред, по който от 01.01.2016 г. Националният осигурителен институт подава данни с декларация образец № 1 за лицата, на които са изплатени гарантирани вземания, и декларация образец № 6 за дължимите осигурителни вноски за ДОО, ДЗПО, здравно осигуряване и данъка върху доходите за тези лица. НОИ подава данни и в НАП за издадените и влезли в сила задължителни предписания, когато предписанията са за подаване на данни с декларация образец № 1. Данните се подават по електронен път в тридневен срок от влизане в сила на предписанието.

➤ В чл. 6, ал. 1 са направени следните допълнения:

- Изменена е т. 5. Декларация образец № 7 се подава на хартиен носител или по електронен път чрез използване на квалифициран електронен подпис на подателя;
- Съгласно новата т. 6 – Декларации образец № 8 и 9 се подават на хартиен носител.

➤ Новата ал. 4 на чл. 8 от КСО гласи, че не се приемат декларации образец № 1 и № 5 след сроковете за приемането им, когато в НАП не са постъпили данни, предоставени от НОИ за влязло в сила задължително предписание.

5.2. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № Н-8 от 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица (ДВ, бр. 38 от 20.05.2016 г., в сила от 20.05.2016 г.).

➤ В чл. 3 се създаде нова ал. 17. Пенсионноосигурителните дружества подават в НАП декларация образец № 3 с данни за пенсионерите от професионален пенсионен фонд, които получават срочна професионална пенсия за ранно пенсиониране, в следните срокове:

1. до 20-о число на месеца, следващ месеца, за който се отнасят данните;
2. до 20-о число на месеца, следващ месеца на сключване на пенсионния договор по чл. 169а, ал. 1 от КСО, с данните за периода от придобиване правото на професионална пенсия за ранно пенсиониране.

6. Постановление № 35 от 24.02.2016 г. за изменение и допълнение на Наредбата за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица (ДВ, бр. 17 от 01.03.2015 г., в сила от 01.01.2016 г.).

➤ С новата редакция на чл. 1, ал. 4 изрично е дефиниран с начална и крайна дата (от 1 до 31 януари на съответната календарна година) срокът, в който самоосигуряващите се лица могат да заявят промяна във вида на осигуряването си. Запазва се редът за извършване на промяната – чрез подаване на декларация по образец, утвърден от изпълнителния директор на НАП.

➤ С измененията на чл. 2, ал. 4 разпоредбата се привежда в съответствие с новата редакция на чл. 6, ал. 9 от КСО, в сила от 1 януари 2016 г., като промяната е с цел да се избегне противоречивото тълкуване на нормата във връзка с производствата по Данъчно-осигурителния процесуален кодекс, свързани с установяване на задълженията за данъци върху доходите на физическите лица и задължителни осигурителни вноски, както и във връзка с въведеното от 1 януари 2015 г. задължение за годишно изравняване на осигурителния доход на самоосигуряващите се лица не само за фонд „Пенсии“, но и за фонд „Общо заболяване и майчинство“.

➤ Допълнението в чл. 4, ал. 2 е свързано с включване на доходите от работа по чл. 114а от КТ – по т.нар. „еднодневни“ трудови договори, при определяне на сбора от осигурителните доходи за лицата, които подлежат на осигуряване на различни основания, и ограничаването му до максималния размер, установен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване.

7. Промени в Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж

7.1. Постановление № 41 от 24 февруари 2016 г. за изменение и допълнение на Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (ДВ, бр. 17 от 01.03.2016 г., в сила от 05.03.2016 г., § 2, 10, 12 – 21, и 24 са в сила от 01.01.2016 г.).

➤ Направените промени в чл. 1, свързани с писменото заявление по образец на лицето за отпускане и изплащане на пенсиите и добавките към тях, са:

– (ал. 5) Съкратен е срокът, в който лицата, подали заявление за отпускане на пенсия с нередовни и/или липсващи документи, следва да отстранят нередностите – от два на един месец, считано от датата на уведомяването, като по отношение на пенсиите, за които се прилага международен договор, срокът за отстраняване на нередностите е намален от 4 на 2 месеца. Ако неизправностите не са отстранени в срок, длъжностното лице по чл. 98, ал. 1 от КСО издава разпореждане въз основа на наличните редовни документи и на данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО (данните от информационната система на НОИ). Във връзка с тези изменения отпада ал. 6;

– Промяната в ал. 7, чрез замяна на съюза „и“ с „или“ в края на изречението, въвежда алтернативност в способите за уведомяване на лицата с постоянен адрес в друга държава, с която Република България прилага международен договор, а именно чрез изпращане на писмото до осигурителния институт на държава, в която е постоянното пребиваване на лицето или чрез поставяне на съобщение в страницата на НОИ в интернет.

➤ В чл. 2 се създаде т. 3, съгласно която към заявлението за отпускане на лична пенсия за осигурителен стаж и възраст вече се представя и заявление за прехвърляне на средствата от индивидуалната партида на лицето в професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ на ДОО. В случаите по чл. 69б, ал. 7 от КСО, когато няма подадено заявление, се прилага редът по чл. 1, ал. 5.

➤ В чл. 3 са направени следните допълнения:

– Съгласно изменението в ал. 1 (отмяна на т. 3) се отменя задължението на лицата при искане за отпускане на пенсия за инвалидност да представят копие от експертното решение на ТЕЛК (НЕЛК), удостоверяващо настъпилата инвалидност, тъй като експертните решения се изпращат по служебен път;

- С изменението на т. 7 на ал. 1 към заявлението за отпускане на лична пенсия за инвалидност вече се представя медицинска документация, издадена по установения ред в друга държава, в случаите на прилагане на международен договор в областта на социалното осигуряване, по който Република България е страна.
- Измененията и допълненията в чл. 7 са следните:
  - В ал. 2 е направено допълнение, съгласно което, право на персонални пенсии ще имат лицата, на които не е отпусната пенсия както по българското законодателство, така и по разпоредбите на двустранните или многостранните международни договори, по които Република България е страна;
  - С промяната в ал. 4, т. 1 отпада изискването лицата да подават заявление, адресирано до НОИ, което включва мотивите за отпускане на персоналната пенсия, данни за самоличността на лицето и гражданското му състояние. Вече е необходимо заявлението да се адресира до общинския съвет, като заверено по надлежния ред копие от това заявление се изпраща с комплекта документи в ЦУ на НОИ. От лицата задължително ще се изисква и декларация дали получават или не получават пенсия, изплащана от друга държава (нова т. 5).
- В чл. 9 се прецизират документите, които се прилагат в пенсионното досие, като изрично се регламентира, че трудовите, осигурителните и военноотчетните книжки се връщат на лицето заедно с разпореждането на длъжностното лице по пенсионното осигуряване. С влизането в сила от 05.03.2016 г. на промяната в пенсионното досие ще се съхраняват заявлението за пенсия, оригиналните удостоверения за осигурителен стаж до 31.12.1999 г., удостоверенията за осигурителен доход, удостоверението за наследници, личните декларации, всички последващи заявления и жалби на лицето, експертните решения на ТЕЛК (НЕЛК), решението на медицинската комисия към ТП на НОИ и др.
- Съгласно изменението в ал. 2 на чл. 10а, разпорежданията за лични пенсии за инвалидност и за добавки за чужда помощ, когато трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане е установена само по медицинска документация, изготвена в друга държава и приета по силата на международен договор в областта на социалното осигуряване, по който Република България е страна, се издават въз основа на решение на медицинска комисия към съответното териториално поделение на НОИ (а не както е до сега – в ТП на НОИ София-град), а за лицата с постоянен адрес в чужбина – към териториално поделение на НОИ – София-град.
- В новата точка 5 на чл. 11 е предвидено, че спирането на пенсията, когато пенсионерът не спазва предписанията на органите на експертната на работоспособността по отношение на противопоказаните условия на труд, ще се извършва от датата на постъпване в НОИ на влязъл в сила акт, с който е установено извършено нарушение на предписанията на органите на експертната на работоспособността по отношение на противопоказаните условия на труд.
- Съгласно новият чл. 11а, прекратяването на пенсията съгласно чл. 9б, ал. 1, т. 1 от КСО се извършва въз основа на данните в Национална база данни „Население“ към Главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“ или на постъпила информация от компетентната институция на друга държава по силата на международен договор в областта на социалното осигуряване, по който Република България е страна или споразумение за изплащане на пенсии.
- С промяна в чл. 13, ал. 1 е съкратен срокът за обжалване на разпорежданията за пенсии и добавки към тях по чл. 98, ал. 1, т. 1 от КСО. Срокът е намален от тримесечен на двумесечен.
- В съответствие с влезлите в сила от началото на 2016 г. нови условия за пенсиониране по чл. 68, чл. 69, чл. 69а, чл. 69б и чл. 69в от КСО в Наредбата изрично са посочени конкретните предпоставки за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст на всички видове осигурени лица – работещите при най-масовата трета категория

труд, балерините, балетистите и танцьорите в културни организации, категорийните работници, учителите, военнослужещите и служителите от специалните ведомства.

➤ С новия чл. 156 се установиха правилата за изчисляване на намаления размер на пенсията за ОСВ по чл. 68а от КСО. При изчисляване на размера на пенсията по чл. 68а от КСО намалението от 0,4 на сто е за всеки недостигащ месец, включително непълнен, до навършване от лицето на възрастта му по чл. 68, ал. 1 от КСО.

➤ Съгласно изменението в чл. 18, ал. 1, при преценяване правото на пенсия на лицата по чл. 69 от КСО отпадна изискването осигурителният стаж, изслужен на длъжности извън специалните ведомства да е придобит преди уволнението от посочените служби. Съгласно изменението на ал. 3 в същия член осигурителният стаж по чл. 69, ал. 4 и 7 от КСО може да допълва осигурителния стаж по чл. 17, ал. 1, т. 1 – 4.

➤ С новата редакция (в сила от 01.01.2016 г.) на ал. 4 на същия член лицата, които не са придобили право на пенсия по чл. 69 от КСО поради недостигащ осигурителен стаж, вече могат да се пенсионират по реда на чл. 69б, ал. 1 и 2 от КСО.

➤ Прецизирани са разпоредбите на ал. 5, 6 и 7 от чл. 19, касаещи условията за пенсиониране на учителите във връзка с отмяната на § 5 от ПЗР на КСО действащ до влизането в сила на чл. 69в, ал. 1 и 4 от КСО.

➤ Прецизирани са разпоредбите на чл. 33 отнасящи се до отпускането и изплащането на лична и наследствена пенсия при безвестно отсъствие на лице.

➤ Направените промени в чл. 34, ал. 1, т. 3 са свързани с децата, които учат след навършване на 18-годишна възраст в чужбина. Представените от тях документи за установяване на това обстоятелство и срока на обучението вече трябва да са преведени на български език от оторизирана от МВР агенция за преводи или от консулски или дипломатически служител в държавата по произход на документа, а не както беше досега от лицензиран преводач.

➤ В разпоредбата на чл. 38 е създадена ал. 15, която предвижда, че за периода от 01.01.2002 г. до 31.12.2015 г. се зачита за осигурителен стаж за придобиване право на пенсия, ако това е по-благоприятно за лицата, в съотношение 4 години за 5 години от трета категория времето, през което лицата са работили при описаните в Наредбата условия.

➤ Във връзка с новата ал. 6 на чл. 9 от КСО е допълнена разпоредбата на чл. 43а, ал. 1, като за осигурителен стаж при пенсиониране се зачита и времето от 15.08.2015 г., през което един от родителите на майката или бащата на лице с увреждане не са били осигурени или не са получавали пенсия, тъй като са полагали грижи за инвалиди с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ.

➤ Осигурителният стаж по чл. 43а от Наредбата за времето от 15.08.2015 г се зачита, но не се взема предвид при определяне на осигурителния доход за пенсиониране (чл. 46, ал. 4 нова т. 7).

➤ Въз основа на изменение в чл. 81, ал. 1 се регламентира период от 1 ноември до 31 декември на всяка календарна година, в който ежегодно лицата с постоянен адрес в чужбина, които получават пенсии на територията на Република България, представят декларация за продължаване на получаването на пенсията.

➤ С новата ал. 3 на чл. 81 се регламентира подаване на декларацията за продължаване получаването на пенсия от Република България по пощата или по електронен път, подписана с персонален идентификационен код и ЕГН/ЛНЧ или с квалифициран електронен подпис.

➤ Съгласно промяната в чл. 96 вече главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“ ще предоставя на НОИ информация за починалите пенсионери, а не както беше до този момент – службите по гражданско състояние към общините. Редът за предаване на информацията се урежда с писмено споразумение между НОИ и Министерството на регионалното развитие и благоустройството.

➤ Създава се нова т. 3 в § 2а от допълнителните разпоредби. Съгласно новата разпоредба „членове на семейството“ са съпругът/съпругата и децата до 18-годишна възраст,

ако не са встъпили в брак, както и децата над тази възраст, ако са неработоспособни с определена от ТЕЛК (НЕЛК) 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, нямат други доходи и не са встъпили в брак. Въведената дефиниция на понятието „членове на семейството” е употребено в чл. 6 и чл. 8 от НПОС.

7.2. Постановление № 168 от 08 юли 2016 г. за изменение и допълнение на Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (ДВ, бр. 54 от 15.07.2016 г., в сила от 01.07.2016 г.)

➤ Направените изменения и допълнения в чл. 92 касаят процедурата по определяне размера на компенсацията, дължима за извършване на обществената услуга по изплащане на пенсиите чрез пощенските станции.

➤ С новосъздадения чл. 92а се регламентират компонентите, участващи при определяне на размера на компенсацията за извършване на обществената услуга на територията на цялата страна по изплащане на пенсии чрез пощенските станции.

➤ С новия чл. 92б, извършването на услугата по изплащане на пенсиите чрез пощенските станции се възлага на „Български пощи“ ЕАД за срок 10 години, считано от 01.07.2016 г.

8. Постановление № 36 от 24 февруари 2016 г. за изменение и допълнение на Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица (ДВ, бр. 17 от 01.03.2016 г., в сила от 01.01.2016 г.)

➤ Съгласно новата ал. 4 в чл. 8, в случай че по представен документ, удостоверяващ осигурителен стаж и/или доход по законодателството на държава, с която се прилагат европейските регламенти в областта на социалната сигурност, е необходимо изясняване на осигурителния стаж и/или доход, до постъпване на отговор от компетентната институция на другата държава, преценката на правото и определянето на размера на паричното обезщетение за безработица се извършва въз основа на наличните редовни документи и на данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО;

➤ Направени са изменения в приложения № 1 и 5 към Наредбата, в съответствие с промените в КСО, с които се създават новите основания за прекратяване на паричните обезщетения за безработица – при отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168 от КСО.

9. Постановление № 38 от 24 февруари 2016 г. за изменение и допълнение на Наредбата за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски (ДВ, бр. 17 от 01.03.2016 г., в сила от 01.01.2016 г.)

➤ Съгласно изменението на чл. 1, ал. 8, т. 4 вече не се изчисляват и внасят осигурителни вноски и върху стойността на протоколното облекло, предоставено при условия и по ред, предвидени в нормативен акт, а с новата т. 18 и върху стойността на наградите по чл. 13, ал. 1 от Закона за резерва на въоръжените сили на Република България. Изключени са и определени възнаграждения/доходи: обезщетението по чл. 222, ал. 4 от КТ; по чл. 106, ал. 3а от ЗДСл и по Закона за ДА „Национална сигурност“ (т. 7, т. 10 и т. 12).

➤ В чл. 3 са направени следните изменения и допълнения:

- Със създаденото второ изречение в ал. 2 се допълни, че при упражнявана трудова дейност за непълни месеци частта от облагаемия доход, която се отнася за всеки месец от периода, се определя пропорционално на работните дни на самоосигуряващото се лице през календарната година;
- С изменението на ал. 3 годишният осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, вече се определя като разлика между декларирания в справка към годишната данъчна декларация по Закона за данъците върху доходите на физическите лица или установения от органа по приходите при условията и по реда на ДОПК облагаем доход от упражняване на трудова дейност и сбора от доходите, върху

които са внасяни авансово осигурителни вноски, а не както беше до този момент или с определения с влязъл в сила ревизионен акт по ДОПК облагаем доход;

➤ В ал. 4 изменението е свързано с промени в чл. 6 от КСО направени с ДВ, бр. 61 от 11.08.2015 г. относно коригиращата справка при определяне на нов размер на окончателния осигурителен доход за минали години.

10. Постановление № 39 от 24 февруари 2016 г. за изменение на Наредба за осигурителните каси (ДВ, бр. 17 от 01.03.2016 г., в сила от 01.01.2016 г.).

➤ Съгласно изменението в чл. 8, ал. 1, т. 2 осигурителната каса представя в съответното териториално поделение на НОИ необходимите документи за изплащане на паричните обезщетения по реда на Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване, приета с Постановление № 188 на МС от 2015 г.

➤ В съответствие с отмяната от 1 юли 2015 г. на чл. 7, ал. 5 от Наредбата за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица и преустановеното от тази дата издаване на осигурителни книжки са отменени и текстовете на чл. 8, ал. 1, т. 4 и ал. 3, т. 2 от Наредбата.

11. Инструкция за изменение и допълнение на Инструкция № 5 от 2005 г. за приемане и съхраняване на разплащателните ведомости на прекратени осигурители без правоприменик (ДВ, бр. 52 от 08.07.2016 г., в сила от 08.07.2016 г.).

➤ Съгласно допълнението в чл. 1, ал. 1 в предмета на регламентацията на инструкцията вече се включва и изземването на разплащателните ведомости и трудово правни документи.

➤ В чл. 2 са прецизирани текстовете, като са направени следните изменения и допълнения:

– В ал. 1 изрично се записва, че документи, чийто срок на съхранение е изтекъл и това е установено в закон (но не само в Закона за Националния архивен фонд), не подлежат както на приемане, така и на изземване;

– С изменението във второто изречение на ал. 3 в случай на спор между няколко осигурители относно правоприменството, контролните органи на НОИ издават задължителни предписания за съхранение на документите, а не като беше до този момент задължителни предписания за приемане;

– С новосъздадената ал. 4 се редактира и допълва стария текст на чл. 5, ал. 10. Новият текст прецизира правилата на които трябва да отговарят разплащателните ведомости и документи, удостоверяващи осигурителен стаж и доход подлежащи на изземване.

➤ На база изменението и допълнението в чл. 3, се установява принципното положение, че който и да е правен субект не бива да унищожавя ведомости и се указва, че за наличието им следва да се уведоми ТП на НОИ.

➤ Измененията и допълненията в чл. 6 са свързани с нова регламентация на процедурата по изземване – ръководителят на ТП на НОИ има възможност да действа при условията на оперативна самостоятелност, независимо от наличието на предвидените предпоставки, има право на преценка дали да пристъпи към изземване или не. В ал. 1 е уредено, че директорът на ТП решава дали да пристъпи към изземване въз основа на мотивирано предложение на ръководителя на звеното в ТП на НОИ, на което е възложена дейността на осигурителния архив. Предвидена е нова хипотеза, в която документацията може да се изземва при постъпило уведомление от лице, което държи или знае местонахождението на разплащателни ведомости на прекратен осигурител или на осигурител, който не извършва дейност от повече от година и това нарушава правата на осигурените лица. Отпада задължителният характер на задължителните предписания, давани от контролен орган преди да се пристъпи към изземване.

➤ На база на изменението в ал. 2 от чл. 6 се регламентира, че не се пристъпва към изземване, ако документите не са оформени и/или подписани съгласно действащия към датата

на съставянето им ред, както и когато състоянието им не позволява да бъдат използвани за удостоверяване на осигурителни права. Промяната в ал. 3 на същия член регламентира връщането на документите на осигурителя по негово искане, когато отново започне да извършва дейност и след заплащане на разходите по обработването им.

➤ В чл. 7, ал. 2 се записва, че при изземване, ако документацията не е обработена, същата се обработва за сметка на НОИ.

➤ С изменението на чл. 21 се предвижда приемателно-предавателният протокол да се пописва от осигурителя лично и се запазва възможността това да става от упълномощени с нотариално пълномощно от него длъжностни лица.

➤ Разпоредбата на чл. 37 е отменена, с оглед избягване на ограничението при изброяване на институциите, на които НОИ предоставя информация от документалния масив при поискване.

По-важните изменения с отражение върху размера на пенсиите и за определяне на нови размери на минималната работна заплата за страната през 2016 г. са следните:

1. С Постановление на Министерския съвет № 296 от 30 октомври 2015 г. (ДВ, бр. 86 от 06.11.2015 г.) се определя от 1 януари 2016 г. размер на линията на бедност за страната 300 лв.

2. С Постановление на Министерския съвет № 375 от 28 декември 2015 г. (ДВ, бр. 1 от 05.01.2016 г.) се определи от 1 януари 2016 г. нов размер на минималната месечна работна заплата за страната 420 лв. и на минималната часова работна заплата 2,50 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица. Размерът на минималната месечна работна заплата е за пълен работен месец.

3. С Постановление на Министерския съвет № 54 от 17 март 2016 г. (ДВ, бр. 22 от 22.03.2016 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер 50 500 000 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2016 г. за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. април 2016 г. Допълнителната сума е в размер 40 лв. и се изплаща на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. април 2016 г. е в размер до 300,00 лв. включително.

4. С Постановление на Министерския съвет № 136 от 08.06.2016 г. се определи от 1 юли 2016 г. нов размер на социалната пенсия за старост – 118,14 лв. месечно.

5. С Постановление на Министерския съвет № 137 от 08.06.2016 г. се одобри допълнителен трансфер в размер на 166 530 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2016 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 4, ал. 3 от Закона за ветераните от войните и по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

6. С Постановление № 225 от 1 септември 2016 г. (ДВ, бр. 70 от 09.09.2016 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер на 216 730 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2016 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 4, ал. 3 от Закона за ветераните от войните и по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

7. С Постановление на Министерския съвет № 269 от 27 октомври 2016 г. (ДВ, бр. 86 от 01.11.2016 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер 50 000 000 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2016 г. за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2016 г. Допълнителната сума е в размер 40 лв. и се изплаща на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. декември 2016 г. е в размер до 300,00 лв. включително.

8. С Постановление № 337 от 2 декември 2016 г. (ДВ, бр. 97 от 06.12.2016 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер на 289 928 лв. по бюджета на ДОО за 2016 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните и по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

IV. НОВИ НОРМАТИВНИ ДОКУМЕНТИ

1. Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване (обн. ДВ, бр. 57 от 28.07.2015 г., в сила от 01.01.2016 г.).

➤ Отмени се Наредба за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване, приета с ПМС № 364 от 2006 г.

➤ С приетата нова „Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване“ са утвърдени нови образци на документните, които осигурените лица попълват, и на удостоверенията, които осигурителите и самоосигуряващите се лица изготвят и представят в НОИ, във връзка с изплащането на паричните обезщетения и помощите от ДОО. От 1 януари 2016 г. са в сила и нови срокове за представяне на документите за изплащане на паричните обезщетения.

2. Наредба № 33 от 2006 г. за индивидуалните заявления за участие във фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване (Загл. изм. – ДВ, бр. 62 от 16.08.2016 г., в сила от 15.08.2016 г.).

➤ Промяната на наименованието и другите изменения в Наредбата се съобразяват с извършените промени в КСО от 11 август 2015 г, които касаят правната възможност осигурените лица да възобновят осигуряването си в УПФ, когато в предходен момент са избрали да променят осигуряването си от втория стълб на пенсионната система в ДОО, т.е. в първия стълб. Измененията целят и допълнително усъвършенстване и актуализиране на уредбата.

➤ Основната част от измененията и допълнения в Наредба № 33 касаят реда за подаване на заявлението за възобновяване на осигуряването в УПФ, както и изискванията към формата и съдържанието му. Към наредбата има и образци, с които трябва да се съобразяват пенсионното дружество, осигуреното лице, Националната агенция за приходите.

СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО

Държавното обществено осигуряване предоставя финансова защита на лицата, засегнати от социалните рискове болест, инвалидност, старост, безработица и др. Социалноосигурителните обезщетения са предназначени да компенсират загубата на доход от труд поради настъпването на даден риск. Осигурителните права на лицата финансово се обезпечават чрез натрупаните средства от законоустановени осигурителни вноски във фондовете на ДОО.

Държавното обществено осигуряване предоставя, при съблюдаване на определени изисквания за осигурително участие и други критерии, обезщетения и помощи на загубилите доходи при временна или трайна, пълна или частична загуба на работоспособност.

От деветте включени в Конвенция № 102 на МОТ осигурителни риска: (1/ болест; 2/ инвалидност; 3/ майчинство; 4/ отглеждане на дете; 5/ трудова злополука и професионално заболяване; 6/ старост; 7/ смърт на наследодател или загуба на издържащ член на семейството; 8/ безработица; 9/ медицински услуги и здравеопазване), чрез държавното обществено осигуряване под управлението на Националния осигурителен институт се администрират осем осигурени социални риска. Обслужването на деветия осигурителен риск, свързан със здравеопазването и медицинските услуги, се извършва от Националната здравноосигурителна каса.

За посочените осигурителни рискове са формирани, условно казано, съответни социалноосигурителни програми в държавното обществено осигуряване. Те са свързани с отпускането и изплащането на пенсии, обезщетения и помощи във връзка с:

- пенсионното осигуряване за старост, инвалидност и смърт на наследодател;
- изплащане на пенсии, несвързани с трудова дейност;

- осигуряване за временна неработоспособност при болест, раждане, осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст и отглеждане на дете;
- осигуряване за трудова злополука и професионална болест;
- осигуряване за безработица.

Социалноосигурителните програми на ДОО се отнасят за:

- Пенсии за осигурителен стаж и възраст, инвалидност поради общо заболяване, инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, наследствени, социални за старост, социални за инвалидност, гражданско-инвалидни, военно-инвалидни, персонални;
- Обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст, отглеждане на дете и безработица;
- Помощи за профилактика и рехабилитация, инвалидност поради общо заболяване и при смърт на осигурено лице.

За европейските граждани, които пребивават или се придвижват и работят в границите на ЕС, за работодателите, длъжници осигурителните вноски се прилагат разпоредбите на Европейския съюз относно координацията на социалната сигурност, чиито правила непрекъснато се адаптират към промените в социалната и правната сфера. С регламенти (ЕО) № 883/2004 и (ЕО) № 987/2009, освен улесняването на мобилността на работниците, засилването ролята на административното сътрудничество и поетапно преминаване към електронен обмен на данни между институциите, се подобрява и защитата на лицата, които се движат в рамките на Европа.

Националният осигурителен институт е компетентната българска институция и служба за връзка по прилагане разпоредбите на регламентите и международните договори в областта на социалното осигуряване и социалната сигурност по отношение на:

- Паричните обезщетения за болест, майчинство и помощите при смърт;
- Паричните обезщетения за безработица;
- Пенсии за старост, инвалидност и наследствените пенсии.

Двустранните споразумения по обществено осигуряване не засягат националната система за осигуряване и разпоредбите, указващи кои лица подлежат на осигуряване, размерите на паричните обезщетения, при какви условия и за какъв период се предоставят. Тези въпроси се уреждат от съответното национално законодателство. За всеки, който работи в друга държава, е от значение да не остане лишен от правото да се осигурява и да получава краткосрочни и дългосрочни обезщетения при настъпване на даден осигурителен риск. Но важно е също да не бъде задължен да се осигурява едновременно по законодателствата на двете страни.

ПЕНСИИ

1. Пенсии за трудова дейност

1.1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст

Основният вид пенсия, който се отпуска по нашето законодателство и заема най-висок дял в разходите на ДОО за пенсии, е за осигурителен стаж и възраст (ОСВ).

А. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – стандартна пенсионна възраст

Изискванията за придобиване право на пенсия са две:

- навършена пенсионна възраст;
- придобит осигурителен стаж.

През 2016 г. мъжете придобиват право на пенсия при навършена възраст 63 години и 10 месеца и наличие на 38 години и 2 месеца осигурителен стаж, а жените – с навършена възраст 60 години и 10 месеца и наличие на 35 години и 2 месеца осигурителен стаж (чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО).

Таблица № 1 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО) за периода 2014 – 2016 г.

Година	Възраст		Осигурителен стаж	
	Мъже	Жени	Мъже	Жени
2014	63 г. 8 м.	60 г. 8 м.	37 г. 8 м.	34 г. 8 м.
2015	63 г. 8 м.	60 г. 8 м.	38 г.	35 г.
2016	63 г. 10 м.	60 г. 10 м.	38 г. 2 м.	35 г. 2 м.

В случай, че лицата не отговарят на горепосочените условия, те придобиват право на пенсия при наличие на не по-малко от 15 години действителен осигурителен стаж и навършена възраст 65 години и 10 месеца за двата пола (чл. 68, ал. 3 от КСО).

Таблица № 2 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 68, ал. 3 от КСО) за периода 2014 – 2016 г.

Година	Възраст (мъже и жени)	Минимален действителен осигурителен стаж
2014	65 г. 8 м.	15 г.
2015	65 г. 8 м.	15 г.
2016	65 г. 10 м.	15 г.

От началото на 2016 г. лицата, които имат изискуемия осигурителен стаж по чл. 68, ал. 2 от КСО, могат по тяхно желание да се пенсионират *до една година по-рано от възрастта им по чл. 68, ал. 1*. Пенсията се отпуска от датата на заявлението и се изплаща пожизнено, като размерът ѝ се намалява с 0,4 на сто за всеки недостигащ месец до навършване от лицето на възрастта му по чл. 68, ал. 1. Лицата, на които е отпусната пенсия за ОСВ в намален размер, нямат право на пенсия по чл. 68, ал. 1-3 от КСО (чл. 68а от КСО).

Минималният размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО (с пълен осигурителен стаж) за периода 01.01.2016 – 30.06.2016 г. е 157,44 лв., а от 01.07.2016 г. – 161,38 лв. Минималният размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 3 от КСО (с непълен осигурителен стаж) за периода 01.01.2016 – 30.06.2016 г. е 133,82 лв., а от 01.07.2016 г. – 137,17 лв. (85% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1).

Максималният размер на получаваните една или повече пенсии, отпуснати до 31.12.2018 г., без добавките към тях, се определя считано от 1 юли на всяка календарна година в размер на 35%, а от 01.07.2019 г. – 40%, от максималния осигурителен доход за същата календарна година, определен със ЗБДОО. За периода 01.01.2016 – 31.12.2016 г. максималният размер е 910 лв. или 35% от 2 600 лв.

Б. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – ранно пенсиониране

Военнослужещи, полицаи и приравнени на тях

Военнослужещите придобиват право на пенсия през 2016 г. при навършване на възраст 52 години и 10 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени като военносслужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и/или като резервисти на активна служба по Закона за резерва на въоръжените сили на Република България (чл. 69, ал. 1 от КСО).

Държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи, Закона за специалните разузнавателни средства и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги, държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт придобиват право на пенсия при навършване на възраст 52 години и 10 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени като държавни служители по посочените закони, по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“ и като военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (чл. 69, ал. 2 от КСО).

Държавните служители по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“ придобиват право на пенсия при навършване на възраст 52 години и 10 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 2 от КСО (чл. 69, ал. 3 от КСО).

Лицата по ал. 1, 2 и 3, прослужили 15 години на длъжности от *летателния състав, парашутистите, екипажите на подводните съдове и водолазния състав*, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 42 години и 10 месеца (чл. 69, ал. 4 от КСО).

Държавните служители от Държавна агенция „Разузнаване“ придобиват право на пенсия при навършване на възраст 52 години и 10 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по закона за Държавна агенция „Разузнаване“, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 1, 2 и 3 (чл. 69, ал. 5 от КСО).

Офицерите и сержантите от Националната служба за охрана придобиват право на пенсия при навършване на възраст 52 години и 10 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по Закона за Националната служба за охрана, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 1, 2 и 3 (чл. 69, ал. 5а от КСО).

Служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на Министерството на вътрешните работи, изпълняващи някои от дейностите, свързани с неотложни аварийно-възстановителни работи, оперативна защита при наводнения и операции по издирване и спасяване, и химическа, биологическа и радиационна защита по Закона за Министерството на вътрешните работи, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 52 години и 10 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени в системата на гражданска защита (чл. 69, ал. 6 от КСО).

Служителите на длъжност „водолаз“ в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на Министерството на вътрешните работи, ако са прослужили на тази длъжност 15 години, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 42 години и 10 месеца (чл. 69, ал. 7 от КСО).

Балерини, балетисти и танцьори

Лицата, които имат осигурителен стаж 25 години на длъжност *балерина, балетист или танцьор в културни организации*, придобиват право на пенсия през 2016 г. при навършване на възраст 42 години и 10 месеца (чл. 69а от КСО).

Работещи при условията на I-ва и II-ра категория труд

До 31 декември 2015 г. включително, лицата, които са *работили при тежки и вредни условия* на труд придобиваха право на пенсия за осигурителен стаж и възраст от ДОО по реда на § 4 от ПЗР на КСО. През 2016 г. право на ранно пенсиониране от фонд „Пенсии“ на ДОО при положен труд от първа и втора категория придобиват лицата, които не са придобили право на пенсия за ранно пенсиониране от професионален пенсионен фонд или са променили осигуряването си от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“, при изпълнени условия, както е показано в Таблица № 3.

Таблица № 3 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 69б, ал. 1 и 2 от КСО) за периода 2014 – 2016 г.

Година	Възраст				Осиг. стаж		Сбор от осигурителен стаж и възраст	
	Жени		Мъже		Жени и мъже		Жени	Мъже
	I-ва кат. труд	II-ра кат. труд	I-ва кат. труд	II-ра кат. труд	I-ва кат. труд	II-ра кат. труд		
2014	47 г. 8 м.	52 г. 8 м.	52 г. 8 м.	57 г. 8 м.	10 г.	15 г.	94	100
2015	47 г. 8 м.	52 г. 8 м.	52 г. 8 м.	57 г. 8 м.	10 г.	15 г.	94	100
2016	48 г.	53 г.	52 г. 10 м.	57 г. 10 м.	10 г.	15 г.	94	100

Лицата, които до 31 декември 2015 г. имат 10 години осигурителен стаж като *работници, инженерно-технически специалисти и ръководни служители до ръководител на участък включително, заети на работа под земята в подземните рудници*, в подземните геологопроучвателни и хидротехнически обекти, в тунелното и подземното минно строителство, могат да се пенсионираат преди навършване на възрастта по чл. 68 от КСО, при условие че имат сбор от възраст и осигурителен стаж 90 и възраст за 2016 г. – 52 години и 2 месеца за мъжете и 47 години и 2 месеца за жените (чл. 69б, ал. 3 от КСО).

Таблица № 4 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 69б, ал. 3 от КСО) за периода 2014 – 2016 г.

Година	Възраст		Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 от КСО (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
	Жени	Мъже		
2014	47 г.	52 г.	10 г.	90
2015	47 г.	52 г.	10 г.	90
2016	47 г. 2 м.	52 г. 2 м.	10 г.	90

Ако трудовият договор на горепосочените лица е прекратен на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от Кодекса на труда, те могат да се пенсионираат през 2016 г. при навършване на 45 години и 2 месеца възраст и ако имат сбор от осигурителен стаж и възраст 90 и 10 години осигурителен стаж, положен при горепосочените условия (чл. 69б, ал. 4 от КСО).

Таблица № 5 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 69б, ал. 4 от КСО) за периода 2014 – 2016 г.

Година	Възраст (жени и мъже)	Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 от КСО (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
2014	45 г.	10 г.	90
2015	45 г.	10 г.	90
2016	45 г. 2 м.	10 г.	90

Учители

Учителите през 2016 г. придобиват право на *срочна пенсия за ранно пенсиониране в намален размер*, изплащана от Учителския пенсионен фонд, при навършване на възраст 57 години и 10 месеца от жените и 60 години и 10 месеца от мъжете и учителски осигурителен стаж – 25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете (чл. 69в, ал. 1 от КСО).

Срочната пенсия за ранно пенсиониране се изплаща на горепосочените лица до навършване на възрастта им по чл. 68, ал. 1 от КСО, след което се изплаща пенсия в пълен размер от фонд „Пенсии“ на ДОО.

Учителите, които са придобили право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но не са се възползвали от него и се пенсионираат при условията на чл. 68, ал. 1-2, получават пенсия в пълен размер от фонд „Пенсии“ и добавка от Учителския пенсионен фонд.

Учителите, които имат изискуемия осигурителен стаж за придобиване право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но се пенсионираат след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, получават *срочна пенсия в пълен размер* от Учителския пенсионен фонд до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, след което пенсията им се изплаща от фонд „Пенсии“.

1.2. Пенсии за инвалидност

Осигурените лица имат право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване или трудова злополука и професионална болест при доказана пълна или частична загуба на работоспособност завинаги или за продължително време и при наличие на придобит осигурителен стаж.

Пенсия за *инвалидност поради общо заболяване* се отпуска при 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане. Задължително условие е и наличието на осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизирането, а за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпване на работа – до датата на заявлението за пенсия, според навършената възраст, както следва:

- до 20-годишна възраст и за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпването им на работа – независимо от продължителността на осигурителния стаж;
- до 25-годишна възраст – една година;
- до 30-годишна възраст – три години;
- над 30-годишна възраст – пет години;
- инвалидите по рождение и инвалидите с придобита инвалидност до постъпването на работа – една година.

Пенсиите за инвалидност поради общо заболяване се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК, с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

Минималният размер на пенсията за инвалидност поради общо заболяване се определя в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО и в зависимост от намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 6 : Минимални размери на пенсията за инвалидност поради общо заболяване през 2016 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2016 до 30.06.2016 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	181,06 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	165,31 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	133,82 лв.
от 01.07.2016 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	185,59 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	169,45 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	137,17 лв.

Този вид пенсия не се отпуска, възобновява или възстановява на получаващите пенсия за осигурителен стаж и възраст. С факта на пенсионирането им с пенсия за осигурителен стаж

и възраст те вече са обезщетени за намалената им работоспособност след навършване на законово определената възраст.

Осигурените, загубили 50 и над 50 на сто от работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на пенсия за инвалидност *поради трудова злополука или професионална болест* независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Минималният размер на пенсията за трудова злополука и професионална болест се определя в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 7 : Минимални размери на пенсията за трудова злополука и професионална болест през 2016 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2016 до 30.06.2016 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	196,80 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	181,06 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	157,44 лв.
от 01.07.2016 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	201,73 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	185,59 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	161,38 лв.

Пенсиите за трудова злополука и професионална болест също се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

2. Пенсии, несвързани с трудова дейност

По силата на Кодекса за социално осигуряване се отпускат и пенсиите, които не са свързани с трудова дейност и осигурително участие. Те имат подчертано социален характер и не са осигурително плащане. Въпреки това, поради периодичността на получаването им и добре развитата и работеща административна система на НОИ на територията на страната тези пенсии успешно се обслужват от основната осигурителна институция и така се спестяват обществени разходи.

Пенсиите, несвързани с трудова дейност, не могат да преминават в наследствени. Със смъртта на носителя на правото на пенсия те се прекратяват (с изключение на пенсиите за военна инвалидност, които могат да преминават в наследствени). Финансирането на нетрудовите пенсии е за сметка на държавния бюджет.

Отличаващите особености на пенсиите, несвързани с трудова дейност, са следните:

➤ *Пенсия за военна инвалидност* се отпуска на лица, които са загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали през време или по повод на наборната военна служба, службата в запаса или в резерва. Право на такава пенсия имат и лица, пострадали при оказване съдействие на въоръжените сили;

➤ Лицата, загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали при изпълнение на граждански дълг или случайно от органите на властта при изпълнение на служебните задачи на тези органи, имат право на *пенсия за гражданска инвалидност*;

➤ *Социална пенсия за старост* могат да получат лицата, навършили 70-годишна възраст, когато годишният доход на член от семейството към датата на навършване на

възрастта е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца;

➤ Право на *социална пенсия за инвалидност* имат лица, навършили 16-годишна възраст, с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане повече от 71 на сто. Отпуснатите след 31 декември 2014 г. нови социални пенсии за инвалидност не могат да се получават заедно с друг вид пенсия;

➤ Министерският съвет по определени от него условия и ред в изключителни случаи може да отпуска *персонални пенсии* на лица, по отношение на които не са налице някои от изискванията за придобиване право на пенсия по КСО. Пенсиите се отпускаат с решение на Министерския съвет по предложение на министъра на труда и социалната политика, съгласувано с министъра на финансите. Лицата, на които могат да се отпуснат персонални пенсии, са:

- деца без право на наследствена пенсия от починал родител;
- жени, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са родили и отгледали пет и повече деца до навършване на 18-годишната им възраст;
- лица, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са *полагали грижи* в продължение на *повече от 10 години за инвалиди* – членове на техните семейства, постоянно нуждаещи се от чужда помощ.

За отпускането на тези пенсии е въведено едно допълнително изискване – годишният доход на член от семейството на лицата да е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца преди искането на пенсия.

➤ От 1 януари 2013 г. *пенсии за особени услуги* не се отпускаат по КСО, но продължава изплащането на отпуснатите до тази дата пенсии.

Размерът на социалната пенсия за старост, като измерител за другите пенсии, несвързани с трудова дейност, се определя от Министерския съвет по предложение на МТСП и НОИ. Пенсиите за военна и гражданска инвалидност и социалната пенсия за инвалидност се определят в процент от социалната пенсия за старост в зависимост от намалената работоспособност на лицата.

Минималните размери на пенсиите, несвързани с трудова дейност, през 2016 г. са както следва:

- Социална пенсия за старост (СПС) – за периода 01.01.2016 – 30.06.2016 г. е 115,15 лв., а от 01.07.2016 г. – 118,14 лв.
- Пенсия за военна инвалидност в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 8 : Размери на пенсията за военна инвалидност през 2016 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Редници и сержанти		Офицери	
от 01.01.2016 до 30.06.2016 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	172,73 лв.	(160% от СПС)	184,24 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	161,21 лв.	(150% от СПС)	172,73 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	132,42 лв.	(120% от СПС)	138,18 лв.
от 01.07.2016 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	177,21 лв.	(160% от СПС)	189,02 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	165,40 лв.	(150% от СПС)	177,21 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	135,86 лв.	(120% от СПС)	141,77 лв.

➤ Пенсия за гражданска инвалидност в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 9 : Размери на пенсията за гражданска инвалидност през 2016 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2016 до 30.06.2016 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	172,73 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	161,21 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	132,42 лв.
от 01.07.2016 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	177,21 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	165,40 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	135,86 лв.

➤ Социална пенсия за инвалидност в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 10 : Размери на социалната пенсия за инвалидност през 2016 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2016 до 30.06.2016 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(120% от СПС)	138,18 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(110% от СПС)	126,67 лв.
от 01.07.2016 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(120% от СПС)	141,77 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(110% от СПС)	129,95 лв.

➤ Персонална пенсия (90% от СПС) – за периода 01.01.2016 – 30.06.2016 г. размерът е 103,64 лв., а от 01.07.2016 г. – 106,33 лв.

3. Наследствени пенсии

Наследниците на осигурено лице или пенсионер имат право на наследствена пенсия при определени условия. На наследниците се отпуска наследствена пенсия спрямо вида на получаваната от наследодателя лична пенсия или от тази, на която би имал право. Условията за отпускане и получаване на наследствена пенсия са следните:

- *Децата* имат право на наследствена пенсия до 18-годишна възраст, а след навършването ѝ, ако учат – за срока на обучението, но не по-късно от навършването на 26-годишна възраст, както и над тази възраст, ако са инвалидизирани до 18, съответно до 26-годишна възраст;
- *При смърт на двамата родители (осиновители) децата* имат право на наследствена пенсия, която се определя от сбора на пенсиите на починалите;
- *Преживелият съпруг/съпруга* има право на наследствена пенсия пет години по-рано от възрастта му по чл. 68, ал. 1 от КСО или преди тази възраст, ако е неработоспособен;
- *Родителите* имат право на наследствена пенсия от децата си, ако са навършили общата възраст за придобиване право на пенсия и не получават лична пенсия;
- *Родителите на лицата, починали по време на наборна военна служба*, имат право на наследствена пенсия независимо от възрастта им.

Наследствената пенсия се определя в процент от полагащата се лична пенсия на наследодателя според броя на наследниците: при един – 50%; при двама – 75%; при трима и повече наследници – 100%. Отпуска се общо на всички правоимащи и се разпределя поравно между тях.

Минималният размер на наследствената пенсия не може да бъде по-малък от 75% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО. За периода 01.01.2016 – 30.06.2016 г. нейният размер е 118,08 лв., а от 01.07.2016 г. – 121,04 лв.

4. Добавки към пенсиите

Към пенсиите се изплащат различни добавки, които не са свързани пряко с трудовата дейност или осигурителното участие на лицата. Имат социално-защитен или компенсаторен характер. Получават се на основание изрични разпоредби в КСО, други закони или правното основание се намира в нормативен акт на Министерския съвет. Съгласно действащото законодателство през 2016 г. към пенсиите се отпускат и изплащат *следните видове добавки*:

- *Добавка за чужда помощ* по чл. 103 от КСО – пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, получават към определената им пенсия добавка в размер 75% от социалната пенсия за старост. За периода 01.01.2016 – 30.06.2016 г. той е 86,36 лв., а от 01.07.2016 г. – 88,61 лв.
- *Вдовишка добавка* по чл. 84 от КСО – добавка в размер 26,5% от пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал починалият съпруг/съпруга. Когато починалият не е получавал пенсия, добавката се определя от пенсията или от сбора от пенсиите, на които той е имал право.
- *Добавка по Указ 1611 от 1985 г.* Получава се от лицата, пострадали в Отечествената война, с трета група инвалидност (от 50 до 71 на сто трайно намалена работоспособност), които имат отпуснатата пенсия за военна инвалидност или пенсия за трудова злополука. Право на тази добавка имат и получаващите наследствена пенсия за загинали в Отечествената война. Размерът на добавката е 50% от СПС, а именно за периода 01.01.2016 – 30.06.2016 г. е 57,58 лв., а от 01.07.2016 г. – 59,07 лв.
- *Добавка на ветераните от войните* (чл. 5 от Закона за ветераните от войните). Ветераните от войните получават към пенсията си добавка в размер на социалната пенсия за старост. За периода 01.01.2016 – 30.06.2016 г. нейният размер е 115,15 лв., а от 01.07.2016 г. – 118,14 лв. В същия размер е и *добавката по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на българските граждани*, която се изплаща към пенсиите за трудова дейност на тези лица.
- *Добавка на репресирани лица*, които са били в затвори, трудововъзпитателни общежития, лагери и места за задържане заради техния произход, политически убеждения или религиозни вярвания (чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица). Месечната добавка към пенсиите по чл. 9 от ЗПГРРЛ е в размер от 30 до 50% от средната пенсия за ОСВ за предходната година, в зависимост от вида на репресията и продължителността ѝ.

Има и добавки, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат. По силата на изричен текст от ПЗР на КСО добавките към пенсиите, получавани към момента на влизане в сила на кодекса, отпуснати по отменени закони, продължават да се изплащат на правоимащите лица. Това са *добавките за миньори* и *добавките* за навършилите съответно 75- и 80-годишна възраст лица.

5. Основни показатели за пенсиите и добавките към тях за 2016 г.

В обхвата на основните показатели за пенсиите са включени данните за пенсиите, които се отпускат и изплащат по българското законодателство, по европейски регламенти, международни договори и спогодби, както и по споразумението на нашата страна с Република Турция.

5.1. Брой на пенсиите

Броят на пенсиите, изплатени към 31 декември 2016 г., е 2 608 029. Спрямо предходната година е отчетено понижение с 1,4% или с 36 779 бр. (2 644 808 бр. в края на 2015 г.). Освен всички първи пенсии, които са 2 181 356 бр., тук се включват и пенсиите, получавани като втора (420 799 бр.), трета или четвърта (5 874 общ брой). Делът на личните пенсии от общия брой на пенсиите през 2016 г. е 95,3%, а на наследствените пенсии е 4,7%. Мъжете получават 41,8% от броя на пенсиите, а жените – 58,2%.

Броят на *новоотпуснатите лични и наследствени* пенсии през 2016 г. е 109 681. Спрямо 2015 г. (128 761 бр.) е намалял с 19 080 пенсии основно поради по-ниския с 87,7% брой на *новоотпуснатите* пенсии изплащани като втори (2 583 бр. за 2016 г. при 20 949 за 2015 г.). Според поредността на изплащаната пенсия, *новоотпуснатите първи пенсии* са 107 078, което е незначително намаление с 585 бр. спрямо предходната година. От тях *пенсиите за инвалидност поради общо заболяване* (лични и наследствени) са 39 252 бр. или заемат дял от 36,7%. Те са с 2,5% или с 943 бр. повече спрямо 2015 г., когато са били 38 309 бр. Причината е в увеличения брой *новоотпуснати наследствени пенсии за ИОЗ*, компенсирани до известна степен от спада в броя на *новоотпуснатите лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване*, вследствие на изменената разпоредба на чл. 74, ал. 2 от КСО, с която се постави изискване за наличие на действителен осигурителен стаж (1/3 от общия стаж за придобиване право на този вид пенсия). Броят на *новоотпуснатите лични пенсии за ИОЗ* е намалял с 2 791 (9,6%) спрямо 2015 г.

Броят на *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност* през 2016 г. е 29 749. Той е с 8,5% (2 752 бр.) по-малко в сравнение с 2015 г. (32 501 бр.). От тях *трудовете пенсии за инвалидност (ИОЗ и ТЗПБ)* са 26 403, като броят им е с 2 790 пенсии по-малък в сравнение със същите през 2015 г. (29 193 бр.). Броят на *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване* е 26 322 (29 113 бр. за 2015 г.), а на *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* – 80 (при 81 бр. за 2015 г.). Останалите *новоотпуснати 3 346 лични пенсии за инвалидност* са от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, от които 3 340 бр. (3 302 бр. за 2015 г.) са *новоотпуснатите социални пенсии за инвалидност* и 6 са *пенсиите за военна инвалидност*.

При *новоотпуснатите първи пенсии (лични и наследствени) за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* (чл. 68, чл. 68а, чл. 69а и чл. 69б от КСО, без пенсиите за ОСВ по отменени закони) се наблюдава спад с 8,6%. Те наброяват 56 154, при 61 434 бр. за 2015 г. или с 5 280 по-малко. Дължи се на *новоотпуснатите лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* които от 59 179 бр. през 2015 г. намаляват на 53 312 през 2016 г. или с 5 867 бр. по-малко. Основната причина за този спад е увеличението с два месеца на минималните изискуеми за отпускането на лична пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО осигурителен стаж и възраст.

През 2016 г. пенсиите, отпуснати при условията на чл. 68а от КСО в намален размер, са 1 579 бр.

Почти двойно увеличение се наблюдава при отпуснатите *първи пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО* (лични и наследствени) – 7 201 бр. (3 652 бр. за 2015 г.). Този ръст се дължи на двукратното нарастване на *новоотпуснатите лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* – 6 693 бр. (3 312 бр. за 2015 г.). Завишеният им брой е следствие от извършените нормативни промени (в сила от 1 януари 2016 г.), които дадоха възможност на военнослужещите, полицаите и приравнените на тях лица да се пенсионират без да се изисква освобождаване от служба, съответно уволнение или прекратяване на правоотношението, тоест да работят и да получават пенсия и заплата едновременно.

Към 31 декември 2016 г. се изплащат общо 2 484 828 лични пенсии, като от тях *личните пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. лични пенсии за ОСВ по отменени закони и по чл. 69 от КСО) са 1 624 097. В сравнение с предходната година те са с 1 234 бр. по-малко (1 625 331 бр. за 2015 г.). Към края на 2016 г. се изплащат 385 069 *лични пенсии за инвалидност*

поради общо заболяване (вкл. лични пенсии за ИОЗ по отменени закони и по чл. 69 от КСО), които заемат 45,0% дял от личните пенсии за инвалидност (855 730 бр.). Броят им нараства с 2 355 или с 0,6% спрямо 2015 г. (382 714 бр.). Броят на *личните пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (11 152 бр. към 31.12.2016 г.) е намалял с 5,2% спрямо 2015 г.

Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (1 622 815 бр., вкл. лични пенсии за ОСВ – СВОК на ТПК и по чл. 69) представляват 65,3% от всички лични пенсии, като от тях *отпуснатите при непълнен осигурителен стаж* пенсии са 98 957 бр. (6,1%). Отпуснатите по чл. 69 от КСО (на военнослужещи, полицаи и др. по специален режим на пенсиониране) пенсии са 93 216 бр. и заемат дял от 5,7% от личните пенсии за ОСВ. От общия брой на личните пенсии за осигурителен стаж и възраст, 1,5% са отпуснати на лица, работили при условията на първа категория труд, 3,7% – на работили при условията на втора и 50,5% – при трета категория труд. Със смесен осигурителен стаж са 44,3% от личните пенсии.

Общо *личните пенсии за инвалидност* към 31 декември 2016 г. са 855 730 бр., което представлява 34,4% от всички лични пенсии. Тук се включват пенсиите за инвалидност поради общо заболяване (вкл. пенсии за ИОЗ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО), за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (вкл. пенсии за ТЗПБ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО), социалните пенсии за инвалидност, както и пенсиите за военна и гражданска инвалидност. От тях с най-голям дял (51,9%) са пенсиите за инвалидност с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто. Те наброяват 444 171. Пенсиите на лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто са 27,9%. Останалите 20% са пенсии на лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто. С неуточнена група инвалидност са 0,2%. Общо личните пенсии за инвалидност *намаляват с 35 739 (4,0%)* спрямо броя им към 31 декември 2015 г. (891 469 бр.).

От Фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ към края на 2016 г. са изплатени 464 510 *лични пенсии*, което е с 37 261 по-малко спрямо броя им към края на 2015 г. (501 771 бр.). От общия брой лични пенсии през 2016 г. – 456 648 са социални пенсии за инвалидност, като 49 793 са първи пенсии и 406 855 са изплащани към друг вид пенсия в размер 25% от социалната пенсия за инвалидност. Изплатени са също и 3 217 социални пенсии за старост, 11 за особени заслуги към държавата и нацията, 1 635 персонални пенсии, 227 за гражданска инвалидност, 2 634 за военна инвалидност и други.

5.2. Брой на пенсионерите

Общият брой на пенсионерите за 2016 г. бележи *увеличение* в сравнение с 2015 г. Към 31 декември 2016 г. те наброяват 2 181 356 души, което е с 3 233 (с 0,1%) повече спрямо броя им в края на 2015 г. (2 178 123). *Лични първи пенсии* са получавали 2 069 353 пенсионери (94,9% от общата съвкупност), а *наследствени* – 112 003 (5,1%). В сравнение с предходната година при пенсионерите с лични пенсии е отчетено увеличение с 2 422 души (2 066 931 в края на 2015 г.), дължащо се на нарастването на броя на пенсионерите с лични пенсии за ИОЗ от фонд „Пенсии“ (с 2 523 бр.) и пенсионерите с лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО (с 4 188 бр.), компенсирани от спада на броя на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии“ (с 4 221 бр.). Пенсионерите с наследствени пенсии в края на 2016 г. са 112 003 бр., като при тях има ръст от 0,7% (811 бр. повече) спрямо 2015 г.

Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване са получавали 2 122 397 пенсионера, а чрез трансфер от Държавния бюджет – останалите 58 959 пенсионера.

Общият брой на пенсионерите с *новоотпуснати* пенсии (в т.ч. преминали от едно ТП на НОИ в друго и променилите вида на пенсията си) през 2016 г. е 140 824 (143 367 бр. за 2015 г.). От тях с лични пенсии са 85,2% (119 922 души), а с наследствени – 14,8% (20 902 души). В разпределението на новоотпуснатите пенсии по пол делът на мъжете и жените е съответно 44,8% и 55,2%. Пенсиониралите се през 2016 г. лица са 107 078, което е с

585 бр. или с 0,5% по-малко спрямо 2015 г. (107 663 бр.). Лични пенсии са отпуснати на 90 493 души (95 666 души за 2015 г.), а наследствени – на 16 585 лица (11 997 лица за 2015 г.).

5.3. Разпределение на пенсионерите по вид на получаваната пенсия, пол и възrastови групи

Според *разпределението по пол* в общата съвкупност от 2 181 356 пенсионери се забелязва превес на жените. Съотношението между двата пола е 58,0% жени и 42,0% мъже, а абсолютният им брой е 1 265 390 жени и 915 966 мъже. С лични пенсии са 1 175 621 жени (56,8%) и 893 732 мъже (43,2%). От получаващите наследствени пенсии делът на жените (80,1%) е значително по-голям от този на мъжете (19,9%), което се дължи на по-ниската изискваща се пенсионна възраст за жените и на тяхната по-висока продължителност на живота.

В съвкупността на пенсионерите, получаващи пенсии от фонд „Пенсии“ (за осигурителен стаж и възраст и за инвалидност поради общо заболяване, без пенсиите за лицата по чл. 69 от КСО), които наброяват 2 015 516 души, жените са 1 228 374 (60,9%), а мъжете – 787 142 (39,1%).

Към 31 декември 2016 г. пенсионерите получаващи *лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* са 1 528 328 бр. (вкл. лични пенсии за ОСВ по отменени закони, без пенсиите по чл. 69), от които 594 769 мъже (38,9%) и 933 559 жени (61,1%). В сравнение с броя им в края на 2015 г. (1 533 551) е отчетен спад с 0,3%.

През 2016 г. е регистрирано нарастване с 0,6% на общия брой пенсионери с *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване* спрямо предходната година. Към 31 декември 2016 г. те наброяват 384 713 (в т.ч. лични пенсии за ИОЗ по отменени закони, без пенсиите за лицата по чл. 69). При пенсионерите с лични пенсии от този вид делът на жените е 55,4% и е по-голям от този на мъжете (44,6%).

От 1 януари 2016 г. пенсиите за ОСВ и ИОЗ за лицата по чл. 69 се изплащат от новосъздадения фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“. При получаващите *лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* (военнослужещи, полицаи и др. по специален режим на пенсиониране) се наблюдава увеличение с 4,7%. Към 31 декември 2016 г. техният брой е 93 210 или с 4 188 повече от предходната година (89 022 бр. за 2015 г.). Разпределението по пол показва, че *мъжете са 90 448 (97,0%), а жените – 2 762 (3,0%)*. Получаващите *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване лица от специализираните ведомства* (военнослужещи, полицаи и др.) към края на 2016 г. са 61 бр. (64 бр. за 2015 г.). Делът на мъжете, получаващи този вид пенсия е 95,1%, а на жените – едва 4,9%.

Относително малка е разликата в броя на пенсионерите по пол при лицата, които получават пенсия за инвалидност поради *трудова злополука и професионална болест*. От 8 857 пенсионери *мъжете са 4 403 бр. (49,7%), а жените – 4 454 бр. (50,3%)*. При пенсионерите с лични пенсии за ТЗПБ обаче делът на мъжете е 69,8%, а на жените – 30,2%. Дължи се на факта, че в секторите, където са повечето трудови злополуки и професионални заболявания, работят предимно мъже. Обратно е съотношението при наследствените пенсии за ТЗПБ, където то е в полза на жените с дял от 89,6%, докато мъжете са 10,4%.

Пенсионерите, получаващи пенсии от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, общо са 58 959. Делът на *жените* с този вид пенсии е 42,8%, а на *мъжете* – 57,2%. В съвкупността мъжете са повече от жените поради спецификата на много от нетрудовите пенсии (военна инвалидност, гражданска инвалидност), при които правоимащите са предимно мъже.

В *разпределението на пенсионерите по възрастови групи* през 2016 г. най-голям дял заемат пенсионерите на *възраст между 65 и 69 години*. Техният дял е 22,0%, а общият им брой е 479 155. Най-много мъже и най-много жени има в същата възрастовата група (22,5% за мъжете и 21,5% за жените).

От получаващите *лична пенсия* най-много са пенсионерите на възраст *между 65 и 69 години* – 466 759 души (22,6%). Групирането по пол показва, че *най-много мъже* (205 172 души или 23,0%) и *най-много жени* (261 587 души или 22,3%) има в *същата възрастова група*.

При получаващите *наследствена пенсия* най-многобройна е групата на лицата *до 44-годишна възраст* – 30 981 души (27,7%), в която се намират всички учащи младежи с право на наследствена пенсия от починал родител. Съотношението по пол е с близки стойности, като от тях жените са 15 665 бр. (50,6%), а мъжете – 15 316 бр. (49,4%).

При *жените с наследствени пенсии* най-висок е дялът на *60-64 годишните* – 27,0% (24 255 бр.). *Мъжете*, получаващи наследствени пенсии са най-многобройни в групата на лицата на възраст *до 44 години* – 15 316 бр. с относителен дял от 68,9%.

Броят на *пенсионерите с новоотпуснати първи пенсии* през 2016 г. е 107 078, от които 90 493 лични и 16 585 наследствени. В общия брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии през 2016 г. *най-много са пенсионерите на възраст 60-64 години* – 41 132 души (38,4%).

Същата възрастова група е най-многобройна (38 262 души или 42,3%) при пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии*, като разпределението по пол показва, че в нея попадат най-много от жените (54,5%) и най-много от мъжете (31,2%).

В структурата на пенсионерите с *новоотпуснати наследствени пенсии* най-голям дял заемат лицата на възраст *от 55 до 59 години* (57,3%). В тази възрастова група са най-много от жените (69,7%), а при мъжете най-голяма е групата на лицата до 44 годишна възраст (52,1%).

5.4. Средна възраст на пенсионерите

Върху средната възраст на пенсионерите влияние оказват редица фактори като: средната продължителност на живота в България на населението в над пенсионна възраст, нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия, средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати пенсии, референтния период на осигурително участие преди пенсиониране в масовия случай и при облекчени изисквания и др.

През 2016 г. нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст за мъжете е 63 години и 10 месеца, а за жените – 60 години и 10 месеца при пълен осигурителен стаж.

Средната възраст на пенсионерите с *лични пенсии* към 31 декември 2016 г. е 69,4 години. В края на 2015 г. тя е била 69,2 години. На мъжете пенсионери средната възраст е 67,9 години, а на жените – 70,4 години. Разликата от 2,5 години в полза на жените е основно поради по-голямата средна продължителност на техния живот. При получаващите *лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) средната възраст на пенсионерите е 72,6 години, като при мъжете е 71,5, а при жените – 73,3 години. От тях получаващите *лична пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“* са на средна възраст 73,1 години. За мъжете тя е 72,7 години, а за жените – 73,3. При пенсионерите по чл. 69 от КСО средната възраст от 64,0 години е значително по-ниска, съответно 64,0 години при мъжете и 64,4 при жените.

Средната възраст на *пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии* (ефективна възраст на пенсиониране) през 2016 г. е 57,8 години (58,0 години за 2015 г.). Тук се включват пенсионерите, получаващи всички видове пенсии. *Средната възраст* на пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* през 2016 г. е 61,3 години (61,7 години през 2015 г.), като тя остава сравнително ниска спрямо нормативно определената при масовия случай, за което благоприятства и съществуването на облекчаващи пенсионирането нормативни разпоредби – чл. 68а, чл. 69, чл. 69а и чл. 69б от КСО.

Възрастта, на която са се пенсионирали лицата с пенсия за *осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* през 2016 г. средно е 62,7 години, мъже – 63,3, жени – 62,1 години. За сравнение, през 2015 г. стойността е 62,3 години (мъже – 62,9 години, жени – 61,8 години). Основните причини за повишаването на средната ефективна възраст за този вид пенсия са:

увеличението с два месеца на минималната изискуема възраст за отпускането на пенсия по чл. 68 (ал. 1 и 3) от КСО и увеличеният дял на лицата през годината, които поради недостигащ стаж са се пенсионирали при условията на чл. 68, ал. 3 от КСО.

Средната възраст на пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* по реда на чл. 69 от КСО на военнослужещи, полицаи, следователи и др. за 2016 г. е 50,3 години и остава на нивото от предходната година. При *новоотпуснатите наследствени пенсии* за ОСВ средната възраст на пенсионерите е 56,7 години (за жените – 58,1 години, за мъжете – 41,4 години).

Средната възраст на получаващите лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2016 г. е 59,7 години (59,4 години в края на 2015 г.). Разпределението по пол показва, че за жените тя е 60,5 години или с 1,9 години повече спрямо тази на мъжете – 58,6 години. При *новоотпуснатите лични пенсии* за ИОЗ средната възраст е 52,9 години, а при *наследствените* – 47,6 години.

По групи трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, средната възраст на лицата с *новоотпуснати лични пенсии* за ИОЗ е следната:

- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто – 54 години;
- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – 53,1 години;
- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – 52,4 години.

Сравнително по-ниска е *средната възраст* на пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради ТЗПБ* – 48,2 години към 31 декември 2016 г. Мъжете средно са получили пенсия на 46,6 години, а жените – на 53,5 години. Възрастта на пенсионерите, получаващи *наследствени пенсии* от този вид, средно е 52,8 години (за жените е 55,5 години, а за мъжете – 32,0 години).

5.5. Среден индивидуален коефициент (СИК)

Индивидуалният коефициент (ИК) е важен показател, характеризиращ размера на пенсията, тъй като има важно участие в пенсионната формула. Индивидуалният коефициент е пряко свързан с дохода, върху който са внесени осигурителните вноски за период от три последователни години от последните 15 години осигурителен стаж до 31 декември 1996 г., и с дохода, върху който са внасяни вноски за периода след тази дата до датата на пенсионирането на лицето. Колкото по-висок е този доход спрямо средния за страната, толкова по-голям е индивидуалният коефициент, а оттам и размерът на пенсията.

Средният индивидуален коефициент на пенсионер за *личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2016 г. е 1,308. За мъжете е 1,569, а за жените – 1,117. Общо при *новоотпуснатите пенсии* средният индивидуален коефициент е по-нисък – 1,225, като за жените е 1,062, а за мъжете – 1,377.

- С индивидуален коефициент до 1 са 35,2% (569 985) от общия брой *лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* (1 620 262). От тях 23,8% (135 783) се получават от мъже, а много по-голямата част 76,2% (434 202) – от жени;
- С коефициент от 1 до 2 са 51,9% или 840 618 пенсионера. От тях мъжете са 47,4% (398 813), а жените – 52,6% (441 805). Тук съотношението между мъжете и жените е много близко, макар и с лек превес на жените;
- Получаваните пенсии с индивидуален коефициент от 2 до 3 са 9,4% (152 284) от *личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст*. Разпределението по пол е в полза на мъжете – 74,6% (113 581 бр.) и жени – 25,4% (38 703 бр.);
- С коефициент от 3 до 4 са 1,9% (30 674) от пенсиите. От тях мъжете са 76,9% (23 603), а жените – 23,1% (7 071);

- Със стойност на индивидуалния коефициент над 4 са 0,3% (5 318) от получаваните лични пенсии за ОСВ. От тях 77,8% (4 135) са на мъже и 22,2% (1 183) са на жени;
- *Без индивидуален коефициент* (отпуснати в минимален размер) са 1,3% (21 383) от получаваните лични пенсии за ОСВ. Съотношението по пол показва, че 43,3% (9 268) се получават от мъже и 56,7% (12 115) от жени. Запазва се тенденцията за преобладаващия брой на жените в тази група.

Данните показват, че с висок индивидуален коефициент над 2, 3 и 4, зад който стоят високи работни заплати и респективно осигурителен доход, категорично с дял от около 75% са мъжете. Съществено по-малък е относителният дял на жените с висок индивидуален коефициент – около 25%. Същевременно близо 75% от най-ниските индивидуални коефициенти със стойност до 1 са на жени.

По категория труд средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2016 г. е както следва:

- За работилите при условията на първа категория труд ИК е 1,762. При мъжете е 1,850, а при жените – 1,564. За новоотпуснатите пенсии ИК е 1,292 (1,087 за мъжете и 1,538 за жените);
- За втора категория труд средният ИК е 1,435 (мъже – 1,576, жени – 1,266). При новоотпуснатите пенсии средният ИК е 1,242 (мъже – 1,351, жени – 1,127);
- За работилите при най-масовата трета категория труд средният ИК е 1,176 (1,473 – мъже и 1,102 – жени). При новоотпуснатите пенсии ИК е 1,146 (мъже – 1,325, жени – 1,089).

Средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) е 0,929 (мъже – 1,033 и жени – 0,845). С индивидуален коефициент 0,959 са пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, с коефициент 0,942 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и с 0,903 са тези с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

При *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване* (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) средният ИК е 0,892 (мъже – 0,974 и жени – 0,803). За пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто средният ИК е 0,948. С коефициент 0,918 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и коефициент 0,861 тези с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

На пенсионерите с лични пенсии за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* средният ИК е 1,125 (мъже – 1,209 и жени – 0,929). Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто е 1,174, от 71 до 90 на сто е 1,146 и с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто коефициентът е 1,112.

При *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* средният ИК е 0,861 (мъже – 0,904 и жени – 0,764). Според степента на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, разпределението е следното: над 90 на сто средният коефициент е 1,037; с коефициент средно 1,116 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и 0,787 е средният ИК при трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

Запазва се тенденцията *индивидуалните коефициенти на мъжете да са по-високи от тези на жените*. Заплащането на положения труд, а от тук и на осигурителния доход зависи от множество фактори, сред които професиите и видът на изпълняваните дейности, в които са били заети жените и мъжете преди пенсиониране, времето прекарано в безработица, времето отдадено на зависими от грижи членове на семейството и други фактори.

5.6. Среден осигурителен стаж

Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2016 г. при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) е 37,8 години, а при новоотпуснатите – 37,6 години. За мъжете е 43,3, като при новоотпуснатите намалява на 39,6 години. При жените е 33,9, като при новоотпуснатите се повишава на 35,4 години. Действителният стаж при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 34,0 години (мъже – 36,1; жени – 32,5), а за новоотпуснатите пенсии нараства на 33,9 години (мъже – 33,3; жени – 34,4).

Средният действителен осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии“ е 34,1 години, а превърнатият – 37,2 години. За мъжете действителният стаж е 36,6 години, а превърнатият – 42,5 години. При жените средният осигурителен стаж е по-нисък отколкото при мъжете и разликата между действителния и превърнатия стаж е значително по-малка, като стойностите са съответно 32,5 и 33,8 години. При новоотпуснатите пенсии действителният стаж е 34,3 години (мъже – 34,1; жени – 34,4), а превърнатият – 36,4 години.

Средният осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО е 32,6 години действителен, а превърнатият – 48,6 години. Значително по-голяма е разликата между действителния и превърнатия стаж на тази категория пенсионери отколкото на лицата, пенсионирали се с пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“. Сравнително малка е разликата между действителния осигурителен стаж на мъжете и жените, съответно 32,7 и 31,0 години. За мъжете превърнатият стаж е 48,7 години, а за жените – 45,2 години. Разликата между действителния стаж (30,3 г.) и превърнатия (47,4 г.) при новоотпуснатите пенсии е 17,1 години.

При пенсиите за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2016 г. действително положеният осигурителен стаж средно е 21,6 години, а признатият по чл. 75, ал. 2 от КСО – 12,9 години. За мъжете действителният стаж е 21,4 години, а за жените – 21,7 години, признатият – съответно 14,8 и 11,3 години. При новоотпуснатите пенсии тези показатели са доста по-ниски. Действителният среден трудов стаж е 18,4 години, както при мъжете, така и при жените, а признатият – 11,6, като при мъжете е 11,7 години, а при жените – 11,4 години.

При всички случаи жените средно имат по-ниска продължителност на осигурителния стаж поради по-ниската законова възраст за пенсиониране и по-чести отсъствия от пазара на труда поради грижа за зависими членове на домакинството, по-често засягащата ги безработица и др.

5.7. Средногодишни месечни размери на изплащаните лични пенсии за трудова дейност по видове и пол

Средният основен месечен размер на пенсията е 289,71 лв. средногодишно за 2016 г., като за мъжете стойността му е 367,66 лв., а за жените – 233,11 лв. В него не са включени различните добавки, които се изплащат към пенсиите на правоимащите пенсионери.

Средният месечен размер на пенсията на пенсионер за 2016 г. е 332,68 лв. (321,78 лв. за 2015 г.). Средните месечни размери на изплащаните пенсии се изчисляват от разхода за тях (с разхода за пенсиите по международни спогодби) без пощенска такса и ДДС, като е включен разходът за добавката към пенсиите на участниците и пострадалите от войните, добавката по чл. 9 от ЗПГРРЛ, разходът за еднократни допълнителни суми към пенсиите за м. април и за м. декември 2016 г., а средствата са разпределени според вида на водещата пенсия.

Средногодишният месечен размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) за 2016 г. е 365,21 лв. (351,73 лв. за 2015 г.).

При пенсионерите с лични пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ (без пенсиите за ОСВ по отменени закони), средният месечен размер на изплащаната пенсия

за 2016 г. е 352,28 лв. (340,39 лв. за 2015 г.). В разпределението по пол средният изплащан месечен размер на пенсията при мъжете (427,73 лв.) е значително по-голям от този при жените (303,72 лв.). Средният основен месечен размер (изчислен средногодишно за 2016 г.) за този вид пенсия е 305,75 лв. (397,65 лв. за мъжете и 246,59 лв. за жените), при 294,44 лв. за 2015 г.

Средният месечен размер на изплащаните *лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* за 2016 г. е 594,02 лв. (562,98 лв. за 2015 г.). Пенсиите на *мъжете* средномесечно са 593,89 лв., а на *жените* – 598,03 лв. Разликата в размерите при двата пола за този вид пенсия не е толкова осезаема както при останалите видове пенсии, тъй като основно отражение върху този показател дава основният месечен размер на пенсиите за ОСВ по чл. 69 от КСО, при който разликата по пол също е сравнително малка. Средният основен месечен размер на личните пенсии (изчислен средногодишно за 2016 г.) е 576,66 лв. (577,28 лв. за мъжете и 556,32 лв. за жените).

Средният месечен размер на изплащаните *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване* (без пенсиите за ИОЗ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО) е 254,37 лв. (250,81 лв. за 2015 г.). И тук разликата в размера на пенсиите между двата пола е в полза на мъжете. Те получават 267,25 лв. или с 23,25 лв. повече от жените (244,00 лв.). Средният основен месечен размер е 210,97 лв. (231,13 лв. за мъжете и 194,72 лв. за жените).

При *личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО* (военнослужещи, полицаи и приравнените на тях) средният месечен размер пенсия за 2016 г. е 346,01 лв. (341,29 лв. за 2015 г.). За мъжете е 348,74 лв., а за жените – 291,35 лв. Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 288,08 лв. (291,33 лв. за мъжете и 223,09 лв. за жените).

Незначителна е разликата между двата пола в средните месечни размери на изплащаните *лични пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (без пенсиите за ТЗПБ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО). Общо средният изплащан месечен размер е 290,14 лв. (283,92 лв. за 2015 г.), като за мъжете е 290,00 лв., а за жените – 290,63 лв. Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 223,44 лв. (237,27 лв. за мъжете и 190,66 лв. за жените).

5.8. Средни основни месечни размери на личните пенсии за трудова дейност по видове и пол към 31 декември 2016 г.

При пенсионерите с *лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2016 г. общият *средномесечен основен размер* на пенсията е 330,14 лв. Той е нараснал с 14,13 лв. спрямо 2015 г. (316,01 лв.). В структурното разпределение по пол се запазва тенденцията средният основен месечен размер на пенсията при мъжете (432,93 лв.) да е значително по-голям от този на жените (254,87 лв.). Тъй като в размера на пенсиите се отразяват по-ниските трудови и осигурителни доходи на жените, съответно по-ниските им индивидуални коефициенти, както и по-ниският среден осигурителен стаж в сравнение със същите показатели за мъжете, средностатистически жените получават по-ниски пенсии.

Средният основен месечен размер на пенсиите на лицата, получаващи *пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“*, е 314,27 лв. (302,21 лв. за 2015 г.). Пенсиите на мъжете средномесечно са 408,30 лв., а на жените – 254,20 лв. или жените вземат със 154,10 лв. средно по-малко от мъжете.

За пенсионерите по *чл. 69 от КСО* *средният основен месечен размер* на пенсиите (592,89 лв.) надвишава значително средния размер на пенсиите на лицата, придобили право на пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“ (314,27 лв.). Разликата от 278,62 лв. средно е в полза на пенсионерите от специализираните ведомства. Показателят се е увеличил спрямо предходната година, когато стойността му е била 558,45 лв. с 6,2 на сто.

Разликата в основните средномесечни размери на пенсиите на жените и мъжете пенсионери, пенсиониращи по чл. 69 от КСО и през 2016 г. е сравнително малка (18,23 лв.).

Мъжете получават лични първи пенсии в размер 593,43 лв., а жените – 575,20 лв., което се дължи на факта че нормативните изисквания за придобиване право на този вид пенсия са еднакви за двата пола и съответно във формулата за изчисляване размера на пенсията участва почти еднакъв осигурителен стаж, с леко предимство за мъжете при превръщането му в трета категория труд. Допълнително влияние за минималната разлика между размерите на двата пола за този вид пенсия оказва и минималната разлика в средните индивидуални коефициенти (2,010 за мъжете и 1,984 за жените).

Пенсионерите с лични първи пенсии за *инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО)* имат среден основен месечен размер на пенсията 221,98 лв. (215,98 лв. за 2015 г.). И тук разликата в размера на пенсията между двата пола е в полза на мъжете. Те получават 245,14 лв. или с 41,81 лв. повече от жените (203,33 лв.).

Съществена е разликата в средните основни месечни размери на пенсиите на военнослужещите, полицаите и приравнените на тях (290,04 лв.) и на останалите трудови пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* (222,07 лв.). Пенсиониралите се с лична пенсия за ИОЗ лица по чл. 69 от КСО получават средно с 67,97 лв. по-висока пенсия за инвалидност.

Средният основен размер на пенсията за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* е 228,28 лв. (221,50 лв. за 2015 г.). Разпределението по пол на пенсионерите с лични първи пенсии за ТЗПБ към 31 декември 2016 г. показва, че мъжете получават средно 242,99 лв., а жените – 193,93 лв.

5.9. Средни основни месечни размери на личните пенсии за трудова дейност по видове, възрастови групи и пол към 31 декември 2016 г.

Осигурителен стаж и възраст

През 2016 г. с най-висок средномесечен размер на пенсиите за осигурителен стаж и възраст са *пенсионерите между 40 и 44 години и до 40-годишна възраст*, съответно 825,47 лв. и 783,26 лв. В тези възрастови групи попадат 200 пенсионери. Следващите по големина месечни размери се получават от пенсионерите на възраст между 45 и 49 години (639,60 лв.) и от тези между 50 и 54 години (627,63 лв.). Получаващите пенсия за ОСВ в тези две възрастови групи са 24 486 пенсионера или 1,5% от общата съвкупност на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ (1 598 879 души). Това са предимно хора, работили в условията на първа и втора категория труд, придобили право на пенсия на по-ниска възраст. Тук са включени и пенсионери, които са военнослужещи, полицаи и други ползващи специален режим за ранно пенсиониране. Най-голямата по брой група на *65-69-годишните* (24,7%) е със среден основен месечен размер 342,12 лв.

С *най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите* са лицата на възраст *над 95 години* (233,62 лв.) и във възрастовите групи на *90-94-годишните* (243,30 лв.) и *85-89-годишните* (263,19 лв.). Трите групи заемат 7,9% от общия брой на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ. Най-възрастните пенсионери получават сравнително по-ниски пенсии, което е показателно за изоставането на размерите на пенсиите с отдалечаване във времето от момента на отпускането им. Този факт е очевиден и прилаганите до сега механизми за осъвременяване и индексирание на пенсиите не преодоляват тенденцията за изоставящи размери на пенсиите на пенсионерите в по-високите възрастови групи. Обективно това изоставане не се преодолява, тъй като по-старите генерации са се пенсионирали при други социално-икономически условия.

Според *разпределението по пол и възраст мъжете*, попадащи във възрастовата група *между 40 и 44 години и до 40 години*, са с най-висок среден основен месечен размер на пенсията, съответно 829,29 лв. и 794,78 лв. При *жените* със значително по-висок от средния размер пенсия за всички жени са групите на *45-49-годишните* (561,17 лв.) и *50-54-годишните*

(544,33 лв.). Най-нисък размер на пенсията за мъжете и жените се наблюдава при най-възрастните или над 95-годишните – 332,31 лв. за мъжете и 173,82 лв. за жените.

Инвалидност поради общо заболяване

Разпределението по възрастови групи *при пенсиите за инвалидност поради общо заболяване* показва, че най-висок е средният размер (236,59 лв.) на хората на възраст 60-64 години, следвани от 55-59-годишните със средна пенсия от 235,57 лв. След тях е възрастовата група на 80-84-годишните, които получават средна месечна пенсия от 230,15 лв. Тези три групи представляват 43,3% от общата съвкупност (337 042) на пенсионерите с лични първи пенсии за ИОЗ. С най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите е групата на лицата до 20 години (146,34 лв.), следвана от тази на 20-24-годишните (162,31 лв.), те заемат 0,2% от общия брой. По-краткия осигурителен стаж и ниските възнаграждения, съответно осигурителен доход на по-младите хора са причина за тези нива на пенсиите им.

В *разпределението по пол и възраст* с най-висок средномесечен размер на пенсията за ИОЗ при *мъжете* са тези от възрастовата група на 90-94-годишните (318,54 лв.), докато при *жените* тя е при 55-59-годишните (220,73 лв.). С най-нисък размер на пенсията при мъжете и жените е групата на лицата до 20 години (151,15 лв. за мъжете и 139,48 лв. за жените).

Трудова злополука и професионална болест

Най-висок средномесечен размер на *пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (241,93 лв.) получават пенсионерите на възраст 60-64 години, следвани от групата на 70-74-годишните със среден размер 237,23 лв. Те съставляват 27,8% от получаващите (5 599 души) този вид пенсия. С най-ниски средномесечни размери на пенсиите са групите на лицата на възраст над 95 години (186,10 лв.) и на 20-24 годишните (183,58 лв.).

Според *разпределението по пол и възраст* с най-висок среден размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест при *мъжете* е групата на 90-94-годишните (287,87 лв.), докато за *жените* се наблюдава при 70-74 годишните (202,12 лв.). С най-нисък размер на пенсията сред жените е групата на лицата над 95 години (165,42 лв.), а при мъжете – тези на възраст от 20 до 24 години (183,58 лв.).

5.10. Средна продължителност на получаване на пенсиите по видове и пол

Средната продължителност на получаване на една лична пенсия се определя от данните за броя на прекратените лични пенсии поради смърт за отчетната година и от информацията за годината, през която са били отпуснати тези пенсии, т.е. продължителността за получаване на даден вид пенсия.

През 2016 г. *средната продължителност на получаване на една пенсия е 21,5 години*. Запазва се тенденцията продължителността на получаване на пенсия при жените да е по-висока от тази при мъжете. *Жените получават пенсия средно 24,5 години, а мъжете – 18,4 години* или с 6,1 години по-кратко.

Средната продължителност на получаване на личните пенсии за *осигурителен стаж и възраст* е общо 23,2 години (за жените е 26,2 години, а за мъжете – 20,1 години). От тях работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 27,4 години (жени – 26,9 години, мъже – 27,5 години), втора категория – 24,0 години (жени – 24,8 години, мъже – 23,8 години) и трета категория – 25,8 години (жени – 27,3 години, мъже – 22,6 години).

При пенсиите за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* стойността на показателя е 33,7 години. Мъжете ги получават средно 32,9 г., а жените – 35,3 г.

Средната продължителност за получаване на една лична пенсия за *инвалидност поради общо заболяване* за 2016 г. е *10,8 години*. Мъжете са получавали този вид пенсия средно 9,8 години, а жените – 11,9 години.

Сравнителният анализ по видове пенсии показва, че средната продължителност за получаване на една лична пенсия е най-дълга за пенсионерите с пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, следвани от пенсиите за осигурителен стаж и възраст. Най-кратко получават лична пенсия лицата с пенсии за инвалидност поради общо заболяване, тъй като това са срочни пенсии.

5.11. Брой на изменените пенсии

Общият брой на *изменените пенсии* (лични и наследствени) за 2016 г. е 287 848 (259 884 бр. за 2015 г.). Най-голям дял в изменените пенсии през годината заемат личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО) – 58,0% или 167 061 бр. На второ място с дял от 23,3% или 66 992 бр., са изменените лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване (без пенсиите по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО). На трето място са личните пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО – 47 575 бр. или 16,5% от всички изменени пенсии през годината.

5.12. Прекратени пенсии по причина за прекратяване

Общият брой на *прекратените и спрени пенсии* през 2016 г. е 137 591 (145 233 бр. за 2015 г.). От тях 117 501 са лични и 20 090 наследствени. Пенсията се прекратява при отпадане на основанието за получаването ѝ. В зависимост от причините за прекратяване най-много са прекратените пенсии поради смърт на пенсионера – 96 081 бр. или 69,8%. На второ място са прекратените поради промяна на вида на пенсията – 19 994 бр. или 14,5% от всички прекратени пенсии. Променян е видът от пенсия за инвалидност в пенсия за осигурителен стаж и възраст, поради изпълнени условия за отпускане на пенсия за ОСВ. Поради рехабилитиране на инвалиди са прекратени 6 631 пенсии или 4,8%. От всички 93 547 лични пенсии, прекратени поради смърт, 46 518 (49,7%) са на жени и 47 029 (50,3%) на мъже.

Броят на *прекратените поради смърт лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* е 75 606, от които 37 674 (49,8%) на мъже и 37 932 (50,2%) на жени.

През 2016 г. са *прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт*, общо 20 582 лични пенсии за инвалидност. От тях 10 767 (52,3%) са на мъже и 9 815 (47,7%) на жени. От прекратените поради рехабилитиране (5 262 бр.) 53,5% са на жени и 46,5% на мъже. Средната продължителност на получаването им за периода от инвалидизирането до възстановяването на работоспособността е 6,2 години, като средната стойност за жените е 6,2 години, а за мъжете – 6,3 години.

Прекратените (по причина на смърт или след рехабилитиране) лични пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* през 2016 г. са 20 283 бр. От тях на мъже са 10 563 бр. (52,1%), а на жени – 9 720 (47,9%).

Най-малък брой пенсии, *прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт*, са тези за *инвалидност трудова злополука и професионална болест* – 299 пенсии, като 68,2% от тях са на мъже (204 бр.) и 31,8% на жени (95 бр.).

5.13. Основни показатели за добавките към пенсиите по видове и пол

Всички изплащани *добавки към пенсиите* към 31 декември 2016 г. наброяват 882 849 или с 9 483 бр. по-малко в сравнение с края на 2015 г. (892 332 бр.).

От общия брой на добавките с най-голям относителен дял са т.н. *вдовишки добавки по чл. 84 от КСО*. Отпускат се на преживелия съпруг/съпруга в размер 26,5 на сто от

пенсията/пенсиите на починалия съпруг/съпруга. Към 31 декември 2016 г. *броят на тези добавки е 738 869* (в т.ч. 245 вдовишки добавки към учителски пенсии), получавани от 586 549 души. Броят на добавките, които се получават от жени (597 605 бр.), е близо четири пъти повече от добавките, които се получават от мъже (141 264 бр.). *Средният месечен размер на добавката по чл. 84 от КСО към 31 декември 2016 г. е 64,87 лв.* (63,04 лв. в края на 2015 г.) Статистиката показва, че мъжете получават по-високи пенсии от жените и съответно вдовишките добавки, изчислени от техните пенсии, също са по-високи. В края на 2016 г. вдовишката добавка при жените средно е 69,81 лв. (67,94 лв. в края на 2015 г.), а при мъжете – 43,96 лв. (42,63 лв. в края на 2015 г.).

Към края на годината към инвалидни пенсии са изплащани *85 688 добавки за чужда помощ* (89 581 бр. за 2015 г.). За сметка на ДОО се изплащат 70 813 добавки (82,6% от всички добавки за чужда помощ), а останалите 14 875 бр. се изплащат със средства от държавния бюджет.

Добавките по отменени закони вече не се отпускат, но отпуснатите продължават да се изплащат до отпадане на основанието за получаване. Такива са добавките за навършена 75- и 80-годишна възраст, които след деноминацията на лева през 1999 г. останаха в пренебрежително малък размер – съответно 0,15 лв. и 0,23 лв. Продължава да се изплаща и добавката в размер 33,30 лв. за лица, пенсионирани се като миньори по отмененото ПМС № 40 от 1968 г. или отговаряли на неговите условия. Към 31 декември 2016 г. техният брой е съответно *19 143 добавки за старост и 27 599 миньорски добавки.*

Към края на 2016 г. са изплатени *9 238 добавки* съгласно чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица, а на основание Указ № 1611 от 1985 г. на инвалидите от войните и по чл. 5 от Закона за ветераните от войните са изплатени *2 557 добавки на ветерани и доброволци от войните.*

Броят на пенсиите, към които се получават различните видове добавки (без добавките по чл. 84 от КСО), за 2016 г. е *124 087 бр.* при 130 835 бр. за 2015 г. или с 5,2% по-малко.

5.14. Основни показатели за пенсиите и добавките, изплащани по европейски регламенти и международни договори и споразумения (ЕРМД)

През 2016 г. *общият брой на пенсионерите* получаващи пенсии и добавки по европейски регламенти и международни договори (ЕРМД) в България и чужбина е *33 925* (29 817 бр. за 2015 г.). От тях пенсионерите живеещи в България са 67,5%, а живеещите в чужбина – 32,5%.

Броят на пенсионерите с пенсии по ЕРМД включва, както пенсионерите с пенсии отпуснати при прилагане на европейските регламенти и международни договори, така и пенсионери с пенсии отпуснати изцяло по българското законодателство, изплащани в друга държава.

Общият брой на българските пенсии (лични и наследствени), изплащани на лица със стаж в други държави към 31 декември 2016 г., е *33 963*. Спрямо предходната година е отчетено повишение с 13,8% или с 4 115 повече (29 848 бр. за 2015 г.). Делът на личните пенсии от общия брой на българските пенсии по ЕРМД е 95,2% (32 337 бр.), а на наследствените – 4,8% (1 626 бр.).

Към 31 декември 2016 г. *личните пенсии за ОСВ* са 27 099 и заемат 83,8% от всички лични пенсии на лица със стаж в други държави (32 337). Те са с 3 342 бр. повече спрямо броя им през 2015 г. (23 757 бр.) или с 14,1%.

Общо *личните пенсии за ИОЗ* към 31 декември 2016 г. са *5 238 бр.*, което представлява 16,2% от всички лични пенсии на лица със стаж в други държави. Спрямо предходната година, личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване са се увеличили с 610 бр. или с 13,2%.

Общо броят на *наследствените пенсии* на лицата със стаж в други държави към 31 декември 2016 г. е *1 626 бр.* От тях *наследствените пенсии за ОСВ* са 543 или 33,4%, а *наследствените пенсии за ИОЗ* – 1 083 или 66,6%. Спрямо 2015 г. се наблюдава увеличение и

при двата вида наследствени пенсии, съответно със 7,1% при пенсиите за ОСВ и с 13,3% при пенсиите за ИОЗ.

Всички изплащани *добавки* към пенсиите към 31 декември 2016 г., на лица със стаж в други държави са 2 373 бр. Спрямо 2015 г., когато са били 2 131, броят им се е увеличил с 242 добавки или с 11,4%.

Съгласно *Споразумение между правителството на Република България и правителството на Република Турция за изплащане на български пенсии в Турция* се урежда само начина на изплащане на пенсии, отпуснати в България на лица, живеещи там. Това споразумение не урежда отношенията в областта на социалното осигуряване между двете държави. То ще действа до влизане в сила на Спогодба за социално осигуряване между двете страни.

Към 31 декември 2016 г. 16 782 са *пенсионерите с пенсии*, отпуснати въз основа на *споразумението между България и Турция*. Техният брой е намалял с 441 души или с 2,6% в сравнение с предходната година.

Общият брой пенсии и добавки, отпуснати въз основа на споразумението към 31 декември 2016 г. е 20 760 бр., което е намаление с 3,2% спрямо броя им през 2015 г. (21 439 бр.). *Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст* са 15 581 бр. и заемат дял от 75,1% от общия брой на пенсиите и добавките изплащани към 31 декември 2016 г. (20 760 бр.). От всички видове пенсии, отпуснати въз основа на споразумението с Турция, най-малък е броят на *наследствените пенсии за ОСВ* – 301. *Личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване* са 556 бр., а *наследствените* – 494 бр.

През 2016 г. *новоотпуснатите пенсии* по споразумението между България и Турция са 470 бр., което е с 6,1% повече спрямо тези през 2015 г. (443 бр.).

КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ

1. Парични обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване и майчинство

Паричните обезщетения на осигурените лица за временна неработоспособност, бременност, раждане и при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст, за отглеждане на малко дете, трудоустрояване, както и помощите от държавното обществено осигуряване, се изчисляват и изплащат от ТП на НОИ. Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на следните видове обезщетения, при изпълнени определени нормативни условия:

- Парични обезщетения за периодите на *временна неработоспособност и трудоустрояване*, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж, с изключение на ненавършилите 18-годишна възраст.
- Лицата, осигурени за трудова злополука и професионална болест, имат право на *парично обезщетение за трудова злополука или професионална болест*, както и на обезщетение *при трудоустрояване* в тези случаи, независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване се изчислява в *размер 80 на сто*, а за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест в *размер 90 на сто* от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за период от 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността. Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване не може да надвишава среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението.

- На осигуреното лице се изплаща парично обезщетение за временна неработоспособност за *времето, през което е под карантина*.

- Парично обезщетение се полага и за времето, през което осигуреното лице е отстранено от работа, когато *не може да бъде трудоустроено на друга подходяща работа*. Това обезщетение се изплаща за не повече от 90 календарни дни през една календарна година.
- На неработоспособните лица, изпратени от здравните органи на *санаторно-курортно лечение* се изплаща обезщетение за целия им престой в заведенията, включително до 3 календарни дни за пътуване. Обезщетението е в размерите, определени съответно за общо заболяване или за трудова злополука и професионална болест.
- Паричното обезщетение за *гледане на болен член от семейството* се изплаща при условията и в размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване. Обезщетението се изплаща в следните случаи:
  - *гледане или належащо придружаване за медицински преглед*, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството над 18-годишна възраст (на всеки осигурен до 10 дни през една календарна година);
  - *гледане или належащо придружаване за медицински преглед*, изследване или лечение в страната или в чужбина на *болно дете до 18-годишна* възраст (до 60 дни през една календарна година общо за всички осигурени членове на семейството);
  - *гледане на дете под карантина до 18-годишна възраст*, болно от заразна болест (до изтичане срока на карантината);
  - *гледане на болно дете до 3-годишна възраст*, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения (за времето, през което осигуреният е бил в заведението);
  - *гледане на здраво дете*, върнато от детско заведение *поради карантина* (докато трае карантината).

За членове на семейството на осигуреното лице се смятат неговите възходящи и низходящи по права линия, съпругът и съпругата. Този вид парично обезщетение се изплаща и за гледане на дете, настанено при близки, роднини или приемно семейство.

➤ Право на обезщетение имат осигурените лица, които вследствие общо заболяване, трудова злополука или професионална болест са *трудоустроени на по-нископлатена работа*. Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно трудово възнаграждение през 18-те календарни месеца преди трудоустрояването и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Това обезщетение се изплаща за времето на трудоустрояване, но за не повече от 6 календарни месеца.

➤ Парично обезщетение на *трудоустроена* на друга работа осигурена жена *поради бременност или кърмене на дете или напреднал етап на лечение ин-витро* се изплаща, ако на новата работа се намали трудовото ѝ възнаграждение. Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно брутно трудово възнаграждение през 24-те календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването, но не повече от среднодневния размер на максималния месечен осигурителен доход, и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването.

➤ Осигурените лица за общо заболяване и майчинство имат право на парично *обезщетение за бременност и раждане*, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск. Обезщетението се изплаща за срок 410 календарни дни, от които 45 дни преди раждането. Ако осигуряването за общо заболяване и майчинство е прекратено през време на получаване на обезщетението за бременност и раждане, последното се изплаща до изтичането на срока.

➤ Осигурената или осигуреният за общо заболяване и майчинство, които осиновят дете, има право на *обезщетение за бременност и раждане* в размер на разликата от възрастта на детето в деня на предаването му за осиновяване до изтичането на срока на полагащото се обезщетение за раждане.

➤ Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща има право на *парично обезщетение при раждане на дете за срок до 15 календарни дни* през време на отпуска по чл. 163, ал. 7 от Кодекса на труда. Към датата, от която започва ползването на отпуска, бащата трябва да има 12 месеца осигурителен стаж или да придобие този стаж по време на отпуска, с оглед отпускане на обезщетението за остатъка до изтичането му. Той трябва да е осигурен за общо заболяване и майчинство в деня, предхождащ датата, от която започва ползването на отпуска.

➤ Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща/осиновител има право на *парично обезщетение при раждане на дете след навършване на 6-месечна възраст на детето за остатъка до 410 календарни дни* през време на отпуска по чл. 163, ал. 8 от Кодекса на труда.

Размерът на дневното парично обезщетение при бременност и раждане е равен на 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за периода от 24 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност. То не може да бъде по-голямо от среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението, и по-малко от минималната дневна работна заплата, установена за страната.

В случаите когато през времето на изплащане на парично обезщетение при бременност и раждане или за отглеждане на дете осигурената придобие отново право на парично обезщетение при бременност и раждане, обезщетението е в размера, определен за предходното дете, ако това е по-благоприятно за лицето.

➤ След изтичането на срока на обезщетението за бременност и раждане през време на *допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете* на майката/осиновителката или на лицето, което е поело отглеждането на детето, се изплаща месечно *парично обезщетение* в размер, определян ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. *За 2016 г. е в размер на 340 лв.* Обезщетението могат да получат осигурените и самоосигуряващите се лица за общо заболяване и майчинство, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този социален риск. Обезщетението за отглеждане на малко дете *се изплаща до навършване двегодишна възраст* на детето. Обезщетението не се изплаща при смърт на детето, даване за осиновяване или при настаняване на детето в детски заведения, включително и детски ясли, както и при отглеждането му от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството.

➤ *Обезщетение при неизползване на допълнителен платен отпуск за отглеждане на малко дете* се изплаща на:

- майката/осиновителката, ако не ползва този отпуск или лицето, което ползва такъв отпуск го прекъсне;
- самоосигуряващото се лице с право на обезщетение за отглеждане на малко дете започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

Паричното обезщетение е в размер 50 на сто от обезщетението за отглеждане на дете, ако лицето е осигурено за общо заболяване и майчинство.

➤ Осигуреното за общо заболяване и майчинство лице има право на *обезщетение при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст* при условията на пълно осиновяване, ако има 12 месеца осигурителен стаж като осигурено за този риск и ползва отпуск по чл. 164б от Кодекса на труда. Обезщетението е за срок от 365 дни, но не по-късно от навършване на 5-годишна възраст на детето.

2. Основни показатели за паричните обезщетения по видове

Обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване включват случаите на ползвана временна неработоспособност при наличие на: общо заболяване, нетрудова злополука, изследване поради общо заболяване, карантина, трудоустрояване

поради общо заболяване, санаторно-курортно лечение поради общо заболяване, придружаване на дете до 3-годишна възраст в болнично заведение, придружаване и гледане на дете до 18-годишна възраст, придружаване и гледане на болен над 18-годишна възраст.

През 2016 г. са начислени⁷ 2 507 185 (2 308 498 за 2015 г.) парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване за 16 602 043 дни със среднодневен размер 26,86 лв. От тях 1 019 277 (40,7%) са на мъже, за 6 978 399 дни със среднодневен размер 29,05 лв. Съществено по-висок е броят на начислените обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване на жени – 1 487 908 (59,3%) за 9 623 644 дни, но с по-нисък среднодневен размер (25,27 лв.).

Броят на лицата с начислени парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване за 2016 г. е 1 927 086 души (при 1 791 076 за 2015 г.). Жените са 1 140 338 и дялът им е 59,2% и е относително по-голям спрямо този на мъжете – 40,8% (786 748 души). Структурата на ползващите този вид обезщетение е следствие от факта, че традиционно жените ползват болнични при гледане на болни деца и членове на семейството. От общия брой на жените с обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване, 146 431 или 12,8% са го ползвали за гледане на болен член от семейството, докато при мъжете този показател е със значително по-ниска стойност – 14 927 души или 1,9%.

Средният размер на начислено обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване за 2016 г. е 177,86 лв. и нараства с 5,1% спрямо предходната година (169,30 лв. за 2015 г.). Осезаема разлика в размера на средните обезщетения се наблюдава по пол. Средният начислен размер на обезщетението при мъжете е 198,90 лв., докато при жените е 163,44 лв. или със 17,8% по-ниско. Съотношението на средното обезщетение на жените към общото средно обезщетение е 91,9%, докато при мъжете е 111,8%. Върху размера на обезщетението влияние оказва както броят на дните във временна неработоспособност, така и среднодневният размер на обезщетението. През 2016 г. среднодневният размер на обезщетението за общо заболяване е 26,86 лв. и е нараснал спрямо 2015 г., когато е 25,47 лв., с 5,5%. Среднодневният размер на обезщетението на мъжете е 29,05 лв. и е с 15% по-висок от този на жените (25,27 лв.).

Броят на начислените парични обезщетения за бременност и раждане за 2016 г. е 732 077 (13 899 581 начислени дни със среднодневен размер 25,08 лв.), като е отчетено увеличение на броя им с 1,8% спрямо броя им през 2015 г. (719 444 бр.). Средният размер на обезщетението за бременност и раждане за 2016 г. (476,10 лв.) се е увеличил с 5,5% (или с 24,66 лв.) спрямо предходната година (451,44 лв.). От начислените обезщетения 31 671 са на мъже за 278 284 дни със среднодневен размер 39,59 лв. Основният брой на обезщетенията за бременност и раждане се изплащат на жени – 700 406 за 13 621 297 дни, но с по-нисък среднодневен размер – 24,78 лв.

Структурата на обезщетенията за бременност и раждане по пол логично се характеризира с ниски дялове на мъжете. Статистика по пол на този показател се води от 2008 г., когато е предоставена възможност на бащите, при изпълнение на законовите изисквания и съгласие на майката, да ползват част от отпуска за бременност и раждане. След нормативните промени в унисон с принципа за насърчаване равнопоставеността на половете дялът на мъжете, ползващи обезщетение в предвидените от закона случаи, е нараснал от 0,1% през 2008 г. на 4,3% през 2016 г.

Паричните обезщетенията за отглеждане на малко дете за 2016 г. са 528 418 (10 189 814 начислени дни със среднодневен размер 15,28 лв.) и се увеличават спрямо предходната година, когато са 517 349 с 2,1%. Относителният дял на обезщетенията на жените (98,6%) почти изцяло доминира спрямо този на мъжете (1,4%). От начислените обезщетения 7 189 са на мъже за 138 448 дни със среднодневен размер 15,88 лв. Преобладаващият брой на обезщетенията за отглеждане на малко дете до навършване на двегодишна възраст е на жени – 521 229 обезщетения за 10 051 366 дни със среднодневен размер 15,27 лв.

⁷ Начислените обезщетения са от болнични листове с период през 2016 г.

През 2016 г. са начислени 22 118 парични обезщетения за *трудова злополука или професионална болест* (при 21 377 за 2015 г.) за 217 885 дни със среднодневен размер 35,04 лв. Средното обезщетение за трудова злополука или професионална болест за 2016 г. е 345,21 лв. (323,59 лв. за 2015 г.). От начислените обезщетения 13 876 са на мъже за 137 949 дни със среднодневен размер 35,37 лв. Значително по-нисък е броят на обезщетенията за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест на жени – 8 242 бр. за 79 936 дни със среднодневен размер 34,48 лв. Броят на лицата, които са получили обезщетение за трудова злополука или професионална болест за годината, е 14 117 (при 13 584 лица за 2015 г.), от които 5 268 жени (37,3%) и 8 849 мъже (62,7%).

3. Парични помощи

Държавното обществено осигуряване предоставя на осигурените лица възможността да получават следните видове помощи:

- Еднократна помощ *при смърт на осигуреното лице* се изплаща на съпругът/съпругата, децата и родителите, като се разпределя поравно между тях. Размерът ѝ се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО – за 2016 г. е 540 лв.
- Парична помощ за *инвалидност поради общо заболяване* (когато осигуреното лице има определена загубена работоспособност 50 и над 50 на сто), но няма необходимия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Помощта е в размер на 60-дневното парично обезщетение за временна неработоспособност (чл. 11, ал. 3 от КСО).
- Осигурените лица имат право на парични помощи за *профилактика и рехабилитация* и за *помощно-технически средства*, свързани с увреждането. Всяко правоимащо лице може да получи еднократно в рамките на една календарна година парична помощ за профилактика и рехабилитация с продължителност от 10 дни.

4. Основни показатели за паричните помощи

Броят на *еднократните помощи при смърт* на осигуреното лице през 2016 г. е 10 388, което е с 1,8% по-малко спрямо броя им през 2015 г. (10 583). Получаващите еднократната помощ при смърт са със среден размер на помощта 197,02 лв. За сравнение, през 2015 г. тя е била 196,25 лв.

Парична помощ за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на инвалидна пенсия поради недостатъчен стаж през 2016 г. не е отпусната на нито едно лице, докато през 2015 г. е отпусната на четири лица. Преценката за правото на този вид помощ зависи от изричното волеизявление на лицето и поради това вероятна причина за малкия брой изплатени помощи е недостатъчната информираност на осигурените лица за факта, че биха могли да са потенциални бенефициенти и да се възползват от него.

Парични помощи за профилактика и рехабилитация през 2016 г. са ползвали 36 746 лица, като средният брой на дните, за които е изплатено обезщетението за едно лице, е 10 дни. Ползвалите този вид помощ са с 2 726 души по-малко в сравнение с 2015 г. (39 472 души). Средният разход на едно лице през 2016 г. е в размер на 417,30 лв., като през 2015 г. е бил 360,97 лв. Броят на изплатените дни е 367 460, при 394 718 през 2015 г.

ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ

Право на парични помощи за профилактика и рехабилитация имат осигурените лица, за които са били внесени или са дължими осигурителни вноски за период от шест календарни месеца, предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Изискването за внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест календарни месеца не се отнася за лица с увреждания, резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест. Право на парични помощи имат и лицата, получаващи лична пенсия

за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване и срокът на инвалидността в експертното решение на Териториална експертна лекарска комисия, респективно на Националната експертна лекарска комисия, не е изтекъл.

Лицата получават право на парични помощи за профилактика и рехабилитация еднократно в една календарна година за 10 дни престой. Паричната помощ за всяко правоимащо лице включва:

- средства за не повече от общо четири основни диагностични и терапевтични процедури дневно (вкл. прегледите и изследванията) по цени, утвърдени от Надзорния съвет на НОИ;
- частична парична помощ за хранене в размер на пет лева за един храноден;
- лимит за една нощувка с крайна цена в размер на 18,00 лв.

Ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се определят средства, които се разходват за тази дейност по условия и ред, регламентирани в Наредба № 1 от 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация.

Предвидените за 2016 г. средства са в размер на 17 902,9 хил. лв. НОИ сключи договори с 18 юридически лица за общо 48 изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация, разположени на територията на 17 области – София-град, София-област, Пловдив, Варна, Бургас, Сливен, Ловеч, Габрово, Монтана, Пазарджик, Стара Загора, Добрич, Благоевград, Кюстендил, Велико Търново, Хасково и Смолян.

Анализът на резултатите от програмата (по данни от Регистър „Рехабилитация“) показва, че през 2016 г. изплатената сума е в размер на 17 028,8 хил. лв. Разпределението на изразходваните средства по фондовете на държавното обществено осигуряване е както следва:

- фонд „Общо заболяване и майчинство“ – 16 463,0 хил. лв.;
- фонд „Пенсии“ – 536,3 хил. лв.;
- фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ – 1,5 хил. лв.;
- фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ – 18,2 хил. лв.;
- фонд „Трудова злополука и професионална болест“ – 9,7 хил. лв.

През 2016 г. са издадени общо 42 619 удостоверения, от които по 285 не е ползвана парична помощ за профилактика и рехабилитация. Към 31 декември 2016 г. са изплатени средства по 42 334 удостоверения, разпределени по фондове, както следва:

- фонд „Общо заболяване и майчинство“ – 40 922 бр.;
- фонд „Пенсии“ – 1 339 бр.;
- фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ – 4 бр. ;
- фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ – 45 бр.;
- фонд „Трудова злополука и професионална болест“ – 24 бр.

Информацията за разпределението по фондове показва, че с най-голям относителен дял (96,7%) са лицата, ползвали парична помощ за профилактика и рехабилитация от фонд „Общо заболяване и майчинство“, едва 3,2% са тези от фонд „Пенсии“ и под 1% – от фондовете „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ и „Трудова злополука и професионална болест“.

От лицата, възползвали се от програмата за профилактика и рехабилитация с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно двигателния апарат – 72,1% и на периферната нервна система – 22,5%.

Според възрастовото разпределение най-голям дял заемат лицата над 51-годишна възраст – 64,4%, което кореспондира с повишаване на заболеваемостта след тази възраст. На второ място с 33,9% е дялът на лицата от 31 до 50-годишна възраст. Несъществен е дялът на преминалите през програмата лица под 30-годишна възраст – 1,6%.

Разпределението на лицата, ползвали парична помощ, по полов признак отчита превес на жените (62,8%).

Данните за резултатите и ефекта от лечението показват, че през 2016 г. с подобрене са 42 264 от лицата, с непроменено здравословно състояние са 34 и с влошено – 36 лица.

Таблица № 11 : Разпределение на лицата, преминали през изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация през 2016 г.

Юридически лица, изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация	Преминали лица	
	Брой	%
„ПРО“ ЕАД	22 788	53,83
„СБР-НК“ ЕАД	7 471	17,65
ВМА	4 304	10,17
„СБР – Бургаски минерални бани“ ЕАД	755	1,78
„СБР Стайков и фамилия“ ЕООД	2 470	5,83
„СБР Банка“ АД	229	0,54
„СБР – Сапарева баня“ АД	495	1,17
„СБР – Варна“ АД	683	1,61
„СБР – Здраве“ ЕАД	371	0,88
„СБР – Марикостиново“ ЕООД	299	0,71
„СБР – Тузлата“ ЕООД	318	0,75
БЦ „Камена“ ЕАД	546	1,29
„СБР Орфей“ ЕООД	356	0,84
„СБР – Несебър“ АД	157	0,37
„СБРФРМ – Димина“ ООД	326	0,77
„СБР Петрич“ ЕООД	105	0,25
„СБР Родопи“ ЕООД	9	0,02
СБР „Мари“ ООД	652	1,54
Общо:	42 334	100,00

От общия брой лица 53,8% са провели профилактика и рехабилитация в изпълнителите на дейността към „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД. За тях са изплатени 9 083,8 хил. лв. Към „Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс“ ЕАД са провели профилактика и рехабилитация 17,6% от общия брой лица и са изплатени 3 023,5 хил. лв. На трето място е Военномедицинска академия с относителен дял на преминалите лица – 10,2% и изплатени 1 686,5 хил. лв.

Контролът по изразходваните средства на държавното обществено осигуряване се осъществява от ТП на НОИ, на територията на които се намират изпълнителите на дейността, на основание чл. 17 от Наредба № 1. С Инструкцията за контролната дейност по ползването и изплащането на паричните помощи за профилактика и рехабилитация са уредени условията, редът и сроковете за извършване на контрол в ТП на НОИ и при изпълнителя на дейността. През 2016 г. са извършени 138 бр. проверки при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация.

За допуснати нарушения са съставени 28 ревизионни актове за начет в размер на 4 818,37 лв. На изпълнителите на дейността към „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД са съставени ревизионни актове на обща стойност 3 347,35 лв. Следват изпълнителите на дейността към „Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс“ ЕАД с общ начет 872,54 лв. и СБР „Мари“ ООД – 275,77 лв.

През 2016 г. в НОИ не са постъпили сигнали от лица за съществени нарушения по отношение на условията и провеждането на диагностичните и терапевтичните процедури при изпълнителите на дейността.

ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ

За насърчаване подобряването на безопасността и здравето на работниците на работното място е въведено задължението работодателите да водят списък на трудовите злополуки, в резултат на които работникът е бил неработоспособен в продължение на повече от три дни. В съответствие с националното законодателство и/или практика, работодателите следва да изготвят отчети за трудовите злополуки, при които са пострадали техни работници.

Разработена е методология на Европейската статистика на трудовите злополуки (ЕСТЗ), включваща хармонизираните инструменти за анализиране на причините и обстоятелствата, при които са настъпили трудовите злополуки (събиране на данни, класификации, правила за кодиране). Данните за трудовите злополуки, които България предоставя на Европейската комисия, Евростат, напълно отговарят на европейската методология и са сравними с тези на другите страни от съюза. Информацията се предоставя годишно и се изпраща не по-късно от 18 месеца след края на референтната година – отчетния период.

Референтният период, за който се отнасят статистическите данни за трудовите злополуки от 2011 г. е календарната година, през която злополуките са съобщени на компетентния национален орган. За България компетентният национален орган е Националният осигурителен институт.

Съгласно КСО, ако осигурителят или предприятието ползвател не декларира трудовата злополука в срок от 3 работни дни пред ТП на НОИ, то пострадалият или неговите наследници имат право в срок една година от злополуката да я декларират, поради което статистическата информация за трудовите злополуки с окончателни данни се изготвя една година по-късно.

1. Състояние на трудовия травматизъм през 2015 г.

От регистрираните през 2015 г. 3 063 злополуки за трудови са приети общо 2 933 бр., неприетите за трудови са 119, а 11 случая са в процедура.

➤ Трудовите злополуки, станали на работното място, през време и по повод на извършваната работа и при всяка работа, извършвана в интерес на предприятието, когато са причинили временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт (чл. 55, ал. 1 от КСО) са 2 431 бр., което представлява 82,9% от общия брой на трудовите злополуки, регистрирани през 2015 г.

➤ Смъртните трудови злополуки са общо 115 бр. или 3,9% от всички злополуки, а инвалидните – 57 бр. (1,9%).

Фигура № 1 : Средносписъчен брой на наетите/осигурените лица

През 2015 г. средносписъчният брой на осигурените лица за осигурителните рискове трудова злополука и професионална болест е 2 659 143. Отработени са 4 646 498 666 човекочаса. Осигурените лица са с 27 217 души, а отработените човекочасове с 66 202 303 повече, спрямо 2014 г.

Фигура № 2 : Отработени човекочасове

Годишният фонд работно време на един осигурен при 8-часов работен ден е 218,10 дни за 2011 г., 219,33 дни за 2012 г., 218,43 дни за 2013 г., 217,53 за 2014 г. и 218,42 за 2015 г.

През 2015 г. загубените календарни дни от трудови злополуки са общо 261 164, като спрямо 2014 г. са с 1 436 дни повече.

Фигура № 3 : Загубени календарни дни от трудови злополуки

Поради трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО през 2015 г. са загубени 215 106 календарни дни, което представлява 82,4% от общия брой загубени календарни дни.

Стойностите на средните за страната *показатели на трудовите злополуки* за 2015 г. са както следва:

- Коефициент на честота $K_{\text{ч}} = 1,10$ (0,91)
(брой трудови злополуки на 1 000 осигурени);
- Индекс на честота $I_{\text{ч}} = 0,63$ (0,52)
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени часовечаса);
- Коефициент на тежест $K_{\text{т}} = 0,098$ (0,081)
(загубени календарни дни от трудови злополуки, на един осигурен);
- Индекс на тежест $I_{\text{т}} = 56$ (46)
(загубени календарни дни от ТЗ на 1 млн. отработени часовечасове);

Конкретните стойности на показателите на трудовите злополуки общо за страната за 2015 г. спрямо 2014 г. се променят, както следва:

- $K_{\text{ч}}$ се увеличава с 0,01 пункта;
- $I_{\text{ч}}$ се увеличава с 0,01 пункта;
- $K_{\text{т}}$ намалява с 0,001 пункта;
- $I_{\text{т}}$ стойностите намаляват с 1 пункт.

2. Трудови злополуки през 2015 г. по регионален признак

Разпределението на трудовите злополуки *по региони* показва броя на регистрираните трудови злополуки при осигурители, регистрирани в съответното ТП на НОИ. През 2015 г. *най-голям е абсолютният брой* на трудовите злополуки, регистрирани и признати по чл. 55, ал. 1 от КСО в *София-град* (758). Следват: Пловдив (245); Варна (184); Бургас (114); Стара Загора (110); Смолян (101); Русе (95), което представлява 54,8% от общия брой на признатите злополуки. *Най-малко трудови злополуки* са регистрирани в ТП на НОИ гр. Ямбол (23); Монтана (20); Кърджали (18); Силистра (17) и Видин (10 случая).

Най-много смъртни злополуки, станали през време и във връзка, или по повод на извършваната работа са в *София-град* (26); *Пловдив* (12); *Варна* (8); Русе (5); Велико Търново, Видин, Пазарджик и Плевен по четири; Благоевград, Бургас, Ловеч, Смолян, София област и Добрич по три; Враца и Стара Загора по две; Габрово, Кюстендил, Монтана, Разград, Силистра

и Хасково по една. В шест ТП на НОИ (Кърджали, Перник, Сливен, Търговище, Шумен и Ямбол) няма регистрирани смъртни трудови злополуки.

От злополуките, *причинили инвалидност* най-много са в *София-град (6), Бургас, Варна и Стара Загора по пет*. В девет ТП на НОИ (Видин, Монтана, Пазарджик, Перник, Силистра, Сливен, Смолян, Враца и Ямбол) не са регистрирани трудови злополуки, довели до инвалидност.

3. Разпределение на трудовите злополуки през 2015 г. по Класификацията на икономическите дейности – 2008

Разпределението на трудовите злополуки съгласно Класификацията на икономическите дейности – 2008 (КИД-2008) се извършва по четирите йерархични равнища – сектор, раздел, група и клас. Съпоставяйки показателите на трудовите злополуки *по сектори на КИД-2008* спрямо общите за страната, като най-проблемен и през 2015 г. е сектор „Добивна промишленост“ с най-високи показатели за честота и тежест. Показателите за честота са 4-5 пъти, а за тежест около 3 пъти над средните за страната. В сектора са заети 1,2% от осигурените лица и са допуснати 162 трудови злополуки или 5,5% от всички случаи.

В сектор „Преработваща промишленост“, обхващащ 24 икономически раздела от КИД-2008, през 2015 г. са работили 22,2% от осигурените лица. В този сектор са регистрирани и признати *най-много злополуки* – 786 като абсолютен брой или 26,8% от всички злополуки.

Следват: „Транспорт, складиране и пощи“ (348); „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ (295); „Строителство“ (236); „Държавно управление“ (179); „Хуманно здравеопазване и социална работа“ (171); „Образование“ (122). Трудовите злополуки, отчетени в тези сектори са 51,6% от общия брой.

Най-много *смъртни злополуки* са регистрирани в секторите: „Преработваща промишленост“ (27); „Строителство“ (19); „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ (17) и „Транспорт, складиране и пощи“ (13).

Коефициентът на честота на смъртните трудови злополуки (брой смъртни трудови злополуки на 10 000 осигурени) през 2015 г. общо за страната е 0,43. В седем сектора този коефициент е над общия за страната, като най-висок е в секторите „Добивна промишленост“ (1,83); „Строителство“ (1,24); „Селско, горско и рибно стопанство“ (1,08); „Операции с недвижими имоти“ (1,07); „Административни и спомагателни дейности“ (0,84); „Транспорт, складиране и пощи“ (0,79); „Преработваща промишленост“ (0,46). Под средните за страната са шест сектора, като най-нисък е коефициентът в „Държавно управление“ (0,06); „Хуманно здравеопазване и социална работа“ (0,22); „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“ (0,25); „Хуманно здравеопазване и социална работа“ (0,29); „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ (0,36); „Други дейности“ (0,36) и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ (0,40). В останалите сектори не са регистрирани смъртни трудови злополуки.

Секторите с най-голям брой злополуки, довели до инвалидност са „Преработваща промишленост“ (28); „Строителство“ (9); „Селско, горско и рибно стопанство“ (4); „Добивна промишленост“ (3).

Анализът на данните за трудовите злополуки по икономически дейности показва, че най-много злополуки са станали в „Сухопътен транспорт“ (192); „Държавно управление“ (179); „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети“ (163); „Хуманно здравеопазване“ (155); „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ (132); „Образование“ (122) и по 109 злополуки в „Добив на метални руди“ и „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“.

Икономическите дейности, в които са се случили най-много *трудови злополуки довели до инвалидност* са „Производство на изделия от каучук и пластмаси“ (6); „Производство на дървен материал и изделия от дървен материал и корк, без мебели; производство на изделия

от слама и материали за плетене“ и „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ по 5 случая и „Производство на хранителни продукти“ 4 случая.

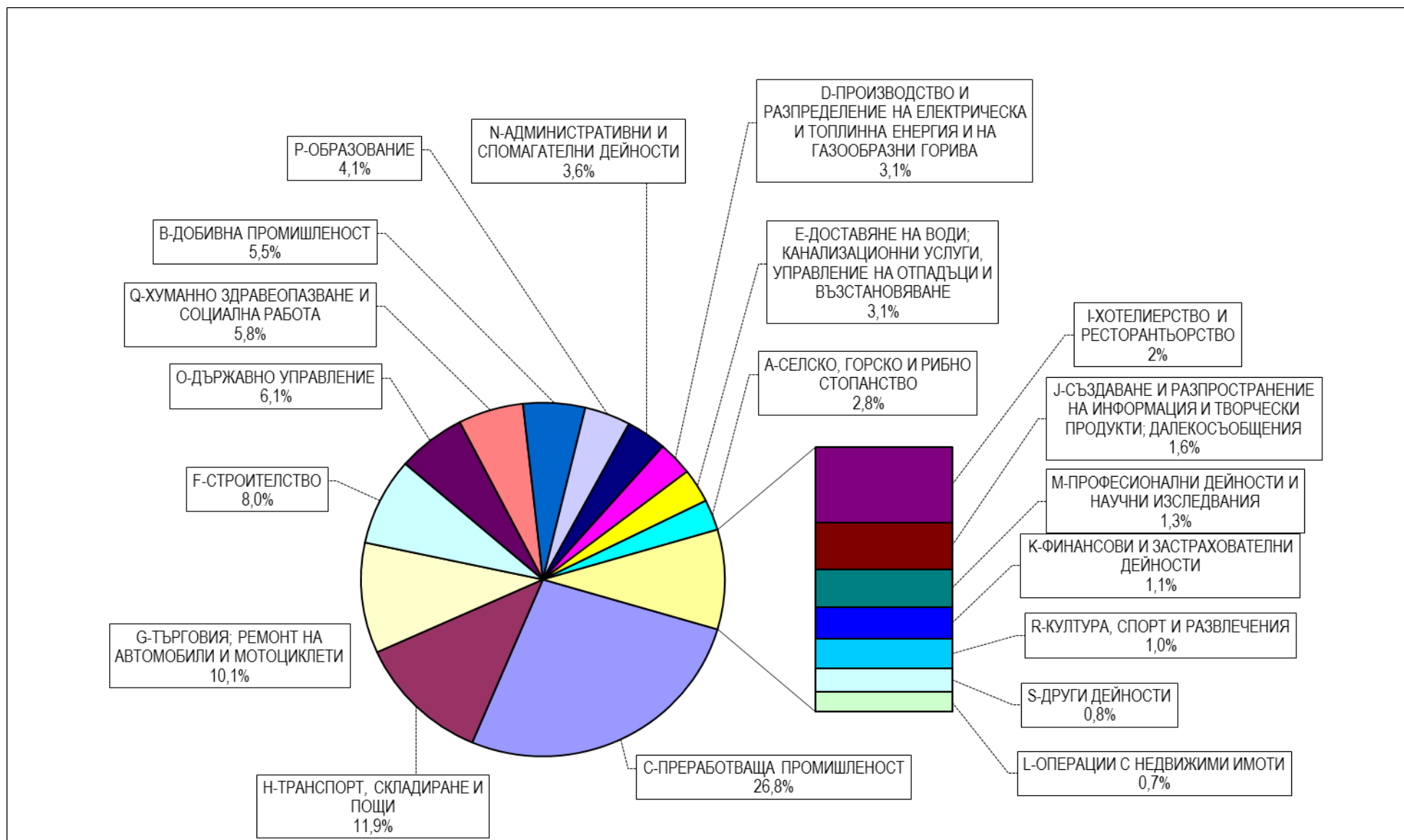
Смъртните злополуки по икономически дейности са най-многобройни в икономическите дейности „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“ (12); „Сухопътен транспорт“ (10); „Строителство на съоръжения“ (9); „Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности“ и „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ по 7 случая.

Най-високи общи показатели за честота ($K_{\text{ч}}$; $I_{\text{ч}}$) са в икономическите дейности: „Добив на метални руди“ ($K_{\text{ч}} - 14,47$; $I_{\text{ч}} - 7,92$); „Воден транспорт“ ($K_{\text{ч}} - 5,15$; $I_{\text{ч}} - 3,56$); „Производство на основни метали“ ($K_{\text{ч}} - 4,07$; $I_{\text{ч}} - 2,18$); „Пощенски и куриерски дейности“ ($K_{\text{ч}} - 3,11$; $I_{\text{ч}} - 1,78$); „Производство на тютюневи изделия“ ($K_{\text{ч}} - 3,11$; $I_{\text{ч}} - 1,68$); „Добив на въглища“ ($K_{\text{ч}} - 2,99$; $I_{\text{ч}} - 1,60$).

Почти в същите дейности са и най-високи общите показатели за тежест ($K_{\text{т}}$; $I_{\text{т}}$): „Добив на метални руди“ ($K_{\text{т}} - 0,623$; $I_{\text{т}} - 341$); „Воден транспорт“ ($K_{\text{т}} - 0,402$; $I_{\text{т}} - 278$); „Производство на основни метали“ ($K_{\text{т}} - 0,397$; $I_{\text{т}} - 213$); „Пощенски и куриерски дейности“ ($K_{\text{т}} - 0,305$; $I_{\text{т}} - 174$); „Добив на въглища“ ($K_{\text{т}} - 0,285$; $I_{\text{т}} - 153$).

Таблица № 12 : Трудови злополуки през 2015 г. по сектори на Класификация на икономическите дейности (КИД-2008)

Наименование на позицията	Код по КИД - 2008 г.	Среден брой лица на осигурителите лица	Отработени човеко-часове	2015								ПОКАЗАТЕЛИ							
				Трудови злополуки (бр.)		в т.ч. трудови злополуки предизвикали:				Загубени календарни дни от трудови злополуки (бр.)		Коефициент на честота К _ч		Коефициент на тежест К _т		Индекс на честота И _ч		Индекс на тежест И _т	
						смерт		инвалидност											
				общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
ЗА СТРАНАТА		2 659 143	4 646 498 666	2 933	2 431	115	95	57	54	261 164	215 106	1,10	0,91	0,098	0,081	0,63	0,52	56	46
СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	A	83 264	142 570 910	81	75	9	8	4	4	7 820	7 214	0,97	0,90	0,094	0,087	0,57	0,53	55	51
ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	B	32 737	60 709 950	162	161	6	6	3	3	9 459	9 347	4,95	4,92	0,289	0,286	2,67	2,65	156	154
ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	C	590 596	1 070 511 130	786	655	27	21	28	26	70 463	57 714	1,33	1,11	0,119	0,098	0,73	0,61	66	54
ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	D	40 066	76 867 435	92	78	1	1			7 611	6 583	2,30	1,95	0,190	0,164	1,20	1,01	99	86
ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	E	37 224	70 087 616	90	84			2	2	6 394	6 222	2,42	2,26	0,172	0,167	1,28	1,20	91	89
СТРОИТЕЛСТВО	F	152 752	255 244 866	236	221	19	16	9	9	28 972	27 901	1,54	1,45	0,190	0,183	0,92	0,87	114	109
ТЪРГОВИЯ; РЕМОТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	G	426 964	732 942 092	295	258	17	13	1	1	23 652	19 557	0,69	0,60	0,055	0,046	0,40	0,35	32	27
ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	H	163 906	289 934 502	348	299	13	13	2	2	32 813	28 104	2,12	1,82	0,200	0,171	1,20	1,03	113	97
ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО	I	157 123	252 127 147	76	62			1	1	6 410	4 746	0,48	0,39	0,041	0,030	0,30	0,25	25	19
СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	J	83 871	153 132 708	46	34	3	3			3 842	3 197	0,55	0,41	0,046	0,038	0,30	0,22	25	21
ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	K	87 203	157 613 661	31	17					2 206	1 285	0,36	0,19	0,025	0,015	0,20	0,11	14	8
ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	L	28 087	44 097 738	21	18	3	3			2 276	2 154	0,75	0,64	0,081	0,077	0,48	0,41	52	49
ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	M	91 130	151 501 344	39	26					2 518	1 729	0,43	0,29	0,028	0,019	0,26	0,17	17	11
АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	N	118 682	202 355 182	105	95	10	7	2	2	10 300	9 802	0,88	0,80	0,087	0,083	0,52	0,47	51	48
ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ	O	163 541	286 577 679	179	109	1	1	1	1	14 605	8 091	1,09	0,67	0,089	0,049	0,62	0,38	51	28
ОБРАЗОВАНИЕ	P	168 828	307 222 752	122	84			2	2	11 738	8 264	0,72	0,50	0,070	0,049	0,40	0,27	38	27
ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	Q	136 097	232 533 919	171	108	4	1	2	1	14 866	8 654	1,26	0,79	0,109	0,064	0,74	0,46	64	37
КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	R	39 337	68 519 892	30	27					2 723	2 336	0,76	0,69	0,069	0,059	0,44	0,39	40	34
ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	S	54 914	86 817 287	22	20	2	2			2 482	2 206	0,40	0,36	0,045	0,040	0,25	0,23	29	25
ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО ПРОИЗВОДСТВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО	T	1 927	3 380 526																
ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ	U	894	1 750 330	1						14		1,12		0,016		0,57		8	

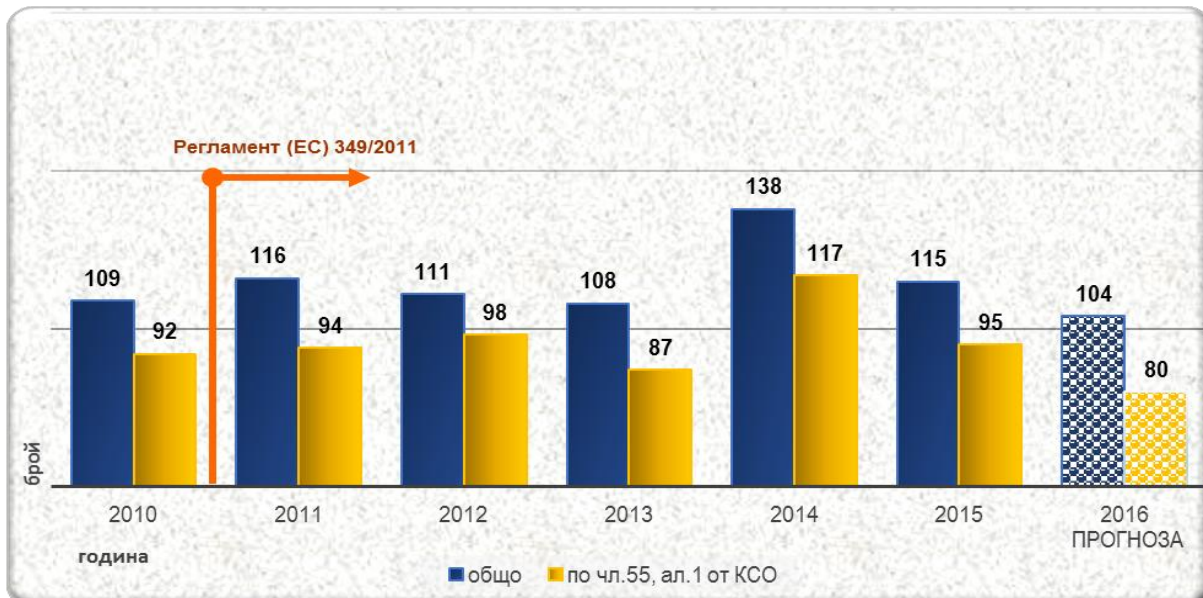
Фигура № 4 : Разпределение на общия брой трудови злополуки, регистрирани през 2015 г. по сектори на Класификацията на икономическите дейности – 2008 (КИД-2008)

4. Сравнение на показателите на трудовите злополуки през периода 2010-2015 г.

Динамиката на окончателните стойности на показателите на трудовите злополуки за периода 2010 – 2015 г., както и на предварителните данни за 2016 г. е представена графично на следващата фигура. Стойностите за 2016 г. са прогнозни, изчислени на база разполагаемите оперативни данни в информационната система на НОИ. Както за 2015 г., така и за 2016 г. са изчислени по брой регистрирани злополуки за календарната година, съгласно действащия Регламент (ЕС) 349/2011. През 2016 г. се очаква намаляване на общия брой трудови злополуки, включително и на смъртните трудови злополуки.

Фигура № 5 : Трудови злополуки

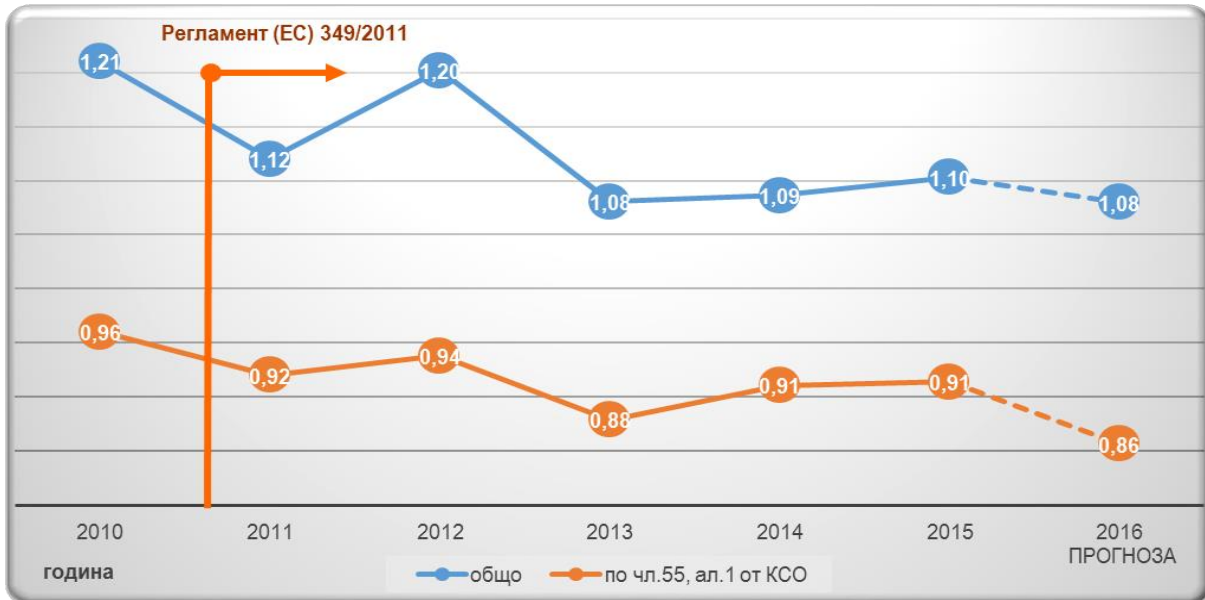
Фигура № 6 : Смъртни трудови злополуки

Показателите за честота и тежест на трудовите злополуки са изчислени и представени графично в два разреза. Първият е общо за всички трудови злополуки, а вторият – за злополуките, станали при обстоятелствата, определени в чл. 55, ал. 1 от КСО.

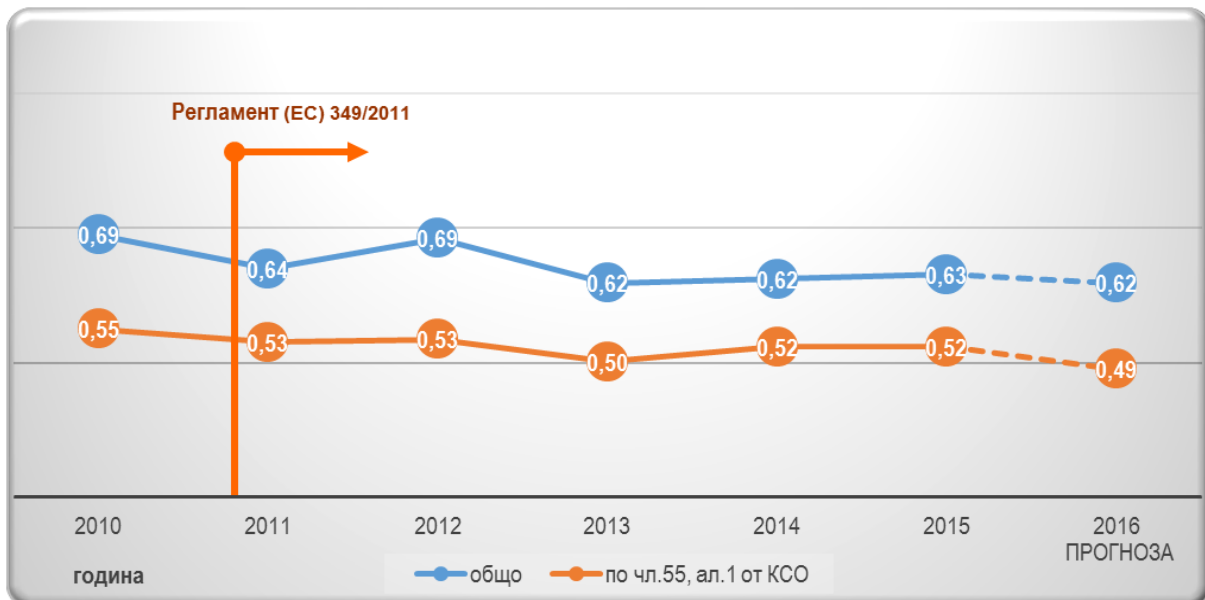

Съпоставянето на окончателната информация за трудовите злополуки за периода 2010 – 2015 г. показва, че показателите характеризиращи трудовия травматизъм за честота и тежест отбелязват тенденция на намаление. През 2012 г. показателите за честота се увеличават в сравнение с 2011 г. – коефициентът на честота се увеличава с 0,08 пункта, индексът на честота – с 0,05 пункта, като през 2013 г. намаляват и до 2015 г. остават относително стабилни.

През 2015 г. честотата на общия травматизъм е завишена с 0,01 пункта спрямо предходната година, докато честотата на травматизма на работното място се запазва на нивото от 2014 г.

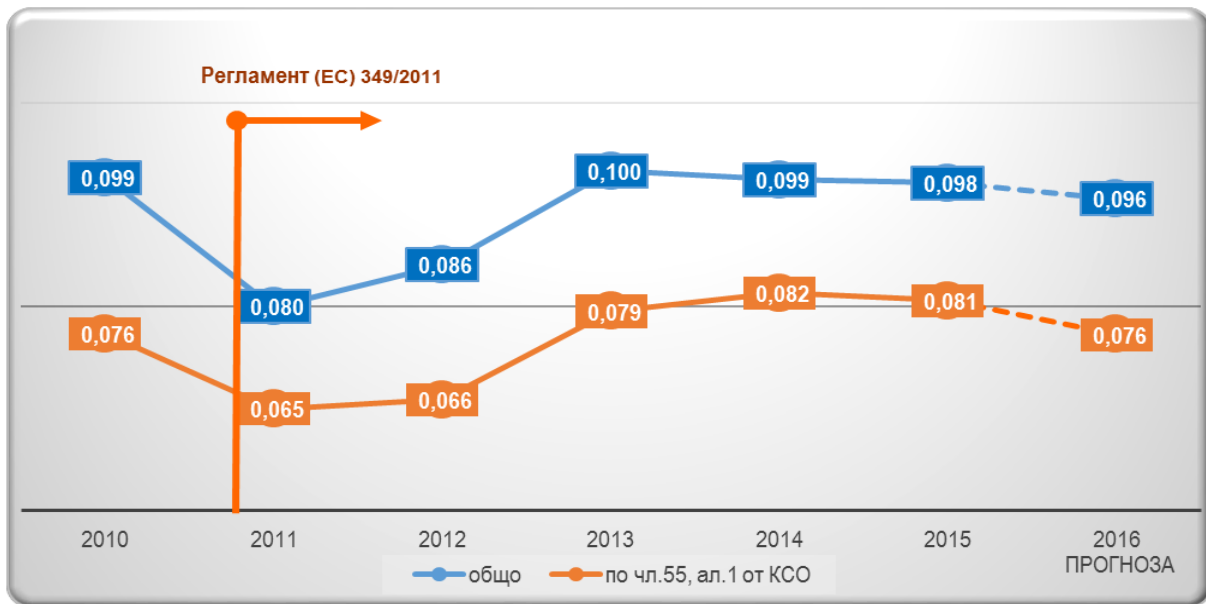

Фигура № 7 : Коефициент на честота Кч
(брой трудови злополуки на 1 000 наети /осигурени лица)

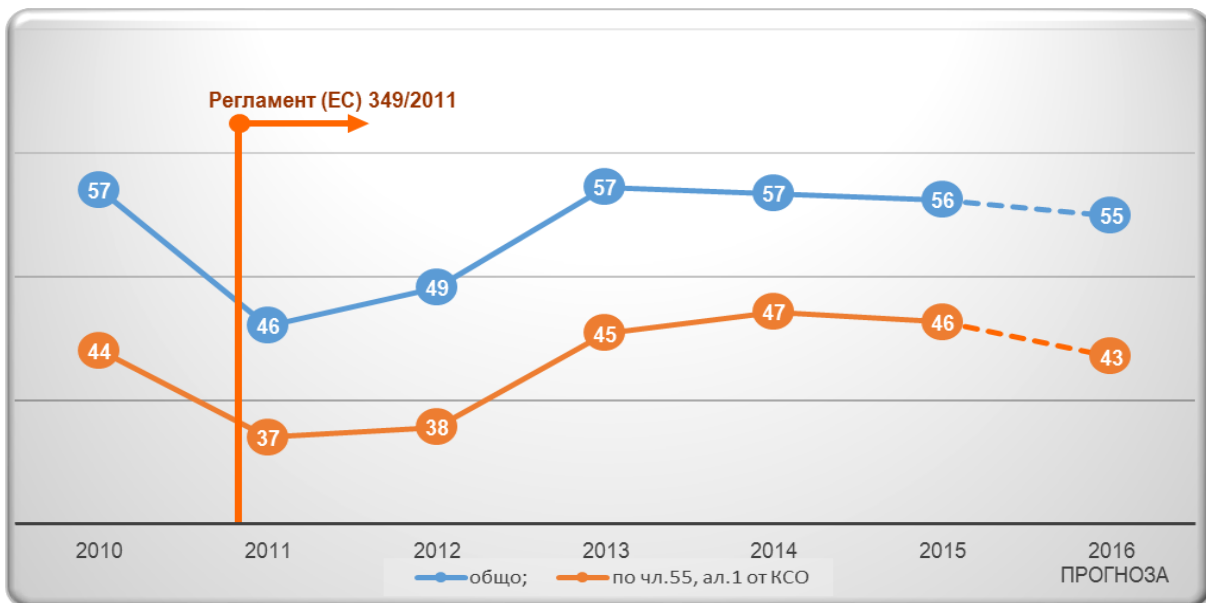

Фигура № 8 : Индекс на честота Ич
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса)

За периода 2011 – 2015 г. показателите за тежест бележат тенденция на увеличаване. Коефициентът на тежест за общия брой трудови злополуки през 2015 г. се увеличава с 0,018 пункта спрямо 2011 г., а индексът на тежест – с 10 пункта. За злополуките, станали на работното място, тези увеличения са съответно 0,016 и 9 пункта.

Фигура № 9 : Коефициент на тежест Кт
(брой загубени календарни дни на 1 нает /осигурен)

Фигура № 10 : Индекс на тежест Ит
(брой загубени календарни дни на 1 млн. отработени човекочаса)

5. Трудови злополуки през 2016 г.

По оперативни данни през 2016 г. в Националния осигурителен институт са регистрирани 3 082 декларации за трудови злополуки. От тях признати за трудови са 2 917 бр., от които 2 313 са станали на работното място. Смъртните трудови злополуки са 104 бр., а довелите до инвалидност – 27 бр.

Разпределението на трудовете злополуки по икономически сектори показва, че 26,95% от тях са станали в „Преработваща промишленост“; 12,5% в „Транспорт, складиране и пощи“; 9,4% в „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“; 7,9% в „Държавно управление“, 7,6% в „Строителство“; 5,97% в „Хуманно здравеопазване и социална работа“ и 5,7% в „Добивна промишленост“. Най-голям брой смъртни трудови злополуки са регистрирани в

секторите „Преработваща промишленост“ и „Строителство“ по 24; „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ (11); „Транспорт, складиране и пощи“ (20).

ОБЕЗЩЕТИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА

1. Право и размер на обезщетенията за безработица

Право на парично обезщетение за безработица по Кодекса за социално осигуряване имат лицата, осигурени за този риск най-малко 9 месеца през последните 15 месеца преди прекратяване на осигуряването и които:

- имат регистрация като безработни в Агенцията по заетостта;
- не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж в Република България или пенсия за старост в друга държава или не получават пенсия за осигурителен стаж и възраст в минимален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168 от КСО;
- не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по КСО, с изключение на лицата по чл. 114а, ал. 1 (сключили трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа за един ден), или законодателството на друга държава.

При определяне на правото на парично обезщетение за безработица се зачита и времето: на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете; на платен и неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, отпуска при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст; на неплатен отпуск до 30 работни дни в една календарна година, който се зачита за трудов и осигурителен стаж, както и времето зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна.

Периодът за изплащане на паричните обезщетения се определя в зависимост от продължителността на осигурителния стаж.

Таблица № 13 : Период за изплащане на обезщетение за безработица

Осигурителен стаж (години)	Период на изплащане на обезщетението (месеци)
до 3	4
от 3 до 5	6
от 5 до 10	8
от 10 до 15	9
от 15 до 20	10
от 20 до 25	11
над 25	12

За осигурителен стаж при определяне периода за изплащане на обезщетение се зачита трудовият стаж до 1 януари 2002 г. по Кодекса на труда или по специални закони и времето след тази дата, през което лицата са осигурени за безработица.

Паричното обезщетение за безработица се изплаща от датата на последното прекратяване на осигуряването, ако:

- заявлението за отпускането му е подадено в 3-месечен срок от тази дата;
- лицето се е регистрирало като безработно в Агенцията по заетостта в срок 7 работни дни от тази дата.

Ако заявлението е подадено по неуважителни причини след изтичане на тримесечния срок, паричното обезщетение се изплаща от датата на заявлението за определения период, намален със закъснението.

Ако заявлението е подадено в тримесечен срок, а регистрацията на лицето като безработно в Агенцията по заетостта е направена след изтичане на срока от 7 работни дни от прекратяване на осигуряването по неуважителни причини, паричното обезщетение се изплаща от датата на регистрацията за определения период, намален със закъснението.

Ако по време на получаване на парично обезщетение лицето започне да упражнява дейност – основание на задължително осигуряване или трудова дейност по законодателството на друга държава, която бъде преустановена след по-малко от 9 месеца, изплащането на паричното обезщетение се възстановява за оставащия към датата на прекратяването период, ако регистрацията на лицето в Агенцията по заетостта е направена в срок 7 работни дни от прекратяването на дейността. Ако регистрацията е направена след този срок по неуважителни причини, изплащането на обезщетението се възстановява от датата на новата регистрация за оставащия към датата на прекратяването период, намален със закъснението.

Заявлението за отпускане на обезщетение за безработица се подава лично от лицето в избрано от него ТП на НОИ по постоянен или настоящ адрес. От 01.01.2014 г. към заявлението не се прилага документ за регистрация в Агенцията по заетостта, тъй като данните постъпват служебно в НОИ.

Дневното парично обезщетение за безработица през 2016 г. е в размер на 60 на сто от среднодневното възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица“ за последните 24 календарни месеца, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването. То не може да бъде по-малко от минималния дневен размер на обезщетението за безработица, който се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. За 2016 г. минималният дневен размер на обезщетението е 7,20 лв. Месечният размер на паричното обезщетение за безработица се определя, като полученият дневен размер се умножи по броя на работните дни в месеца, за който се отнася.

Максималният размер на паричното обезщетение за безработица е ограничено на 60 на сто от максималния осигурителен доход за периода, от който е изчислено.

Паричните обезщетения за безработица се изплащат от Националния осигурителен институт на лицата по декларирана от тях лична банкова сметка.

Когато в 24-месечния период, от който се определя среднодневното възнаграждение или среднодневният осигурителен доход, се включва време, което се зачита за осигурителен стаж без да се дължат осигурителни вноски, или през което лицето не е осигурено за безработица, при определяне на осигурителния доход се вземат съответно:

- за времето на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете, на неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане и на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период;
- за времето на платен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, както и отпуска при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст – доходът, от който е определено паричното обезщетение;
- за времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който България е страна – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период;
- за времето, през което лицето не е осигурено за безработица – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период.

Изплатените парични обезщетения за безработица се възстановяват от лицата, чието уволнение е отменено като незаконно, определено съгласно нормативен акт и за периода, за който им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст в Република България, или пенсия за старост в друга държава, пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168, и за периода, през който са получавали парично обезщетение за временна неработоспособност, за бременност и раждане или обезщетение за оставане без работа, определено съгласно нормативен акт.

Правото и редът за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица на съпругите (съпрузите) на военнослужещите, които са ги последвали при преместването им от едно в друго населено място и поради това са прекратили трудовите или служебните си правоотношения, както и на безработните съпруги (съпрузи) на военнослужещите, участващи в международни операции и мисии е регламентирано в чл. 230 и чл. 231 от Закона за отбрана и въоръжените сили на Република България и в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица. Размерът на месечното обезщетение за безработица на тази категория лица за 2016 г. е 340 лв. и се определя ежегодно със Закона за държавния бюджет на Република България.

Обезщетението се изплаща от НОИ за сметка на държавния бюджет, от датата на преместването/заминаването на военнослужещия, ако безработната/ият съпруга/съпруг се е регистрирала/л в Агенцията по Заетостта в срок до един месец от датата на преместването/заминаването. На безработните съпруги на преместените военнослужещи обезщетението се изплаща за периода, през който не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване, но за не повече от 12 месеца. На безработните съпруги/съпрузи на военнослужещите, участващи в международна операция/мисия обезщетението се изплаща за периода на участие в операцията/мисията.

2. Основни показатели за безработните лица, получаващи парични обезщетения за безработица през 2016 г.

През 2016 г. средногодишният брой на осигурените лица за фонд „Безработица“ е 2 480 655 лица, което е увеличение с 18 135 лица (с 0,7%) спрямо осигурените през 2015 г.

Административната статистика на Агенцията по заетостта отчита през 2016 г. значително намаление на броя на регистрираните⁸ в бюрата по труда безработни лица с 46 109 лица (13,9%) спрямо предходната година, като средномесечният им брой възлиза на 284 707. Относителният дял на безработните жени през 2016 г. е 54,9%, а на мъжете – 45,1%. Средногодишното равнище на безработицата за страната е 8,7%, като отбелязва намаление с 1,4 процентни пункта спрямо предходната година. Това е най-ниско достигнатото равнище за последните осем години. Започналото през 2014 г. възстановяване на пазара на труда продължава и през 2016 г. Заетостта продължава да нараства, а безработицата да намалява. Безработицата остава висока в някои рискови групи като безработните над 50-годишна възраст и продължително безработните, от една или повече години.

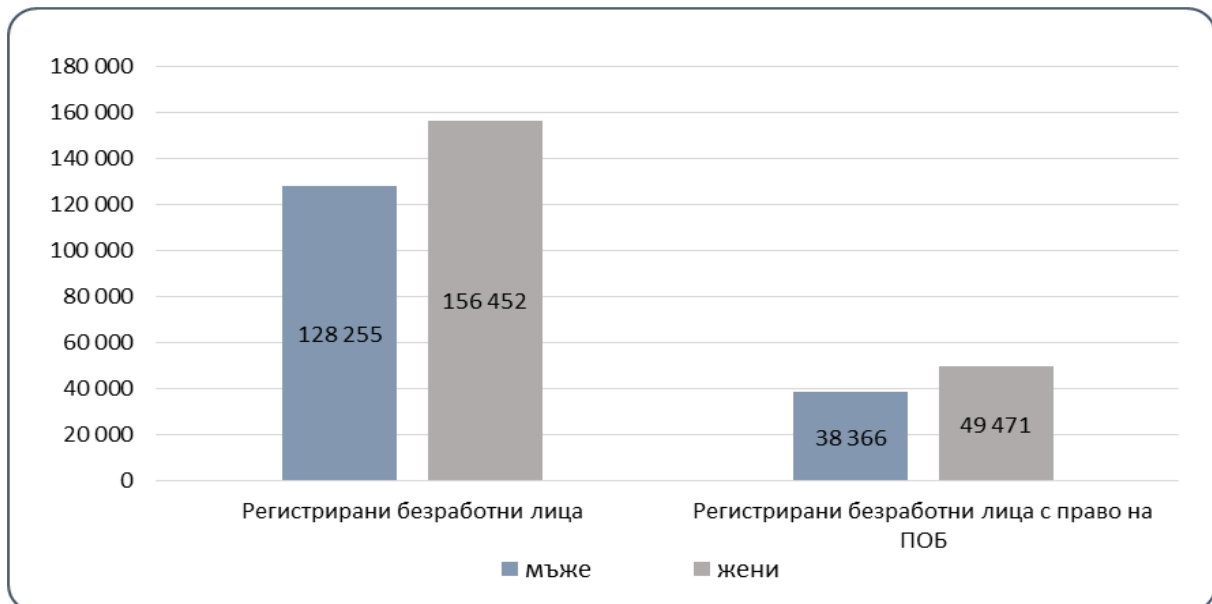
Според разпределението по възраст и през 2016 г. традиционно най-голям дял от 27,4 на сто заемат безработните лица над 55-годишна възраст. Тази група лица среща съществени трудности при намирането на работа. Общата тенденция на снижаване на регистрираните безработни лица е показателна и от факта, че в разпределението по възраст всички групи отбелязват намаление спрямо 2015 година, като най-значимо е намалението при младежите до 24 и 29-годишна възраст, съответно с 31,7% и 26,5%.

⁸ Източник на данните за броя на регистрираните безработни лица и за равнището на безработица е АЗ.

Таблица № 14 : Осигурени лица за безработица, регистрирани безработни лица и безработни лица с право на парични обезщетения за безработица през 2016 г.

Показатели	Осигурени лица за фонд „Безработица“		Регистрирани безработни лица		Регистрирани безработни лица с право на ПОБ	
	Брой	%	Брой	%	Брой	%
Брой лица, в т.ч.	2 480 655	100%	284 707	100%	87 837	100%
По пол						
Мъже	1 256 172	50,64%	128 255	45,05%	38 366	43,68%
Жени	1 224 483	49,36%	156 452	54,95%	49 471	56,32%
По възраст						
До 19 г.	13 101	0,53%	2 298	0,81%	50	0,06%
От 20 до 24 г.	116 582	4,70%	12 438	4,37%	2 361	2,69%
От 25 до 29 г.	237 855	9,59%	23 262	8,17%	7 839	8,92%
От 30 до 34 г.	268 712	10,83%	31 105	10,93%	10 312	11,74%
От 35 до 39 г.	307 595	12,40%	33 175	11,65%	11 130	12,67%
От 40 до 44 г.	337 737	13,61%	32 819	11,53%	11 341	12,91%
От 45 до 49 г.	319 437	12,88%	33 788	11,87%	11 279	12,84%
От 50 до 54 г.	289 082	11,65%	37 743	13,26%	12 011	13,67%
Над 55 г.	590 554	23,81%	78 079	27,43%	21 514	24,49%

През 2016 г. средногодишният брой на регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение за безработица (ПОБ) е 87 837 бр. или с 2,6% по-малко спрямо 2015 г. когато са били 90 192. Делът им от общия брой на регистрираните безработни лица е 30,8%. От тях мъжете са 38 366 (43,7%), а жените – 49 471 (56,3%), като относителният им дял се запазва на нивата от предходната година.

Фигура № 11 : Разпределение на регистрираните безработни лица през 2016 г. (по пол)

Анализът на данните по възрастови групи показва намаление на безработните лица с право на ПОБ почти във всички групи възрасти в сравнение с 2015 г. с изключение на групата на лицата на възраст от 40 г. до 44 г. и на безработните над 55 г. При тях е отчетено леко нарастване, което е съответно с 0,8 п.п. и с 4,4 п.п. Най-много регистрирани безработни лица

с право на обезщетение (21 514 бр. или 24,5%) са във възрастовата група над 55 години. Следваща по големина група е във възрастовия интервал от 50 до 54 г. (12 011 бр. или 13,7%). Безработните лица до 29-годишна възраст са 10 250 бр. или 11,7% от общата съвкупност. През последните няколко години се наблюдава трайна тенденция на намаление на броя и дела на безработните младежи с право на ПОБ – от 16,2% през 2013 г., 15,4% през 2014 г., 13,8% през 2015 г. до 11,7% през 2016 г. Във всички останали възрастови групи има запазване или минимално изменение в дяловете им спрямо предходната година.

За осигурителната система и поддържането на финансова стабилност на фондовете на ДОО от съществено значение е разширяването на активните и превантивните мерки на пазара на труда, целево насочени към социално-икономическата интеграция на рисковите групи безработни – младежи до 29 години, хора с трайни увреждания, лица с ниска професионална квалификация или ниско образование, както и към безработните над 50 години и лицата в предпензионна възраст, особено с оглед перспективата за повишаване на пенсионната възраст.

*Средният размер*⁹ на паричното обезщетение за безработица общо за страната през 2016 г. е 340,38 лв. и е с 12,5% по-висок спрямо предходната 2015 г. За нарастването от 37,79 лв. за една година влияние оказва увеличението на минималната работна заплата от началото на 2016 г. (с 10,5 на сто), ръстът на минималните осигурителни прагове (средно с 8,6 на сто), нарастването на средния осигурителен доход за всички осигурени лица, а също и нарастващият брой на парични обезщетения за безработица по европейски регламенти.

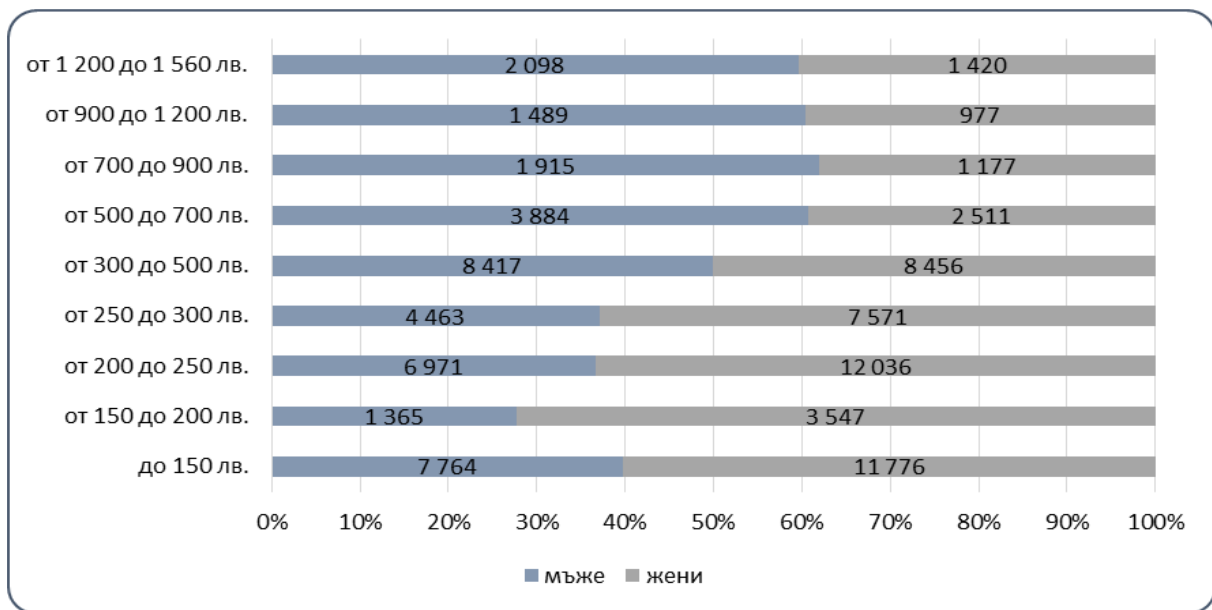
Данните за разпределението по пол показват запазване на тенденцията по отношение на наличие на значителна разлика в средния размер на обезщетението. *Мъжете* получават средно по 401,94 лв., а *жените* 317,19 лв. Разликата между тях е 84,75 лв. и продължава да нараства, като е с 16,81 лв. повече спрямо нивото ѝ от 2015 г. (67,94 лв.).

Според разпределението *по области* най-голям размер средномесечно обезщетение са получили безработните лица в *София-град* – 501,70 лв., а най-малък в *област Разград* – 277,65 лв.

Традиционно София-град остава областта с най-добри показатели по отношение на разпределението по пол, като средният размер на обезщетението за безработица при мъжете е 597,15 лв., а при жените 475,67 лв. С най-ниски обезщетения са мъжете в област Сливен – 305,62 лв., и жените в област Силистра – 251,87 лв.

Разпределението *по групи месечни размери* на паричните обезщетения показва, че средно през годината най-много са регистрираните безработни с нисък размер на паричното обезщетение *до 150 лв.* Те са 19 540 души или 22,2% от всички регистрирани с право на обезщетение през 2016 г. От тях преобладаващият дял (60,3 на сто) са жени. Другите три големи групи безработни лица са с *размер на обезщетението от 200 до 250 лв.* (19 007 души, или 21,6%), *от 300 до 500 лв.* (16 873 души или 19,2%) и *от 250 до 300 лв.* (12 034 души или 13,7%). Значително по-малко са безработните в групите с високи месечни размери на паричното обезщетение в границите от 900 до 1 200 лв. и от 1 200 до 1 560 лв. Те са съответно 2 466 и 3 518 души.

⁹ Източник на данните за средните размери на ПОБ е Регистър „ПОПДОО“, НОИ

Фигура № 12 : Регистрирани безработни лица с право на обезщетение, разпределени по размер на ПОБ и по пол, през 2016 г.

Разпределението на безработните с право на обезщетение по области през 2016 г. показва, че най-голяма е концентрацията в *София-град* – 11 827 бр. (13,5%), Пловдив 7 410 бр. (8,4%) и Бургас 6 392 бр. (7,3%). Най-малък брой регистрирани с право на ПОБ има в областите Габрово и Видин, съответно 1 403 и 1 181 лица.

Равнището на безработица по области е в широк диапазон, като се задълбочават регионалните диспропорции и поляризация в зависимост от икономическото състояние на района. През 2016 г. делът на безработните жени с право на ПОБ е по-висок спрямо този на мъжете в 25 области. Трите области с по-висок дял на мъжете с право на обезщетение за безработица са Видин, Плевен и Силистра. Най-висок дял на жените се наблюдава в областите Варна (62%), Бургас (60,7%) и Кюстендил (59,2%).

Според *степента на образование* най-голям е относителният дял на безработните със *средно образование*. Те наброяват 52 216 души и представляват 59,5% от всички получаващи обезщетение. Следваща по големина е групата на *висшистите* с квалификационна степен доктор, магистър, бакалавър и специалист, общо 19 986 души или 22,7%, следвана от лицата с *основно образование* – 13 221 бр. (15,1%). От получаващите обезщетение 782 бр. (0,89%) са *без образование*.

През 2016 г. структурата на безработните лица с право на парично обезщетение, разпределени по образователно-квалификационна степен се запазва като предходната година. Най-голяма част (59,5%) от безработните са със *средно образование* и намаляват с 0,2 п.п. спрямо 2015 г. (59,7%). Следваща по големина е групата на *висшистите* с квалификационна степен доктор, магистър, бакалавър и специалист – общо 20 049 души, следвани от лицата с *основно образование* – 13 221 бр. (15%). Делът на безработните с *основно* и *по-ниско образование* намалява с 0,6 п.п. спрямо същия през 2015 г. Групата на безработните с *висше образование* бележи лек ръст от 0,8 п.п. спрямо предходната година и заема дял от 22,8%. Според официалната статистиката на АЗ най-високият коефициент на безработица е сред хората с *начално* и *по-ниско образование*, докато при *висшистите* е по-нисък. При получаващите ПОБ тенденцията е различна, тъй като лицата с *начално* и *без образование* са най-често дълготрайно безработни и те спират да получават обезщетение след определен период.

При регистрираните безработни лица с право на ПОБ, разпределени по *продължителност на осигурителния им стаж* се запази тенденцията най-голям брой (19 961 лица или 22,7%) да попадат в групата с *продължителност до 3 години осигурителен стаж*.

Въпреки, че по закон получават парично обезщетение само 4 месеца, те са най-многобройната група. Липсата на достатъчно професионален опит и адекватна на търсенето квалификация затруднява намирането на работа за тази категория лицата. Другата рискова група са хората с над 25 години осигурителен стаж (17 028 лица или 19,4%), които срещат трудности при преквалифицирането си и намирането на нова работа.

Средномесечно през 2016 г. новорегистрираните безработни с право на обезщетение са 12 985 лица. В сравнение с 2015 г., когато са били 14 158 лица, те са намалели с 8,3 на сто. Средно за годината дялът на жените е бил 56,8%, а на мъжете – 43,2%.

Най-много безработни с право на обезщетение са регистрирани през м. март (17 769) и през м. януари (17 641), а най-малко през м. май (9 308) и м. август (10 259), което се дължи на сезонната заетост.

Средно за годината са прекратени обезщетенията на 15 260 безработни лица или с 0,8% повече отколкото през 2014 г. Най-много прекратени обезщетения има през м. юни (18 337), а най-малко – през м. септември (13 119).

КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2016 г.

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е основен годишен финансов план или финансовата рамка на социалноосигурителната система. Структурата на бюджета следва модела на фондовата организация на общественото осигуряване съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на единната бюджетна класификация.

Законът за бюджета на ДОО за 2016 г. съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, бюджетите на фондовете: „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“ и бюджета на Националния осигурителен институт. С него се приемат като приложения и годишните бюджети на „Учителския пенсионен фонд“ и на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, които не се включват в консолидирания бюджет на ДОО.

Фигура № 13 : Бюджетна структура на ДОО

Основните макроикономически показатели, заложи в средносрочната бюджетна прогноза за периода 2016 – 2018 г., действащата нормативна уредба и реализираните политики през годината, определят рамката на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обуславят неговото изпълнение.

Анализът на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО и на бюджетите по

фондове показва реализирането на една от основните функции на НОИ – да управлява ефективно и прозрачно средствата на ДОО в съответствие с фондовия принцип за финансиране и изразходване на средствата според структурата на осигурените социални рискове. Последващият контрол върху изпълнението на бюджета в неговите съставни части по осигурителни фондове и социалноосигурителни програми, финансирани от тези фондове, е действителен инструмент за проследяване набирането и изразходването на бюджетните средства, реализацията на дългосрочните и годишните приоритети на социалноосигурителната политика и постигнатите резултати.

Изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО за 2016 г. показва следното:

- ❖ *Планираните приходи* (без получените трансфери) са 4 982 521,3 хил. лв., а *планираните разходи* (без предоставените трансфери) са 10 037 482,8 хил. лв. *Изпълнението* на бюджета на ДОО за 2016 г. (без трансферите) показва, че са постъпили 5 238 070,7 хил. лв. *приходи* или изпълнението на плана е 105,1 на сто. *Изразходвани са* 10 188 000,8 хил. лв. или 101,5 на сто от плана.
- ❖ Съгласно Закона за бюджета на ДОО, бюджетът на държавното обществено осигуряване в края на годината трябва да завърши с нулев остатък, който се формира от приходите, разходите, сумите на трансферите и погашенията по заема от Световната банка.
- ❖ Погашенията по заема от Световната банка са 2 084,2 хил. лв.
- ❖ В края на годината е реализиран остатък по валутните сметки на НОИ в размер на 245,0 хил. лв.

Основните резултати, с които се характеризира изпълнението на бюджета на ДОО за 2016 г. по отделните части на бюджетната структура, са детайлно представени в следващите части на анализа.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2016 г.

В приходната си част консолидираният бюджет на ДОО за 2016 г. се реализира при следните социалноосигурителни политики и параметри:

- Създаде се фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, който обхваща служителите от сектор „Отбрана и сигурност“. Размерите на вноските за работещите в специалните ведомства, които се пенсионират по реда на чл. 69 от КСО се запазиха в размери 40,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г. и 35,8 на сто за останалите.
- Въведе се право на свободен избор за промяна на осигуряване между фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване и фондовете „Пенсии“ и „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО.
- С изменението на разпоредбата (чл. 21 на КСО) по отношение на трансферите от държавния бюджет за фонд „Пенсии“ на ДОО, отпадна участието на държавата във финансирането му с трансфер в размер на 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица.
- Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ се запази на нивото от 2015 г. – 17,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г. (при съотношение 9,9 за сметка на работодателя и 7,9 за сметка на работника) и 12,8 на сто за лицата, родени след 31 декември 1959 г. (7,1 за сметка на работодателя и 5,7 за сметка на работника).
- Размерите на осигурителните вноски за фонд „Общо заболяване и майчинство“ (3,5%) и фонд „Безработица“ (1%), както и съотношението (60:40) при разпределянето им между осигурител и осигурено лице се задържаха на нивата от предходната година.
- Без промяна останаха и размерите на диференцираните осигурителни вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ – между 0,4 и 1,1 на сто, според степента на риска за икономическата дейност и са изцяло за сметка на работодателя.

- Диференцираният минимален месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица съобразно облагаемия им доход се запази на досегашните нива, съответно 420 лв., 450 лв., 500 лв. и 550 лв. по скала, определена в чл. 9 от ЗБДОО за 2016 г.
- Няма промяна на минималният месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители – 300 лв.
- Максималният месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица също е без промяна от предходната година – 2 600 лв.
- Минималният осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии през 2016 г. нарасна средно с 8,6 на сто в сравнение с 2015 г. Договорени бяха минимални осигурителни доходи в 48 икономически дейности, а където не са постигнати споразумения, се приложи административно увеличение от 7,5 на сто. Най-ниският минимален осигурителен доход е равен на 420 лв., колкото е и определеният от 1 януари 2016 г. размер на минималната работна заплата за страната.
- За 2016 г. се определи приход в бюджета на НОИ 1,5 на сто от приходите на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ за дейностите по чл. 13 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя (ЗГВРСНР).

Приходите по осигурителните фондове на ДОО се набират главно от осигурителните вноски, плащани от работодатели, работници и служители, и от самоосигуряващите се лица. Сумата на приходите от осигурителни вноски за всеки един от осигурителните фондове се определя въз основа на осигурителния доход, включващ всички доходи и възнаграждения от трудова дейност на осигурените лица. Броят на осигурените лица, средните осигурителни доходи, размерът на осигурителните вноски и процентът на събираемост са основни параметри, определящи приходите на общественото осигуряване. Те от своя страна, са пряко свързани с демографските и икономически условия в страната.

❖ **Общият брой на осигурените лица, за които са постъпили приходи от осигурителни вноски през 2016 г. е 2 765 138, при планирани 2 763 296 или с 1 842 души повече.**

Работещите по трудов договор общо от I-ва, II-ра и III-та категория труд съставляват 83,9% от осигурените в ДОО лица. Техният брой през 2016 г. е с 2 240 души повече от планирания и се дължи основно на по-високия отчетен брой осигурени лица от втора категория труд. Броят на заетите от втора категория труд е 111 720 души и са с 15 599 повече от планираните 96 121 души, като делът им в общата съвкупност е 4,8%. Работещите при условията на трета категория труд заемат традиционно най-голям дял (94,9%), като наброяват 2 202 622 души и намаляват с 13 061 бр. спрямо планираните 2 215 683 души. В броя на заетите от първа категория труд е отчетено намаление (с 298 лица по малко от очакваното), като делът им в тази съвкупност е едва 0,3%.

Държавните служители, наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет, са 136 097 души, което е с 1 102 повече спрямо плана. Делът им в структурата на осигурените в ДОО лица е 4,9%.

Работещите без трудови правоотношения (осигурени от възложители по граждански договори и членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения) са 56 975 души (с 9 152 души по-малко от предвиденото в плана) и заемат дял от 2,1% в структурата на осигурените лица.

При планирани 9 423 осигурени лица, включени в *програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта*, реално осигурените са едва 918 души и относителния им дял е 0,03% от осигурените в ДОО.

Самоосигуряващите се лица са 249 934 души (9,04% от всички осигурени лица), при планирани 233 777 души. От тях 152 209 (при план 124 543) се осигуряват за всички социални

рискове и 97 725 (при план 109 234) се осигуряват само за пенсия.

Таблица № 15 : Структура на осигурените лица

Показатели	2016 г.	2015 г.
Работещи по трудов договор от I, II и III категория труд	83,95%	83,91%
- I категория труд	0,30%	0,27%
- II категория труд	4,81%	4,56%
- III категория труд	94,89%	95,17%
Държавни служители, наети в специални дейности и във Висшия съдебен съвет	4,92%	4,68%
Работещи без трудови правоотношения	2,06%	2,41%
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	0,03%	0,22%
Самоосигуряващи се лица	9,04%	8,77%
- осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	60,90%	60,76%
- осигурени само за пенсия	39,10%	39,24%
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА – ОБЩО	100%	100%

Сравнителният анализ на отделните категории осигурени лица на база предходната 2015 г. показва следните изменения:

- *Работещите по трудов договор* и в трите категории труд отбелязват нарастване общо с 8 737 души. Най-голямо е увеличението при работещите в условията на първа категория труд с 11,1 на сто (687 души), следвано от втора категория с 5,9 на сто (6 229 души) и трета категория с 0,08 на сто (1 821 души).
- Увеличение с 5,5 на сто се наблюдава в броя на *държавните служители, наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет*.
- Броят на *работещите без трудови правоотношения* (членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения и осигурени от възложители по граждански договори) са с 9 564 души (с 14,4 на сто) по-малко в сравнение с 2015 г.
- Значително намаление, с 84,8 на сто има при лицата, включени в *програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта*.
- Спрямо предходната година е отчетен ръст от 3,4 на сто, или с 8 155 души повече в съвкупността на *самоосигуряващите се*. Увеличението е както при осигурените за всички социални рискове (с 5 306 бр.), така и при осигуряващите се само за пенсия лица (с 2 849 души).

Таблица № 16 : Осигурени в ДОО лица и средномесечен осигурителен доход на база приходи от осигурителни вноски

Показатели	2016 г.				2015 г.	
	ПЛАН – ЗБДОО		Отчет		Отчет	
	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ	2 763 296	717,99	2 765 138	747,72	2 755 906	704,44
Общо осигурени от I, II и III категория труд	2 318 974	729,21	2 321 214	768,62	2 312 477	724,43
- осигурени от първа категория труд	7 170	1 176,25	6 872	1 274,07	6 185	1 267,29
- осигурени от втора категория труд	96 121	903,81	111 720	947,33	105 491	926,46
- осигурени от трета категория труд	2 215 683	720,19	2 202 622	757,98	2 200 801	713,22
Държавни служители, наети в специални дейности и във Висшия съдебен съвет	134 995	1 146,07	136 097	1 146,40	129 059	1 085,01
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	1 004	341,47	987	273,52	1 062	294,24
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	9 423	403,89	918	289,35	6 051	218,36
Осигурени от възложител лица (само за пенсия), работещи без трудови правоотношения	65 123	437,19	55 988	305,34	65 477	291,33
Самоосигуряващи се лица	233 777	452,04	249 934	439,13	241 779	435,94
Самоосигурени лица за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	114 518	492,22	134 402	467,66	130 689	464,94
Самоосигурени лица само за пенсия	94 115	443,78	77 831	453,14	76 775	445,51
Самоосигуряващи се земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	10 025	300,0	17 807	309,19	16 214	303,39
Самоосигуряващи се земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени само за пенсия	15 119	300,00	19 894	307,86	18 101	304,70

❖ **Осигурителният доход** е месечен доход и основата, върху която се изчисляват и дължат осигурителните вноски. Регламентира се ежегодно със закона за бюджета на ДОО в диапазон между минимален месечен размер, определен по категории или групи осигурени лица, и максимален размер, еднакъв за всички осигурени лица.

Осигурителният доход на осигурените от работодател лица представлява изплатеното, включително начисленото и неизплатено или неначисленото брутно трудово възнаграждение, но върху не по-малко от минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основна икономическа дейност на осигурителя. Включва всички доходи и възнаграждения, (включително изплатеното от осигурителя възнаграждение за първите три работни дни от временната неработоспособност) и други доходи от трудова дейност с ограничение до максималния му месечен размер.

Осигурителните вноски за държавните служители се дължат върху получените или начислени и неизплатени брутни месечни възнаграждения по служебни правоотношения, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход и са за сметка на държавния бюджет. За държавните служители не се определят минимални осигурителни доходи, както е това при работниците и служителите наети по трудови правоотношения.

Самоосигуряващите се лица текущо през годината внасят авансово осигурителни вноски върху избран месечен осигурителен доход, който е в диапазона между минималния и

максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

Окончателният размер на месечния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (без земеделските стопани и тютюнопроизводители, упражняващи само земеделска дейност) се определя за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година, въз основа на данните, декларирани в справка към годишната данъчна декларация по Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ).

Самоосигуряващите се лица определят годишен размер на осигурителния доход за периодите на упражняване на трудова дейност в това им качество в рамките на календарната година. Годишният осигурителен доход се определя за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година и се формира като разлика между декларирания или определения с ревизионен акт по Данъчно-осигурителния процесуален кодекс облагаем доход от упражняване на съответната трудова дейност и сбора от доходите, върху които са внасяни авансово осигурителни вноски. Върху годишния осигурителен доход се дължи окончателна осигурителна вноска в размера, определен за фонд „Пенсии“, фонд „Общо заболяване и майчинство“ за самоосигуряващите се лица, които са избрали да се осигуряват в този фонд и за УПФ в ДЗПО за родените след 31.12.1959 г.

Средният осигурителен доход на база постъпилите приходи от осигурителни вноски през 2016 г. е 747,72 лв. (при план 717,99 лв.) или с 4,1 на сто по-висок от планирания и с 6,1 на сто по-висок от отчетения през 2015 г. (704,44 лв.).

ОСИГУРИТЕЛНИ ПРИХОДИ

Общо постъпилите приходи и трансфери в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване за 2016 г. са 10 192 161,0 хил. лв., при планирани 10 048 408,4 хил. лв., или *изпълнението на плана е 101,4 на сто*. В сравнение с предходната 2015 г. приходите са с 417 451,3 хил. лв. или с 4,3 на сто повече.

Постъпилите през годината *осигурителни приходи (без трансфери)* за ДОО са 5 238 070,7 хил. лв., при планирани 4 982 521,3 хил. лв. Общото изпълнение на плана по приходите е с 255 549,4 хил. лв. (5,1 на сто). Преизпълнението се формира от постъпилите повече приходи от осигурителни вноски, които заемат преобладаващо място в общата структура на приходите (96,7 на сто) и изпълнение на неданъчните приходи, чийто дял е 3,3 на сто. В сравнение с 2015 г. разполагаемите осигурителни приходи са с 266 793,3 хил. лв., или с 8,0 на сто повече.

Финансирането на държавното обществено осигуряване с осигурителни приходи от 49,6 на сто през 2015 г. се повишава на 51,4 на сто през 2016 г.

Таблица № 17 : Постъпили приходи и трансфери в консолидирания бюджет на ДОО

Показатели	2016 г.				2015 г.*		% изпълнение през 2016 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ*		ЗБДОО План 2016 г.	Отчет за 2015 г.*
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура		
Осигурителни приходи	4 982 521,3	49,59%	5 238 070,6	51,39%	4 850 025,0	49,62%	105,13	108,00
Осигурителни вноски	4 971 506,3	99,78%	5 064 900,7	96,69%	4 798 107,4	98,93%	101,88	105,56
- работодатели / възложители	2 976 968,4	59,88%	3 093 656,6	61,08%	2 922 497,2	60,91%	103,92	105,86
- лични вноски от работници и служители	1 654 336,9	33,28%	1 732 552,8	34,21%	1 620 487,5	33,77%	104,73	106,92
- самоосигуряващи се	217 201,0	4,37%	220 851,6	4,36%	218 128,8	4,55%	101,68	101,25
- главница по ревизионни актове за начет от НАП	7 000,0	0,14%	4 518,2	0,09%	4 734,2	0,10%	64,55	95,44
- приходи от професионални пенсионни фондове по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 6 от ПЗР на КСО	116 000,0	2,33%	-	-	32 259,8	0,67%	-	-
- приходи от осигурителни вноски по чл.4б, 4в, § 51 от ЗИД на КСО и чл. 157, ал.2 от КСО	-	-	13 321,5	0,26%	-	-	-	-
Трансфер от ДБ в размер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година	-	-	-	-	2 707 830,4	27,70%	-	-
Неданъчни приходи	12 080,0	0,24%	174 227,0	3,33%	52 872,4	1,09%	1442,28	329,52
Приходи и доходи от собственост	6 605,0	54,68%	6 296,0	3,61%	5 976,3	11,30%	95,32	105,35
Глоби, санкции и наказателни лихви	5 200,0	43,05%	22 801,7	13,09%	18 055,5	34,15%	438,49	126,29
Други приходи	275,0	2,28%	145 129,2	83,30%	28 840,6	54,55%	52774,25	503,21
Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 065,0	-0,02%	-1 057,0	-0,02%	-954,8	-0,02%	99,25	110,70
Получени трансфери	5 065 887,1	50,41%	4 954 090,3	48,61%	4 924 684,7	50,38%	97,79	100,60
Получени трансфери от ДБ за ДОО	346 638,7	6,84%	346 638,7	7,00%	342 560,0	15,45%	100,00	101,19
Допълнителен трансфер от ДБ за покриване на недостига от средства	4 719 248,4	93,16%	4 603 332,5	92,92%	1 870 804,6	37,99%	97,54	246,06
Трансфери от МТСП по програми за насърчаване на заетостта	-	-	448,3	0,01%	259,4	0,01%	-	172,78
Трансфери от МТСП за фонд "Условия на труд"	-	-	9,9	-	3 230,2	-	-	-
Трансфер от ДБ за поети осигурителни вноски и данъци	-	-	3 661,0	0,07%	-	0,07%	-	113,34
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ОБЩО	10 048 408,4	100,22%	10 192 161,0	103,31%	9 774 709,7	100%	101,43	104,27

Забележка: *В отчет 2015 г. е променена структурата на приходите с цел осигуряване на съпоставимост с 2016 г. Осигурителните приходи през 2016 г. обхващат: Осигурителни вноски + Неданъчни приходи. + Внесени ДДС и други данъци върху продажбите. Трансферът от ДБ в размер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година е отчетен в Получени трансфери.

Приходи от осигурителни вноски

Приходите от осигурителни вноски се формират от вноски на работодатели/ възложители, осигурени лица (лични вноски) и от самоосигуряващи се лица.

Планираните в ЗБДОО за 2016 г. приходи от осигурителни вноски са 4 971 506,3 хил. лв., а са постъпили 5 064 900,7 хил. лв. или изпълнението на плана е 101,9 на сто. Преизпълнението на плана (с 93 394,4 хил. лв.) се дължи от една страна на по-високия отчетен брой на осигурените лица (с 1,8 хиляди повече от плана или 0,07 на сто) и по-високия осигурителен доход (с 29,73 лв., или 4,1 на сто), а от друга – на постъпилите повече приходи от:

- осигурителни вноски за работници и служители от работодатели/възложители – със 116 688,2 хил. лв. (3,9 на сто);
- лични вноски от работници и служители – със 78 215,9 хил. лв. (4,7 на сто);
- осигурителни вноски върху средствата за социални разходи (общо от работодател и лични) – 20 083,8 хил. лв. повече от планираните (30,6 на сто);

- осигурителни вноски за трудова злополука и професионална болест – с 46 322,9 хил. лв. повече от планираните (30,9 на сто);
- осигурителни вноски по чл. 4б, чл. 4в, § 51 от ЗИД на КСО и чл. 157, ал. 7 от КСО в размер на 13 321,5 хил. лв.

Постъпилите през годината приходи от осигурителни вноски надвишават с 266 793,2 хил. лв. или с 5,6 на сто същите през 2015 г. (4 798 107,4 хил. лв.). За по-високите приходи от осигурителни вноски в сравнение с предходната година допринесоха провежданите политики на повишение на минималната работна заплата от 1 януари 2016 г. с 10,5 на сто (420 лв.) и на минималния осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии средно с 8,6 на сто.

Основен измерител на общото осигурително участие е съотношението на приходите от осигурителни вноски към brutния вътрешен продукт. Показателят продължава възходящата си тенденция от последните шест години, като през 2016 г. (5,5 на сто) отбелязва увеличение с 0,1 процентни пункта спрямо предходната година.

Фигура № 14 : Приходи от осигурителни вноски към БВП (%)

Елементи на приходите от осигурителни вноски

1. *Вноските от работодатели/възложители* за наетите от тях лица заемат най-голям дял (61,08%) в структурата на общите приходи от осигурителни вноски. През 2016 г. те възлизат на 3 093 656,6 хил. лв., при план 2 976 968,4 хил. лв. или изпълнението на плана е 103,9 на сто. В сравнение с 2015 г. постъпилите приходи са със 171 159,4 хил. лв. или с 5,9 на сто повече. В приходите от осигурителни вноски от работодатели са включени преведените суми за осигуровки за работещите по трудов договор от първа, втора и трета категория труд, държавните служители и наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет, работещите без трудово правоотношение и други.

▪ Най-съществен дял (72,4%) в структурата на приходите от осигурителни вноски от работодатели /възложители са постъпленията за *работещите по трудов договор* от I-ва, II-ра и III-та категория труд. През 2016 г. тези приходи са в размер на 2 240 202,0 хил. лв. общо за трите категории труд. От тях 2 057 890,6 хил. лв. са вноските за работещите при условията на трета категория труд (104,2 на сто изпълнение спрямо плана) и 182 311,4 хил. лв. за лицата, работещи при условията на първа и втора категория труд (119,0 на сто изпълнение). Общо изпълнението на плана е 105,3 на сто, като преизпълнението се дължи основно на постъпилите 82 681,4 хил. лв. повече за осигурените от трета категория труд. Отчетеният средномесечен осигурителен доход за осигурените от най-масовата (трета) категория труд е 757,98 лв., при план 720,19 лв. Нарастването спрямо плана е с 5,3 на сто, а спрямо предходната

2015 г. е с 6,3 на сто. Ръст на *средномесечния осигурителен доход* спрямо планирания се отчита и при другите две категории осигурени лица. За работещите при условията на *първа категория труд*, отчетеният средномесечен осигурителен доход е 1 274,07 лв. (при план 1 176,25 лв.) и нараства с 8,3 на сто, а за работещите при *втора категория* – 947,33 лв. (план 903,81 лв.), като повишението е с 4,8 на сто.

- Приходите от осигурителни вноски за *държавните служители, наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет*, са в размер на 579 575,9 хил. лв., при планирани 617 512,2 хил. лв. или 93,9 на сто изпълнение. Делът им в структурата на вноските от работодатели/възложители е 18,7%. В сравнение с 2015 г. за тази категория осигурени, за които осигурителните вноски са изцяло за сметка на работодателя (т. е. за сметка на ДБ), постъпленията са с 29 088,7 хил. лв. (с 5,3 на сто) повече.

- Сумите от осигурителни вноски общо за работещите *без трудови правоотношения* са в размер 15 809,5 хил. лв., а по план – 26 621,2 хил. лв. Неизпълнението е в размер на 10 811,7 хил. лв. (40,6 на сто). Формират се от: 1) внесените осигурителни вноски от възложители за работещите без трудови правоотношения (граждански договори) върху изплатеното им възнаграждение след приспадане на разходите за дейността, определени по реда на ЗДДФЛ; 2) внесените осигурителни вноски за членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията. Отчетените приходи от осигурителни вноски общо за работещите без трудови правоотношения са с 2 073,1 хил. лв. или 11,6 на сто по-малко от тези през 2015 г.

- Приходите от осигурителните вноски за фонд „Пенсии“ и фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, дължими за *лицата, които не са работили поради предвидени в КСО обективни причини* (незаконно недопускане или отстраняване от работа или оставане без работа поради уволнение, което е признато за незаконно от компетентните органи, не предоставена от осигурителя подходяща работа на трудоустроени лица и пр.) възлизат на 1 291,3 хил. лв., при план 3 175,0 хил. лв. или изпълнението на плана е 40,7 на сто. За тези лица осигурителната вноска е изцяло за сметка на работодателя и е в размера за фонд „Пенсии“ и фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“. В сравнение с 2015 г. постъпленията са с 695,9 хил. лв. по-малко.

- Постъпленията от *осигурителните вноски* за лицата, *включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта*, са в размер на 308,7 хил. лв., което е едва 6,9 на сто от планираните 4 493,3 хил. лв. и 19,6 на сто от отчетените през 2015 г. (1 577,1 хил. лв.).

- Приходите от *осигурителни вноски върху средствата за социални разходи*, дължими за фонд „Пенсии“, фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ и за ДЗПО съобразно категорията труд на наетите лица, са 59 263,1 хил. лв. (при план 43 266,2 хил. лв.), т. е. преизпълнението е с 36,9 на сто. Постъпилите суми са с 2 136,7 хил. лв. или с 3,7 на сто повече от тези през 2015 г. (57 126,5 хил. лв.).

- От осигурителни вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за лицата, осигурени за инвалидност, старост, смърт, временна неработоспособност и временно намалена работоспособност и за лицата, получаващи гарантирани вземания от фонд „ГВРС“ са постъпили 196 111,4 хил. лв., което е с 30,9 на сто над планираните (149 788,5 хил. лв.) и с 15,2 на сто повече спрямо отчетените през 2015 г. (170 191,0 хил. лв.).

2. *Личните вноски от наетите по трудови и без трудови правоотношения* заемат второ място в структурата на приходите от осигурителни вноски (34,2%). През 2016 г. са постъпили 1 732 552,8 хил. лв. вноски от работници и служители, като изпълнението спрямо плана е 104,7 на сто. В сравнение с предходната година постъпленията от личните вноски на работници и служители са нараснали със 112 065,3 хил. лв. или с 6,9 на сто.

Таблица № 18 : Приходи от осигурителни вноски

Показатели	2016 г.				2015 г.		% изпълнение през 2016 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО План 2016 г.	Отчет за 2015 г.
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура		
Осигурителни вноски от работодатели/възложители	2 976 968,4	59,88%	3 093 656,6	61,08%	2 922 497,2	60,91%	103,92	105,86
1. Общо за осигурените от I, II и III категория труд	2 128 412,3	71,50%	2 240 202,0	72,41%	2 121 749,7	72,60%	105,25	105,58
- III-та категория труд	1 975 209,2	92,80%	2 057 890,6	91,86%	1 953 056,9	92,05%	104,19	105,37
- I-ва и II-ра категория труд	153 203,0	7,20%	182 311,4	8,14%	168 692,8	7,95%	119,00	108,07
2. Държавни служители, наети в специални дейности и във Висшия съдебен съвет	617 512,2	20,74%	579 575,9	18,73%	550 487,2	18,84%	93,86	105,28
- III-та категория труд	116 343,9	18,84%	145 278,2	25,07%	114 264,0	20,76%	124,87	127,14
- I-ва и II-ра категория труд	501 168,4	81,16%	434 297,6	74,93%	436 223,2	79,24%	86,66	99,56
3. Осигурителни вноски по чл.46, 4в, § 51 от ЗИД на КСО и чл. 157, ал.2 от КСО	-	-	13 321,5	0,43%	-	-	-	-
4. Осигурителни вноски върху доходи без трудови правоотношения	26 621,2	0,89%	15 809,5	0,51%	17 882,6	0,61%	59,39	88,41
5. Осигурителни вноски за Ф "ТЗПБ" за лицата, осигурени за трудова злополука и проф. болест от работодатели - от 0,4 до 1,1%	149 788,5	5,03%	196 111,4	6,34%	170 191,0	5,82%	130,93	115,23
6. Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа - по КТ, Закона за висшето образование и ЗДСл	3 350,6	0,11%	925,7	0,03%	1 214,5	0,04%	27,63	76,22
7. Осигурителни вноски за ф "Пенсии" и ф "Пенсии по за лицата чл. 69" поради незаконно недопускане или отстраняване от работа	3 175,0	0,11%	1 291,3	0,04%	1 987,3	0,07%	40,67	64,98
- III-та категория труд	2 683,3	84,51%	1 259,3	97,52%	1 835,8	92,38%	46,93	68,60
- I-ва и II-ра категория труд	476,9	15,02%	32,0	2,48%	151,4	7,62%	6,72	21,16
8. Осигурителни вноски за включените в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	4 493,3	0,15%	308,7	0,01%	1 577,1	0,05%	6,87	19,58
9. Осигурителни вноски, дължими за периоди преди 1.01.2005 г.	200,0	0,007%	-	-	173,7	0,01%	-	-
10. Осигурителни вноски върху средствата за социални разходи	43 266,2	1,45%	59 263,1	1,92%	57 126,5	1,95%	136,97	103,74
11. Осигурителни вноски върху изплатени гарантирани вземания от фонд "ГВРС"	149,1	0,01%	168,9	0,01%	107,7	0,004%	113,29	156,92
Лични осигурителни вноски	1 654 336,9	33,28%	1 732 552,8	34,21%	1 620 487,5	33,77%	104,73	106,92
Осигурителни вноски от самоосигуряващи се лица, в т.ч. от:	217 201,0	4,37%	220 851,6	4,36%	218 128,8	4,55%	101,68	101,25
- осигурени само за пенсия, в т. ч.:	77 648,5	35,75%	67 271,0	30,46%	64 978,9	29,79%	86,64	103,53
земеделски стопани и тютюнопроизводители	7 580,3	9,76%	9 953,4	14,80%	9 023,0	13,89%	131,31	110,31
- осиг. вноски от самоосигуряващи се лица при год. изравняване / облагане на доходите за предходната година	3 000,0	1,38%	1 753,2	0,79%	1 693,5	0,78%	58,44	103,53
- осигурени за всички соц. рискове (без ТЗПБ и безработица), в т.ч.:	124 112,5	57,14%	140 140,0	63,45%	135 388,1	62,07%	112,91	103,51
земеделски стопани и тютюнопроизводители	6 316,5	5,09%	11 286,9	8,05%	10 139,5	7,49%	178,69	111,32
- осигурителни вноски за закупен осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО	12 440,1	5,73%	11 687,4	5,29%	16 068,2	7,37%	93,95	72,74
Главница по ревизионни актове за начет от НАП	7 000,0	0,14%	4 518,2	0,09%	4 734,2	0,10%	64,55	95,44
Приходи от професионалните пенсионни фондове по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 6 от ПЗР на КСО	116 000,0	2,33%	-	-	32 259,8	0,67%	-	-
ОБЩО ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСИ	4 971 506,3	100%	5 064 900,7	100%	4 798 107,5	100%	101,88	105,56

3. Приходите от осигурителни вноски *общо от самоосигуряващи се лица* по отчет за 2016 г. са в размер *220 851,6 хил. лв.*, а по план – 217 201,0 хил. лв. Тук са включени и постъпилите осигурителни вноски през годината за закупен осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 1-2 от КСО (за времето на обучение на лицата, завършили висше или полувисше образование и за недостигащия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ) и осигурителните вноски при годишното изравняване на доходите на самонаетите лица. В

сравнение с 2015 г. при приходите от осигурителни вноски общо от самоосигуряващи се лица е отчетен ръст от *1,3 на сто* или с 2 722,8 хил. лв. повече. Делът им в общите приходи от осигурителни вноски през 2016 г. е 4,4%. Броят на *самоосигуряващите се лица* е с 3,4 на сто (*8 155 души*) повече спрямо предходната година, а относителният им дял в структурата на общо осигурените лица нараства с 0,27 п.п. (от 8,77% през 2015 г. до 9,04% през 2016 г.). *Средният им осигурителен доход* в размер на *439,13 лв.* е с *0,7 на сто по-висок* от отчетения през 2015 г. (435,94 лв.).

➤ В структурата на осигурените за собствена сметка през 2016 г. по-висок относителен дял (60,9%) заемат лицата, *осигуряващи се за всички осигурени социални рискове без ТЗПБ и безработица*. Общият им брой е *152 209 души*, което е с 5 306 осигурени лица повече в сравнение с 2015 г. *Средният осигурителен доход (467,66 лв.)*, върху който са се осигурявали самоосигурените лица, е с *0,7 на сто по-висок* от отчетения през 2015 г. (464,94 лв.). *Регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители*, които са се осигурявали във фондовете „Пенсии“ и „Общо заболяване и майчинство“, са *17 807 души* или *9,8 на сто повече* от броя им през предходната година (16 214 души). Те са внасяли осигуровки върху *среден доход 309,19 лв.*, който е с *1,9 на сто по-висок* от този през 2015 г. (303,39 лв.). *Общо приходите от осигурителни вноски за самоосигуряващите се за всички осигурени социални рискове, без ТЗПБ и безработица, са 140 140,0 хил. лв.* или с *3,5 на сто повече* от същите за 2015 г.

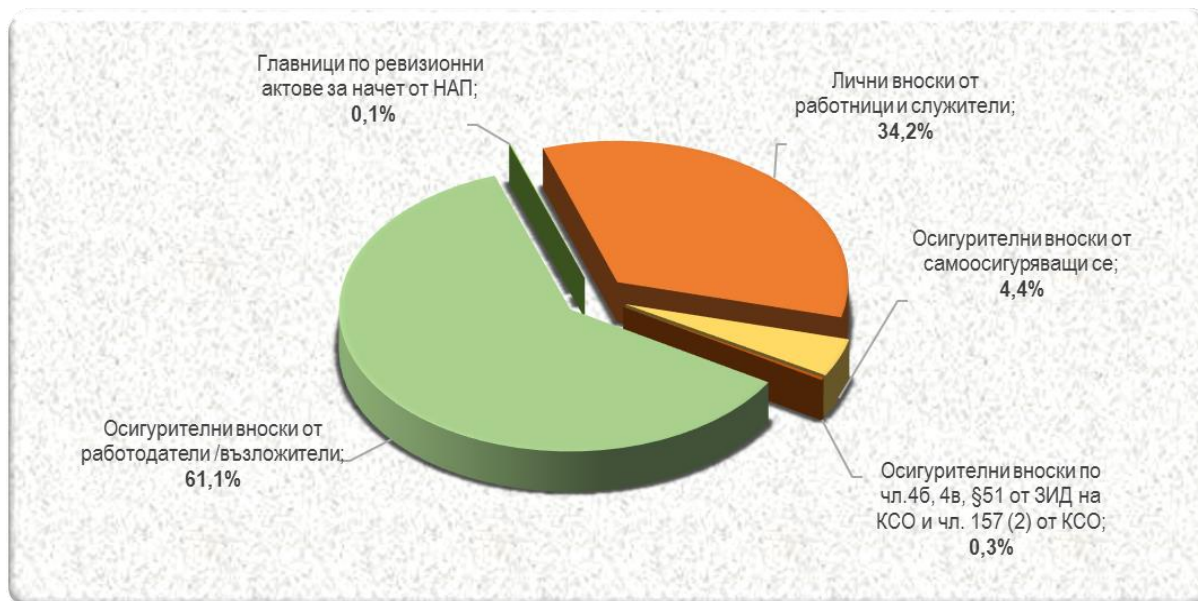
➤ Делът на *самоосигуряващите се само за пенсия* лица в структурата на осигурените за собствена сметка през 2016 г. е 39,1% и се запазва на нивата от предходната година. Броят им възлиза на 97 725 лица и се увеличава с 3,0 на сто (2 849 лица) спрямо предходната година. *Средният осигурителен доход на избралите да се осигуряват само за пенсия е 453,14 лв.* (при 445,51 лв. за 2015 г.) или с *1,7 на сто повече* от предходната година. Осигурените *само във фонд „Пенсии“ земеделски стопани и тютюнопроизводители* през 2016 г. са се осигурявали върху *307,86 лв. среден осигурителен доход*. *Общо приходите от осигурителни вноски за самоосигуряващите се само за пенсия лица са в размер 67 271,0 хил. лв.* (при 64 978,9 хил. лв. за 2015 г.) или регистрираното увеличение е с *3,5 на сто*. Постъпленията за самоосигуряващите се лица са с 2 292,0 хил. лв. повече от приходите от осигурителни вноски през 2015 г., а за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители с 10,3 на сто повече или с 930,4 хил. лв.

➤ След *годишното изравняване на осигурителния доход* за предходната година от самоосигуряващите се лица, през 2016 г. са постъпили *1 753,2 хил. лв.*, при планирани 3 000,0 хил. лв. или изпълнението на плана е *58,4 на сто*. Приходите от осигурителни вноски във фондовете „Пенсии“ и „Общо заболяване и майчинство“ от лицата, които са внасяли авансово осигуровки върху по-ниски доходи и след това са довели дължимите вноски при годишното изравняване с декларирането на по-високи доходи, са с 59,7 хил. лв. повече в сравнение с 2015 г.

➤ Приходите във фонд „Пенсии“ от лицата, завършили висше или полувисше образование, внесли *осигурителни вноски за откупуване на осигурителен стаж за времето на обучение и за лицата, на които не им достига до 5 години осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ* (на основание чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО) през 2016 г. са *11 687,4 хил. лв.*, което е 93,9 на сто от планираните (12 440,1 хил. лв.) и с 27,3 на сто по-малко спрямо отчетените през 2015 г. (16 068,2 хил. лв.). Осигурителните вноски се изчисляват с процента, определен за фонд „Пенсии“ за родените преди 01.01.1960 г. (за 2016 г. 17,8%) върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО към датата на внасянето на вноските (за 2016 г. е 420 лв.). Сумата на осигурителните вноски за един месец „закупен“ осигурителен стаж и през 2016 г. е 74,76 лв. Възможността да заплатят осигурителни вноски за период до 5 години осигурителен стаж, недостигащ за придобиване право на пенсия по общия ред на чл. 68 от КСО, може да се ползва от лицата, навършили изискуемата възраст за пенсиониране. От този ред не могат да се възползват лица, желаещи да се пенсионира на по-ниска от общата възраст – например работилите при тежки и вредни

условия на труд. През 2016 г. общо 5 038 лица са закупили осигурителен стаж до 5 години и/или внесли за своя сметка осигурителни вноски за времето на обучението си. Броят им спрямо 2015 г. (6 717 лица) намалява с 1 679 души. Средният брой недостигащ осигурителен стаж на едно пенсионирано лице през 2016 г. е 22,3 месеца и се запазва на нивото на предходната година.

4. *Постъпленията от главници по ревизионни актове за начет от НАП* заемат 0,1 на сто в структурата на общите приходи от осигурителни вноски през 2016 г. Събраните от контролните органи на Националната агенция за приходите суми възлизат на 4 518,2 хил. лв., като изпълнението на плана е 64,6 на сто. Спрямо предходната година тези приходи са с 4,6 на сто по-малко.

Фигура № 15 : Структура на приходите от осигурителни вноски през 2016 г.

НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ

Планираните в бюджета на ДОО за 2016 г. *неданъчни приходи* са 12 080,0 хил. лв., а са постъпили 174 227,0 хил. лв. или със 162 147,0 хил. лв. повече. Те включват приходи и доходи от собственост, глоби, санкции и наказателни лихви (събрани от НАП и НОИ) и други приходи. Постъпленията от неданъчни приходи са със 121 354,6 хил. лв. повече в сравнение с отчетените 52 872,4 хил. лв. за предходната година.

- *При приходите и доходите от собственост* – 6 296,0 хил. лв. (от наем на имущество, от продажба на стоки и услуги, приходи от лихви и др.) има неизпълнение на плана с 4,7 на сто, но те са с 319,7 хил. лв. повече от отчетените през 2015 г.

- Събраните суми *от глоби, санкции и наказателни лихви* са в размер на 22 801,7 хил. лв., (при план 5 200,0 хил. лв.), което е със 17 601,7 хил. лв. над планираните и с 4 746,2 хил. лв. повече от постъпилите през 2015 г. (18 055,5 хил. лв.).

- Постъпилите *от НАП лихви по ревизионни актове за начет в приход на ДОО* са в размер 6 840,0 хил. лв. (36,8 на сто повече от планираните 5 000,0 хил. лв.), а през 2015 г. събраната сума е 3 163,8 хил. лв. От ревизионни актове за начет, *съставени от контролните органи на НОИ през 2016 г. са събрани 46,5 хил. лв.*, което е 23,3 на сто от планираните или са постъпили със 153,5 хил. лв. по-малко. От НАП, са преведени 15 915,2 хил. лв. от наказателни лихви по просрочени осигурителни вноски.

- Основното преизпълнение на плана на неданъчните приходи в бюджета на ДОО през 2016 г. е от *постъпилите 145 129,2 хил. лв. други приходи*, които по план са били 275,0 хил. лв. Дължи се на счетоводното отчитане на *акумулирани осигурителни вноски*, постъпили

по § 51 от ЗИД на КСО, § 46 от ПЗР на КСО, чл. 46, чл. 4в и по чл. 157, ал.7 от КСО в размер на 143 945,4 хил. лв. В Закона за бюджета на ДОО акумулираните приходи от осигурителни вноски са планирани в приходите от осигурителни вноски в размер на 116,0 млн. лв.

ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ ОТ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ В БЮДЖЕТА НА ДОО

Участието на държавата във финансирането на част от осигурителните разходи, които са за сметка на държавния бюджет, през 2016 г. се осъществява *чрез трансфер по план* в размер на 5 065 887,1 хил. лв. Средствата са предвидени за изплащане на:

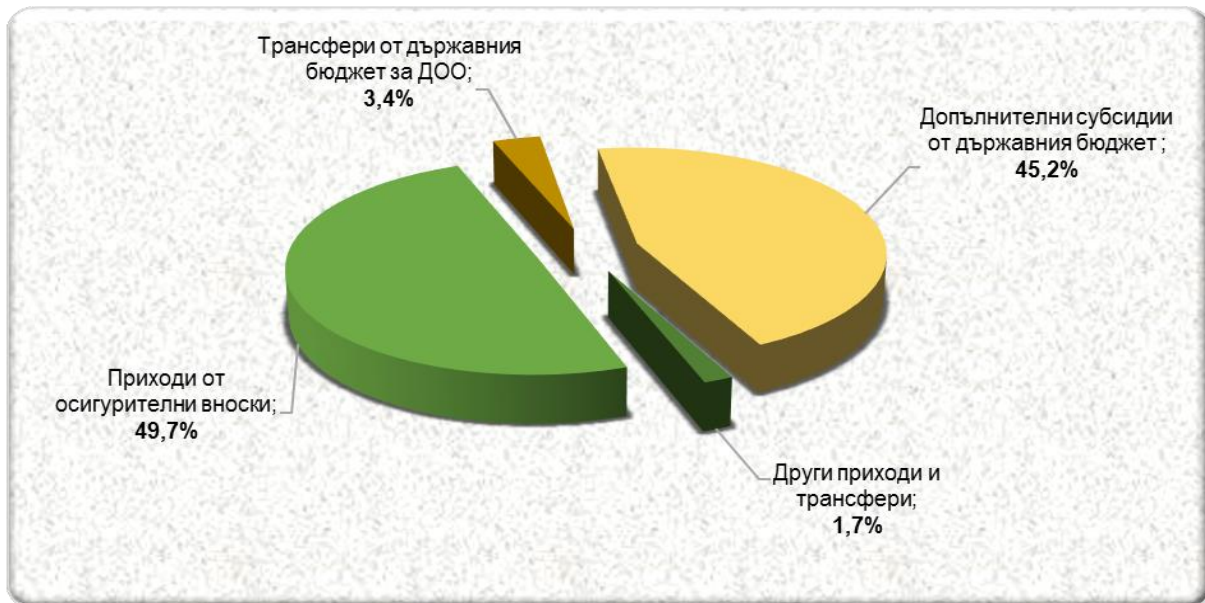
- *Пенсии за военна инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, пенсии за особени заслуги, персонални пенсии, пенсии по отменените Закон за пенсиите и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и вдовишките добавки по чл. 84 от КСО, определени от пенсии, за които не се дължат осигурителни вноски (вкл. пощенската такса и ДДС). Трансферираната сума е 330 128,6 хил. лв.;*
- *Добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война (вкл. пощенска такса и ДДС) – трансфер в размер на 5 275,2 хил. лв.;*
- *Добавки към пенсиите на репресирани лица по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица (вкл. пощенска такса и ДДС) – 10 180,6 хил. лв.;*
- *Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани – 4,2 хил. лв.;*
- *Осигурителни вноски във фонд „Пенсии“ за осигурителен стаж по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО, зачетен при пенсиониране, които се поемат от държавния бюджет – трансфер в размер на 650,1 хил. лв.;*
- *Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, съгласно чл. 26а, т. 3 от КСО – трансфер в размер на 400,0 хил. лв.;*
- *Допълнителен трансфер за покриване на недостига от средства в размер 4 719 248,4 хил. лв.*

За отчетната 2016 г. бюджетът на ДОО е *получил трансфер от държавния бюджет* в размер на 4 953 632,1 хил. лв., който се различава от планирания със следните средства:

- *Допълнителен трансфер по чл.16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите и чл.4, т.3 от Закона за ветераните от войните в размер 941,3 хил. лв.;*
- *Намаление на трансфера за покриване на недостига от средства (4 719 248,4 хил. лв.) в размер на 217 357,3 хил. лв. (с 4,6 на сто) поради постъпили допълнителни приходи от осигурителни вноски;*
- *Получен е допълнителен трансфер от държавния бюджет за поети данъци върху доходите на физическите лица в размер на 3 661,0 хил. лв. (Съгласно прилагането от 01.10.2013 г. на схема за централизирано разплащане на данъци върху доходите на физическите лица от бюджетните предприятия, чл.161 от Закона за публичните финанси и указание на МФ ДДС № 16/2012 г.);*
- *Допълнителен трансфер от ДБ за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. април 2016 г., утвърден с ПМС № 54/17.03.2016 г. (ДВ, бр. 22 от 22.03.2016 г.) в размер на 50 500,0 хил. лв.;*
- *Допълнителен трансфер от ДБ за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2016 г., утвърден с ПМС № 269/27.10.2016 г., (ДВ, бр. 86 от 01.11.2016 г.) в размер на 50 000,0 хил. лв.*

В групата на трансферите през 2016 г. се включват и постъпилите суми от МТСП по

програми за насърчаване на заетостта в размер на 448,3 хил. лв. и за фонд „Условия на труд“ – 9,9 хил. лв.

Фигура № 16 : Структура на приходите и трансферите в консолидирания бюджет на ДОО през 2016 г.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2016 г.

В консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване разходите се разпределят за изплащане на пенсии, краткосрочни обезщетения и помощи, и за издръжка на службите по социално осигуряване в администрацията на Националния осигурителен институт.

Разходите за държавното обществено осигуряване отразяват резултатите от провежданата социалноосигурителна политика и мястото ѝ в социалната защита на населението.

Разходната част на КБДОО за 2016 г. беше реализирана при следните социалноосигурителни параметри и политики:

1. В областта на пенсиите:

1.1. Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1 от КСО се повиши с два месеца – 63 години и 10 месеца за мъжете и 60 години и 10 месеца за жените, а изискваният се осигурителен стаж за придобиване право на този вид пенсия се повиши с два месеца – 38 години и 2 месеца за мъжете и 35 години и 2 месеца за жените.

1.2. Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 3 се повиши с два месеца – 65 години и 10 месеца за двата пола.

1.3. От 1 януари 2016 г. се въведе възможност за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер на лица, на които не им достигат до 12 месеца от навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, но притежават необходимия осигурителен стаж. Пенсията се отпуска пожизнено и се намалява с 0,4 на сто за всеки недостигащ месец до навършване от лицето на възрастта му по чл. 68, ал. 1.

1.4. Въведе се минимална изискуема възраст за отпускане на пенсия за ОСВ по чл. 69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6 от КСО – 52 години и 10 месеца. Въведе се минимална изискуема възраст и за отпускането на пенсия за ОСВ по чл. 69, ал. 4 и 7 от КСО – 42 години и 10 месеца.

1.5. Въведе се минимална изискуема възраст за отпускане на пенсия за ОСВ по чл. 69а от КСО – 42 години и 10 месеца.

1.6. С новия чл. 69б от КСО (в сила от 1 януари 2016 г.) се създаде постоянно действаща разпоредба, която урежда правото на ранно пенсиониране от ДОО на работещите при условията на първа и втора категория труд. Съгласно нея лицата, които не отговарят на условията за пенсиониране по чл. 168 от КСО от професионален пенсионен фонд или са променили осигуряването си по чл. 4в от КСО, могат да получат пенсия за осигурителен стаж и възраст от ДОО преди навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1, при определени условия.

2. В областта на паричните обезщетения и помощи:

2.1. Запазиха се нормативите на краткосрочните обезщетения за временна неработоспособност и на обезщетенията за бременност и раждане на нивата от предходната година, както и продължителността на осигурителните периоди, от които се изчисляват размерите им – съответно 18 месеца и 24 месеца.

2.2. Остана непроменен режимът на изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност – първите три дни се изплащат за сметка на осигурителя, а от 4-тия ден на настъпване на неработоспособността – от държавното обществено осигуряване.

2.3. Запази се размерът на обезщетението за безработица и начинът на изчисляването му – 60 на сто от осигурителния доход на лицето преди загубата на работа, при минимален дневен размер от 7,20 лв., като се запази и продължителността на периода, от който се изчислява самото обезщетение – 24 месеца.

2.4. Размерът на месечното обезщетение за отглеждане на малко дете остана непроменен – 340 лв.

2.5. Еднократната помощ при смърт на осигурено лице и за 2016 г. се определи в размер 540 лв.

През 2016 г. планираните *разходи на консолидирания бюджет на ДОО (без предоставените трансфери)* са 10 037 482,8 хил. лв., а по отчет възлизат на 10 188 000,8 хил. лв. и се разпределят както следва:

- *Разходи за пенсии* – 8 736 973,4 хил. лв. (включително 100 974,1 хил. лв. за изплащане на непланирани еднократни допълнителни суми към пенсиите, 1 219,3 хил. лв. капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ и 29 335,0 хил. лв. за пощенска такса, ДДС и други финансови услуги) или 85,8% от общите разходи.
- *Разходи за социални помощи и обезщетения* – 1 381 315,0 хил. лв. или 13,6% от общите разходи.
- *Разходи за програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагането и заетостта* – 69 702,0 хил. лв. или 0,7% от общите разходи.
- *Другите разходи* в бюджета са в размер на 10,4 хил. лв. От тях сумата изразходвана за отбрана и сигурност е 7,6 хил. лв. и 2,8 хил. лв. са разходи за лихви по заеми от банки и други финансови институции от чужбина.

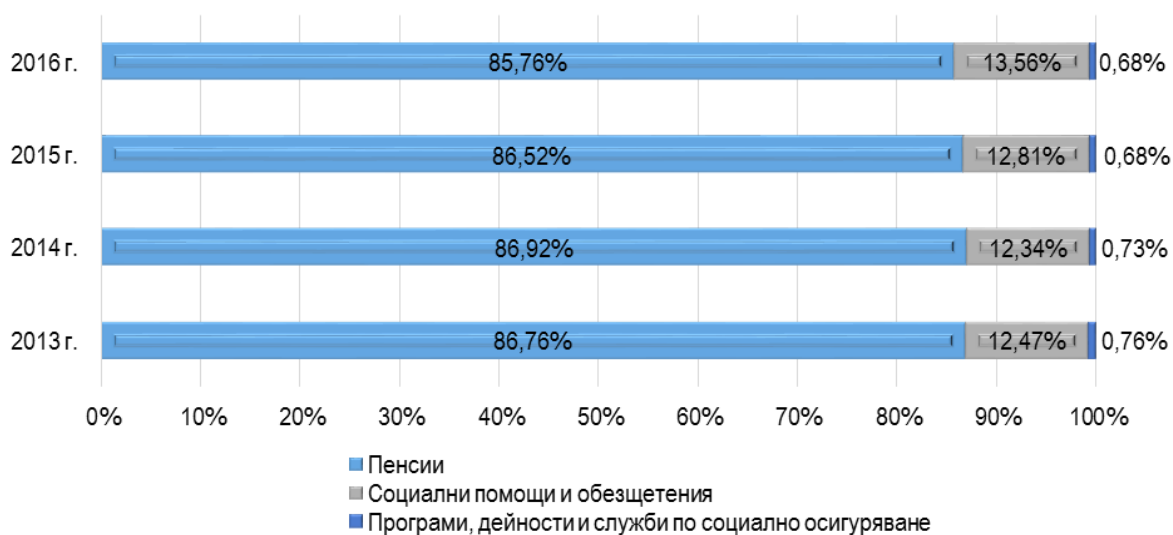
Изпълнението на плана по разходите е 101,5%, което е преразход със 150 518,0 хил. лв. и се дължи на по-високите отчетени разходи за социални помощи и обезщетения спрямо планираните за годината. Ако еднократните допълнителни суми се извадят от общите разходи, преразходът спрямо плана е 49 543,9 хил. лв. или 0,5 на сто.

Таблица № 19 : Разпределение на разходите в Консолидирания бюджет на ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2016 г.		2015 г.	% изпълнение през 2016 г. спрямо:	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2016 г.	Отчет за 2015 г.
ПЕНСИИ:	8 740 004,1	8 736 973,4	8 445 512,1	100,0	103,5
Пенсии за сметка на ДОО	8 356 317,0	8 402 629,0	8 089 957,4	100,6	103,9
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 500,0	1 219,3	492,1	81,3	247,8
Пенсии, финансирани от Държавния бюджет	343 683,0	303 790,1	318 907,7	88,4	95,3
Издръжка (пощенска такса, ДДС и други финансови услуги)	38 504,1	29 335,0	36 154,9	76,2	81,1
СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ И ОБЕЗЩЕТЕНИЯ	1 221 769,9	1 381 315,0	1 250 125,2	113,1	110,5
ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ	75 630,5	69 702,0	66 241,0	92,2	105,2
ДРУГИ РАЗХОДИ	78,3	10,4	20,7	13,3	50,1
ОБЩО:	10 037 482,8	10 188 000,8	9 761 899,0	101,5	104,4

В сравнение с 2015 г., когато отчетените разходи са в размер на 9 761 899,0 хил. лв., нарастването в номинално изражение е с 426 101,8 хил. лв., а в процентно – с 4,4%. При разходите за пенсии повишението спрямо предходната година е с 291 461,3 хил. лв., а при сумите изплатени за парични обезщетения и помощи – със 131 189,8 хил. лв. При разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост е отчетен ръст в размер на 3 461,0 хил. лв.

Структурата на основните разходи по отчета на консолидирания бюджет на ДОО за периода 2013 – 2016 г. е представена на фигура № 17.

Фигура № 17 : Структура на основните разходи в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2013 – 2016 г.

I. РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ

В структурата на общите разходи най-голям дял заемат разходите за пенсии. Отчетените за 2016 г. *общии разходи за пенсии* (вкл. пощенска такса, ДДС, други финансови услуги, капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на

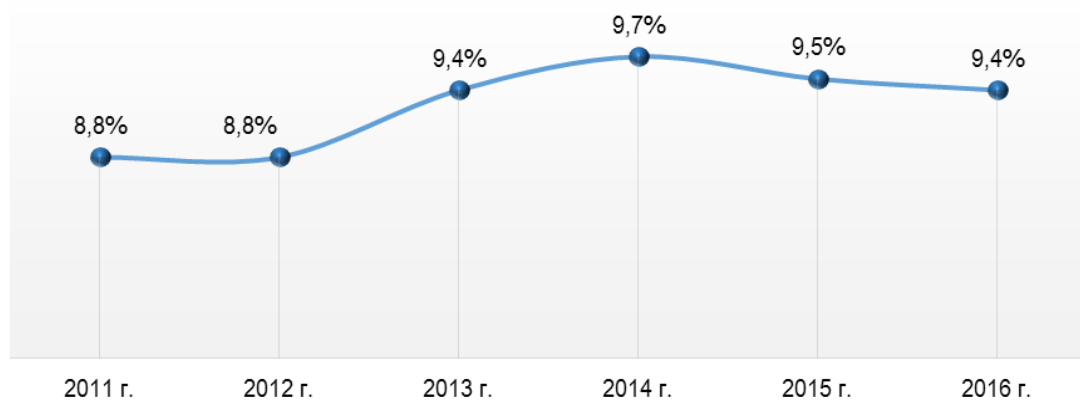

ЕС, ЕЦБ и ЕИБ и еднократни допълнителни суми към пенсиите) възлизат на 8 736 973,4 хил. лв., при планирани 8 740 004,1 хил. лв. Отчетени са с 3 030,7 хил. лв. по-ниски разходи от планираните. В сравнение с 2015 г., когато са били 8 445 512,1 хил. лв., се отчита покачване с 3,5% (с 291 461,3 хил. лв.).

„Чистият разход за пенсии“ (без пощенска такса, ДДС, други финансови услуги и капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ) е в размер на 8 706 419,1 хил. лв. В тази сума са включени разходите за пенсии, финансирани от ДОО и от държавния бюджет, както и еднократно изплатените суми към пенсиите за месеците април и декември на 2016 г. Отчетените разходи са с 6 419,1 хил. лв. (с 0,1%) повече от планираните и с 297 554,0 хил. лв. (с 3,5%) повече от тези през 2015 г.

През последните четири години *делът на „чистият разход за пенсии“ от brutния вътрешен продукт* надхвърля 9,0 на сто. През 2016 г. показателят е 9,4 на сто, като има намаление спрямо предходната година (9,5 на сто през 2015 г.).

Динамиката на дела на разхода за пенсии от brutния вътрешен продукт за периода 2011 – 2016 г. е представена на следващата фигура.

Фигура № 18 : Дял на разходите за пенсии от БВП за периода 2011 – 2016 г.

Основните фактори, влияещи върху разхода за пенсии, са броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер.

Таблица № 20 : Средни показатели по пенсиите за 2016 г.

ВИД НА ПЕНСИЯТА	Среден брой пенсионери	Среден брой пенсии	Ср. мес. р-р пенсия на пенсионер (лв.)
I. ФОНД „ПЕНСИИ“	2 015 704	2 021 728	325,65
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст	1 560 035	1 563 456	351,19
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване	455 669	458 272	238,18
II. ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“	97 609	97 624	582,74
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО	97 530	97 545	582,95
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО	79	79	315,49
III. ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“	9 091	20 651	276,94
1. Пенсии за трудова дейност	9 077	20 620	276,89
2. Пенсии за лицата по чл. 69 от КСО	14	31	307,45
IV. ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“	58 486	485 149	166,37
1. Пенсии за военна инвалидност	2 697	5 419	181,72
2. Пенсии за гражданска инвалидност	156	290	191,94
3. Социални пенсии за инвалидност	49 357	473 162	170,09
4. Персонални пенсии	2 946	2 947	116,99
5. Социални пенсии за старост	3 154	3 154	135,47
6. Други пенсии	176	177	247,91
ОБЩО:	2 180 890	2 625 152	332,68

1. Брой на пенсионерите

Средногодишният брой на пенсионерите през 2016 г. е 2 180 890 души, при 2 177 716 души през 2015 г. или броят им се е увеличил с 3 174 пенсионера спрямо предходната година.

➤ Средногодишният брой на пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ е 1 560 035. В този брой са включени пенсионерите с пенсии, отпуснати при условията на чл. 68, чл. 68а, чл. 69а и чл. 69б от КСО и с пенсии по отменени закони. В сравнение с пенсионерите с пенсии за ОСВ през 2015 г., когато са били 1 565 582 бр., се отчита намаление с 5 547 лица или с 0,4%.

➤ Средногодишният брой на пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО е 97 530, което е ръст с 4 058 бр. или с 4,3% спрямо предходната година.

➤ Пенсии за инвалидност поради общо заболяване (включително пенсии за ИОЗ по отменени закони) от фонд „Пенсии“ средногодишно са получавали 455 669 пенсионери и техният брой се е увеличил спрямо 2015 г. с 4 054 лица или с 0,9%.

➤ През 2016 г. 79 лица са получавали пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО (с 4 бр. по-малко от предходната година).

➤ Пенсионерите, получаващи пенсии за трудова злополука и професионална болест са 9 091 бр. и са намалели спрямо 2015 г. с 558 лица или с 5,8%.

➤ Получаващите пенсия, която не зависи от полагането на труд през 2016 г. са 58 486 пенсионери и са с 1 171 бр. повече в сравнение с 2015 г.

Средногодишният брой на пенсионерите, които получават лични пенсии през 2016 г. е 2 068 878 или 94,9% от всички пенсионери. Спрямо 2015 г., когато са били 2 064 498 пенсионера, броят им се е увеличил с 4 380 лица. С наследствена пенсия са 112 012 пенсионери и при тях се отчита намаление с 1 206 бр.

През 2016 г. пенсионерите с новоотпуснати пенсии са 107 078 лица, с 585 (0,5 на сто) по-малко спрямо 2015 г. Лични пенсии са получили 90 493 пенсионери, с 5 173 (5,4%) по-

малко спрямо предходната година, а с наследствени пенсии са 16 585 лица, с 4 588 (38,2%) повече спрямо 2015 г.

- С *новоотпуснати* лични пенсии за *осигурителен стаж и възраст* са 60 005 лица. Спрямо 2015 г. има намаление в броя на *новоотпуснатите* пенсии с 2 486 (4,0%), което се дължи на повишаването на изискуемите възраст и осигурителен стаж за придобиване право на пенсия. Тук са включени пенсиите за осигурителен стаж и възраст, отпуснати по чл. 68, чл. 68а, чл. 69а, чл. 69б и чл. 69 от КСО;
- От началото на 2016 г. започна отпускането на *пенсии по новия чл. 68а от КСО*, с който се въведе възможност за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер на лицата, на които не им достигат до 12 месеца възраст, но имат необходимия осигурителен стаж, като пенсията им се намалява пожизнено с 0,4 на сто за всеки недостигащ месец. През 2016 г. пенсионерите с отпуснати при условията на чл. 68а от КСО пенсии са 1 579, с недостигаща средно 9 месеца възраст;
- Със създаването на чл. 69б от КСО, след 31 декември 2015 г. продължи отпускането на пенсии от ДОО за ранно пенсиониране на лицата, работили при условията на първа и втора категория труд, които не отговарят на условията за пенсиониране от професионален пенсионен фонд по чл. 168 на КСО или са променили осигуряването си по чл. 4в от КСО. През 2016 г. пенсионерите с отпуснати *при условията на чл. 69б от КСО* пенсии са 7 924;
- Пенсионерите с пенсии отпуснати *при условията на чл. 69 от КСО* са 6 693. Броят им е два пъти по-голям в сравнение с този през 2015 г.;
- През 2016 г. 26 322 лица са получили *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване*. Спрямо предходната година има намаление на броя им с 2 791 (9,6%).

2. Брой на пенсиите

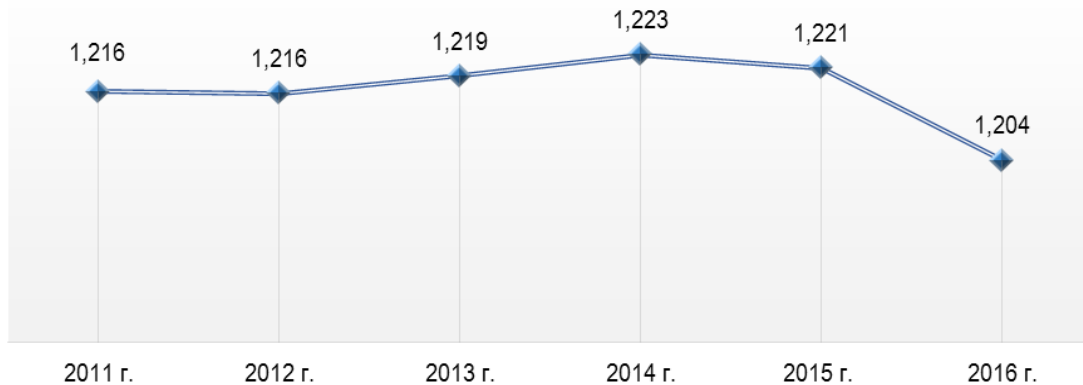
Средногодишно през 2016 г. са изплащани 2 625 152 *пенсии*. Броят на пенсиите през 2016 г. намалява в сравнение с 2015 г., когато са били 2 658 461 пенсии. Намалението от 33 309 бр. се дължи основно на спада в броя на пенсиите за ОСВ от фонд „Пенсии“ и на социалните пенсии за инвалидност, които се получават като допълнителна (втора, трета и т.н.) пенсия.

- През 2016 г. са изплащани средногодишно 473 162 (506 981 бр. за 2015 г.) *социални пенсии за инвалидност*, от които 423 805 (458 849 бр. за 2015 г.) се получават като допълнителна пенсия;
- Средногодишният брой на *пенсиите за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* през годината е 1 563 456 и е намалял с 5 840 бр. спрямо предходната година (1 569 296 бр.).

През 2016 г. общо *новоотпуснатите пенсии* са 109 681. В тази бройка са включени както първите, така и тези получавани като втора, трета и т.н. пенсия. Броят на *новоотпуснатите пенсии* през 2016 г. бележи намаление спрямо предходната година с 19 080 или с 14,8%. Спадът се дължи на по-малкия брой *новоотпуснати пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии“* и *новоотпуснати социални пенсии за инвалидност*.

- През годината са отпуснати 56 231 *пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии“*, като броят им е намалял с 5 266 спрямо предходната година (61 497 бр. през 2015 г.);
- Броят на отпуснатите *социални пенсии за инвалидност* е 5 672 или с 18 453 бр. по-малко от предходната година (24 125 бр.). Отпуснатите след 31 декември 2014 г. нови социални пенсии за инвалидност не могат да се получават заедно с друг вид пенсия и се спират, вследствие на което техният брой намалява значително;
- Ръст спрямо предходната година се наблюдава при броя на *новоотпуснатите пенсии по чл. 69 от КСО*. През 2016 г. са отпуснати 7 202 пенсии, като нарастването спрямо предходната година е почти двукратно (3 652 бр. през 2015 г.).

Средният брой пенсии, които се получават от един пенсионер през 2016 г. е 1,204 и е намалял спрямо 2015 г. (1,221 бр.), което се дължи на намалението на средногодишния брой на пенсиите и увеличението на средногодишния брой на пенсионерите през годината.

Фигура № 19 : Динамика на средногодишния брой пенсии на един пенсионер за периода 2011 – 2016 г.

3. Среден месечен размер на пенсиите

През 2016 г. са проведени следните политики, които оказаха влияние върху размерите на пенсиите:

➤ Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО се увеличи от 157,44 лв. на 161,38 лв. от 1 юли 2016 г., съгласно чл. 10 от ЗБДОО за 2016 г., както и всички минимални размери на пенсиите за трудова дейност, свързани с него.

➤ С ПМС № 136/08.06.2016 г. се увеличи размерът на социалната пенсия за старост от 115,15 лв. на 118,14 лв. от 1 юли 2016 г., както и размерите на всички обвързани с него пенсии, несвързани с трудова дейност и добавки.

➤ Максималният месечен размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях, се запази на нивото от 1 юли 2015 г. – 910,00 лв.

➤ Месечната добавка по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ) се определя в процент от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за предходната календарна година и се преизчислява ежегодно от 1 януари. В тази връзка със Заповед № 1016-40-77 от 27.01.2016 г., Управителят на НОИ определи средна пенсия за осигурителен стаж и възраст за 2015 г. в размер на 348,42 лв. Той е нараснал с 14,01 лв. спрямо средния размер на пенсията за ОСВ за 2014 г.

➤ Съгласно чл. 100 от КСО, пенсиите за трудова дейност бяха осъвременени от 1 юли 2016 г. с 2,6 на сто.

➤ С ПМС № 54/17.03.2016 г. пенсионерите, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. април 2016 г. бе в размер до 300,00 лв. включително, получиха еднократна допълнителна сума към пенсиите си в размер на 40 лв. Необходимите средства в размер на 50,5 млн. лв. бяха осигурени за сметка на реструктуриране на разходите и трансферите по държавния бюджет за 2016 г. Броят на пенсионерите, получили „великденска“ добавка е 1 233 209.

➤ С ПМС № 269/27.10.2016 г. на всички пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. декември 2016 г. бе в размер до 300,00 лв. включително, се изплати еднократна допълнителна сума в размер на 40 лв. Необходимите средства в размер на 50,0 млн. лв. бяха осигурени за сметка на

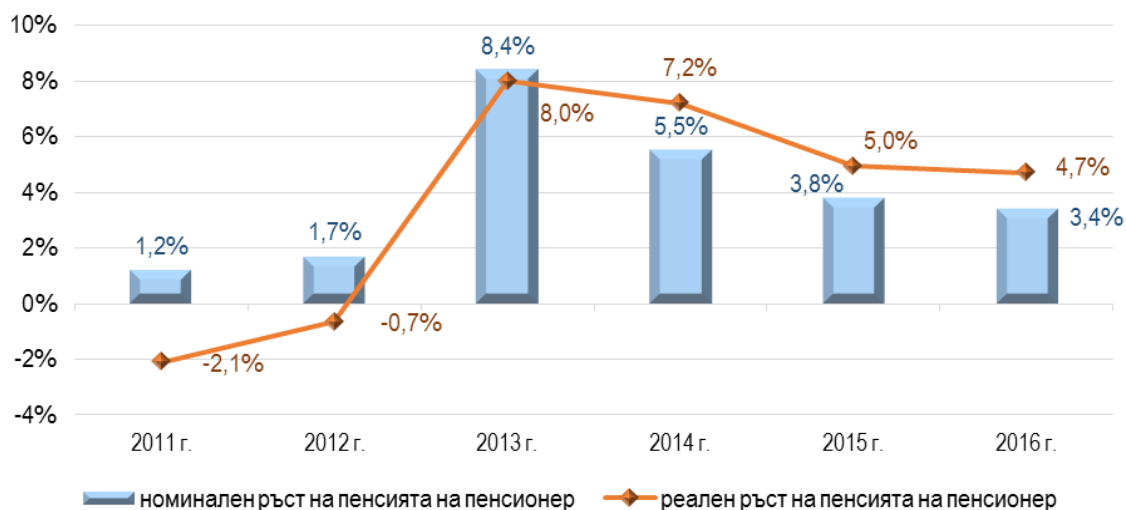
преструктуриране на разходите и трансферите по държавния бюджет за 2016 г. Броят на пенсионерите, получили „коледна“ добавка е 1 187 237.

➤ Съгласно разпоредбата на § 51, ал. 1 от ПЗР на ЗИДКСО (обн. ДВ, бр. 61 от 11 август 2015 г.), в сила от 15 август 2015 г., се създаде възможност за лицата, на които е отпусната пенсия от ДОО с начална дата до 31 декември 2015 г. и с намален индивидуален коефициент, да поискат преизчисление на пенсията при условие, че в срок до 31 декември 2016 г. изберат да прехвърлят натрупаните средства по индивидуалните им партии в универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“, съответно фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО. Към 31 декември 2016 г. броят на подадените заявления по § 51, ал. 1 от ПЗР на ЗИДКСО е 24 960. Броят на преизчислените пенсии е 24 373, а средното увеличение на пенсията е около 73 лв. Изразходваните средства за преизчислението на пенсиите по § 51, ал. 1 от ПЗР на ЗИДКСО през 2016 г. са около 12,0 млн. лв.

Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2016 г. е 332,68 лв. При неговото изчисляване са взети предвид добавките по чл. 84 от КСО (т. нар. „вдовишки добавки“), добавките за чужда помощ, добавките за ветераните от войните, миньорските добавки, добавките към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ и изплатените еднократни допълнителни сума към пенсиите през м. април и декември на 2016 г. Отчетеният среден размер на пенсията без еднократните допълнителни суми за 2016 г. е 328,96 лв.

Средният размер пенсия за ОСВ на пенсионер (пенсии по чл. 68, чл. 68а, чл. 69а и чл. 69б от КСО, без пенсиите за ОСВ по отменени закони и по чл. 69 от КСО) е 351,54 лв. (339,68 лв. за 2015 г.), а на пенсионерите с пенсии за инвалидност поради общо заболяване (без пенсиите за ИОЗ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО) – 238,15 лв. (234,51 лв. за 2015 г.). С най-висок среден размер на пенсията са пенсионерите с пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО – 582,95 лв. (552,42 лв. за 2015 г.). Средният размер на пенсията за ИОЗ на лицата по чл. 69 от КСО за 2016 г. е 315,49 лв. (306,69 лв. за 2015 г.).

През 2016 г. номиналното нарастване на средния месечен размер на пенсиите е 3,4 на сто, а реалното нарастване е 4,7 на сто, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени от -1,3 на сто.

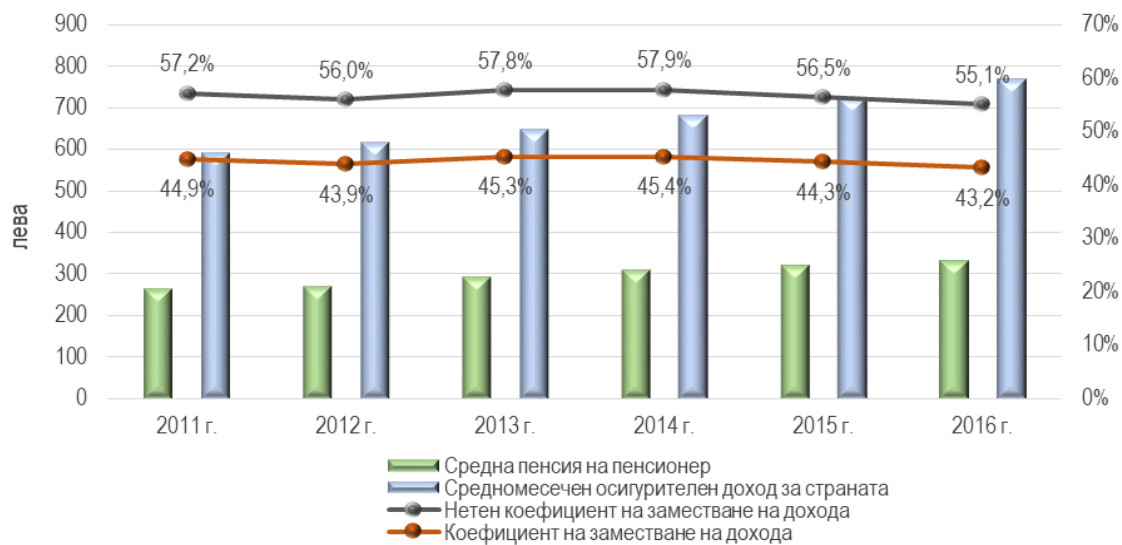

Фигура № 20 : Динамика в номиналния и реалния ръст на средния размер пенсия на пенсионер за периода 2011 – 2016 г.

Тъй като през последните три години се отчита дефлация, реалното нарастване на пенсиите е по-високо от номиналното, за разлика от предходните години, когато реалният ръст на пенсиите бе по-нисък от номиналния (фигура № 20).

Коефициентът на заместване на дохода е съотношението на средната пенсия на пенсионер, включително изплатените еднократни допълнителни суми към пенсиите, към средния осигурителен доход за страната. През 2016 г. brutният и нетният коефициент на заместване на дохода са съответно 43,2 на сто и 55,1 на сто. Отчетено е намаление от 1,1 п.п. в brutния (1,4 п.п. в нетния) коефициент спрямо 2015 г., което се дължи на по-ниския ръст на средната пенсия спрямо този на средния осигурителен доход през 2016 г.

Коефициентът на заместване на дохода съществено се влияе от осъвременяването на пенсиите. Отчетената отрицателна инфлация през последните няколко години, която се използва при определяне на процента за осъвременяване по чл. 100 на КСО и по-ниският ръст на средната пенсия спрямо ръста на средния осигурителен доход допринася за намаляването на коефициента на заместване на дохода.

Фигура № 21 : Коефициент на заместване на дохода за периода 2011 – 2016 г.

Върху нарастването на средния размер пенсия на пенсионер влияние оказват и по-високите основни размери на новоотпуснатите пенсии, в сравнение с размерите на прекратените през годината.

Средният основен размер на прекратените пенсии през 2016 г. е 253,22 лв., а на новоотпуснатите – 307,31 лв. В сравнение с 2015 г., когато средният основен размер на прекратените пенсии е бил 244,76 лв., се наблюдава повишение с 8,46 лв. или с 3,5%. Нарастването спрямо предходната година при средния основен размер на новоотпуснатите пенсии е с 10,04 лв. или с 3,4%.

С най-висок среден размер са *новоотпуснатите пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“* – 663,65 лв., а останалите лица, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст са с основен размер от 360,12 лв. С доста под средния размер са *новоотпуснатите трудови пенсии за инвалидност поради общо заболяване* – 206,73 лв. и за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* – 192,33 лв.

Броят на прекратените пенсии през 2016 г. е 113 808 (119 826 бр. за 2015 г.).

Друга причина за нарастването на средния размер пенсия на пенсионер е ежегодното преизчисляване на размерите на голяма част от пенсиите с осигурителен стаж и осигурителен доход придобити след пенсиониране. *Изменените пенсии* през 2016 г. са 287 848 бр. (259 884 бр. за 2015 г.), от които 283 265 лични и 4 584 наследствени. *Новият им среден размер* е 401,15 лв. при стар размер 352,88 лв.

Равнището на средния основен месечен размер на новоотпуснатите пенсии за годината спрямо brutния осигурителен доход е 39,9%, а спрямо нетния такъв е 50,9%. През 2015 г. съотношението е било съответно 40,9 и 52,2%.

Фигура № 22 : Верижен индекс, отразяващ промените в средномесечните размери на осигурителния доход и на пенсиите за периода 2011 – 2016 г.

Пенсионерите, които получават *пенсия в минимален размер* и получават само нея към 31 декември 2016 г. са *446 345 души* и представляват 20,5% от общия брой пенсионери към тази дата. В сравнение с 31 декември 2015 г., когато са били 443 747 бр., са с 2 598 (с 0,6%) пенсионери повече, а делът им се е увеличил с 0,1 процентни пункта.

- С *лична пенсия в минимален размер* са *392 746 души* или 88,0%, а получаващите *наследствена пенсия* – *53 599 души* или 12,0% от пенсионерите с минимални размери;
- От фонд „*Пенсии*“ минимални размери получават *387 490 лица* или 19,2% от пенсионерите във фонда;
- От фонд „*Пенсии за лицата по чл. 69*“ минимални размери получават *267 лица* или 0,3% от пенсионерите във фонда;
- С минимални размери на пенсиите, изплащани от фонд „*Трудова злополука и професионална болест*“ са *2 213 лица*, което представлява 25,0% от пенсионерите във фонда;
- От пенсионерите, получаващи първа пенсия от фонд „*Пенсии, несвързани с трудова дейност*“, с пенсия в минимален размер са 95,6% от пенсионерите във фонда (*56 375 души*).

Към 31 декември 2016 г. *пенсионерите, с месечен размер на първата пенсия приравнен на минималния размер за съответния вид*, са *452 288 лица*, а разликата между изплащания и действителния размер е *16 671,7 хил. лв.*

Максимален размер от 910 лв. към 31 декември 2016 г. получават *45 514 (36 509 бр. за 2015 г.) пенсионера с първи пенсии* чиито действителен размер надвишава ограничения, като разликата между действителния и изплащания размер е *9 561,0 хил. лв. (7 529,6 хил. лв. за 2015 г.)*. Ако към тях се прибави броят на пенсионерите, които получават повече от една пенсия и сборът им е ограничен на максималния размер, броят им става *46 229 пенсионера*, като разликата между действителния и изплащания размер е *9 711,2 хил. лв. месечно*. Те заемат дял от 2,2% (1,7% за 2015 г.) от общия брой пенсионери.

Таблица № 21 : Разходи за пенсии

ПОКАЗАТЕЛИ	2016 г.		2015 г.	% изпълнение през 2016 г. спрямо:	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2016 г.	Отчет за 2015 г.
ПЕНСИИ	8 700 000,0	8 706 419,1	8 408 865,1	100,1	103,5
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т. ч.:	8 356 317,0	8 402 629,0	8 089 957,4	100,6	103,9
Пенсии за трудова дейност и добавките към тях	7 696 147,3	7 586 773,4	7 355 869,9	98,6	103,1
Пенсии по чл. 69 от КСО и добавките към тях	660 169,7	714 881,5	632 147,6	108,3	113,1
Еднократни допълнителни суми към пенсиите - общо за периода 2010 – 2015 г.	–	2 083,5	2 171,7	–	95,9
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. IV.2016 г.	–	51 142,3	49 870,3	–	102,6
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. XII.2016 г.	–	47 748,3	49 897,9	–	95,7
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т. ч.:	343 683,0	303 790,1	318 907,7	88,4	95,3
Пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	328 322,8	290 784,5	304 567,4	88,6	95,5
Добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война	5 241,1	4 062,6	5 446,3	77,5	74,6
Добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРЛ	10 114,8	8 938,9	8 890,0	88,4	100,6
Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	4,2	4,2	4,1	100,0	102,2
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 500,0	1 219,3	492,1	81,3	247,8
Разходи по изплащане (пощенска такса, ДДС и др. финансови услуги)	38 504,1	29 335,0	36 154,9	76,2	81,1
ОБЩО РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ	8 740 004,1	8 736 973,4	8 445 512,1	100,0	103,5

Без еднократните непланирани допълнителни суми към пенсиите за м. април и м. декември 2016 г., изразходваните средства за пенсии са с 92 471,5 хил. лв. или с 1,1 на сто по-малко от планираните. По-ниският разход се дължи на по-ниските отчетени среден брой на пенсионерите и среден размер на пенсията на пенсионер спрямо планираните. Въпреки намалението на броя на пенсиите спрямо 2015 г., разходите за изплащането им спрямо предходната година нарастват. Част от причините за това са осъвременяването през 2016 г., по-високите средни размери на новоотпуснатите пенсии от тези на прекратените и високият брой на изменените пенсии.

➤ *Разходите за изплащане на пенсии и добавки към тях, за сметка на ДОО са 8 402 629,0 хил. лв. и представляват 96,2% от всички разходи за пенсии. Спрямо планираните 8 356 317,0 хил. лв. са изразходвани с 46 312,0 хил. лв. (с 0,6%) повече, а в сравнение с 2015 г. – с 312 671,6 хил. лв. (с 3,9%) повече. При пенсиите за трудова дейност и добавките към тях, които възлизат на 7 586 773,4 хил. лв., изпълнението на плана е 98,6% или със 109 373,8 хил. лв. по-малко. При средствата за пенсиите на лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях, изпълнението на плана е 108,3% или преразходът е в размер на 54 711,7 хил. лв., а спрямо предходната година – 113,1% или превишение с 82 733,9 хил. лв. По-високият разход се дължи на завишения брой новоотпуснати пенсии за осигурителен стаж и възраст на военнослужещите, полицаите и приравнените на тях лица, който за 2016 г. е два пъти по-голям в сравнение с отпуснатите през 2015 г. пенсии на тази категория лица.*

➤ *Разходите за изплащане на пенсии и добавки, за сметка на държавния бюджет, през 2016 г. са 303 790,1 хил. лв. и заемат дял от 3,5% от всички разходи за пенсии. Те са с 39 892,9 хил. лв. по-малко от предвидените и с 15 117,6 хил. лв. по-малко спрямо 2015 г.*

– *За изплащане на пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, пенсии по отменени закони които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат на правоимащите*

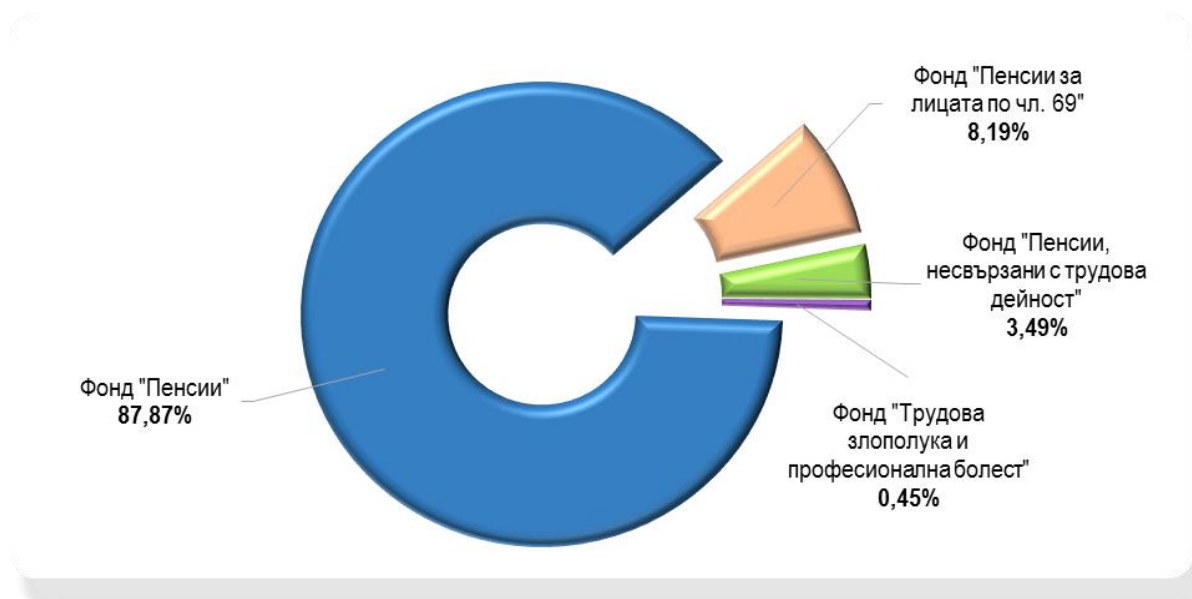

лица и др., са извършени разходи в размер на 290 784,5 хил. лв. Изпълнението на плана е 88,6%, а в сравнение с предходната година са изразходвани с 4,5% по-малко средства. По-ниският разход се дължи на същественото намаление в броя на социалните пенсии за инвалидност, които се получават като допълнителна (втора, трета и т.н.) пенсия.

- Изплатената сума за *добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война*, както и на техни наследници е 4 062,6 хил. лв. Намалението е с 1 178,5 хил. лв. спрямо планираната сума и с 1 383,7 хил. лв. по-малко от разхода през 2015 г. Към 31 декември 2016 г. са изплатени 2 557 бр. (3 501 бр. в края на 2015 г.) добавки от този вид.
- Средствата, изплатени за *добавки по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица* са в размер на 8 938,9 хил. лв., което е с 1 176,0 хил. лв. по-малко от планираните и с 48,9 хил. лв. повече от отчетените средства за 2015 г. Средният брой на добавките за репресирани лица през 2016 г. е 9 379 (9 685 бр. за 2015 г.), а средният им месечен размер е 79,19 лв. (76,26 лв. за 2015 г.).

Съгласно Наредбата за прехвърляне на пенсионни права от и към схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка, уреждаща прилагането на създадената през 2010 г. част Втора А „Взаимодействие с пенсионните схеми на Съюза, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка“ в КСО, през 2013 г. започна процедурата по прехвърляне на пенсионни права към пенсионна схема на Съюза. През 2016 г. има извършен *капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права* в размер на 1 219,3 хил. лв.

Разходите по изплащане на пенсиите през 2016 г. (пощенска такса, ДДС и други финансови услуги) са в размер на 29 335,0 хил. лв., което представлява 76,2% от планираните за това суми. Икономията от 9 169,1 хил. лв. е в резултат от постепенното нарастване на броя на пенсионерите, които получават пенсиите си по банков път, както и от приетите с ПМС № 168 от 8.07.2016 г. промени в Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, които влязоха в сила от 1 юли 2016 г. С промени в чл. 92 на Наредбата, се въвежда нов механизъм за определяне размера на компенсацията, дължима на „Български пощи“ ЕАД за извършване на обществената услуга по изплащане на пенсии чрез пощенските станции, като размерът на компенсацията за извършване на услугата не може да надвишава левовата равностойност на 15 милиона еврo.

Фигура № 23 : Структура на разходите за пенсии по фондове в консолидирания бюджет на ДОО през 2016 г.

II. РАЗХОДИ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ПО КСО

Следващата по значимост и големина група разходи в консолидирания бюджет на ДОО след разходите за пенсии са тези за изплащане на *социалноосигурителни обезщетения и помощи*. Техният дял е 13,6% от общите разходи по Консолидирания бюджет на ДОО през 2016 г.

Планираните разходи за социални обезщетения и помощи в Закона за бюджета на ДОО за 2016 г. са 1 221 769,9 хил. лв. Отчетени са 1 381 315,0 хил. лв. или изразходваните средства са със 159 545,1 хил. лв. (с 13,1%) повече спрямо плана.

Средствата за социални обезщетения и помощи през 2016 г. са със 131 189,8 хил. лв. (или с 10,5%) повече от тези през 2015 г., когато са били 1 250 125,2 хил. лв.

Разходите за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО, зависят от броя на осигурените лица, размера на среднодневното парично обезщетение на едно осигурено лице и броя на изплатените работни дни.

Таблица № 22 : Разходи за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2016 г.				2015 г.		% изпълнение през 2016 г. спрямо:	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО План 2016 г.	Отчет за 2015 г.
	хил. лв.	структура	хил. лв.	структура	хил. лв.	структура		
Парични обезщетения общо, в т.ч.:	1 203 384,9	98,5	1 363 934,2	98,7	1 233 798,8	98,7	113,3	110,5
- временна неработоспособност и трудоустрояване	416 897,3	34,6	454 177,8	33,3	403 172,8	32,7	108,9	112,7
- временна неработоспособност поради ТЗПБ	8 274,8	0,7	7 781,2	0,6	7 083,6	0,6	94,0	109,8
- бременност, раждане и отглеждане на дете	453 460,6	37,7	512 003,1	37,5	484 559,7	39,3	112,9	105,7
- безработица	324 752,1	27,0	389 972,0	28,6	338 982,7	27,5	120,1	115,0
Помощи общо, в т.ч.:	18 385,0	1,5	17 380,8	1,3	16 326,4	1,3	94,5	106,5
- за профилактика и рехабилитация	16 216,3	88,2	15 334,1	88,2	14 248,1	87,3	94,6	107,6
- еднократни помощи при смърт	2 164,6	11,8	2 046,7	11,8	2 076,9	12,7	94,5	98,5
- за инвалидност поради общо заболяване	4,0	0,0	0,0	0,0	1,4	0,0	0,0	0,0
Парични обезщетения и помощи общо:	1 221 769,9	100,0	1 381 315,0	100,0	1 250 125,2	100,0	113,1	110,5

Разходите за парични обезщетения по КСО включват:

1. *Парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството и карантина и трудоустрояване при временно намалена работоспособност.* Относителният им дял в структурата на паричните обезщетения за 2016 г. е 33,3%. Изплатени са 454 177,8 хил. лв., като е налице преразход спрямо плана с 37 280,5 хил. лв. (с 8,9%). Превишението на плана се дължи на изплатените с 14,1% повече от предвидените работни дни (18 469 110 бр. за 2016 г.). Спрямо 2015 г. е отчетено нарастване с 12,7%, а в абсолютната сума – с 51 005,0 хил. лв. повече.

- За обезщетения за *временна неработоспособност поради общо заболяване*, които са най-значимият разход в тази група, са изразходвани 376 855,2 хил. лв. или с 30 053,2 хил. лв. (с 8,7%) повече от планираните. При този осигурен социален риск са изплатени 15 366 068 работни дни, които надхвърлят с 15,9% предвидените. Отчетеното среднодневно парично обезщетение е 24,53 лв., при планиран размер 26,15 лв. По-висок е разходът за този вид обезщетения не само спрямо плана, но и спрямо предходната година. Повишението спрямо 2015 г. е с 42 423,2 хил. лв. (с 12,7%) и се дължи на сумарния ефект от по-високия с 5,0% среден дневен размер на паричното обезщетение и нарасналия със 7,4% брой на изплатените работни дни.
- Превишение спрямо плана и спрямо отчета за 2015 г. отбелязват и разходите за обезщетения за *временна неработоспособност поради нетрудова злополука*, които за 2016 г. са 63 447,8 хил. лв. Увеличението над планираната сума е с 16,8% (с 9 136,7 хил. лв.) и с 13,3% (с 7 468,7 хил. лв.) в сравнение с предходната година.

- По-малко средства от планираните са изразходвани за обезщетения за *временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина* – 13 824,2 хил. лв. (с 1 873 хил. лв. или с 11,9% по-малко). Причината е в по-ниския отчетен среднодневен размер на обезщетението спрямо очаквания (с 0,7%) и в по-ниския брой на отчетените изплатени работни дни спрямо планираните (с 11,3%). Спрямо изразходваната сума за предходната година обаче се отчита превишение от 1 150,1 хил. лв., дължащо се на повишения с 3,8% брой на изплатените работни дни през годината и на увеличения с 5,1% среднодневен размер.
- За обезщетения за *трудоустройство при временно намалена работоспособност* изплатената сума е 50,7 хил. лв. (с 41,7% или с 36,3 хил. лв. под планираните). Намаление се отчита и в сравнение с предходната година – с 42,2% (с 36,9 хил. лв.). По-ниските разходи спрямо планираните и спрямо отчетените за предходната година са вследствие основно на намаления брой на изплатените работни дни през 2016 г. (с 43,9% спрямо плана и с 43,7% спрямо предходната година).

За периода 2011 – 2016 г. наблюдаваме увеличение при броя на краткосрочните обезщетения за общо заболяване и респективно на разходите за тях. (фигура № 24). Причините за очерталата се динамика са комплексни, като непрекъснато увеличаващите се разходи са в следствие и от нарастването на осигурителния доход и на минималната работна заплата за периода.

Фигура № 24 : Динамика на разходите и на броя на паричните обезщетения за временна неработоспособност за периода 2011 – 2016 г.

2. Изплатените средства за парични обезщетения за *временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест* са 7 781,2 хил. лв. Изпълнението на плана е 94% или с 493,6 хил. лв. под планираното. Икономията е в резултат на по-малкия с 8,7% брой изплатени работни дни (с 24 632 бр.) при среднодневно обезщетение 29,97 лв., което е с 3,0% по-високо от планираното. Нарастване на разходите за този вид обезщетения се отчита спрямо 2015 г. (с 697,6 хил. лв.). Изплатените работни дни са с 1,7% повече, а среднодневният размер на обезщетението е с 8,0% по-голям, което сумарно води до повишение на разходите.

3. Разходите за *бременност, раждане и отглеждане на малко дете и осиновяване* през 2016 г. са в размер на 512 003,1 хил. лв., като са по-високи в сравнение с плана за годината с 58 542,5 хил. лв. (с 12,9%) и с 27 443,4 хил. лв. (с 5,7%) от отчетените през 2015 г.

- През 2016 г. разходите за парични обезщетения за *бременност и раждане* са в размер на 355 066,3 хил. лв. или преразходът спрямо плана е 46 325,9 хил. лв. (с

15,0%). Изплатени са 15 008 276 работни дни (с 14,5% повече от планираните) при среднодневно обезщетение 23,66 лв., което е с 0,5% по-високо от планираното. През 2016 г. броят на родените деца е 65 446, при 66 370 бр. през 2015 г. Въпреки по-малкия брой на родените деца спрямо предходната година, броят на изплатените работни дни превишава същия за 2015 г. с 6,0%. Причината за това е ръстът на ползваните обезщетения – 814 340 бр. (800 449 бр. за 2015 г.), което заедно с по-високия среднодневен размер от 23,66 лв. (23,41 лв. за 2015 г.) води до нарастване на разходите за този вид обезщетение спрямо предходната година със 7,1%.

- За обезщетения за *отглеждане на малко дете* са изплатени 156 478,7 хил. лв. или спрямо плана е налице преразход в размер на 12 426,9 хил. лв. (8,6%). Дължи се на изплатените работни дни (10 199 449 бр.), които са с 14,6% повече от планираните за годината, въпреки по-ниското с 5,3% среднодневно парично обезщетение (15,34 лв.) от планираното (16,19 лв.). И спрямо предходната година е налице ръст на разходите от 2,4%, тъй като има увеличение при среднодневния размер (с 0,7%) и при броя на изплатените работни дни (с 1,7%).
- През 2016 г. са изплатени 647 бр. парични обезщетения за *осиновяване на дете от 2 до 5 години*, а разходите за тях възлизат на 458,1 хил. лв. Изпълнението на плана е 68,9%. В сравнение с предходната година, когато са били изплатени 650 бр. обезщетения в размер на 372,4 хил. лв. се наблюдава задържане на техния брой и нарастване на изразходваните средства, което се дължи на по-високия размер на обезщетението.
- В тази група се включват и разходите за парични обезщетения за *трудоустройство поради бременност и кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро*. От предвидените за 2016 г. 3,3 хил. лв., не са изразходвани никакви средства.

4. Отчетените разходи за обезщетения и помощи за *безработица* за годината са 389 972,0 хил. лв. и представляват 28,6% от разходите за обезщетения. Преразходът спрямо плана е с 65 219,9 хил. лв. (20,1%), а нарастването спрямо отчета за 2015 г. с 50 989,3 хил. лв. (15%) повече. От общите разходи за обезщетения за *безработица по КСО* са изразходвани 388 563,5 хил. лв., за *обезщетения по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ – 123,7 хил. лв.*, а за *еднократни парични суми на безработни лица*, които желаят да започнат стопанска дейност на основание чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта са изплатени 1 284,7 хил. лв.

Обезщетения са изплащани средно за годината на 91 979 *безработни лица* (с 0,4% по-висок от планирания брой), а *средния изплатен месечен размер на лице* е 353,32 лв. (с 19,6% по-висок от планирания размер). Средното месечно начислено парично обезщетение за *безработица* за 2015 г. е в размер на 306,22 лв. За нарастването от 47,10 лв. за една година влияние оказва увеличението на минималната работна заплата от началото на 2016 г. (с 10,5 на сто), ръстът на минималните осигурителни прагове (средно с 8,6 на сто) и нарастването на средния осигурителен доход за всички осигурени лица, тъй като тези фактори оказват положително влияние върху дохода от който се изчислява обезщетението.

Увеличението на разходите за изплащане на обезщетения за *безработица* се дължи и на повишаване броя на *безработните лица* с право на обезщетение в по-високо доходните групи, тъй като броят на *безработните лица* с право на обезщетение намалява в сравнение с предходната година макар и минимално.

Новорегистрираните безработни лица с право на обезщетение през 2016 г. са 12 985 бр., което е с 1 173 бр. (с 8,3%) по-малко от 2015 г., когато са наброявали 14 158.

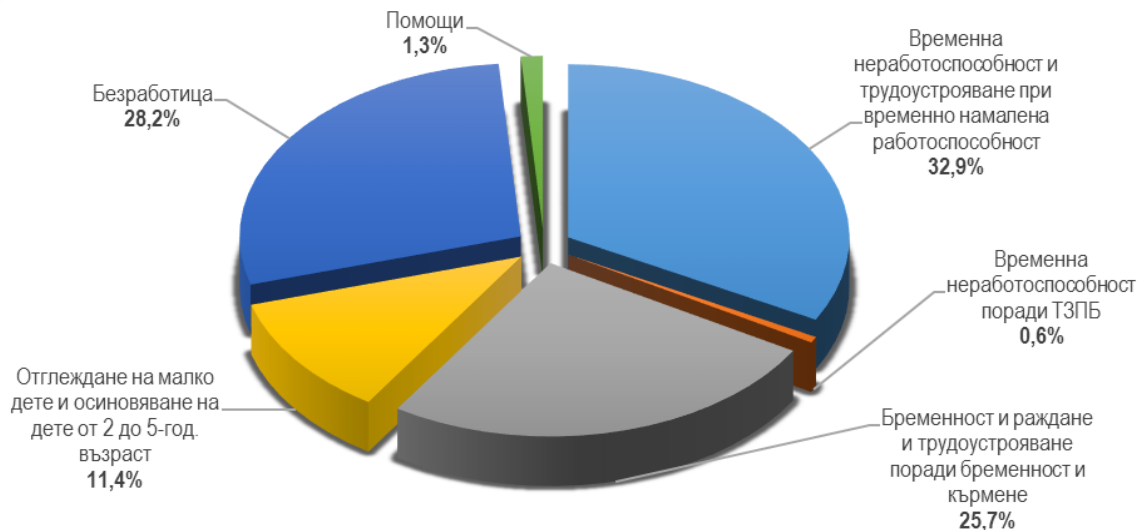
Разходите за парични помощи по КСО са:

1. За *дейността по профилактика и рехабилитация* на осигурените лица за 2016 г. са изразходвани 15 334,1 хил. лв., при планирани 16 216,3 хил. лв. Отчетените средства са с

882,2 хил. лв. (с 5,4%) по-малко от планираните и с 1 086,1 хил. лв. (със 7,6%) повече от изплатените през предходната година.

През 2016 г. през заведенията за профилактика и рехабилитация са преминали 36 746 лица, а за предходната година те са наброявали 39 472 лица. Средният разход за едно лице през 2016 г. е в размер на 417,30 лв., а през 2015 г. е бил 360,97 лв.

2. Анализът на изпълнението на плана по другите видове помощи показва, че за *еднократни помощи при смърт* са изразходвани 2 046,7 хил. лв. и е реализирана икономия спрямо плана в размер на 117,9 хил. лв. (с 5,4%). Изплатени са помощи на 10 388 лица при *среден размер* на помощта от 197,02 лв.

Фигура № 25 : Структура на изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО през 2016 г.

III. РАЗХОДИ ЗА ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ И ЗАЕТОСТ

Разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост за 2016 г. са в размер на 69 702,0 хил. лв. и представляват 0,7% от общите разходи на консолидирания бюджет на ДОО. Спрямо плана са усвоени 92,2% и е реализирана икономия от 5 928,5 хил. лв.

В тях са включени и изплатените, но непланирани 1 399,7 хил. лв. за *дейности за предотвратяване на ТЗ и ПБ* (9,9 хил. лв.), *програми за временна заетост* (448,5 хил. лв.) и *други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетост* (941,3 хил. лв.).

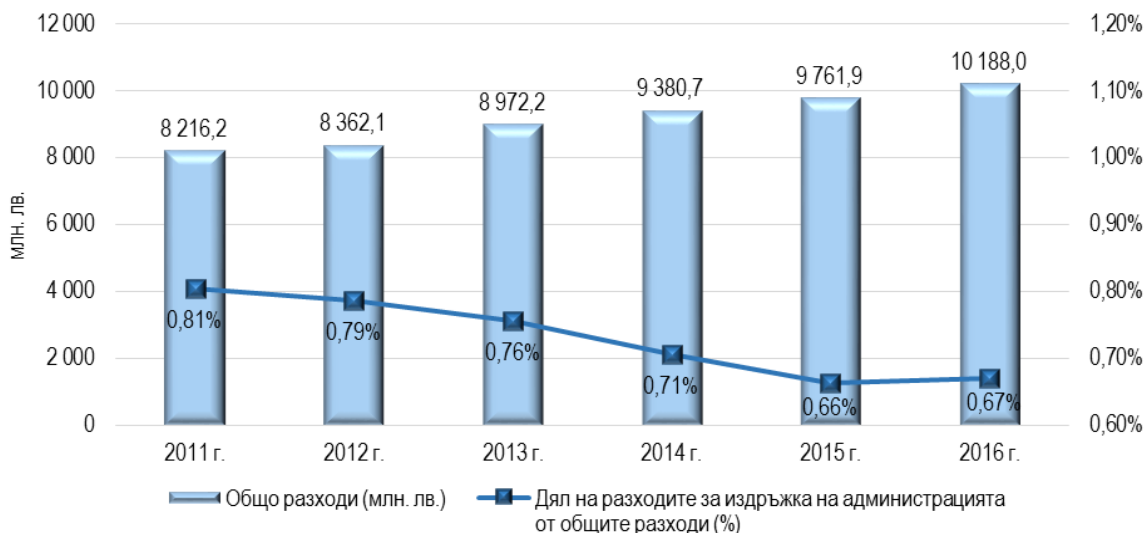
Разходите за службите по социално осигуряване за 2016 г. по отчет са в размер на 68 302,3 хил. лв. и представляват 0,7 на сто от общите разходи на ДОО. Спрямо плана е реализирана икономия от 7 328,2 хил. лв. (9,7 на сто), по-конкретно в:

- Заплати и други възнаграждения и плащания на персонала и осигурителни вноски върху тях – икономия от 543,9 хил. лв. (1,0 на сто) спрямо плана. През 2016 г. Националният осигурителен институт е изпълнявал дейността по администриране на социалното осигуряване с планова щатна численост от 3 542 служители, от които 1 168 наети по трудови правоотношения и 2 374 по служебни правоотношения. Средносписъчният брой на заетите служители по основен щат в администрацията на института към 31 декември 2016 г. е 3 638 служители, от които 1 281 служители наети по трудови правоотношения и 2 357 по служебни правоотношения. Реално заетите служители по ПМС № 66/1996 г. към 31 декември 2016 г. са 173 души;
- Издръжка – икономия от 3 459,0 хил. лв. (23,2 на сто) спрямо плана. По-значителна икономия на разходите спрямо плана се наблюдава при външните услуги с

1 183,6 хил. лв. по-малко (с 16,0 на сто); разходи за вода, горива и енергия – с 887,5 хил. лв. по-малко (с 28,9 на сто); материали – с 855,7 хил. лв. по-малко (с 27,1 на сто);

- Капиталови разходи – икономия от 3 195,8 хил. лв. (52,5 на сто) спрямо плана:
  - По „Основен ремонт на дълготрайни материални активи“ е реализирана икономия е 418,5 хил. лв.
  - По „Придобиване на дълготрайни материални активи“ реализираната икономия е 2 673,8 хил. лв.
  - По „Придобиване на нематериални дълготрайни активи“ спестените средства в размер на 103,5 хил. лв.
- При изразходваните суми за платени данъци, такси и административни санкции и разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности реализираната икономия е в общ размер от 129,5 хил. лв.

Както се вижда от следващата фигура, разходите за издръжка на службите по социално осигуряване, като дял от общите разходи в консолидирания бюджет на ДОО, намаляват през всяка следваща година, спрямо предходната, с изключение на 2016 г. когато дялът се увеличава спрямо предходната година с 0,01 процентен пункт.

Фигура № 26 : Динамика на дела на разходите за издръжка на администрацията на НОИ от разходите в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2011 – 2016 г.

В общите разходи са включени и разходите за отбрана и сигурност и разходите за лихви по заеми. За *отбрана и сигурност* са изплатени 7,6 хил. лв., което е едва 10,2% от планираните средства. Разходите за *лихви по заема* от Световната банка за административната реформа са 2,8 хил. лв. или 83,7% от предвидените.

Предоставени трансфери от ДОО

За уреждане на законово установени обществени отношения с други институции и фондове през 2016 г. от средствата на Държавното обществено осигуряване бяха предоставени следните трансфери:

- На *Агенцията за социално подпомагане* за помощно-технически средства, свързани с увреждания на осигурени лица – 3 146,8 хил. лв. (99,9% от планираните);
- На *фонд „Условия на труд“* – 3 568,7 хил. лв. (89,2% от плана) за мероприятия, свързани с превенция на трудови злополуки и професионални болести;

- На бюджетни организации за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица – 1 686,6 хил. лв., съгласно чл. 114, ал. 1 от Закона за публичните финанси.

Изразходването на средствата, на база получената информация от Агенцията за социално подпомагане и фонд „Условия на труд“ за целевото използване на предоставените трансфери, е както следва:

- ✓ Предоставеният трансфер от НОИ за АСП е изразходван за:
  - помощно-технически средства, свързани с увреждането, на основание чл. 24, т. 5 от КСО – 347,0 хил. лв.;
  - осигуряване с помощно-технически средства по чл. 26, т. 4 от КСО – 2 799,8 хил. лв.
- ✓ Предоставеният трансфер към фонд „Условия на труд“ е изразходван както следва:
  - 2 748,7 хил. лв., за извършване на мероприятия, свързани с предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести, съгласно чл. 24, т. 3 от КСО;
  - 820,0 хил. лв. за мероприятия, свързани с диагностика на професионални болести, съгласно чл. 24, т. 4 от КСО.

ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК

Дефицитът по фондовете на ДОО се финансира с трансфер от държавния бюджет, който се отчита по бюджета на НОИ.

В изпълнението на бюджетите на отделните фондове през 2016 г. се отчете следното¹⁰:

- Фонд „Пенсии“ – при планиран дефицит от 4 351 296,9 хил. лв. е отчетен дефицит от 4 219 043,4 хил. лв. или със 132 253,5 хил. лв. по-нисък от предвидения;
- Фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ – при планиран дефицит от 203 975,5 хил. лв. е отчетен дефицит от 246 671,4 хил. лв. или по-висок с 42 695,9 хил. лв.;
- Фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, който по план е с дефицит от 10,2 хил. лв., завърши с остатък от 40 984,6 хил. лв.;
- Фонд „Трудова злополука и професионална болест“ при планиран излишък от 95 643,6 хил. лв. е отчетен 144 923,7 хил. лв. или по-голям с 49 280,1 хил. лв.;
- Фонд „Общо заболяване и майчинство“ при планиран недостиг от 89 976,1 хил. лв. е отчетен недостиг от 161 582,8 хил. лв. или със 71 606,7 хил. лв. над планирания;
- Фонд „Безработица“ – при планиран дефицит от 102 850,5 хил. лв., е отчетен дефицит от 161 879,2 хил. лв.;
- По бюджета на НОИ (като общ административен фонд) при планиран излишък в края на периода от 4 652 465,6 хил. лв. е отчетен излишък от 4 603 513,5 хил. лв. или с 48 952,1 хил. лв. под планирания.

Дефицитите по фондовете на ДОО в рамките на консолидирания бюджет се финансират с излишъка по бюджета на НОИ.

Общият финансов резултат е равен на наличността в края на периода по отчета на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (245,0 хил. лв. – остатък по валутните сметки на НОИ).

¹⁰ По-пълна информация за крайния резултат по всеки от осигурителните фондове се съдържа в частта „Бюджет на фондовете на ДОО“.

Таблица № 23 : Изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2016 г.		2015 г.	% изпълнение през 2016 г. спрямо:	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2016 г.	Отчет за 2015 г.
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	10 048 408,4	10 192 161,0	9 774 709,7	101,4	104,3
1. Осигурителни приходи	4 971 506,3	5 064 900,7	7 505 937,8	101,9	67,5
1.1. Осигурителни вноски	4 971 506,3	5 064 900,7	4 798 107,4	101,9	105,6
Вноски за работници и служители от работодатели	2 976 968,4	3 093 656,6	2 922 497,2	103,9	105,9
Вноски от работници и служители (лична вноски)	1 654 336,9	1 732 552,8	1 620 487,5	104,7	106,9
Вноски от самонаети лица (самоосигуряващи се лица)	217 201,0	220 851,6	218 128,8	101,7	101,2
Главница по ревизионни актове за начет в приход на ДОО от НАП	7 000,0	4 518,2	4 734,2	64,5	95,4
Приходи от професионални пенсионни фондове по чл.157, ал. 7 и § 4, ал. 4 от ПЗР на КСО	116 000,0	0,0	32 259,8	0,0	0,0
1.2. Трансфери от ДБ в размер на 12% върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година	-	-	2 707 830,4	-	-
2. Недаъчни приходи	12 080,0	174 227,0	52 872,4	1 442,3	329,5
2.1. Приходи и доходи от собственост	6 605,0	6 296,1	5 976,3	95,3	105,4
2.2. Глоби, санкции и наказателни лихви	5 200,0	22 801,7	18 055,5	438,5	126,3
2.3. Други приходи	275,0	145 129,2	28 840,6	52 774,3	503,2
3. Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 065,0	-1 057,0	-954,8	99,2	110,7
4. Получени трансфери от държавния бюджет за ДОО	346 638,7	346 638,7	342 560,0	100,0	101,2
5. Получен допълнителен трансфер от държавния бюджет за покриване на недостига от средства	4 719 248,4	4 603 332,4	1 870 804,6	97,5	246,1
6. Трансфери от МТСП по програми за насърчаване на заетост	-	448,3	259,4	-	172,8
7. Трансфери от МТСП за фонд „Условия на труд“	-	9,9	3 230,2	-	0,3
8. Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	3 661,0	-	-	-
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	10 046 319,4	10 196 372,8	9 770 256,7	101,5	104,4
1. Разходи	10 037 482,8	10 188 000,8	9 761 899,0	101,5	104,4
1.1. Пенсии	8 740 004,1	8 736 973,4	8 445 512,1	100,0	103,5
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т. ч.:	8 356 317,0	8 402 629,0	8 089 957,4	100,6	103,9
- Пенсии за трудова дейност, наследствени пенсии и добавките към тях	7 696 147,3	7 586 773,4	7 355 869,9	98,6	103,1
- Пенсии на лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях	660 169,7	714 881,5	632 147,6	108,3	113,1
- Еднократна допълнителна сума към пенсиите - общо за периода 2010 – 2016 г.	-	100 974,1	101 939,8	-	99,1
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т. ч.:	343 683,0	303 790,1	318 907,7	88,4	95,3
- Пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	328 322,8	290 784,5	304 567,4	88,6	95,5
- Добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отчествената война, както и на наследниците получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отчествената война	5 241,1	4 062,6	5 446,3	77,5	74,6
- Добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	10 114,8	8 938,9	8 890,0	88,4	100,6
- Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	4,2	4,2	4,1	100,0	102,2
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 500,0	1 219,3	492,1	81,3	247,8
Разходи по изплащане (пощенска такса, ДДС и други финансови услуги)	38 504,1	29 335,0	36 154,9	76,2	81,1
1.2. Социални помощи и обезщетения	1 221 769,9	1 381 315,0	1 250 125,2	113,1	110,5
Обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството и карантина	416 810,3	454 127,2	403 085,2	109,0	112,7
Обезщетения за временна неработоспособност поради ТЗПБ	8 274,8	7 781,2	7 083,6	94,0	109,8
Обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	87,0	50,7	87,6	58,2	57,8
Обезщетения за бременност и раждане, трудоустрояване поради бременност и кърмене, отглеждане на малко дете и осиновяване на дете от 2 до 5 години	453 460,6	512 003,1	484 559,7	112,9	105,7
Обезщетения и помощи за безработни	324 752,1	389 972,0	338 982,7	120,1	115,0
Еднократна помощ при смърт	2 164,6	2 046,7	2 076,9	94,5	98,5
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	16 216,3	15 334,1	14 248,1	94,6	107,6
Парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	-	1,4	-	-
1.3. Програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	75 630,5	69 702,0	66 241,0	92,2	105,2
Разходи за персонал	53 942,6	53 398,7	47 396,3	99,0	112,7
- Заплати и възнаграждения за персонала	39 063,6	38 589,3	34 088,6	98,8	113,2
- Други възнаграждения и плащания за персонала	3 720,0	3 684,1	3 522,7	99,0	104,6
- Задължителни осигурителни вноски от работодатели	11 159,0	11 125,2	9 785,0	99,7	113,7
Издържка	14 940,4	11 481,4	11 700,6	76,8	98,1
Членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	110,0	109,2	113,4	99,2	96,3
Капиталови разходи	6 087,5	2 891,7	5 033,0	47,5	57,5
Програми за временна заетост	-	448,5	259,0	-	173,2
Дейности за предотвратяване на ТЗ и ПБ	-	9,9	-	-	-
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	-	941,3	1 277,3	-	73,7
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	421,3	461,4	76,6	91,3
1.4. Отбрана и сигурност	75,0	7,6	1,7	10,2	448,1
1.5. Разходи за лихви	3,3	2,8	19,0	83,7	14,5
2. Предоставени трансфери	8 836,6	8 372,0	8 357,7	94,7	100,2
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	2 089,0	-4 211,8	4 453,0	-201,6	-94,6
ФИНАНСИРАНЕ	-2 089,0	4 211,8	-4 453,0	-201,6	-94,6
Погашения по дългосрочни заеми от банки и финансови институции от чужбина	-2 089,0	-2 084,2	-3 950,5	99,8	52,8
Суми по разчети за поети осигурителни вноски и данъци	-	6 137,9	-4 980,0	-	-123,3
Друго вътрешно финансиране	-	165,4	1 540,2	-	10,7
Наличност в началото на периода	-	236,1	217,3	-	108,6
Наличност в края на периода	-	245,0	236,1	-	103,8
Преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-1,6	-4,6	-	34,8
Депозити и сметки консолидирани в „Единната сметка“ в края на периода	-	-	-2 951,5	-	-

БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е разпределен съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на бюджетната класификация в шест осигурителни фонда: 1) „Пенсии“, 2) „Пенсии за лицата по чл. 69“, 3) „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, 4) „Трудова злополука и професионална болест“, 5) „Общо заболяване и майчинство“, 6) „Безработица“, както и бюджета на НОИ като финансов план за администриране на системата.

ФОНД „ПЕНСИИ“

Бюджетът на фонд „Пенсии“ се формира от приходи, разходи и трансфери от държавния бюджет.

Таблица № 24 : Бюджет на фонд „Пенсии“ за 2016 г.

Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	3 339 019,8	3 459 029,6	103,6
1. Осигурителни приходи	3 338 369,7	3 403 693,7	102,0
1.1. Осигурителни вноски	3 338 369,7	3 403 693,7	102,0
2. Други неданъчни приходи		54 685,8	
3. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	650,1	650,1	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	7 690 316,7	7 678 073,0	99,8
1. Разходи	7 690 274,7	7 678 031,0	99,8
1.1. Пенсии	7 689 757,5	7 677 538,3	99,8
Пенсии за сметка на ДОО	7 654 959,9	7 648 479,9	99,9
Издръжка (пощенска такса, ДДС и др. финансови услуги)	33 297,6	27 839,1	83,6
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 500,0	1 219,3	81,3
1.2. Социални помощи и обезщетения	517,2	492,7	95,3
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	517,2	492,7	95,3
2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	42,0	42,0	100,0
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-4 351 296,9	-4 219 043,4	97,0

1. *Приходите* в бюджета на фонд „Пенсии“ се набират от:

- Осигурителни вноски от осигурители, осигурени и самоосигуряващи се лица;
- Осигурителни вноски и приходи, предвидени в други закони, за осигуряване за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт;
- Суми от държавния бюджет за провеждане на осигуряването на:
  - държавните служители по Закона за държавния служител;
  - родител (осиновител), съпруг (съпруга) или един от родителите на майката или бащата на лицето с увреждане, които са полагали грижи за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ;
- Суми от бюджета на съдебната власт за провеждане на осигуряването на съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители, както и членовете на Висшия съдебен съвет и инспекторите в инспектората към ВСС.

- Суми от държавния бюджет за времето, зачетено за осигурителен стаж при пенсиониране, през което:
  - родител (осиновител), съпруг (съпруга) или един от родителите на майката или бащата на лицето с увреждане са полагали грижи за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ;
  - неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст;
  - периоди на наборна или мирновременна алтернативна служба;
  - уволненият поради задържане от органите на властта, установено впоследствие като неоснователно, е останал без работа.
- Трансфери от държавния бюджет, предвидени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година;
- Такси, лихви и дивиденди, дарения и завещания, както и други източници.

Задължително осигурени във фонд „Пенсии“ на ДОО са всички лица, получаващи доходи от трудова дейност (без лицата по чл. 69 от КСО). Осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ се разпределя между осигурителя и осигуреното лице в съотношение 56 към 44, като за държавните служители осигурителните вноски са изцяло за сметка на държавния бюджет. Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ за 2016 г. се запази на нивото от 2015 г. – 17,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г., при запазено съотношение – 9,9 за сметка на работодателя и 7,9 за сметка на работника и 12,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г., съответно при съотношение 7,1/5,7. За работещите при условията на I или II категория труд и за лицата по чл. 69а, родени преди 1 януари 1960 г., размерът на осигурителната вноска остава – 17,8 на сто и съответно 20,8 на сто, а за родените след 31 декември 1959 г. – 12,8 на сто и 15,8 на сто.

Максималният месечен размер на осигурителния доход за 2016 г. е в размер на 2 600 лв., като остана непроменен от 2015 г. Запази се и минималният осигурителен доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители – 300 лв. Самоосигуряващите се лица текущо през годината се осигуряват върху избран месечен доход между минималния, диференциран съобразно облагаемия им доход за 2014 г. (от 420 лв. до 550 лв.) по скала определена в чл. 9 от ЗБДОО за 2016 г. и максималния месечен осигурителен доход за всички осигурени лица. Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, които не са упражнявали дейност през 2014 г., както и за започналите дейност през 2015 и 2016 г. е 420 лв. С подаването на годишната данъчна декларация за облагане на доходите на физическите лица се определя окончателния размер на осигурителния доход (за предходната година).

Със изменения и допълнения в КСО се извършиха промени във фондовата организация на социалното осигуряване:

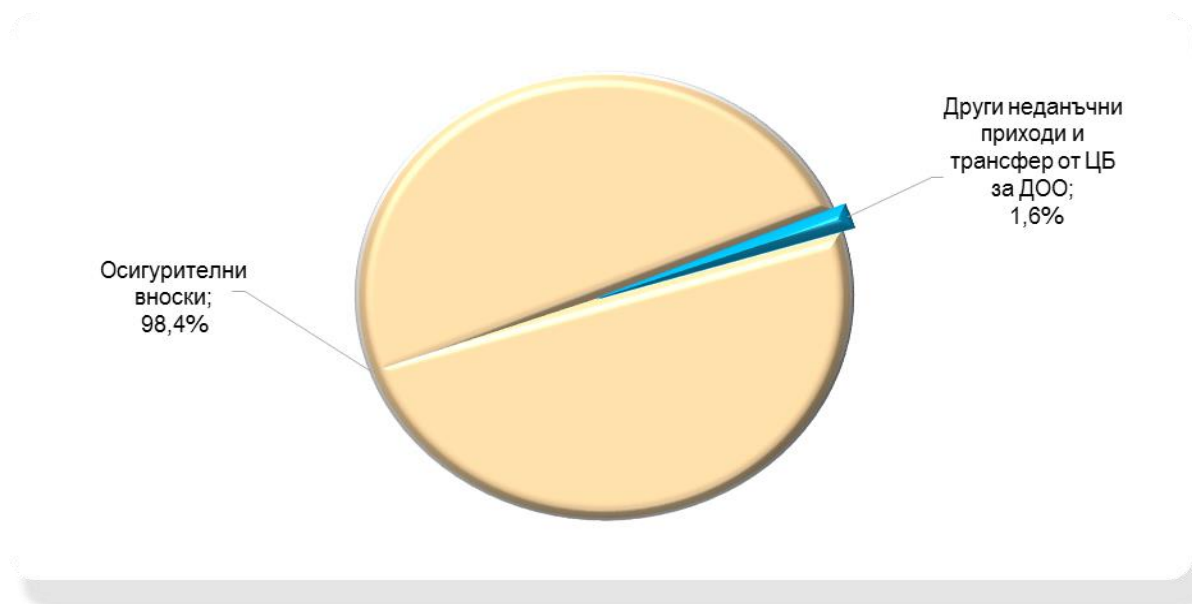
➤ От 1 януари 2016 г. с промяна в чл. 21 от Кодекса за социално осигуряване по отношение на трансферите от държавния бюджет за фонд „Пенсии“ на ДОО, отпадна участието на държавата във финансирането на фонд „Пенсии“ с трансфер в размер на 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица.

➤ Въведе се право на избор за промяна на осигуряване между фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване (ДЗПО) и фондовете „Пенсии“ и „Пенсии за лицата по чл. 69“, с увеличена осигурителна вноска в размера на осигурителната вноска за универсален пенсионен фонд (5 на сто) не по-късно от 5 години преди възрастта на осигурените лица по чл. 68, ал. 1 и ако не им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 46 от КСО). Създаде се и възможност тези лица да могат да възобновят осигуряването си в универсален пенсионен фонд при спазването на определени условия.

➤ На осигурените лица в професионален пенсионен фонд се предостави възможност за избор за промяна на осигуряването си от допълнително задължително пенсионно осигуряване в професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ на ДОО еднократно, с увеличена осигурителна вноска в размера на осигурителната вноска за ППФ и при условие че

не им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или професионална пенсия за ранно пенсиониране (чл. 4в от КСО). Осигурителната вноска във фонд „Пенсии“ на ДОО за тези лица е увеличена с осигурителна вноска в размера на осигурителната вноска за професионален пенсионен фонд за работещите при условията на I и II категория труд.

През 2016 г. всички постъпили приходи и трансфери в бюджета на фонд „Пенсии“ са 3 459 029,6 хил. лв., при планирани 3 339 019,8 хил. лв. Изпълнението в приходната част на фонда спрямо плана възлиза на 103,6% или със 120 009,8 хил. лв. повече от предвидените. Най-значителната част от приходите са постъпленията от осигурителни вноски от работодатели, осигурени лица и самоосигуряващи се, които представляват 98,4 на сто от общите приходи. Останалата част (1,6%) са от други неданъчни приходи и от трансфер от държавния бюджет за ДОО.

Фигура № 27 : Структура на приходите във фонд „Пенсии“ през 2016 г.

В бюджета на фонд „Пенсии“ през 2016 г. са постъпили 3 403 693,7 хил. лв. от осигурителни вноски. Изпълнението спрямо плана е 102,0% или с 65 324,0 хил. лв. повече постъпления от осигурителни вноски.

Другите неданъчни приходи включват приходите от универсални и професионални пенсионни фондове на основание § 51 от ЗИД на КСО (в сила от 15.08.2015 г.), § 4б от ПЗР на КСО и чл. 4в от КСО. Това са натрупаните средства в индивидуалните партии на осигурените лица решили да ги прехвърлят от съответния универсален/професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ на ДОО. За 2016 г. постъпилите акумулирани приходи от осигурителни вноски са в размер на 54 685,8 хил. лв.

За зачитане на осигурителен стаж на различни основания (чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО) са предвидени и усвоени 650,1 хил. лв. трансфер от държавния бюджет. Той се отнася за зачитане на стаж за времето, през което родител (осиновител) или съпруг (съпруга) са полагали грижи за инвалиди с трайно намалена работоспособност над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ; неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст; времето през което лицата са останали без работа поради задържане от органите на властта, установено впоследствие като неоснователно, както и периода през който лицето е изпълнявало наборна или мирновременна алтернативна служба.

2. *Разходите* в бюджета на фонд „Пенсии“ са за изплащане на:

- Пенсии за сметка на ДОО¹¹ и добавките към тях (пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и наследствени пенсии);
- Осъвременяване, индексирание и компенсиране на пенсиите и добавките към тях;
- Парични помощи за профилактика и рехабилитация и други разходи, свързани с пенсионното осигуряване.

Отчетените *разходи и трансфери* по бюджета на фонд „Пенсии“, са в размер на 7 678 073,0 хил. лв. Изпълнението на плана за 2016 г. е 99,8% или е реализирана икономия от 12 243,7 хил. лв.

Общо разходите за пенсии са 7 677 538,3 хил. лв. или с 12 219,2 хил. лв. по-малко от планираните. В тях се включват разходи за пенсии, за издръжка (пощенска такса, ДДС и други финансови услуги) и за капиталови трансфери за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на Европейския съюз, Европейската централна банка и Европейската инвестиционна банка. Този разход представлява 99,99 на сто от всички разходи на фонда.

„*Чистият разход*“ за пенсии в размер на 7 648 479,9 хил. лв. е с 6 480,0 хил. лв. по-малък от планирания. В него са включени изплатените суми за пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване, добавките към тях и разходът за еднократни допълнителни суми, вкл. и за минали години. Към разходите по видове пенсии са включени и разходите за пенсии по международни спогодби и европейски регламенти, в зависимост от вида на изплащаната пенсия.

Разходите за пенсии, без добавките към тях и без изплатените еднократните допълнителни суми, през 2016 г. са 7 547 505,8 хил. лв. и имат следното разпределение по видове пенсии:

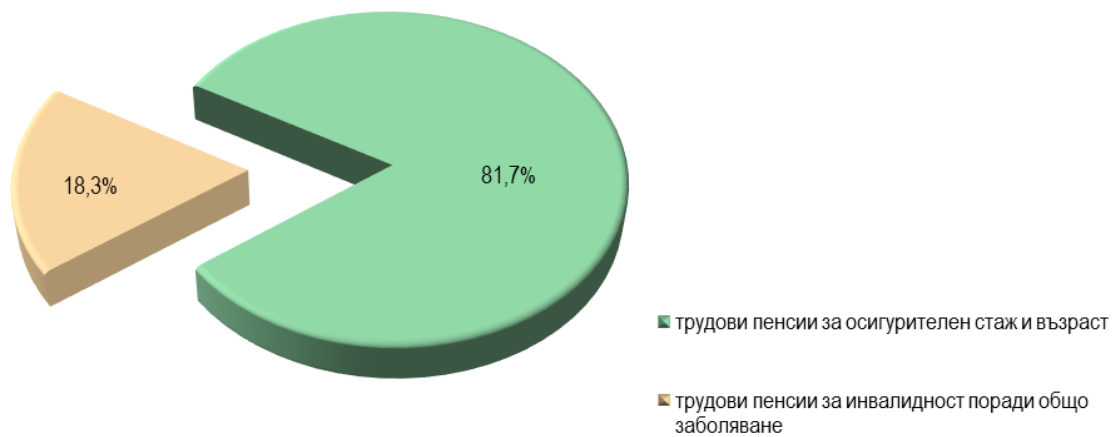
- Най-голямата сума от фонд „Пенсии“ е изплатена за *пенсии за осигурителен стаж и възраст*, включително за пенсии по международни спогодби и пенсии по отменени закони и добавките към тях. Разходът за тях е в размер на 6 167 574,7 хил. лв., което представлява 81,7% от всичките разходи за пенсии през годината.
- Следващият по големина разход е за *пенсии за инвалидност поради общо заболяване* – 1 379 931,1 хил. лв. или 18,3% от всички разходи (фигура № 28).

Издръжката, включваща пощенска такса и ДДС и други финансови услуги за обслужване изплащането на пенсиите, е в размер 27 839,1 хил. лв. Изпълнението спрямо плана (33 289,6 хил. лв.) е 83,6%. Относителният дял на издръжката спрямо общия разход за пенсии е 0,4%.

Към 31 декември 2016 г. има извършени *капиталови трансфери за прехвърляне на пенсионни права* в размер на 1 219,3 хил. лв.

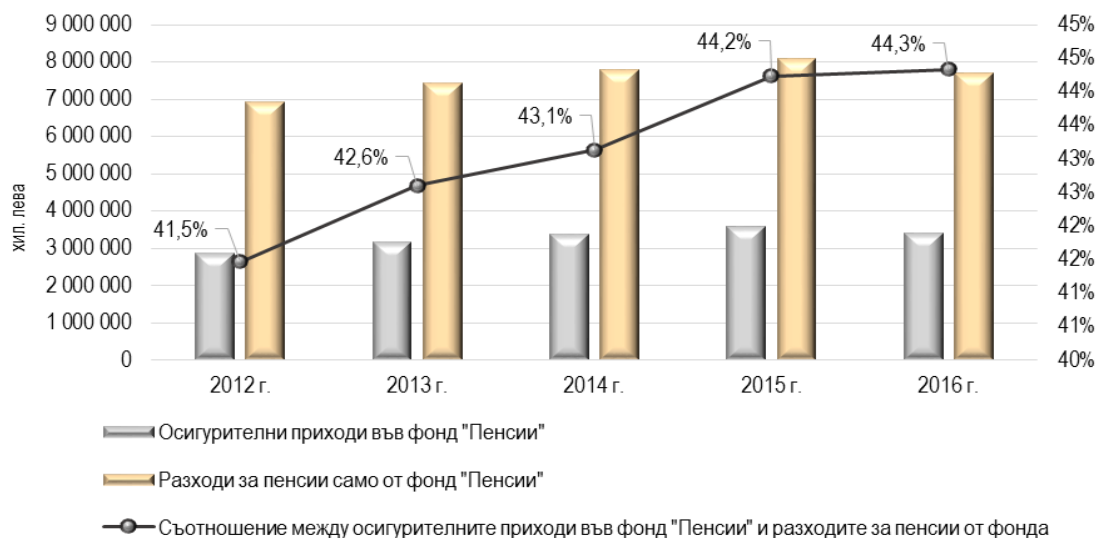
Изплатената сума за финансиране на дейността за *профилактика и рехабилитация* е 0,01% от всички разходи на фонда. За тази дейност през 2016 г. са изразходвани 492,7 хил. лв., при планирани 517,2 хил. лв. или с 24,5 хил. лв. по-малко. Предоставеният *трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия* е в размер на 42,0 хил. лв.

¹¹ От 01.01.2016 г. сумата за изплащане на пенсии за осигурителен стаж и възраст и за инвалидност поради общо заболяване на лицата по чл. 69 от КСО (военнослужещи и приравнените към тях) се покрива от средствата във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“.

Фигура № 28 : Разпределение на разходите за пенсии от фонд „Пенсии“ за 2016 г.

Планираните през 2016 г. осигурителни приходи във фонд „Пенсии“ покриват 43,4% от планираните разходи за пенсии от фонда, вкл. издръжката. *Постъпленията от осигурителни приходи по отчет са обезпечили 44,3% от направените разходи за пенсии и добавки към тях.* Разликата от 0,9 процентни пункта се дължи на сумарния ефект от повече събраните приходи от осигурителни вноски (с 0,2%) и по-малкият разход за пенсии (с 0,2%). През 2012 г. осигурителните приходи¹² са обезпечили 41,5% от направените разходи за пенсии, което е с 2,8 процентни пункта по-малко спрямо 2016 г.

Фигура № 29 : Приходи от осигурителни вноски, покриващи разходите за пенсии от фонд „Пенсии“ на ДОО за периода 2012 – 2016 г.

3. Планираният *дефицит* на фонд „Пенсии“ е 4 351 296,9 хил. лв., а *отчетеният* в края на 2016 г. е 4 219 043,4 хил. лв. Отчетът показва, че дефицитът е със 132 253,5 хил. лв. по-нисък от планирания. Дължи се на постъпилите с 65 324,0 хил. лв. повече от планираните суми от

¹² От осигурителните приходи за периода 2012 – 2015 г. е изключен трансфера от държавния бюджет в размер на 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица през съответната календарна година.

осигурителни вноски, постъпилите приходи от универсални и професионални пенсионни фондове на основание § 51 от ЗИД на КСО, § 46 от ПЗР на КСО и чл. 4в от КСО – 54 685,8 хил. лв., по-малко разходи за пенсии с 12 219,2 хил. лв. и отчетените с 24,5 хил. лв. под очакваните разходи за социални помощи и обезщетения.

ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“

Със Закона за изменение и допълнение на КСО (ДВ бр.61/11.08.2015 г.) се извършиха промени във фондовата организация на социалното осигуряване, като за по-голяма прозрачност по отношение на приходите и разходите в осигурителните фондове от 01.01.2016 г. се създаде отделен фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“. Бюджетът на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ се формира от приходи, разходи и трансфери, предвидени в Закона за бюджета на ДОО за съответната година.

Таблица № 25 : Бюджет на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ за 2016 г.

Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	459 225,7	468 737,8	102,1
1. Осигурителни приходи	459 225,7	411 541,0	89,6
1.1. Осигурителни вноски	459 225,7	411 541,0	89,6
2. Други неданъчни приходи		57 196,8	
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	663 201,2	715 409,2	107,9
1. Разходи	663 200,4	715 408,4	107,9
1.1. Пенсии	663 196,2	715 407,6	107,9
Пенсии за сметка на ДОО	660 093,4	714 804,9	108,3
Издържка (пощенска такса, ДДС и др. финансови услуги)	3 102,8	602,7	19,4
1.2. Социални помощи и обезщетения	4,2	0,8	19,0
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	4,2	0,8	19,0
2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	0,8	0,8	100,0
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-203 975,5	-246 671,4	120,9

1. *Приходите* в бюджета на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ се набират от:

- Осигурителни вноски за лицата по чл. 69 от КСО, а именно:
  - военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и резервисти на активна служба по Закона за резерва на въоръжените сили на Република България;
  - държавните служители по Закона за МВР, по Закона за специалните разузнавателни средства и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража;
  - държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги;
  - държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт;
  - следователите и младши следователите;
  - държавните служители от Държавна агенция „Национална сигурност“;
  - държавните служители от Държавна агенция „Разузнаване“;
  - офицерите и сержантите от Националната служба за охрана;
  - служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“, изпълняващи някои от дейностите по чл. 17, ал. 2, т. 6 от Закона за МВР;
  - служителите на длъжност „водолаз“ в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на МВР.

- Трансфери, предвидени в ЗБДОО за съответната година;
- Лихви и дивиденди.

Задължително осигурените във фонда са лицата работещи в специалните ведомства, които се пенсионират по чл. 69 от КСО. Размерът на осигурителната вноска за тях се запази на нивото от 2015 г. – 40,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г. и 35,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г. Осигурителните вноски за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са изцяло за сметка на държавния бюджет.

Осигурените лица в универсален пенсионен фонд имат право на свободен избор за промяна на осигуряване от допълнително задължително пенсионно осигуряване в универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, с увеличена осигурителна вноска в размера на осигурителната вноска за универсален пенсионен фонд (5 на сто) не по-късно от 5 години преди възрастта по чл. 68, ал. 1 и ако не им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст. На тези лица е предоставена възможност да възобновят осигуряването си от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ в универсален пенсионен фонд при спазването на определени условия.

През 2016 г. всички постъпили приходи и трансфери в бюджета на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са 468 737,8 хил. лв., при планирани 459 225,7 хил. лв. или изпълнението е 102,1%. От тях 87,8% са приходите от осигурителни вноски за лицата по чл. 69 от КСО и 12,2% са постъпилите приходи от универсалните пенсионни фондове на основание § 51 от ЗИД на КСО.

Приходите от осигурителни вноски през 2016 г. са в размер на 411 541,0 хил. лв., което е с 47 684,7 хил. лв. по-малко спрямо планираните за годината.

Другите неданъчни приходи включват приходите от универсалните пенсионни фондове на основание § 51 от ЗИД на КСО за лицата по чл. 69. Това са натрупаните средства в индивидуалните партии на осигурените лица решили да ги прехвърлят от съответния универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО. Постъпилите приходи от УПФ са в размер на 57 196,8 хил. лв.

2. *Разходите* в бюджета на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са за изплащане на:

- Пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и добавките към тях на лицата от специалните ведомства, пенсионирали се по условията на чл. 69 от КСО;
- Осъвременяване на пенсиите на пенсиониралите се по условията на чл. 69 от КСО;
- Помощи за профилактика и рехабилитация за тези лица.

Отчетените *разходи* по бюджета на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са в размер на 715 409,2 хил. лв. Изпълнението на плана е 107,9%, което е преразход с 52 208,0 хил. лв.

Общите разходи за пенсии възлизат на 715 407,6 хил. лв. и са с 52 211,4 хил. лв. по-високи от планираните. В тях се включват разходи за пенсии за сметка на ДОО и издръжката (пощенска такса, ДДС и др. финансови услуги).

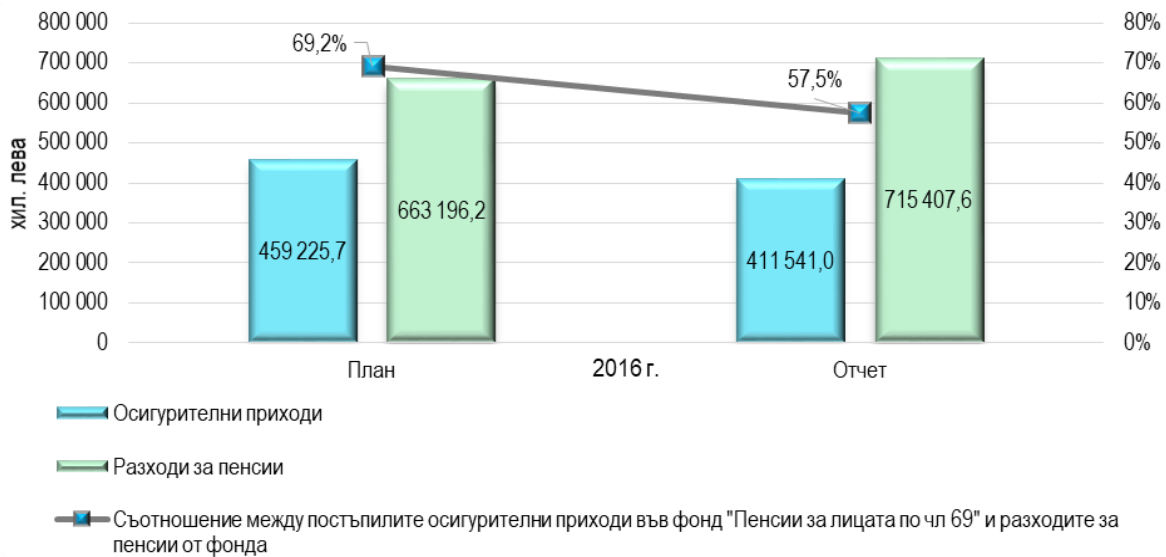
Разходът за пенсии без издръжката през 2016 г. е в размер на 714 804,9 хил. лв., което е преразход с 54 711,5 хил. лв. спрямо заложеното в плана. В него са включени изплатените суми за:

- *Пенсии за осигурителен стаж и възраст* на лицата пенсионирали се по условията на чл. 69 от КСО. Разходът за тях е в размер на 714 517,6 хил. лв., което представлява 99,96% от всички разходи за пенсии;
- *Пенсии за инвалидност поради общо заболяване* на лицата по чл. 69 от КСО. За тях са изплатени 287,3 хил. лв. с дял 0,04% от разхода за пенсии.

Издръжката, включваща пощенска такса и ДДС и други финансови услуги за обслужване изплащането на тези пенсии, е в размер 602,7 хил. лв. Изпълнението спрямо плана е 19,4%, което е с 2 500,1 хил. лв. по-малко от планираната сума. Относителният дял на издръжката спрямо общия разход за пенсии е 0,08%.

За финансиране на дейността за *профилактика и рехабилитация* от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ през 2016 г. са изразходвани 0,8 хил. лв. за парични помощи, при планирани 4,2 хил. лв. или с 3,4 хил. лв. по-малко от предвиденото.

Планираните през 2016 г. осигурителни приходи във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ покриват 69,2% от планираните разходи за пенсии от фонда, вкл. издръжката. *Постъпленията от осигурителни приходи по отчет са обезпечили 57,5% от направените разходи за пенсии и добавки към тях.*

Фигура № 30 : Приходи от осигурителни вноски, покриващи разходите за пенсии от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО през 2016 г.

3. Планираният *дефицит* на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ е 203 975,5 хил. лв., а *отчетеният* в края на 2016 г. е 246 671,4 хил. лв. Отчетът показва, че дефицитът е с 42 695,9 хил. лв. по-висок от планирания. Дължи се на постъпилите с 47 684,7 хил. лв. по-малко от планираните суми от осигурителни вноски, постъпилите приходи от универсални пенсионни фондове на основание § 51 от ЗИД на КСО – 57 196,8 хил. лв., по-високите разходи за пенсии с 52 211,4 хил. лв. и отчетените с 3,4 хил. лв. под очакваните разходи за социални помощи и обезщетения.

ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“

От фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ се изплащат пенсиите, несвързани с осигурителен принос, независещи от полагането на труд и зачитането на стаж, които имат социален характер. Те са вид социално подпомагане, което се определя като пенсия, поради месечната периодичност на изплащането и начина на обслужване – от осигурителната администрация. Фондът се финансира чрез трансфери от държавния бюджет.

1. *Приходите* в бюджета на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ се състоят изцяло от получени трансфери от държавния бюджет, които по план са в размер на 345 588,6 хил. лв. и съответства на отчетения.

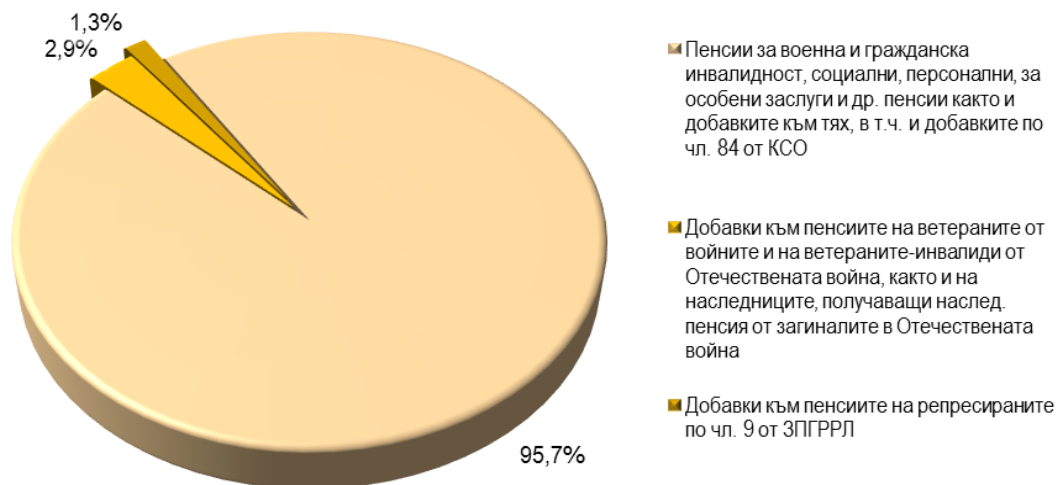
Таблица № 26 : Бюджет на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ за 2016 г.

Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнени е (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	345 588,6	345 588,6	100,0
1. Получени трансфери от държавния бюджет за ДОО	345 588,6	345 588,6	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	345 598,8	304 604,0	88,1
1. Разходи	345 598,0	304 603,2	88,1
1.1. Пенсии	345 588,6	304 586,2	88,1
Пенсии за сметка на държавния бюджет:	343 683,0	303 790,1	88,4
- за пенсии за военна инвалидност, за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отм. ЗП и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и добавките по чл. 84 от КСО	328 322,8	290 784,5	88,6
- за добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествена война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествена война	5 241,1	8 938,9	170,6
- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	10 114,8	4 062,6	40,2
- доб. по чл. 4 от Закона за уреждане на тр. и осиг. права на бълг. граждани	4,2	4,2	100,0
Издръжка (пощенска такса и ДДС)	1 905,6	796,1	41,8
1.2. Социални помощи и обезщетения	9,4	17,0	180,8
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	9,4	17,0	180,8
2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	0,8	0,8	100,0
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-10,2	40 984,6	

2. *Разходите* на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ през 2016 г. възлизат на 304 604,0 хил. лв., или с 40 994,8 хил. лв. по-малко от планираните 345 598,8 хил. лв. Икономията се дължи на изплатените по-малко от планираните суми за пенсии с 41 002,4 хил. лв.

Общият разход за *пенсиите, несвързани с трудова дейност* е 304 586,2 хил. лв., включително пощенска такса и ДДС, което е с 11,9% по-малко от планирания:

- Изплатените суми за *пенсии* поради *военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и други* са 290 784,5 хил. лв. или 88,6 на сто от планираните средства за изплащането на тези пенсии.
- За *добавки към пенсиите* на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествена война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествена война, са изразходвани 8 938,9 хил. лв. като надвишават със 70,6% планираните 5 241,1 хил. лв.
- Средствата изразходвани за *добавки към пенсиите на репресираните лица* по чл. 9 от ЗПГРРЛ са в размер на 8 938,9 хил. лв. (40,2 на сто от планираните).
- *Разходите по изплащането на пенсиите* – пощенска такса и ДДС, са в размер на 796,1 хил. лв. и са с 58,2 на сто по-малко от планираните в ЗБДОО за 2016 г.

Фигура № 31 : Разпределение на разходите за пенсии от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ за 2016 г.

Извършените разходи за изплащане на *парични помощи за профилактика и рехабилитация* от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ възлизат на 17,0 хил. лв. В сравнение с плана има преразход в размер на 7,6 хил. лв.

3. Планирания в *бюджета на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“* дефицит възлиза на 10,2 хил. лв., но в края на 2016 г. фондът завърши с *положителен финансов резултат от 40 984,6 хил. лв.* Причините за отчетения излишък са преведените средства за пенсии от държавния бюджет точно по план и отчетените по-малко разходи за пенсии с 41 002,4 хил. лв. и за социални помощи и обезщетения със 7,6 хил. лв. над планираните.

ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“

Приходите на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ се набират от задължителни осигурителни вноски, които се внасят само от работодателите за наетите от тях лица. И през 2016 г. осигурителната вноска е диференцирана в зависимост от честота и тежестта на трудовите злополуки по групи основни икономически дейности в диапазона от 0,4% до 1,1%. Конкретният размер на осигурителната вноска за всяка група от основните икономически дейности се приема като приложение към Закона за бюджета на ДОО за съответната година. Задължително осигурени за трудова злополука и професионална болест са и лицата, сключили трудов договор на основание 114а, ал. 1 от КТ (работещите по трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа, сключен с регистриран земеделски стопанин за работа за един ден). Морските лица също задължително се осигуряват във фонд „Трудова злополука и професионална болест“, като осигурителната вноска е изцяло за тяхна сметка.

Средствата, които постъпват във фонд „Трудова злополука и професионална болест“, се разходват за изплащане на пенсии, парични обезщетения, помощи, както и за осъвременяване и индексирание на тези плащания; за мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести; за помощно-технически средства, свързани с увреждането и други разходи, произтичащи от осигуряването за този социален риск.

Таблица № 27 : Бюджет на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за 2016 г.

Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	149 788,5	196 111,4	130,9
1. Осигурителни приходи	149 788,5	196 111,4	130,9
1.1. Осигурителни вноски	149 788,5	196 111,4	130,9
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	54 144,9	51 187,7	94,5
1. Разходи	49 794,5	47 271,6	94,9
1.1. Пенсии	41 461,8	39 441,3	95,1
Пенсии за сметка на ДОО	41 263,7	39 344,2	95,3
Издръжка (пощенска такса и ДДС)	198,1	97,1	49,0
1.2. Социални помощи и обезщетения	8 332,7	7 830,3	94,0
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест	8 274,8	7 781,2	94,0
Еднократна помощ при смърт поради тр. злополука и проф. болест	43,3	35,5	81,9
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	5,9	9,3	157,6
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука и проф. болест	8,7	4,3	49,4
2. Трансфери	4 350,4	3 916,1	90,0
2.1. Предоставени трансфери	4 350,0	3 915,7	90,0
- на МТСП за Агенцията за социално подпомагане, съгл. чл. 24, т. 5 от КСО	350,0	347,0	99,2
- на МТСП за ф. "Условия на труд"	4 000,0	3 568,7	89,2
2.2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	0,4	0,4	100
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	95 643,6	144 923,7	151,5

1. Приходите от осигурителни вноски, постъпили във фонд „Трудова злополука и професионална болест“, през 2016 г. са 196 111,4 хил. лв. Те надвишават планираната сума с 46 322,9 хил. лв. или с 30,9%.

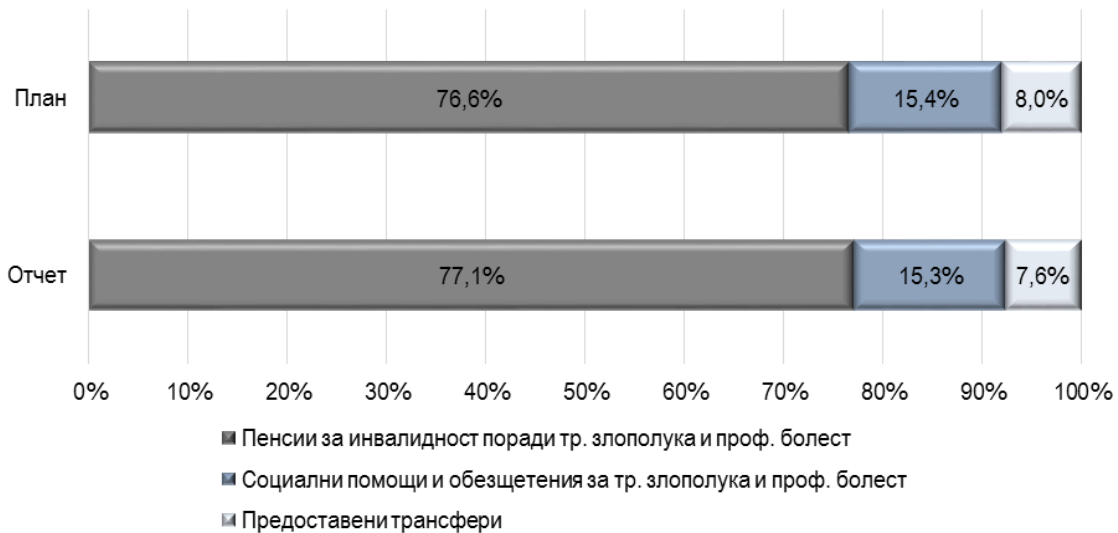
2. Общо разходите и трансферите на фонд „Трудова злополука и професионална болест“, са в размер на 51 187,7 хил. лв. В края на 2016 г. по бюджета на фонда е отчетена икономия от 2 957,2 хил. лв. (5,5%), тъй като планираната сума 54 144,9 хил. лв. надвишава реалните разходи. Чистите разходи (без трансферите) са възлизат на 47 271,6 хил. лв., което е 94,9% от плана.

С най-голям дял от общите разходи на фонд „ТЗПБ“ са тези за изплащане на пенсии, които заедно с разходите по обслужване изплащането на пенсиите, са 39 441,3 хил. лв. Тези суми представляват 77,1% от всички разходи на фонда за 2016 г. Спрямо планираните суми за пенсии (41 461,8 хил. лв.) се отчита икономия в размер на 2 020,5 хил. лв. Разходът за пенсии (без издръжката) е 39 344,2 хил. лв. и е 95,3 на сто от планирания в ЗБДОО за 2016 г. Средствата по обслужване изплащането на пенсиите възлизат на 97,1 хил. лв. (49 на сто от планираните 198,1 хил. лв.).

Следващата по големина група разходи в бюджета на фонд „ТЗПБ“ е за изплащане на социални помощи и обезщетения за трудова злополука и професионална болест. През 2016 г. за тях са изразходвани 7 830,3 хил. лв. (15,3% от всички разходи на фонда). Спрямо планираните 8 332,7 хил. лв. е реализирана икономия в размер на 502,4 хил. лв. или 6 на сто.

- За парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест, са изплатени най-много от средствата на фонда – 7 781,2 хил. лв. Спрямо плана са отчетени с 493,6 хил. лв. (с 5,9 на сто) по-малко разходи за тези обезщетения.

- На наследниците на починалите осигурени лица във фонда се изплаща *еднократна парична помощ при смърт, настъпила вследствие на трудова злополука или професионална болест*. През 2016 г. изразходваните за тази помощ суми са в размер на 35,6 хил. лв.
- Разходът за *профилактика и рехабилитация* от фонд „ТЗПБ“ е 9,3 хил. лв., като има преразход спрямо плана в размер на 3,4 хил. лв.

Фигура № 32 : Структура на разходите и трансферите във фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за 2016 г.

От средствата на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са *предоставени трансфери* на обща стойност 3 915,7 хил. лв. разпределени както следва:

- 347,0 хил. лв. (при планирани 350,0 хил. лв.) на *Агенцията за социална подпомагане* за помощно технически средства, свързани с увреждане, причинено от трудова злополука и/или професионална болест.
- На фонд „Условия на труд“ за подобряване условията на труд и провеждане на мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести са преведени 3 568,7 хил. лв., при планирани 4 000,0 хил. лв.
- За *профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия* са предоставени 0,4 хил. лв., съответстващи на планираните.

3. Бюджетът на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ през 2016 г. завърши с *излишък* в размер на 144 923,7 хил. лв., при планиран 95 643,6 хил. лв. По-големият с 49 280,1 хил. лв. излишък е в резултат от постъпилите с 46 322,9 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски, отчетените по-малко разходи от планираните съответно за пенсии с 2 020,5 хил. лв. по-малко и за социални помощи и обезщетения с 502,4 хил. лв. по-малко и предоставените трансфери с 434,3 хил. лв. под планираните.

ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“

В бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство“ се включват приходите от осигурителни вноски за осигурените лица за общо заболяване и майчинство и разходите за парични помощи и обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, трудоустрояване поради бременност или кърмене, бременност и раждане, отглеждане на малко дете, осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст и трансфер към МТСП за Агенцията за социално подпомагане.

Лицата, които упражняват трудова дейност задължително се осигуряват за общо заболяване и майчинство с вноски за фонд „Общо заболяване и майчинство“. Размерът на осигурителната вноска е 3,5 на сто, а разпределението е съответно 1,4 на сто за сметка на осигуреното лице и 2,1 на сто за сметка на осигурителя. Морските лица също имат задължение да се осигуряват във фонда, като внасят пълния размер на вноската за своя сметка. Самоосигуряващите се лица могат да се осигуряват за този риск по свое желание и осигурителната вноска е изцяло за тяхна сметка върху избрания от тях месечен осигурителен доход. Във връзка с реално получените доходи от трудова дейност, самоосигуряващите се лица определят окончателен размер на осигурителния си доход и годишен осигурителен доход за периодите на упражняване на трудова дейност в рамките на календарната година. Окончателната осигурителна вноска за избраните да се осигуряват за общо заболяване и майчинство, се дължи върху годишния осигурителен доход и в размера за фонд „Общо заболяване и майчинство“.

1. *Постъпленията* в приходната част на бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство“ през 2016 г. са изцяло от *осигурителни вноски* в размер на 825 861,8 хил. лв. В ЗБДОО за 2016 г. са предвидени 802 620,8 хил. лв. или преизпълнението на приходите е с 23 241,0 хил. лв. (2,9 на сто).

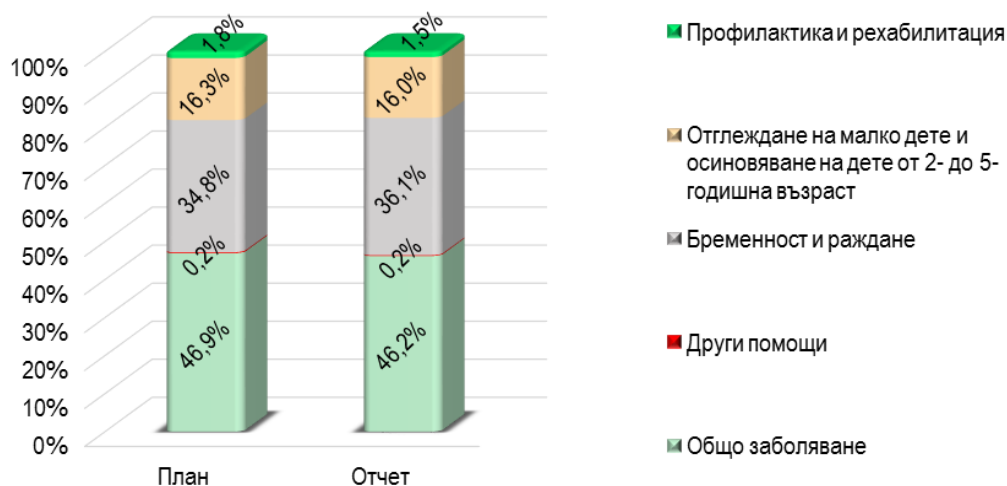
Таблица № 28 : Бюджет на фонд „Общо заболяване и майчинство“ за 2016 г.

Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	802 620,8	825 861,8	102,9
1. Осигурителни приходи	802 620,8	825 861,8	102,9
1.1. Осигурителни вноски	802 620,8	825 861,8	102,9
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	892 596,9	987 444,6	110,6
1. Разходи	888 154,3	983 002,2	110,7
1.1. Социални помощи и обезщетения	888 154,3	983 002,2	110,7
- обезщетения поради общо заболяване	346 802,0	376 855,2	108,7
- обезщетения за гледане на болен и карантина	15 697,3	13 824,2	88,1
- обезщетения поради нетрудови злополуки	54 311,1	63 447,8	116,8
- парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради общо заболяване	78,3	46,4	59,3
- обезщетения при бременност и раждане	308 740,4	355 066,3	115,0
- парични обезщетения при трудоустрояване поради бременност и кърмене	3,3		
- обезщетения за отглеждане на малко дете	144 051,8	156 478,7	108,6
- обезщетения при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст	665,2	458,1	68,9
- еднократна помощ при смърт	2 121,3	2 011,1	94,8
- парични помощи за профилактика и рехабилитация	15 679,6	14 814,3	94,5
- парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0		
2. Предоставени трансфери	4 442,6	4 442,4	100,0
- на МТСП за Агенцията за социално подпомагане съгласно чл. 26, т. 4 от КСО	2 800,0	2 799,8	100,0
- трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	1 642,6	1 642,6	100,0
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-89 976,1	-161 582,8	179,6

2. Извършените *разходи и трансфери* от фонда през 2016 г. са 987 444,6 хил. лв., при планирани 892 596,9 хил. лв. Преразходът е в размер на 94 847,7 хил. лв., което е 10,6 на сто превишение на плана.

Разходите за *социални помощи и обезщетения по КСО* през 2016 г. възлизат на 983 002,2 хил. лв. и са с 10,7 на сто повече от планираните. Те представляват 99,6% от всички разходи и трансфери.

Според отчетните данни с най-голям дял са разходите за изплащане на парични обезщетения поради общо заболяване (46,2%), следвани от паричните обезщетения поради бременност и раждане (36,1%) и обезщетенията за отглеждане на малко дете и осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст (16,0%).

Фигура № 33 : Структура на средствата за обезщетения и помощи от фонд „Общо заболяване и майчинство“ за 2016 г.

❖ *Паричните обезщетения за временна неработоспособност* включват обезщетенията за общо заболяване, за гледане на болен член от семейството и карантина, обезщетенията поради нетрудови злополуки и за парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност. Разходът за тях възлиза на 454 173,6 хил. лв., при планирани 416 888,7 хил. лв. Преразходът за тези обезщетения е 37 284,9 хил. лв. спрямо заложеното в плана или с 8,9% повече.

- Основният вид разход в тази група е за *парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване*. За тях през 2016 г. са изплатени 376 855,2 хил. лв., като преразходът спрямо планираните 346 802,0 хил. лв. е 30 053,2 хил. лв. Дължи се основно на по-високия брой общо изплатени работни дни през 2016 г., спрямо заложеното – с 2 102 720 работни дни повече.
- Преразход се отчита също така при *обезщетенията поради нетрудови злополуки*. Планираната сума е 54 311,1 хил. лв., а са изплатени 63 447,8 хил. лв., или с 16,8% повече. Преразходът е вследствие основно на по-големия брой изплатени работни дни спрямо планираните (с 251 671 работни дни повече), тъй като отчетеният среднодневен размер на обезщетението е по-висок само с 1,23 лв. от очаквания.
- При другите два вида обезщетения – *за гледане на болен член от семейството и карантина и при паричните обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност* се отчита икономия. За обезщетения за гледане на болен член от семейството и карантина през 2016 г. са изплатени 13 824,2 хил. лв., а за трудоустрояване при временно намалена работоспособност – 46,4 хил. лв. Изпълнението на плана за тези обезщетения съответно е 88,1 на сто и 59,3 на сто.

❖ Изплатените средства за *обезщетения поради бременност и раждане* са 355 066,3 хил. лв., като сумата превишава планираните 308 740,4 хил. лв. с 15 на сто.

Преразходът от 46 325,9 хил. лв. се дължи основно на по-високия брой изплатени работни дни за този риск, които са с 1 896 308 работни дни повече от планираните. Отчетеният среднодневен размер на паричното обезщетение е по-висок само с 0,11 лв. от планирания и влиянието му върху разходите не е съществено.

❖ За доплащане разликата при трудоустрояване поради *бременност и кърмене и за трудоустрояване поради напреднал етап на лечение ин-витро* при планирани 3,3 хил. лв., през 2016 г. не е отчетен разход.

❖ За обезщетения за *отглеждане на малко дете* са изплатени 156 478,7 хил. лв., при план от 144 051,8 хил. лв. или преразходът е с 8,6% (12 426,9 хил. лв.). По-високите разходи спрямо планираните за този вид обезщетения също се дължат на изплатените с 1 301 562 повече работни дни.

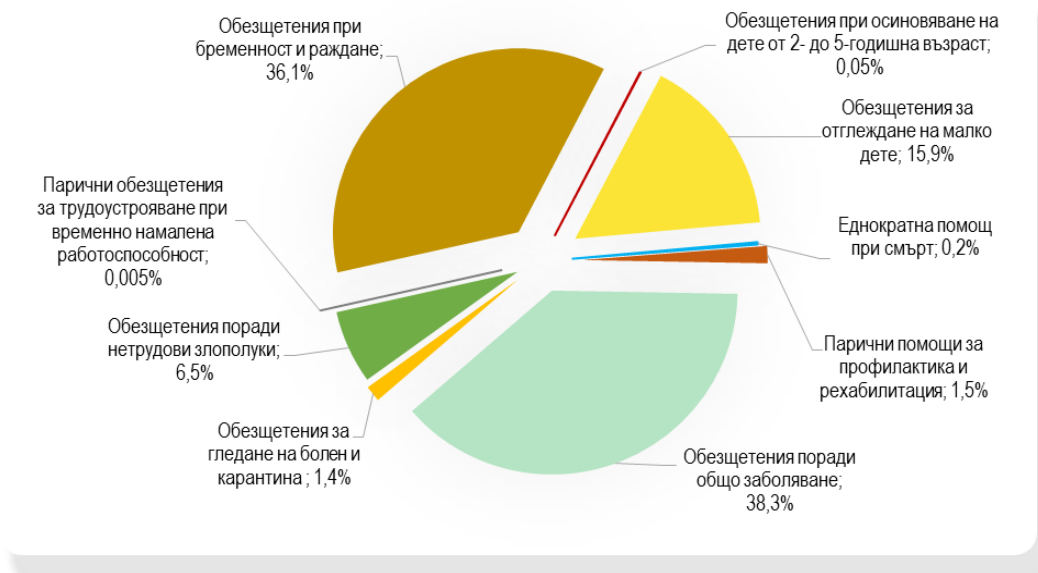
❖ През 2016 г. изразходваните средства за обезщетения при *осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст* възлизат на 458,1 хил. лв. при планирани 665,2 хил. лв. За този вид обезщетения е реализирана икономия от 207,1 хил. лв.

❖ При разходите за *парични помощи за профилактика и рехабилитация* от фонд „Общо заболяване и майчинство“ се отчита икономия от 5,5%, тъй като през 2016 г. са изплатени 14 814,3 хил. лв., при планирани 15 679,6 хил. лв.

❖ За *еднократни помощи при смърт* изразходваната сума е 2 011,1 хил. лв., а за *парични помощи при инвалидност*, когато няма основание за отпускане на пенсия през 2016 г. не е отчетен разход.

Предоставеният трансфер от ДОО на Министерство на труда и социалната политика за Агенцията за социално подпомагане, съгласно чл. 26, т. 4 от КСО, за *осигуряване на помощно-технически средства*, е в размер на 2 799,8 хил. лв., при планирани 2 800 хил. лв.

Освен него е предоставен трансфер за *профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия* в размер на 1 642,6 хил. лв.

Фигура № 34 : Структура на разходите за социални помощи и обезщетения от фонд „Общо заболяване и майчинство“ през 2016 г.

3. В бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство“ през 2016 г. е планиран дефицит от 89 976,1 хил. лв., а в края на годината е отчетен 161 582,8 хил. лв., което е със 71 606,7 хил. лв. над планирания. По-високият дефицит е резултат от отчетените повече приходи от осигурителни вноски с 23 241,0 хил. лв., по-високи разходи за обезщетения с 94 847,9 хил. лв. и предоставените с 0,2 хил. лв. по-малко трансфери в сравнение с планираните.

ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“

Осигурени в този фонд са всички лица, работещи по трудови и служебни правоотношения. Размерът на осигурителната вноска за фонд „Безработица“ е 1 на сто и се разпределя между работодател и осигурен в съотношение 60:40.

Не се осигуряват за безработица лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, тъй като в съответните програми това не е предвидено. Без вноска за този осигурителен фонд са и членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията, включително и тези, които са избрани в органите на управление на кооперацията и с тях не са сключени трудови правоотношения. Друга категория лица, които не се осигуряват за безработица са работещите без трудово правоотношение по договор с възложител, както и самоосигуряващите се лица.

Морските лица се осигуряват за безработица по свое желание, като внасят осигурителна вноска за своя сметка.

Приходите на фонд „Безработица“ се набират от осигурителни вноски, трансфери от държавния бюджет и други източници. От фонда се изплащат обезщетения за безработица на лица, останали без работа и отговарящи на условията за получаването им по КСО и на основание чл. 230 и 231 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВСРБ).

По данни на Агенцията по заетостта средногодишният брой на регистрираните безработни лица през 2016 г. е 284 707 души. В сравнение с 2015 г., когато са били 330 816 души, те са намалели с 46 109 души (13,9%). От тях през 2016 г. НОИ е изплащал обезщетения на 91 979 безработни лица.

Таблица № 29 : Бюджет на фонд „Безработица“ за 2016 г.

Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	221 901,6	228 092,8	102,8
1. Осигурителни приходи	221 501,6	227 692,8	102,8
1.1. Осигурителни вноски	221 501,6	227 692,8	102,8
2. Получени трансфери от ДБ	400,0	400,0	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	324 752,1	389 972,0	120,1
1. Разходи	324 752,1	389 972,0	120,1
1.1. Обезщетения и помощи за безработни	324 752,1	389 972,0	120,1
Обезщетения за безработица по КСО	324 352,1	388 563,5	119,8
Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от ЗОВС на РБ	400,0	123,7	30,9
Еднократно изплатени обезщетения за безработица – чл. 47 от ЗНЗ	0,0	1 284,8	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-102 850,5	-161 879,2	157,4

1. Общо постъпилите през 2016 г. *приходи и трансфери* в бюджета на фонд „Безработица“ са 228 092,8 хил. лв., от които 227 692,8 хил. лв. са приходите от осигурителни вноски и 400 хил. лв. са трансфер от държавния бюджет за обезщетения по чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ. По план приходите и трансферите са 221 901,6 хил. лв. Преизпълнението общо е с 2,8%, което се дължи на по-високите с 6 191,2 хил. лв. приходи от осигурителни вноски спрямо планираните.

2. Отчетените *разходи за изплащане на обезщетения и помощи за безработни* са в размер на 389 972,0 хил. лв. Спрямо плана е налице преразход от 65 219,9 хил. лв. (с 20,1 на сто). Преразходът се дължи на промяна в структурата на безработните лица с право на парично обезщетение за безработица от по-ниско доходните групи към лицата с по-високи доходи, в резултат на увеличение броя на лицата с изплатени обезщетения по Европейски регламенти. През 2016 г. са изплатени обезщетения средно на 91 979 безработни лица (с 0,4% повече от

планираните) със *средно изплатено обезщетение* на едно лице 353,32 лв., което е с 19,6% повече от планирания размер.

За парични обезщетения за *безработица по КСО* през годината са изразходвани 388 563,5 хил. лв. или с 64 211,4 хил. лв. повече от планираните. Сумата за обезщетения по чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ е в размер на 123,7 хил. лв., което е едва 30,9 на сто изпълнение на плана и е реализирана икономия от 276,3 хил. лв.

Разходът за *еднократно изплатени обезщетения за безработица* на лица, които искат да започнат самостоятелен бизнес (по условията на чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта) е 1 284,8 хил. лв.

3. За фонд „Безработица“ при планиран дефицит от 102 850,5 хил. лв., е отчетен дефицит в размер на 161 879,2 хил. лв. По-високият дефицит се дължи на постъпилите с 6 191,2 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски и по-високите разходи за обезщетения за безработица с 65 219,9 над планираните.

БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

Бюджетът на Националния осигурителен институт е част от консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обезпечава неговото администриране на централно ниво и на територията на страната. Разработва се по приходните и разходните параграфи на бюджетната класификация и включва неданъчни приходи, разходи за административната издръжка на института, трансфери между бюджета на НОИ и други бюджети и външно финансиране.

1. Общо *приходите и трансферите* в бюджета на НОИ през 2016 г. са 4 668 739,0 хил. лв., което е с 61 524,4 хил. лв. по-малко от планираните в Закона за бюджета на ДОО за 2016 г.

Таблица № 30 : Бюджет на Националния осигурителен институт за 2016 г.

Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	4 730 263,4	4 668 739,0	98,7
1. Неданъчни приходи	12 080,0	62 344,4	516,1
1.1. Приходи и доходи от собственост	6 605,0	6 296,1	95,3
Нетни приходи от продажба на услуги, стоки и продукция	5 380,0	5 529,7	102,8
Приходи от наеми на имущество	180,0	51,0	28,3
Приходи от лихви по текущи банкови сметки	5,0	0,5	10,5
Приходи от други лихви	1 040,0	714,8	68,7
1.2. Глоби, санкции и наказателни лихви	5 200,0	22 801,7	438,5
1.3. Други неданъчни приходи	275,0	33 246,6	12089,7
2. Внесени ДДС и др. данъци върху продажбите	-1 065,0	-1 057,0	99,2
3. Получени допълнителни трансфери от държавния бюджет за покриване на недостига от средства	4 719 248,4	4 603 332,4	97,5
4. Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	448,3	
5. Трансфери от МТСП за фонд „Условия на труд“	-	9,9	
6. Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	3 661,0	
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	75 708,8	69 682,3	92,0
1. Разходи	75 708,8	69 712,4	92,1
1.1. Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	75 630,5	69 702,0	92,2
Заплати и възнаграждения за персонала	39 063,6	38 589,3	98,8
Други възнаграждения и плащания за персонала	3 720,0	3 684,1	99,0
Задължителни осигурителни вноски от работодатели	11 159,0	11 125,2	99,7
Издръжка	14 940,4	11 481,4	76,8
Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	110,0	109,2	99,2
Капиталови разходи	6 087,5	2 891,7	47,5
Програми за временна заетост	-	448,5	
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	-	941,3	
Дейности за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести	-	9,9	
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	421,3	76,6
1.2. Отбрана и сигурност	75,0	7,6	10,2
1.3. Разходи за лихви по заеми от банки и финансови институции от чужбина и други разходи за лихви към местни лица	3,3	2,8	83,7
2. Предоставени трансфери	-	-30,1	
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	4 654 554,6	4 599 056,7	98,8
IV. ФИНАНСИРАНЕ	-4 654 554,6	-4 599 056,7	98,8
Погашения по дългосрочни заеми от банки и финансови институции от чужбина	-2 089,0	-2 084,2	99,8
Суми по разчети за поети осигурителни вноски и данъци	-	6 137,9	-
Друго вътрешно финансиране	-	165,4	-
Наличност в началото на периода	-	236,1	-
Наличност в края на периода	4 652 465,6	4 603 513,5	98,9
В т. ч. преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-1,6	-

1.1. В бюджета на НОИ са постъпили *62 344,4 хил. лв. неданъчни приходи* или с 50 264,4 хил. лв. повече спрямо плана.

- При приходите от *глоби, санкции и наказателни лихви* има преизпълнение на плана със 17 601,7 хил. лв. При планирани 5 200,0 хил. лв. са събрани *22 801,7 хил. лв.*

- *Преизпълнението при другите неданъчни приходи* основно се дължи на постъпилите 32 062,8 хил. лв., които представляват прехвърлените /възстановените акумулирани средства от осигурителни вноски по чл. 46 от ЗИД на КСО, които не са планирани в ЗБ на ДОО за 2016 г. По план другите приходи са в размер на 275,0 хил. лв., а са отчетени 33 246,6 хил. лв.

1.2. Получената *допълнителна субсидия от държавния бюджет за покриване на недостига от средства е в размер на 4 603 332,4 хил. лв.* Планираният трансфер в ЗБДОО за 2016 г. е 4 719 248,4 хил. лв. или са преведени със 115 916,0 хил. лв. по-малко от планираните. Постъпилите трансфери от други бюджетни организации в бюджета на НОИ през 2016 г. са, както следва: 448,3 хил. лв. от МТСП по програми за осигуряване на заетост, от МТСП за фонд „Условия на труд“ – 9,9 хил. лв. и 3 661,0 хил. лв. от трансфери за поети осигурителни вноски и данъци.

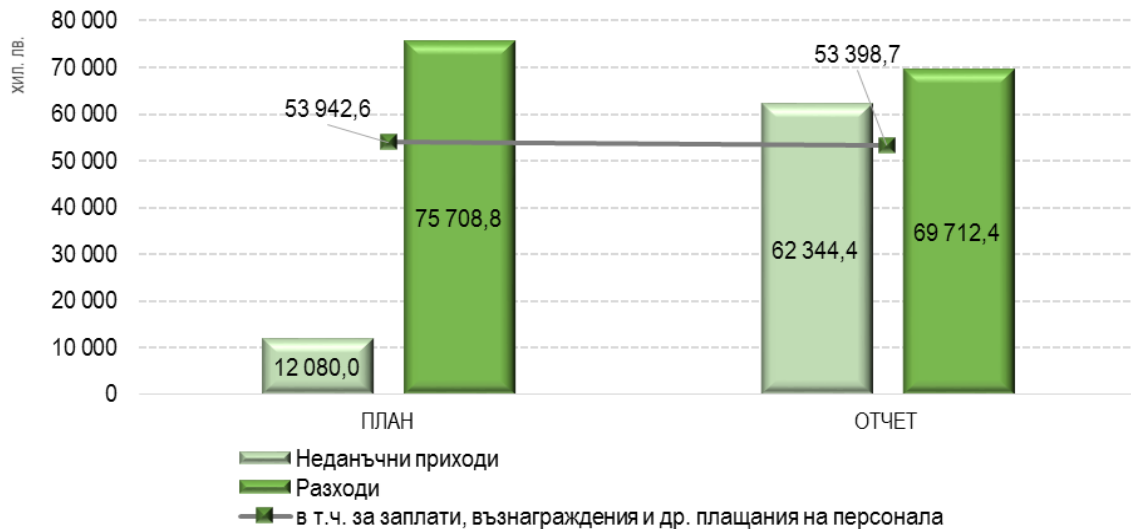
2. Разходите в бюджета на НОИ се утвърждават от Надзорния съвет по предложение на управителя на НОИ. През 2016 г. *отчетените разходи* в бюджета на НОИ са 69 712,4 хил. лв. Спрямо плана са усвоени 92,1% или е реализирана икономия от 5 996,4 хил. лв.

2.1. За *програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост* са изразходвани 69 702,0 хил. лв. Спрямо плана е реализирана икономия от 5 928,5 хил. лв. или 7,8 на сто. *Разходите за издръжка на службите по социално осигуряване* през 2016 г. са 68 302,3 хил. лв. и представляват 0,7 на сто от общите разходи на ДОО. Реализираната икономия спрямо плана е в размер на 7 328,2 хил. лв. или 9,7 на сто, по-конкретно при:

- *Разходите за заплати, възнаграждения, осигурителни вноски и други плащания за персонала*, които са с най-голям дял – 76,6% от всички разходи за служби по социално осигуряване, по план са 53 942,6 хил. лв., а са изразходвани 53 398,7 хил. лв. или е реализирана икономията от 543,9 хил. лв.
- *Издръжка* (платени данъци, вода, горива и електроенергия, текущ ремонт, материали, външни услуги и др.) – при тези разходи е отчетена *икономия* в размер на 3 459,0 хил. лв. От планираните в Закона за бюджета на ДОО за 2016 г. 14 940,4 хил. лв. са усвоени 76,8% (11 481,4 хил. лв.). По отчета на разходите за издръжка спрямо плана, по-значителна икономия има при: външните услуги с 1 183,6 хил. лв., горива, енергия и вода – с 887,5 хил. лв., материали – с 855,7 хил. лв. и при разходите за командировки – със 126,0 хил. лв. по-малко.
- При *капиталовите разходи* през 2016 г. реализираната *икономия* възлиза на 3 195,8 хил. лв. или изпълнението на плана е 47,5% от планираните 6 087,5 хил. лв.

За програми за временна заетост, други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта и за дейности за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести са разходвани 1 399,7 хил. лв., което представлява 2,0 на сто от отчетените разходи в бюджета на НОИ.

2.2. Изразходваната сума за *отбрана и сигурност* е 7,6 хил. лв., което е значително под планираните 75,0 хил. лв.

Фигура № 35 : Бюджет на НОИ и разходи за възнаграждения на персонала за 2016 г.

3. По бюджета на НОИ (като общ административен фонд), при планиран *излишък* в края на 2016 г. от 4 654 554,6 хил. лв. е отчетен 4 599 056,7 хил. лв. или с 55 497,9 хил. лв. по-малко.

Като се включат операциите по финансирането и бюджетния остатък от 2015 г., *наличността в бюджета на НОИ* в края на годината възлиза на 4 603 513,5 хил. лв. или 48 952,1 хил. лв. под планираната сума (4 652 465,6 хил. лв.).

Наличните дефицити по фондовете на ДОО се финансират с *излишъка* по бюджета на НОИ (-4 219 043,4 – 246 671,4 + 40 984,6 + 144 923,7 – 161 582,8 – 161 879,2 + 4 603 513,5 = 245,0).

УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД

Учителският пенсионен фонд (УчПФ) е първият у нас професионален пенсионен фонд, създаден през м. март 1996 г. със Закона за фонд „Обществено осигуряване“. Годишният бюджет на Учителския пенсионен фонд се приема със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година като приложение към него и не се включва в консолидирания бюджет на ДОО. Първостепенен разпоредител със средствата на Учителския пенсионен фонд е управителят на Националния осигурителен институт, а второстепенни разпоредители са ръководителите на териториалните поделения на НОИ. Администрирането на фонда се извършва от Националния осигурителен институт, като от 2006 г. осигурителните вноски за УчПФ се събират от Националната агенция за приходите. Осигурени във фонда лица са заетите на педагогически длъжности в системата на образованието. Учителският пенсионен фонд е пенсионна схема от разходопокривен тип. Годишните приходи от осигурителни вноски на УчПФ за над 20 годишния период на съществуването му превишават разходите на фонда, което позволява инвестиране на свободните средства по депозитни сметки в Българската народна банка или за придобиване, на първичния пазар или чрез Министерството на финансите, на държавни ценни книжа (ДЦК). Броят на бенефициентите на плащания (пенсии и добавки) от фонда и стойността на неговите активи постоянно нарастват.

Учителският пенсионен фонд е професионална пенсионна схема за ранно пенсиониране за педагогическия персонал зает в системата на образованието (наричани по-нататък учители). Поради влиянието на множество фактори върху здравословното и психическо състояние на лицата, упражняващи учителска професия, законът позволява облекчени условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст за тази категория лица. Със Закона за изменение и допълнение на КСО (ДВ бр. 61, 11 август 2015 г.), се отмени преходната

разпоредба на § 5 от КСО и се прие новият чл. 69в от КСО (в сила от 1.01.2016 г.), с който се уреди трайно правото на пенсиониране на учителите.

Работодателят в лицето на училищата и детските градини (държавни, общински и частни) и обслужващите звена (извънучилищни педагогически учреждения и учреждения със социално предназначение) осигурява изцяло за своя сметка всички учители и възпитатели, заети в системата на образованието. Осигурителната вноска се начислява и се внася върху брунтните трудови възнаграждения на учителите и е в нормативно определен размер 4,3 на сто за 2016 г.

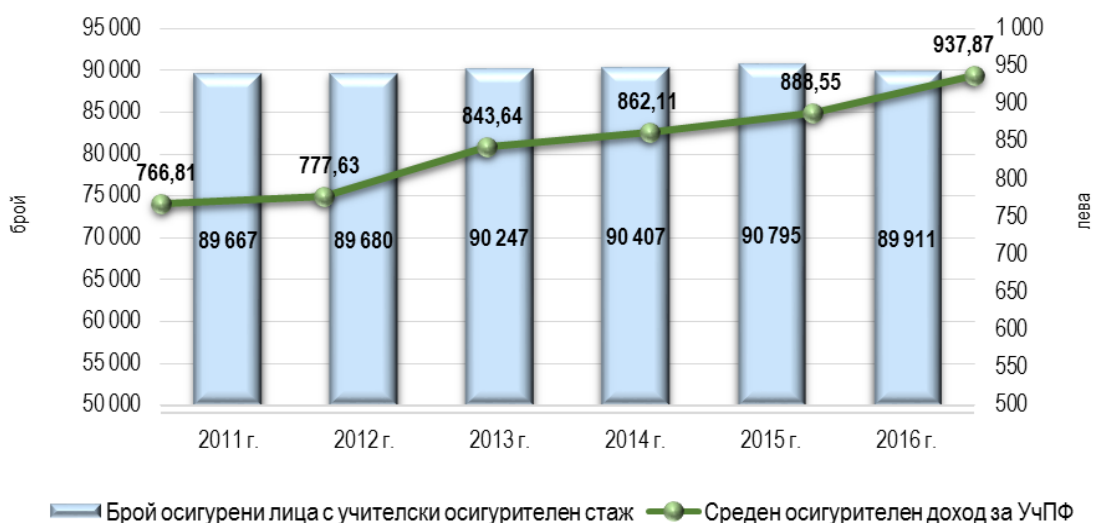
В следващата таблица са представени основните параметри по отчета на бюджета на УчПФ през 2015 и 2016 г. и сравнението между тях.

Таблица № 31 : Натурални показатели на Учителския пенсионен фонд за 2015 и 2016 г.

Показатели	2015 г.	2016 г.	% изпълнение спрямо 2015 г.
Средногодишен брой осигурени лица	90 795	89 911	99,0%
Средногодишен осигурителен доход за учителите (лв.)	888,55	937,87	105,6%
Процент на осигурителната вноска (%)	4,3	4,3	-
Брой на пенсиониращите се по-рано учители, съгласно чл. 69в, ал. 2 от КСО към 31.12. на съответната година.	1 692	1 951	115,3%
Среден месечен размер на намалената пенсия, съгласно чл. 69в, ал. 2 от КСО към 31.12. на съответната година (лв.).	323,07	335,93	104,0%
Брой на учителите, получаващи добавки, съгласно чл. 69в, ал. 3 от КСО към 31.12. на съответната година.	20 567	22 883	111,3%
Среден размер на добавката на учител към 31.12. на съответната година (лв.).	62,35	66,92	107,3%
Брой на пенсиониращите се учители, съгласно чл. 69в, ал. 4 от КСО към 31.12. на съответната година.	122	158	129,5%
Среден месечен размер на получената пенсия, съгласно чл. 69в, ал. 4 от КСО към 31.12. на съответната година (лв.).	269,50	277,53	103,0%

Осигурени лица и осигурителен доход

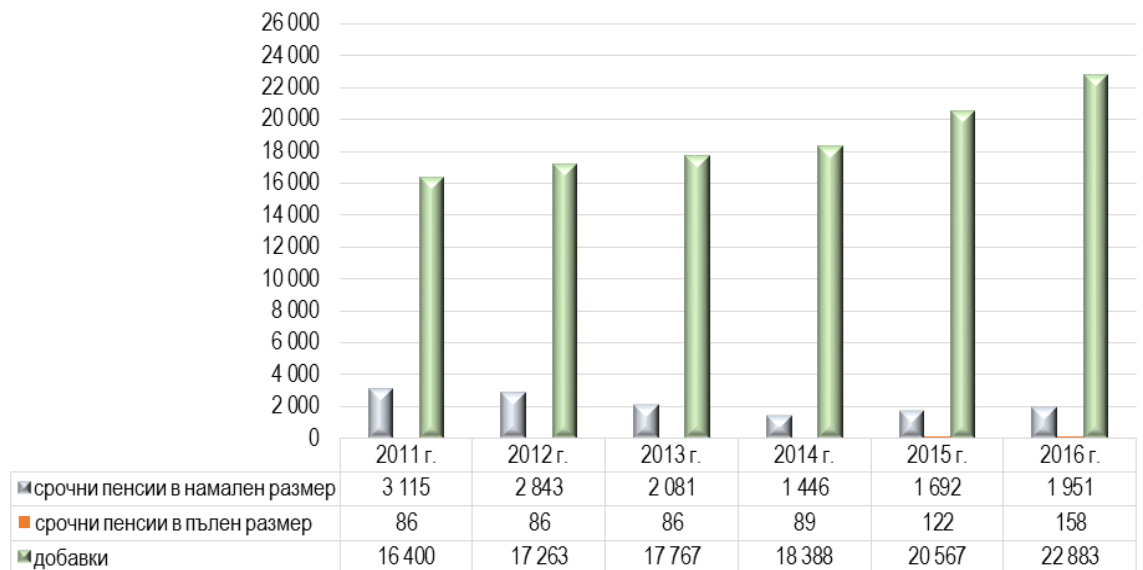
Отчетеният средногодишен брой учители, за които са превеждани осигурителни вноски в УчПФ през 2016 г., е 89 911 лица, което е със 128 лица по-малко от планирания брой и с 884 (1%) по-малко от броят им през 2015 г.

Фигура № 36 : Брой осигурени лица за УчПФ и среден осигурителен доход, за периода 2011 – 2016 г.

Средногодишният отчетен осигурителен доход за учителите за 2016 г. е 937,87 лв., като увеличението е с 5,5 на сто спрямо 2015 г. и с 25,4 на сто повече от този на всички осигурени лица в ДОО за 2016 г. (747,72 лв.). Изпреварващото нарастване на средногодишния доход на учителите се обуславя от системата на делегираните бюджети, което дава право на директорите на училищата да заделят голяма част от тях за възнаграждения и да определят индивидуалните възнаграждения въз основа на преподавателската натовареност и численост на персонала, както и в следствие на увеличението на учителските заплати от 1 октомври 2015 г.

Съгласно действащото през 2016 г. законодателство, осигурените лица в Учителския пенсионен фонд имат право на срочни пенсии в намален размер, пенсии в пълен размер или на добавка за тези, които не са се възползвали от правото на ранно пенсиониране.

Фигура № 37 : Брой пенсии и добавки, изплащани от УчПФ, за периода 2011 – 2016 г. към 31.12. на съответната година

Срочни пенсии в намален размер

На учителите, пенсионирали се по условията на чл. 69в, ал. 2 от КСО (до края на 2015 г. се пенсионираха по условията на § 5, ал. 1 от ПЗР на КСО) се изплаща срочна пенсия за ранно пенсиониране от Учителския пенсионен фонд. За да възникне правото на ранно пенсиониране на учителите са необходими две предпоставки, които трябва да са налице едновременно:

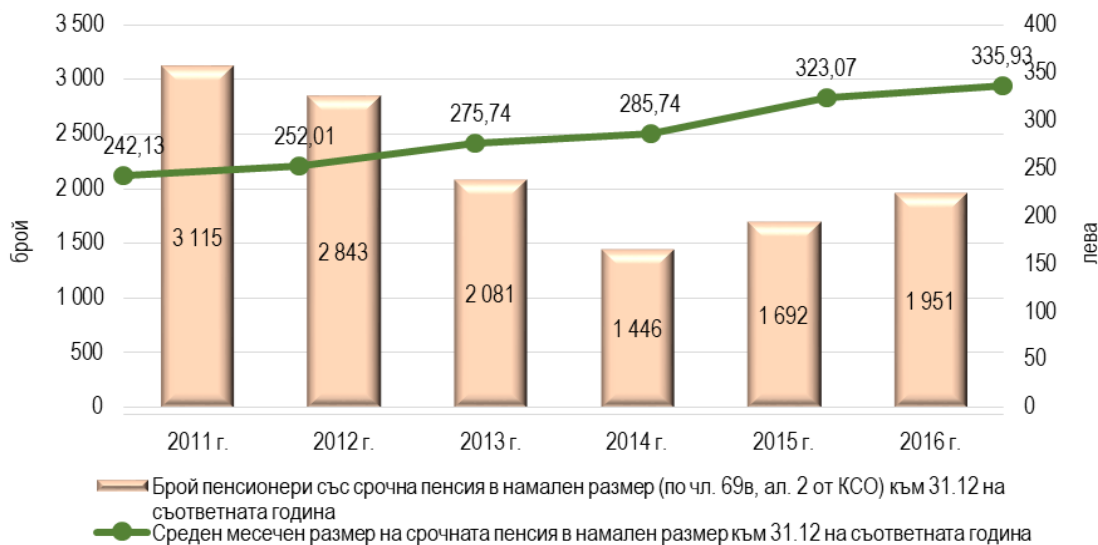
- Навършена възраст през 2016 г. 57 години и 10 месеца за жените и 60 години и 10 месеца за мъжете;
- Учителски осигурителен стаж от 25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете.

За да имат лицата право на тази пенсия, трябва към датата на изпълнение на горните условия да са заемали учителските длъжности, определени в чл. 19, ал. 1, 2 и 4 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж.

На тези лица се изплаща срочна пенсия за ранно пенсиониране от УчПФ в размер, определен по общия ред за изчисляване на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но намалена с 0,1 на сто за всеки недостигащ месец до навършване на възрастта му по чл. 68, ал.1 на КСО.

Броят на пенсионерите, получаващи срочна пенсия в намален размер от УчПФ към 31.12.2016 г. е 1 951, което е с 259 пенсионери повече отколкото през 2015 г. (ръст от 15,3 на сто). През 2016 г. броят на новоотпуснатите срочни пенсии в намален размер е 1 091, със 145 повече спрямо новоотпуснатите през 2015 г. Въвеждането на допълнително изискване за

заемане на учителска длъжност към момента на придобиване на право на пенсия, не се е отразило в посока на намаление на броя на новоотпуснатите пенсии.

Фигура № 38 : Брой и среден размер на пенсията в намален размер от УчПФ, за периода 2011 – 2016 г.

Средният месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране към 31.12.2016 г. е 335,93 лв. Запазва се разликата в размера на пенсиите между двата пола в полза на мъжете. Средният месечен размер на срочните пенсии, изплащани на мъжете, е 379,65 лв. и е с 15,1 на сто по-висок от този за жените (329,94 лв.).

Средният месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране средногодишно за 2016 г. е 334,29 лв. Номиналното нарастване на средния месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране е 7,9 на сто, а реалното нарастване е 9,3 на сто, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени от -1,3 на сто за 2016 г. Равнището на средния месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране през 2016 г. достигна 45,5 на сто спрямо нетния осигурителен доход на учителите, при 44,5 на сто през 2015 г.

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта за пенсиониране по чл. 68, ал. 1 от КСО, е 32,7 месеца за 2016 г. (36,9 месеца за 2015 г.).

Срочни пенсии в пълен размер

На учителите, които имат изискуемия учителски стаж (25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете) и се пенсионираат след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 на КСО, се изплаща пенсия в пълен размер от УчПФ до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО (през 2016 г. тази възраст е 65 години и 10 месеца за двата пола). След това пенсията започва да се изплаща от фонд „Пенсии“ (чл. 69в, ал. 4 от КСО).

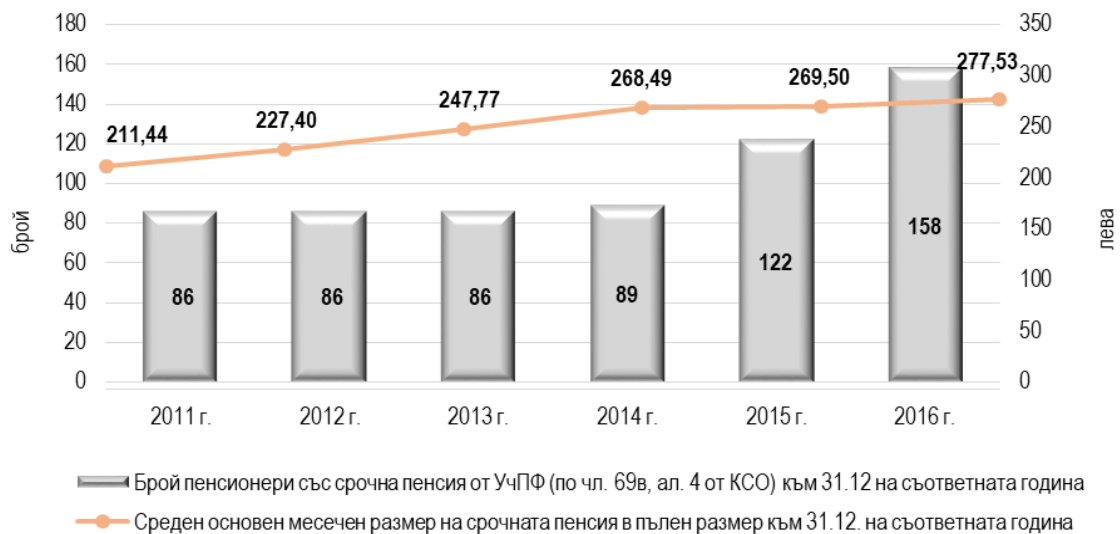
Броят на изплащаните от УчПФ срочни пенсии в пълен размер към 31.12.2016 г. е 158. Нарастването на броя им спрямо края на 2015 г. е с 36 пенсии или с 29,5 на сто. Техният среден основен месечен размер към 31.12.2016 г. е 277,53 лв., който е с 3 на сто по-висок от този през 2015 г. Средният основен месечен размер на пенсията при жените е 275,92 лв. и е много близо до общия среден размер, тъй като този вид пенсия се получава от двама мъже със среден основен месечен размер от 403,23 лв.

Средният месечен размер на срочните пенсии в пълен размер средногодишно за 2016 г. е 280,10 лв. Номиналното нарастване на средния месечен размер на срочните пенсии в пълен размер е 3,8 на сто, а реалното нарастване е 5,2 на сто. Равнището на средния месечен размер

на срочните пенсии в пълен размер през 2016 г. намалява до 38,1 на сто от нетния осигурителен доход на учителите, при 38,7 на сто през 2015 г.

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 е 65,5 месеца за 2016 г. и е нараснал спрямо 2015 г. (64,8 месеца).

Средните основни месечни размери на тези два вида пенсии от УчПФ (по чл. 69в, ал. 2 и ал. 4 от КСО) са по-ниски от средния основен размер на пенсиите на учителите, получаващи само добавка от фонда (347,42 лв.). Причината за по-ниските размери на срочните пенсии за ранно пенсиониране е, че те нормативно се намаляват с 0,1 на сто за всеки месец недостигащ на лицата до навършването на възрастта им по чл. 68, ал. 1 от КСО, а по-ниските размери на пенсиите на учителите в пълен размер се дължат на по-ниския осигурителен стаж на пенсиониращите се от УчПФ, който участва във формулата за изчисляване на пенсията.

Фигура № 39 : Брой на пенсионерите и среден размер на пенсията от УчПФ, за периода 2011 – 2016 г.

Добавки от Учителския пенсионен фонд

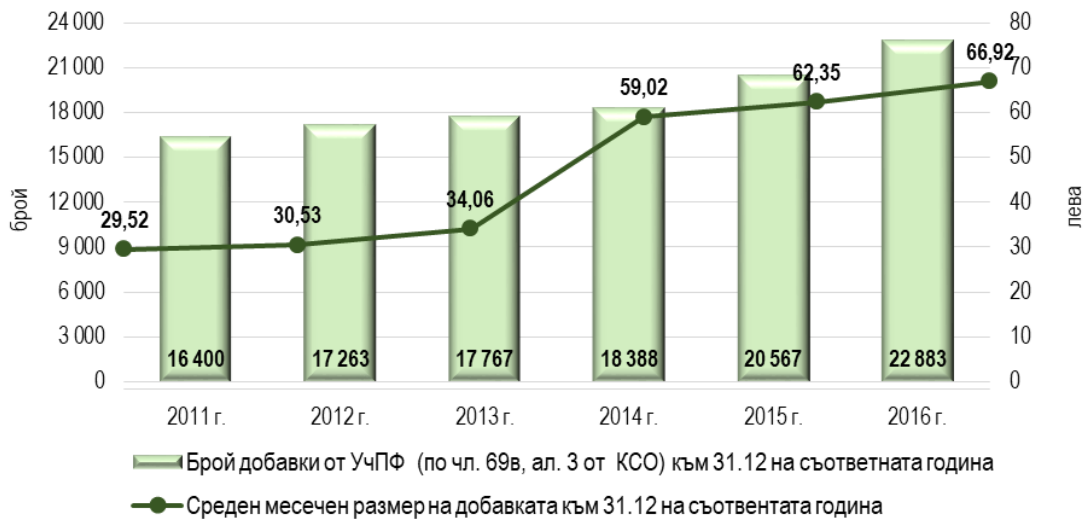
На учителите, които са придобили право на пенсия при условията на чл.69в, ал. 1 от КСО и се пенсионира по общите условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО), се изплаща добавка от Учителския пенсионен фонд в размер 0,33 на сто от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след придобиване право на пенсия за ранно пенсиониране. Добавката от Учителския пенсионен фонд е стимул за учителите, които са придобили право на ранно пенсиониране с изплащане на пенсия от фонда, но не са се възползвали от него.

Броят на пенсионерите, получаващи добавки от УчПФ (чл. 69в, ал. 3 от КСО) към 31.12.2016 г. е 22 883, което е с 2 316 повече от 2015 г. (ръст от 11,3 на сто). Запазва се тенденцията за постепенното им нарастване всяка година. То е показателно за желанието на учителите да отлагат пенсионирането си в случаите, когато имат възможност да продължат да работят. Броят на новоотпуснатите добавки през 2016 г. е 2 272. Те са с 31 повече от отпуснатите през 2015 г., когато са били 2 241 бр.

Средният месечен размер на добавките към 31.12.2016 г. е 66,92 лв., който е с 4,57 лв. по-висок от средния размер на добавките в края на 2015 г. Средногодишно за 2016 г., средният месечен размер е 64,58 лв. Номиналното нарастване на получаваните добавки от УчПФ е 6,2 на сто, а реалното – 7,6 на сто. Равнището на добавки от УчПФ през 2015 г. достигна 8,8 на сто спрямо нетния осигурителен доход на учителите, при 8,7 на сто през 2015 г.

Средният брой месеци осигурителен стаж след 01.01.1997 г. в УчПФ, от който се изчисляват добавките, през 2016 г. е 56,4 и е с 0,5 месеца по-малко от този през 2015 г.

Фигура № 40 : Брой и среден размер на добавките от УчПФ, за периода 2011 – 2016 г.

Финансово състояние на Учителския пенсионен фонд през 2016 г.

Приходите на УчПФ се формират от осигурителни вноски от работодателите за учителите и възпитателите и от доходите от инвестиране на активите на фонда. През 2016 г. са планирани постъпления в размер 57 816,9 хил. лв., а отчетените приходи възлизат на 55 955,8 хил. лева. Изпълнението в приходната част на фонда спрямо плана за 2016 г. е 96,8 на сто или с 1 861,1 хил. лв. по-малко от предвидените. В сравнение с предходната година нарастването на приходите е с 4,0 на сто.

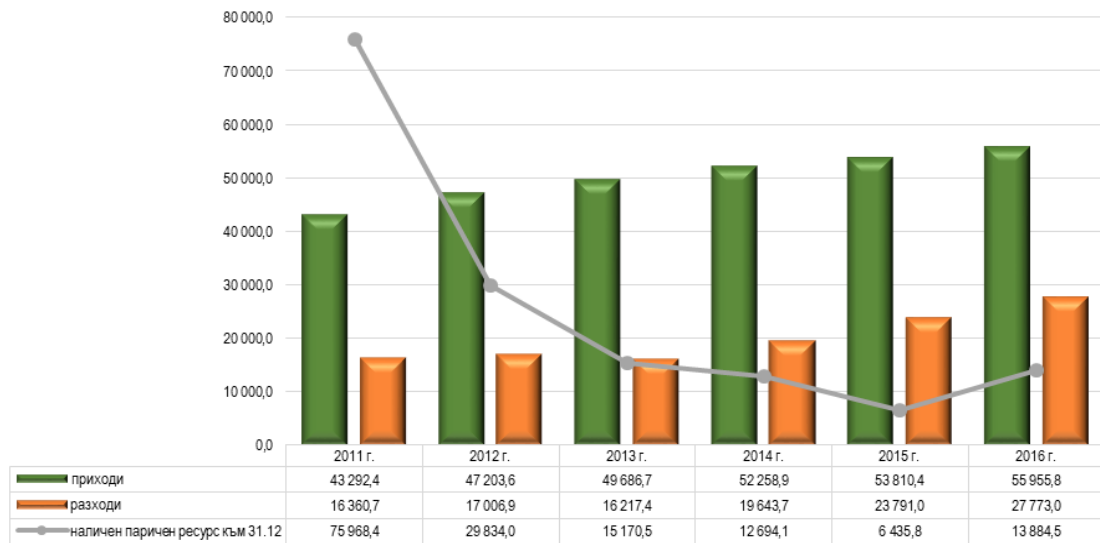
➤ Отчетените суми от осигурителни вноски през 2016 г. възлизат на 40 246,2 хил. лв. и са с 1 401,2 хил. лв. (с 3,4 на сто) по-малко от планираните. Постъпленията от осигурителни вноски представляват 71,9 на сто от общите приходи и за 2016 г. са с 1 853,8 хил. лв. повече (4,8%) спрямо предходната година. Този ръст до голяма степен е в резултат на увеличението от 1 октомври 2015 г. на учителските заплати средно със 70 лева.

➤ Друг източник на приходи в УчПФ са приходите от лихви и отстъпки от ДЦК, които възлизат на 15 684,9 хил. лв., при планирани 16 159,0 хил. лв. или с 474,1 хил. лева по-малко.

Разходите за изплащане на пенсии и добавки от УчПФ през 2016 г. възлизат на 27 773,0 хил. лв. Спрямо плана са отчетени с 685 хил. лв. повече, а спрямо отчета за 2015 г. разходите са нараснали с 3 982,0 хил. лв. (16,7 на сто). Увеличението в разходите през 2016 г. се дължи основно на увеличения брой новоотпуснати пенсии и добавки и на по-високите им размери спрямо предходната година.

➤ От общите разходи най-голям относителен дял имат разходите за изплащане на добавки – 64,7 на сто, следвани от тези за изплащане на пенсията от УчПФ – 35,0 на сто. За изплащане на добавките от УчПФ на учителите, които не са се възползвали от възможността да се пенсионират по-рано, са изразходвани 17 973,4 хил. лв. или с 18,5 на сто повече спрямо предходната година. Изразходваните средства за срочни пенсии за ранно пенсиониране и пенсии в пълен размер на учители са в размер 9 732,9 хил. лв., което е с 13,8 на сто повече от тези през 2015 г.

Разходите за изплащане на пенсии и добавки, отнесени към приходите от осигурителни вноски, са 68,8 на сто през 2016 г., при стойност на това съотношение 61,8 на сто през 2015 г.

Фигура № 41 : Финансово състояние на УчПФ за периода 2011 – 2016 г. (в хил. лв.)

По данни на дирекция „Финансово-счетоводна дейност“ през 2016 г. инвестиционният портфейл на УчПФ е със следната структура:

- ✓ В началото на годината не са налични депозитни средства по сметка в БНБ, а към 31.12.2016 г. те са в размер на 40 000,0 хил. лв.
- ✓ Средствата в ДЦК са с общ номинал 407 786,7 хил. лв.

Към 31.12.2016 г. средната доходност на портфейла на УчПФ е 3,71%, а средната цена на придобиване е 99,88 на 100 единици номинал в лева.

Липсата на друга алтернатива за инвестиране на паричните средства на Учителския пенсионен фонд, съгласно КСО, налага свободните му парични средства да се инвестират единствено в придобиване на държавни ценни книжа. През 2016 г. разходите за закупуване на ДЦК са в размер на 26 600,0 хил. лв. (без включени лихви, такси и комисионни). Общата номинална стойност на придобитите през 2016 г. ДЦК е левовата равностойност на 26 000 000 лв. Средната доходност на закупените ДЦК през 2016 г. е 2,27%, а средната цена на придобиване е 98,150 на 100 единици номинал. През периода януари-декември 2016 г. в УчПФ са получени 45 124,5 хил. лв. погашения на главници по ДЦК, от които 1 748,0 хил. лв. са постъпили от частично плащане на главница по Закона за уреждане на необслужваните кредити.

Към 31.12.2016 г. финансовите активи на УчПФ възлизат на 461 671,2 хил. лв., от които 407 786,7 хил. лв. в ДЦК и 13 884,5 хил. лв. наличност по сметката на фонда.

През 2016 г. стойността на активите на фонда е нараснала с 6,7 на сто спрямо активите му през 2015 г. (432 555,5 хил. лв.).

ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ

За изплащане на вземанията на работниците и служителите по Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя е създаден специализиран фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ (ГВРС). Предназначението на фонда е да осигури защита на вземанията на работниците и служителите, произтичащи от трудовите им правоотношения, когато спрямо работодателите им е открито производство по несъстоятелност.

Фондът се управлява от *надзорен съвет и директор*.

Надзорният съвет се състои от осем членове:

- четирима представители на национално представените работодателски организации;
- двама представители на представителните синдикални организации;
- по един представител от Министерство на труда и социалната политика и от Министерство на финансите.

Директорът представлява фонда и осъществява оперативното му ръководство. Назначава се от управителя на НОИ по предложение на Надзорния съвет и има четиригодишен мандат. Директорът на фонда участва в заседанията на надзорния съвет със съвещателен глас.

Годишният бюджет на фонд „ГВРС“ се приема със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година, като приложение към него.

Административното, техническото, счетоводното, правното и информационното му обслужване се извършва от Националния осигурителен институт (чл. 13 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя).

Финансово състояние на фонд „ГВРС“

Бюджетът на фонд „ГВРС“ за 2016 г. е изготвен при спазване на основните параметри на проекта на консолидирания бюджет на ДОО за 2016 г. и отчета за 2015 г. Средствата на фонда не се включват в средствата на другите фондове на държавното обществено осигуряване и активите и пасивите му не могат да се обединяват с активите и пасивите на останалите фондове.

Съгласно чл. 15, ал. 1 от ЗБДОО за 2016 г. не се внасят вноски за фонд „ГВРС“.

Максималният месечен размер на гарантираните вземания по чл. 22, ал. 2 и чл. 23, ал. 2 от ЗГВРСНР, определен със ЗБДОО за 2016 г., е 1 200 лв.

Таблица № 32 : Обобщена план-сметка на фонд „ГВРС“ за 2016 г.

ПОКАЗАТЕЛИ	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
ПРИХОДИ	10 000,0	9 903,8	99,0%
Приходи от вноски	-	89,8	-
Приходи от лихви и инвестиции в ДЦК	10 000,0	9 719,0	97,2%
Приходи от глоби, санкции и наказателни лихви	-	95,0	-
РАЗХОДИ	1 833,7	2 059,8	112,3%
Разходи за гарантирани вземания на работниците и служителите	1 350,0	1 702,7	126,1%
Разходи за дейността, извършени по чл. 13 от ЗГВРСНР (за административно обслужване на ф. „ГВРС“ от НОИ)	150,0	148,5	99,0%
Разходи за заплати и възнаграждения на персонала	25,4	21,1	83,1%
Други възнаграждения и плащания на персонала	36,8	31,4	85,3%
Осигурителни вноски от работодатели	236,7	289,6	122,3%
Възстановени суми на работодатели за изплатени от фонд „ГВРС“ гарантирани вземания на работници и служители	-	-143,1	-
Издръжка	34,8	9,6	27,6%
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	8 166,3	7 844,0	96,1%
ФИНАНСИРАНЕ	-8 166,3	-7 844,0	96,1%

Приходи

Приходите на фонд „ГВРС“ са регламентирани в чл. 14 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя и се набират от:

- 1) задължителни месечни вноски за сметка на работодателя;
- 2) приходи от встъпване в правата на удовлетворени от фонда кредитори в рамките на съдебното производство по несъстоятелност;
- 3) възстановени от работодателя суми за изплатените от фонда вземания и за внесените за сметка на работодателя осигурителни вноски;
- 4) доходи от инвестиране на временно свободните парични средства на фонда;
- 5) дарения, временни финансови и безвъзмездни помощи;
- 6) лихви, глоби и други източници.

През 2016 г. са планирани постъпления в размер на 10 000 хил. лв. Отчетените *приходи* са 9 903,8 хил. лв., което представлява изпълнение на плана от 99,0 на сто. Спрямо предходната 2015 г., когато приходите са били 9 678,0 хил. лв. има нарастване с 2,3 на сто.

- Основният източник на приходи за фонда са постъпленията от лихви и инвестиции в ДЦК, които през 2016 г. са 9 719,0 хил. лв., при планирани 10 000 хил. лв., тъй като и през 2016 г. беше предвидена нулева вноска за фонд „ГВРС“.
- Приходите от глоби, санкции и наказателни лихви са в размер на 95,0 хил. лв.
- От вноски от работодатели, дължими за предходни години са постъпили 89,8 хил. лв.

Разходи

Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя определя за какво могат да се разходват акумулираните във фонда средства и те са за:

- 1) изплащане на гарантираните вземания;
- 2) осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, допълнителното задължително пенсионно осигуряване и здравното осигуряване;
- 3) издръжка на дейността на фонда в установения от надзорния съвет размер, но не повече от 0,3 на сто от годишните приходи на фонда;
- 4) разходи за дейността по чл. 13, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

Остатъкът по сметката на фонда преминава като наличност за следващата бюджетна година и се използва по предназначение.

В бюджета на фонд „ГВРС“ за 2016 г. са планирани разходи в размер на 1 833,7 хил. лв., като от тях 1 350,0 хил. лв. са за изплащане на гарантирани вземания на работници и служители от предприятия в несъстоятелност, а останалите са за издръжка на фонда, разходи за заплати, осигуровки върху тях и осигурителни вноски върху изплатените обезщетения.

Разходите на фонд „ГВРС“ през 2016 г. са 2 059,8 хил. лв. Те са с 226,1 хил. лв. (12,3%) повече от планираните и са разпределени както следва:

- Изплатените гарантирани вземания на правоимащи лица са общо за 1 702,7 хил. лв. Това е с 352,7 хил. лв. повече от планираните 1 350,0 хил. лв. или изпълнението на плана е 126,1%.
- Общо изплатените осигурителни вноски, изчислени върху гарантираните вземания в размера, дължим от работодателя за ДОО, ДЗПО и здравно осигуряване, са 289,6 хил. лв. или с 52,9 хил. лв. повече от планираните. Изпълнението на плана при тях е 122,3 на сто.
- За дейността по административното, техническото, счетоводното, правното и информационното обслужване на фонд „ГВРС“ са изразходвани 148,5 хил. лв., при планирани 150 хил. лв. или реализираната икономия е 1,5 хил. лв.

- За заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови и служебни правоотношения, са изплатени 21,1 хил. лв. и 31,4 хил. лв. за други възнаграждения и плащания на персонала по извънтрудови правоотношения.
- Възстановените суми на работодатели за изплатени гарантирани вземания са в размер на 143,1 хил. лв.
- За издръжка на фонда са изразходвани 9,6 хил. лв., което е 72,4 на сто по-малко от планираните или реализираната икономия е 25,2 хил. лв.

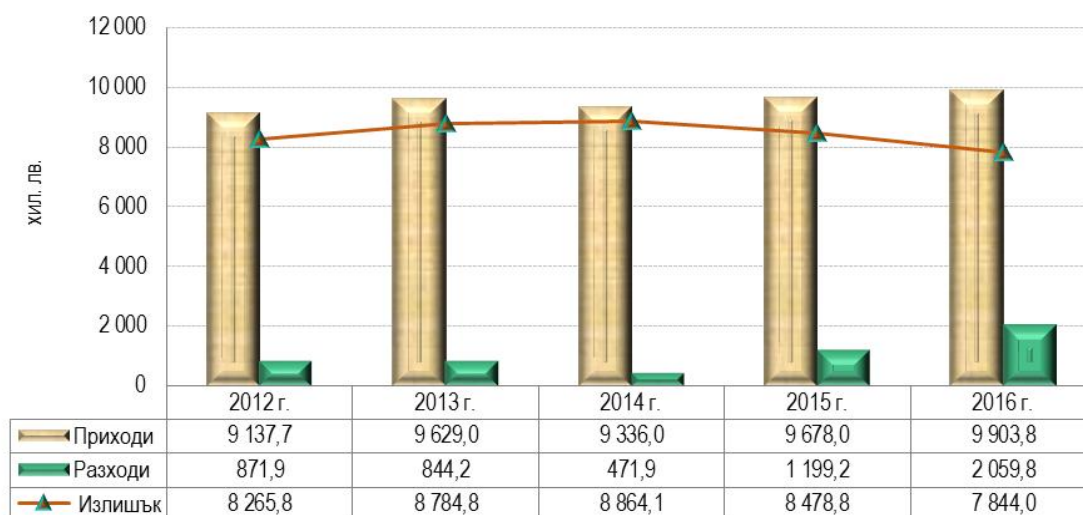
През 2016 г. са изплатени гарантирани вземания на 444 правоимащи лица от 24 фирми. Разходът за изплатените гарантирани вземания е 2 012,0 хил. лв., с включени осигурителни вноски за сметка на работодателя. Спрямо предходната 2015 г. са изплатени гарантирани вземания на 164 лица повече. Направени са откази за изплащане на 64 лица, което е с 48 повече в сравнение с 2015 г.

Фигура № 42 : Број и среден размер на изплатеното обезщетение от фонд „ГВРС“ за периода 2012 – 2016 г.

През 2016 г. отчетеното *средно обезщетение* на лице е 4 531,49 лв. В сравнение с 2015 г. е изплатено с 536,37 лв. по-високо средно обезщетение или нарастването е с 13,4%.

За периода януари – декември 2016 г. фонд „ГВРС“ е участвал в аукциони за закупуване на ДЦК на стойност 5 000,0 хил. лв. За същия период във фонда са постъпили погашения на главници по ДЦК в размер на 14 067,7 хил. лв.

Фигура № 43 : Финансово състояние на фонд „ГВРС“ за периода 2012 – 2016 г.

Фонд „ГВРС“ приключи 2016 г. с *положителен финансов резултат* и в края на годината фондът има *излишък в размер на 7 844,0 хил. лв.*

СИНТЕЗИРАНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО

Показателите, които синтезирано дават аналитична информация за държавното обществено осигуряване и позволяват общо измерване и сравнение, са следните:

◆ *Системният коефициент на зависимост (т. нар. пенсионерско число)* е съотношението между получаващите пенсии и осигурените лица в държавната пенсионна система.

За 2016 г. коефициентът на зависимост е *78,9%*, при *79,0%* за 2015 г., т. е. отчита се намаление с *0,1* процентен пункт. За пенсиите, финансирани от ДОО, коефициентът на зависимост за 2016 г. е *76,8%* (при *76,9%* за 2015 г.) или средно статистически *100* осигурени лица издържат около *77* пенсионера.

◆ *Коефициентът на възрастова зависимост* е процентно съотношение на населението над 65-годишна възраст към населението на възраст 15-64 години.

За 2016 г. коефициентът на възрастова зависимост е *31,8%* (при *31,1%* за 2015 г., *30,2%* за 2014 г., *29,3%* за 2013 г., *28,5%* за 2012 г., *27,8%* за 2011 г.). По данни на НСИ, нарастването на показателя в последните години, макар и с бавни темпове, показва, че *възрастовата структура на населението видимо се влошава* и продължава тенденцията на застаряване на българското население.

◆ *Коефициентът на икономическа зависимост* е процентно съотношение на сбора от безработните и пенсионерите към работещите (заетите) лица.

За 2016 г. коефициентът на икономическа зависимост¹³ е *81,1%* (при *82,7%* за 2015 г., *85,5%* за 2014 г., *87,5%* за 2013 г.). През последната година показателят намалява с *1,6* процентни пункта спрямо предходната година поради големия спад на безработните лица спрямо 2015 г. – с *65 816* души.

◆ *Коефициентът на заместване на дохода* е съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния осигурителен доход.

За 2016 г. *брутният коефициент на заместване на дохода* е *43,2%* (при *44,3%* за 2015 г.). *Нетният коефициент на заместване на дохода* за 2016 г., изчислен чрез съотношението на средномесечния размер на пенсията на пенсионер и средния нетен

¹³ Изчислението на коефициента на икономическа зависимост се базира на данни от НОИ и НСИ.

осигурителен доход (без задължителните удържки върху заплатите) е 55,1%. За сравнение, този коефициент за 2015 г. е бил 56,5%. Допълнителното съпоставяне се прави предвид обстоятелството, че пенсиите са необлагаеми и би следвало да се съотнасят също към нетен трудов доход.

◆ *Процент на събираемост* – съотношението на всички приходи от осигурителни вноски, постъпили във фондовете на ДОО (отчет), към дължимите приходи от осигурителни вноски на осигурените във фондовете лица, според бюджетите на фондовете (план). Тук не се включват неданъчните приходи, внесен ДДС и други данъци върху продажбите. За 2016 г. процентът на събираемост е 101,9%, при 105,0% за 2015 г. Преизпълнението на плана е с 93 394,4 хил. лв. и се дължи на по-високите отчетени брой осигурени лица и среден осигурителен доход.

◆ *Средногодишният брой пенсионери* през 2016 г. е 2 180 890 души, при 2 177 716 души през 2015 г. Броят им през 2016 г. се е увеличил с 3 174 души спрямо 2015 г. или с 0,1%.

◆ *Средногодишният брой на изплатените пенсии* през 2016 г. е 2 625 152 (2 658 461 бр. през 2015 г.), като 2 140 003 бр. (2 139 269 бр. през 2015 г.) от тях са пенсии, изплащани от ДОО, а останалите се изплащат със средства от държавния бюджет.

◆ *Средният брой пенсии, изплащани на един пенсионер*, през 2016 г. е 1,20 (1,22 за 2015 г.). Понижението на стойността на показателя спрямо предходната година се дължи на спада на броя на пенсиите и ръста на броя на пенсионерите спрямо предходната година.

◆ *Средната възраст на пенсионерите, получаващи лични пенсии за осигурителен стаж и възраст*, е 72,6 години. От тях пенсионерите по чл. 68, 68а, 69а и 69б от КСО са на средна възраст 73,1 години, а по чл. 69 от КСО – 64,0 години.

◆ *Средната продължителност за получаване на лична пенсия* през 2016 г. е 21,5 години. За личните пенсии за осигурителен стаж и възраст тя е 23,2 години. Работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 27,4 години, при втора категория – 24,0 години, при трета – 25,8 години. Личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване се получават средно 10,8 години, а тези за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – 33,7 години.

◆ *Средният осигурителен стаж*, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2016 г. при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 37,8 години, а при новоотпуснатите – 37,6 години. Действителният стаж при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 34,0 години. При новоотпуснатите пенсии действителният стаж е 33,9 години.

◆ *Средна пенсия на пенсионер* е разходът за пенсии, изплащани от фондовете на ДОО, разделен на съответния среден брой пенсионери през годината.

Средната пенсия на пенсионер за 2016 г. е 332,68 лв. (при 321,78 лв. за 2015 г.). Номиналният ръст на средната пенсия на база предходна година е 3,4%. Реалният размер се е увеличил с 4,7%, при -1,3% средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени.

С *гарантиран минимален размер за съответния вид пенсия* са 446 345 пенсионера или 20,5% от общия брой пенсионери (2 181 356) към 31 декември 2016 г. За сравнение делът им през 2015 г. е бил 20,4%.

Към 31 декември 2016 г. с *максимален ограничен размер на получаваната пенсия/пенсии* са 46 229 пенсионера. През 2016 г. делът на получаващите ограничена пенсия/пенсии от общия брой пенсионери е 2,2% (1,7% през 2015 г.).

◆ *Разход за пенсии към брутен вътрешен продукт* е общият разход за пенсии, отнесен към брутният вътрешен продукт по текущи цени.

През 2016 г. делът на разхода за пенсии е 9,4% от БВП. За сравнение, през 2015 г. е бил 9,5%.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на държавното обществено осигуряване за 2016 г. е разработен в изпълнение на задължението на НОИ, като държавна институция от публичния сектор, да предоставя пълна и обективна информация за състоянието му.

Със Закона за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване от м. август 2015 г., беше приет пакет от законови мерки, чрез които се осъвремениха и стабилизираха параметрите на пенсионната система. Трайно бяха регламентирани в КСО условията за пенсиониране на всички категории осигурени лица, отпадна задължителният характер на осигуряването във втори (капиталов) стълб на пенсионната система, чрез предоставеното право на избор за промяна на допълнителното пенсионно осигуряване в Универсален и/или Професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“, съответно в новосъздадения фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО. Част от промените в осигурителното законодателство са в сила от началото на 2016 г. и именно те и по-конкретно влиянието им върху финансовите резултати на ДОО, са обект на по-подробно разглеждане в настоящото издание.

През последните години частта, финансирана от държавния бюджет превишаваше 50 на сто, а приходите от осигурителни вноски бяха под половината от общите приходи и трансфери от бюджета на ДОО. През 2016 г. делът на държавните трансфери намалява на 48,6 на сто (50,4 на сто през 2015 г.). Финансирането на ДОО с осигурителни приходи се повишава съответно на 51,4 на сто (49,6 на сто през 2015 г.).

Разходите за пенсии, които са най-значителният дял от изразходваните средства на ДОО, са 9,4 на сто от БВП и стойността на показателя намалява спрямо 2015 г., когато е бил 9,5 на сто.

В резултат на прилагането на приетия пакет от мерки за усъвършенстване на пенсионния модел и развитие на пенсионната система се очаква подобряване на баланса между приходите и разходите по бюджета на ДОО. Мерките, водещи до нарастване на приходите и ограничаване на разходите в осигурителната система, ще доведат до намаляване на зависимостта от държавния бюджет в средносрочен план.

Таблица № 1 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО за периода 2016 – 2037 г. (лица с пълен осигурителен стаж)

Година	Жени		Мъже	
	Възраст	Стаж	Възраст	Стаж
2016	60 г. 10 м.	35 г. и 2 м.	63 г. 10 м.	38 г. 2 м.
2017	61 г.	35 г. и 4 м.	64 г.	38 г. 4 м.
2018	61 г. 2 м.	35 г. и 6 м.	64 г. 1 м.	38 г. 6 м.
2019	61 г. 4 м.	35 г. и 8 м.	64 г. 2 м.	38 г. 8 м.
2020	61 г. 6 м.	35 г. и 10 м.	64 г. 3 м.	38 г. 10 м.
2021	61 г. 8 м.	36 г.	64 г. 4 м.	39 г.
2022	61 г. 10 м.	36 г. и 2 м.	64 г. 5 м.	39 г. 2 м.
2023	62 г.	36 г. и 4 м.	64 г. 6 м.	39 г. 4 м.
2024	62 г. 2 м.	36 г. и 6 м.	64 г. 7 м.	39 г. 6 м.
2025	62 г. 4 м.	36 г. и 8 м.	64 г. 8 м.	39 г. 8 м.
2026	62 г. 6 м.	36 г. и 10 м.	64 г. 9 м.	39 г. 10 м.
2027	62 г. 8 м.	37 г.	64 г. 10 м.	40 г.
2028	62 г. 10 м.	37 г.	64 г. 11 м.	40 г.
2029	63 г.	37 г.	65 г.	40 г.
2030	63 г. 3 м.	37 г.	65 г.	40 г.
2031	63 г. 6 м.	37 г.	65 г.	40 г.
2032	63 г. 9 м.	37 г.	65 г.	40 г.
2033	64 г.	37 г.	65 г.	40 г.
2034	64 г. 3 м.	37 г.	65 г.	40 г.
2035	64 г. 6 м.	37 г.	65 г.	40 г.
2036	64 г. 9 м.	37 г.	65 г.	40 г.
2037	65 г.	37 г.	65 г.	40 г.

Таблица № 2 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 3 от КСО за периода 2016 – 2023 г. (лица с непълен осигурителен стаж)

Година	Възраст	Минимален действителен осигурителен стаж
2016	65 г. 10 м.	15 г.
2017	66 г.	15 г.
2018	66 г. 02 м.	15 г.
2019	66 г. 04 м.	15 г.
2020	66 г. 06 м.	15 г.
2021	66 г. 08 м.	15 г.
2022	66 г. 10 м.	15 г.
2023	67 г.	15 г.

Таблица № 3 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6 от КСО за периода 2016 – 2029 г. (полицаи, военни и др.)

Година	Възраст	Минимален осигурителен стаж
2016	52 г. 10 м.	27 г.
2017	53 г.	27 г.
2018	53 г. 2 м.	27 г.
2019	53 г. 4 м.	27 г.
2020	53 г. 6 м.	27 г.
2021	53 г. 8 м.	27 г.
2022	53 г. 10 м.	27 г.
2023	54 г.	27 г.
2024	54 г. 2 м.	27 г.
2025	54 г. 4 м.	27 г.
2026	54 г. 6 м.	27 г.
2027	54 г. 8 м.	27 г.
2028	54 г. 10 м.	27 г.
2029	55 г.	27 г.

Таблица № 4 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69, ал. 4 и 7 от КСО за периода 2016 – 2029 г. (водолази, парашутисти, летци и др., по определени закони и в определени ведомства)

Година	Възраст	Минимален осигурителен стаж
2016	42 г. 10 м.	15 г.
2017	43 г.	15 г.
2018	43 г. 2 м.	15 г.
2019	43 г. 4 м.	15 г.
2020	43 г. 6 м.	15 г.
2021	43 г. 8 м.	15 г.
2022	43 г. 10 м.	15 г.
2023	44 г.	15 г.
2024	44 г. 2 м.	15 г.
2025	44 г. 4 м.	15 г.
2026	44 г. 6 м.	15 г.
2027	44 г. 8 м.	15 г.
2028	44 г. 10 м.	15 г.
2029	45 г.	15 г.

Таблица № 5 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл.69а от КСО за периода 2016 – 2029 г. (балерини, балетисти и танцьори в културни организации)

Година	Възраст	Минимален осигурителен стаж
2016	42 г. 10 м.	25 г.
2017	43 г.	25 г.
2018	43 г. 2 м.	25 г.
2019	43 г. 4 м.	25 г.
2020	43 г. 6 м.	25 г.
2021	43 г. 8 м.	25 г.
2022	43 г. 10 м.	25 г.
2023	44 г.	25 г.
2024	44 г. 2 м.	25 г.
2025	44 г. 4 м.	25 г.
2026	44 г. 6 м.	25 г.
2027	44 г. 8 м.	25 г.
2028	44 г. 10 м.	25 г.
2029	45 г.	25 г.

Таблица № 6 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 1 и 2 от КСО за периода 2016 – 2037 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на първа и втора категория труд)

Година	Възраст				Стаж		Сбор от осигурителен стаж и възраст	
	Жени		Мъже		Жени и мъже		Жени	Мъже
	I-ва кат. труд	II-ра кат. труд	I-ва кат. труд	II-ра кат. труд	I-ва кат. труд	II-ра кат. труд		
2016	48 г.	53 г.	52 г. 10 м.	57 г. 10 м.	10	15	94	100
2017	48 г. 4 м.	53 г. 4 м.	53 г.	58 г.	10	15	94	100
2018	48 г. 8 м.	53 г. 8 м.	53 г. 2 м.	58 г. 2 м.	10	15	94	100
2019	49 г.	54 г.	53 г. 4 м.	58 г. 4 м.	10	15	94	100
2020	49 г. 4 м.	54 г. 4 м.	53 г. 6 м.	58 г. 6 м.	10	15	94	100
2021	49 г. 8 м.	54 г. 8 м.	53 г. 8 м.	58 г. 8 м.	10	15	94	100
2022	50 г.	55 г.	53 г. 10 м.	58 г. 10 м.	10	15	94	100
2023	50 г. 4 м.	55 г. 4 м.	54 г.	59 г.	10	15	94	100
2024	50 г. 8 м.	55 г. 8 м.	54 г. 2 м.	59 г. 2 м.	10	15	94	100
2025	51 г.	56 г.	54 г. 4 м.	59 г. 4 м.	10	15	94	100
2026	51 г. 4 м.	56 г. 4 м.	54 г. 6 м.	59 г. 6 м.	10	15	94	100
2027	51 г. 8 м.	56 г. 8 м.	54 г. 8 м.	59 г. 8 м.	10	15	94	100
2028	52 г.	57 г.	54 г. 10 м.	59 г. 10 м.	10	15	94	100
2029	52 г. 4 м.	57 г. 4 м.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2030	52 г. 8 м.	57 г. 8 м.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2031	53 г.	58 г.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2032	53 г. 4 м.	58 г. 4 м.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2033	53 г. 8 м.	58 г. 8 м.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2034	54 г.	59 г.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2035	54 г. 4 м.	59 г. 4 м.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2036	54 г. 8 м.	59 г. 8 м.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2037	55 г.	60 г.	55 г.	60 г.	10	15	94	100

Таблица № 7 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 3 от КСО за периода 2016 – 2063 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд)

Година	Възраст		Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
	Жени	Мъже		
2016	47 г. 2 м.	52 г. 2 м.	10	90
2017	47 г. 4 м.	52 г. 4 м.	10	90
2018	47 г. 6 м.	52 г. 6 м.	10	90
2019	47 г. 8 м.	52 г. 8 м.	10	90
2020	47 г. 10 м.	52 г. 10 м.	10	90
2021	48 г.	53 г.	10	90
2022	48 г. 2 м.	53 г. 2 м.	10	90
2023	48 г. 4 м.	53 г. 4 м.	10	90
2024	48 г. 6 м.	53 г. 6 м.	10	90
2025	48 г. 8 м.	53 г. 8 м.	10	90
2026	48 г. 10 м.	53 г. 10 м.	10	90
2027	49 г.	54 г.	10	90
2028	49 г. 2 м.	54 г. 2 м.	10	90
2029	49 г. 4 м.	54 г. 4 м.	10	90
2030	49 г. 6 м.	54 г. 6 м.	10	90
2031	49 г. 8 м.	54 г. 8 м.	10	90
2032	49 г. 10 м.	54 г. 10 м.	10	90
2033	50 г.	55 г.	10	90
2034	50 г. 2 м.	55 г.	10	90
2035	50 г. 4 м.	55 г.	10	90
2036	50 г. 6 м.	55 г.	10	90
2037	50 г. 8 м.	55 г.	10	90
2038	50 г. 10 м.	55 г.	10	90
2039	51 г.	55 г.	10	90
2040	51 г. 2 м.	55 г.	10	90
2041	51 г. 4 м.	55 г.	10	90
2042	51 г. 6 м.	55 г.	10	90
2043	51 г. 8 м.	55 г.	10	90
2044	51 г. 10 м.	55 г.	10	90
2045	52 г.	55 г.	10	90
2046	52 г. 2 м.	55 г.	10	90
2047	52 г. 4 м.	55 г.	10	90
2048	52 г. 6 м.	55 г.	10	90
2049	52 г. 8 м.	55 г.	10	90
2050	52 г. 10 м.	55 г.	10	90
2051	53 г.	55 г.	10	90
2052	53 г. 2 м.	55 г.	10	90
2053	53 г. 4 м.	55 г.	10	90
2054	53 г. 6 м.	55 г.	10	90
2055	53 г. 8 м.	55 г.	10	90
2056	53 г. 10 м.	55 г.	10	90
2057	54 г.	55 г.	10	90
2058	54 г. 2 м.	55 г.	10	90
2059	54 г. 4 м.	55 г.	10	90
2060	54 г. 6 м.	55 г.	10	90
2061	54 г. 8 м.	55 г.	10	90
2062	54 г. 10 м.	55 г.	10	90
2063	55 г.	55 г.	10	90

Таблица № 8 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 4 от КСО за периода 2015 – 2045 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд, освободени от длъжност на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от КТ)

Година	Възраст (жени и мъже)	Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
2016	45 г. 2 м.	10	90
2017	45 г. 4 м.	10	90
2018	45 г. 6 м.	10	90
2019	45 г. 8 м.	10	90
2020	45 г. 10 м.	10	90
2021	46 г.	10	90
2022	46 г. 2 м.	10	90
2023	46 г. 4 м.	10	90
2024	46 г. 6 м.	10	90
2025	46 г. 8 м.	10	90
2026	46 г. 10 м.	10	90
2027	47 г.	10	90
2028	47 г. 2 м.	10	90
2029	47 г. 4 м.	10	90
2030	47 г. 6 м.	10	90
2031	47 г. 8 м.	10	90
2032	47 г. 10 м.	10	90
2033	48 г.	10	90
2034	48 г. 2 м.	10	90
2035	48 г. 4 м.	10	90
2036	48 г. 6 м.	10	90
2037	48 г. 8 м.	10	90
2038	48 г. 10 м.	10	90
2039	49 г.	10	90
2040	49 г. 2 м.	10	90
2041	49 г. 4 м.	10	90
2042	49 г. 6 м.	10	90
2043	49 г. 8 м.	10	90
2044	49 г. 10 м.	10	90
2045	50 г.	10	90

Таблица № 9 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69в, ал. 1 от КСО за периода 2016 – 2037 г. (учители)

Година	Жени		Мъже	
	Възраст	Учителски осигурителен стаж	Възраст	Учителски осигурителен стаж
2016	57 г. 10 м.	25 г. 8 м.	60 г. 10 м.	30 г. 8 м.
2017	58 г.	25 г. 8 м.	61 г.	30 г. 8 м.
2018	58 г. 2 м.	25 г. 8 м.	61 г. 1 м.	30 г. 8 м.
2019	58 г. 4 м.	25 г. 8 м.	61 г. 2 м.	30 г. 8 м.
2020	58 г. 6 м.	25 г. 8 м.	61 г. 3 м.	30 г. 8 м.
2021	58 г. 8 м.	25 г. 8 м.	61 г. 4 м.	30 г. 8 м.
2022	58 г. 10 м.	25 г. 8 м.	61 г. 5 м.	30 г. 8 м.
2023	59 г.	25 г. 8 м.	61 г. 6 м.	30 г. 8 м.
2024	59 г. 2 м.	25 г. 8 м.	61 г. 7 м.	30 г. 8 м.
2025	59 г. 4 м.	25 г. 8 м.	61 г. 8 м.	30 г. 8 м.
2026	59 г. 6 м.	25 г. 8 м.	61 г. 9 м.	30 г. 8 м.
2027	59 г. 8 м.	25 г. 8 м.	61 г. 10 м.	30 г. 8 м.
2028	59 г. 10 м.	25 г. 8 м.	61 г. 11 м.	30 г. 8 м.
2029	60 г.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2030	60 г. 3 м.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2031	60 г. 6 м.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2032	60 г. 9 м.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2033	61 г.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2034	61 г. 3 м.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2035	61 г. 6 м.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2036	61 г. 9 м.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2037	62 г.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

1. Годишен отчет на Българска народна банка – 2016 г.
2. Статистически бюлетин „Пенсии“ – тримесечно издание на НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
3. Статистически годишник „Пенсии“ – годишно издание на НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
4. Показатели, характеризиращи временната неработоспособност на осигурените лица за 2015 г. и 2016 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
5. Отчет за изпълнение на бюджета на ДОО за 2016 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
6. Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО за 2016 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
7. Отчет за изпълнение на бюджета на Учителския пенсионен фонд за 2016 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
8. Отчет за изпълнение на бюджета на фонд „ГВРС“ за 2016 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
9. Основни макроикономически показатели и показатели за ДОО – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
10. Държавен вестник.
11. Информация от печатни и медийни издания („пресклипинг“ на НОИ и др.).
12. Информация от сайтове на други институции (НСИ, КФН, АЗ, МФ и др.).

* * *

Национален осигурителен институт

София – 1303

бул. „Ал. Стамболийски“ № 62-64

Година на издаване 2017 г.